

ناراین—میں آپ سے کمرے کے بارے میں کچھ بیان کرنے میں بہت خوش ہوں گا۔ مگر سب سے پہلے میں کس کی نسبت بیان کروں ؟

* Shape, n. form रूप شکل *

دینانائث—کچھ سوچئے کمرے کی شکل کے বিষے میں کچھ کہیے۔

۔۔ دینا نائث۔۔ بڑا مہربانی مجھے سے کمرے کی شکل کے بارے میں کچھ کہئے *

Oblong, *adj.* rectangular आयताकार کی مستطیل کی شکل In shape—in form شکل میں Long
لम्با Broad—wide चौड़ा High, *adj.* elevated
اُچا *

ناراین—بहुत अच्छा, यह कमरा आयताकार है। यह लगभग २४ फीट लम्बा है, १८ फीट चौड़ा, और १२ फीट ऊँचा है।

ناراین—بہت اچھا - اس کمرے کی شکل مستطیل ہے۔ یہ عنقریب ۲۴ فیت لمبا - ۱۸ فیت چوڑا اور ۱۲ فیت اونچا ہے *

Yes हाँ Think, *v.* consider; presume ख्याल करना Nearly, *adv.* almost लगभग
Right, *adj.* correct ठीक Measured, *v.* ascertained the extent or capacity of नापा

دینانائث—हाँ, मेरा विचार है कि वह लगभग ठीक है; क्या तुमने कभी कमरे को नापा है ?

دینا نائث—ہاں میرا خیال ہے کہ وہ عنقریب ٹھیک ہے۔ کیا تم نے کبھی کمرے کو ناپا ہے ؟

Never, *adv.* not at any time कभी नहीं کبھی نہ
Tape, *n.* a narrow strip of woven work or a band
of linen फ्रीता فیتہ *

नारायण—नहीं, मैंने उसको कभी नहीं नापा है, परन्तु
यदि तुम मेरे लिये एक फ्रीता लाओ तो मैं अभी उसको
नापूंगा।

ناراين — نہيں - ميں نے اُس کو کبھی نہيں ناپا ہے -
ليکن اگر تم متبندہ کو ایک فیتہ لاؤ تو ميں ابھی اس کو
ناپونگا *

Never mind—do not care at all कुछ परवाह मत
करो کچھ پرواہ مت کرو *

दीनानाथ—फ्रीते की कुछ परवाह न करो। मैं समझता हूँ
कि तुम्हारा विचार लगभग ठीक है। मझे कमरे के विषय में
कुछ और बतलाओ।

دينانا تھ—فیتہ کی کچھ پرواہ نہ کرو۔ ميں سمجھتا
ہوں کہ تمہارا خیال عنقریب ٹھیک ہے - مجھے کمرے کے
بارے ميں کچھ اور بتلاؤ *

Look, *v.* see देखो Round, *adv.* on all
sides चारों ओर چاروں طرف See, *v.* observe
देखना دیکھنا Windows, *n.* खिड़कियाँ Doors,
n. दरवाजे دروازے Benches, *n.* तिपाइयाँ Desks,
n. मेजें Stool, *n.* तिपाई Teacher, *n.* one
who teaches گورو استاد *

नारायण—यदि तुम चारों ओर देखो तो तुमको मालूम
होगा कि कमरे में चार खिड़कियाँ, तीन दरवाजे, बारह

तिपाइयाँ, और बारह मेज़ें हैं; और हमारे उस्ताद के लिये एक मेज़ और एक तिपाई है।

ناراین—اگر تم چاروں طرف دیکھو تو تم کو معلوم ہوگا کہ کمرے میں چار کیمڑکیاں-تین دروازے-بارہ تپائیاں-اور ۱۲ میزیں ہیں۔ اور ہمارے اُستاد کے لئے ایک میز اور ایک تپائی ہے *

Anything else—something more than what has already been said کچھ اور, اور

दीनानाथ—क्या तुम कमरे में कोई और चीज़ देख सकते हो ?

دینا ناتھ—کیا تم کمرے میں کوئی اور چیز دیکھ سکتے ہو ?

Maps, n. نقشہ Black-board, n. a board coloured black used in schools for writing with chalk काला तख्ता

नारायण—हाँ, मैं दो नक्शे दीवार पर और एक काला तख्ता दीवार के पास देखता हूँ।

ناراین—ہاں - میں دو نقشے دیوار پر اور ایک کالا تختہ دیوار کے پاس دیکھتا ہوں *

दीनानाथ—काले तख्ते पर वह क्या है ?

دینا ناتھ—کالم تختہ پر وہ کیا ہے ?

Duster, n. a piece of cloth for removing dust झाड़न Chalk, n. a white calcareous earth or carbonate of lime खड़िया *

नारायण—वह काले तख्ते को साफ करने के लिये झाड़न है, और गुरु की मेज़ पर एक खड़िया का टुकड़ा भी तख्ते पर लिखने के लिये है।

नारायण—वो काले तख्ते के साफ करने के लिये जहारन है
 और استاد की मिज़ पर एक कपड़ा का तक्रा भी सदा तख्ते
 पर लफ्फे के लिये है *

दीनानाथ—क्या तुम गुरु की मेज़ पर कोई और चीज़
 भी देख सकते हो ?

दिना नाथ—क्या तम استاد की मिज़ पर कुन्ही और चिज़ भी
 देखे सकते हो ?

Register, n. attendance book हाज़िरी की किताब
 Several, adj. various—distinct;
 more than two.

नारायण—हाँ, मैं रजिस्टर और कई दूसरी किताबें
 देखता हूँ।

नारायण—हाँ - मैं रजिस्टर और कहीं दूसरी किताबें
 देखता हूँ *

What is the register for ?—for what purpose
 is the register kept ?

दीनानाथ—रजिस्टर किस लिये है ?

दिना नाथ—रजिस्टर कस लिये है ?

Are written—are put down लिखे होते हैं
 Reads out—calls out पुकारता है
 Answer, v. reply उत्तर *

P stands for present. Opposite to—against
 सामने

नारायण—मैं समझता हूँ कि तुम जानते हो कि यह किस
 लिये है ? परन्तु मैं तुम्हें बतलाऊँगा। रजिस्टर मैं दर्जे के सब

लड़कों के नाम लिखे होते हैं और प्रतिदिन सबरे गुरु सब लड़कों के नाम पुकारता है वह जोकि हाज़िर होते हैं जवाब देते हैं 'हाज़िर जनाव' जबकि उनके नाम पुकारे जाते हैं और उस्ताद उनके नाम के सामने P का अक्षर लिख देता है ।

ناراین—میں خیال کرتا ہوں کہ تم جانتے ہو کہ یہہ کس لئے ہے۔ لیکن میں تمہیں بتلاؤنگا کہ حاضری کے رجسٹر میں درجہ کے تمام لڑکوں کے نام لکھے ہوتے ہیں اور ہر روز صبح کے وقت استاد تمام لڑکوں کے نام پکارتا ہے۔ وہ جو کہ موجود ہوتے ہیں 'حاضر جذاب' کہتے ہیں جب کہ انکے نام پکارے جاتے ہیں۔ اور استاد ان کے نام کے سامنے P کا حرف لکھتا ہے *

Absent, *adj.* not present غیہ حاضر، غیہہا�یر

दीनानाय—अगर कोई लड़का गैरहाज़िर होता है तो उस्ताद क्या करता है ?

دینا نایہ—اگر کوئی لڑکا غیہ حاضر ہوتا ہے تو استاد کیا کرتا ہے ؟

Page 7.

Puts, *v.* makes بنااتا ہے Mark, *n.* sign चिह्न نشان To show—to point out जाहिर करने को * ظاهر کرنے کے لئے

नारायण—वह उसके नाम के सामने एक चिह्न बना देता है, यह जाहिर करने को कि वह गैरहाज़िर है ।

ناراین—وہ اُس کے نام کے سامنے ایک نشان بناتا ہے یہ ظاہر کرنے کے لئے کہ وہ غیہ حاضر ہے *

Late, *adj.* after the proper time دیر (Late has two different comparative and superlative

forms, viz., later and latter; latest and last; the former refers to time, the latter to person or place).

दीनानाय—और यदि लड़के देर से आते हैं तो वह क्या करते हैं ?

دینا نازیہ—اور اگر لڑکے دیر سے آتے ہیں تو وہ کیا کرتے ہیں؟

Kind, n. sort; nature तरह; प्रकार قسم *

नारायण—वह दूसरी तरह का चिह्न बना देता है।

نارائن—وہ دوسرے قسم کا نشان بنا دیتا ہے *

Understand, v. know समझना سمجھنا

दीनानाय—हाँ, मैं समझता हूँ। क्या बहुत से लड़के देर से आते हैं ?

دینا نازیہ—ہاں - میں سمجھتا ہوں - کیا بہت سے

لڑکے دیر سے آتے ہیں ؟

Most, n. majority زیادہ تر Come in time—come punctually ठीक वक्त पर आते हैं تھیک وقت Because, conj. since क्योंकि Know—understand जानना; समझना سمجھنا If they..... kept—in if the boys do not reach school in proper time, they have to stay in the school after the school time is over.

नारायण—नहीं, बहुत से लड़के ठीक वक्त पर आते हैं। क्योंकि वे जानते हैं कि अगर वह देर से आयेंगे तो वे स्कूल में रोक लिये जायेंगे।

ناراین—نہیں - بہت سے لڑکے تیرے وقت پر آتے ہیں
کیونکہ وہ جانتے ہیں کہ اگر وہ دیر سے آئیں گے تو انکو
مدرسہ میں تھپونا پڑے گا *

Thank, *v.* express gratitude for a favour shown
धन्यवाद देना کرنا شکریہ Think, *v.* consider विचार
करना کرنا خیال Month, *n.* महिना مہینہ *

दीनानाथ, मैं आपको धन्यवाद देता हूँ। मेरा विचार है
कि मैं समझता हूँ; परन्तु तुम मुझे बतलाओ कि इस महिने मैं
तुमको कभी देर हुई है ?

दीनानाथ—میں آپ کا شکریہ ادا کرتا ہوں - میرا
خیال ہے کہ میں سمجھتا ہوں - لیکن تم مجھے بتلاؤ کہ
تو اس مہینہ میں کبھی دیر ہوئی ہے ؟

Once *adv.* one time एक बार مرتبہ Last,
adj. past पिछले گزشتہ Sorry, *adj.* sad رنجیذا
معتبہ I am sorry to say—it grieves me much if
I am to say मुझे शोक के साथ कहना पड़ता है
معتبہ افسوس کے ساتھ کہنا پڑتا ہے Twice, *adv.* two times दो बार
دو مرتبہ *

नारायण—नहीं, इस महिने मैं मुझे एक बार भी देर नहीं
हुई; परन्तु मुझे शोक से कहना पड़ता है कि पिछले महिने मैं
मुझे दो बार देर होगई थी।

ناراین—نہیں - اس مہینہ میں مجھے ایک مرتبہ
بھی دیر نہیں ہوئی ہے لیکن مجھے افسوس کے ساتھ کہنا
پڑتا ہے کہ گزشتہ مہینہ میں دو مرتبہ دیر ہو گئی تھی *

Well अच्छा خير Hope, *v.* expect आशा करना
امید کرنا *

दीनानाय—अच्छा, मैं आशा करता हूँ कि तुमको फिर देर न होगी।

دینانایہ—خیر - میں امید کرتا ہوں کہ تم کو پھر
 دیر نہ ہوگی *

Try, *v.* attempt कोशिश करना Try my best—attempt to the utmost of my ability यथाशक्ति कोशिश करना حتى المقدور In good time—in proper time ठीक समय पर Often, *adv.* always हमेशा Wish, *v.* desire चाहना To succeed, *v.* to prosper कामयाब होना In life—in the world दुनिया में Lesson, *n.* instruction शिक्षा Take our place—occupy our place हमारी जगह लेना Success, *n.* prosperity कामयाबी Told, *v.* narrated बयान किया Story, *n.* tale कहानी

नारायण—मैं भी वही आशा करता हूँ। मैं हमेशा यथा-शक्ति ठीक समय पर आने की कोशिश करता हूँ।

हमारे गुरु हमसे अक्सर कहते हैं कि अगर हम संसार में उन्नति करना चाहते हैं तो पहिली बात जो हमको सीखनी चाहिये वह यह है कि हमेशा ठीक समय पर आवें। वह कहते हैं कि अगर हम ठीक समय पर न आवेंगे तो वह जो ठीक समय पर आते हैं हमारी जगह ले लेंगे और हम कभी काम-याबी की उम्मेद नहीं कर सकते।

एक दिन उन्होंने हम से ठीक समय पर आने की कहानी कही।

ناراین—میں بھی ایسی ہی امید کرتا ہوں۔ میں
 ہمیشہ حتیٰ السدور تھوڑی وقت پر آنے کی کوشش کرتا
 ہوں *

ہمارے استاد اکثر ہم سے کہا کرتے ہیں کہ اگر ہم دنیا
 میں کامیابی حاصل کرنا چاہتے ہیں۔ پہلا سبق جو ہم کو
 سیکھنا چاہئے وہ وقت کی پابندی ہے *

وہ کہتے ہیں کہ اگر ہم وقت کے پابند نہیں دیں تو وہ
 جو کہ وقت کے پابند ہیں ہماری جگہ لے لینگے اور ہم کبھی
 کامیابی کی امید نہیں کر سکتے۔ ایک روز انہوں نے ہم سے
 ایک قصہ پابندی وقت کی نسبت بیان کیا تھا *

دینا ناتھ - کیا قصہ تھا ؟ ؟
 دیناناथ—क्या कहानी थी ? ?
 Don't—do not. To day आज آج I have time—
 I am at leisure मुझे वक्त है * وقت ہے *

ناراین—میں نہیں سمجھتا ہوں کہ آج تم سے کہانی
 کہنے کا وقت میرے پاس ہے۔ لیکن کل میں تم سے کہوا تھا *

ناراین—میں نہیں سمجھتا ہوں کہ آج تم سے کہانی
 کہنے کا وقت میرے پاس ہے۔ لیکن کل میں تم سے کہوا تھا *

Bell—a round heavy piece of metal composition for producing sound or a hollow vessel, here bell means ringing of the bell.

Leave off—Start for रवानا हो جانا
 There is the bell. We must leave off now—the
 bell has rung, now we must start for the school.

دینا ناتھ—گھنٹہ بجی۔ ہم کو اب روانہ ہونا چاہئے *

Page 8.

PUNCTUALITY.

Remember, *v.* recollect याद रखना یاد, یاد Pro-
mised, *v.* gave assurance by promise वादा किया
* وعدہ کیا *

दीनानाथ—सुझे याद है कि कल तुमने मुझसे वक्त की
पावन्दी की कहानी कहने का वायदा किया था।

दिना नाथ—مجھے یاد ہے کہ کل تم نے مجھ سے وقت کی
پابندی کی کہانی کہنے کا وعدہ کیا تھا *

नारायण—मैंने क्या कहा था ?

नारायण—میں نے کیا کہا تھا ?

दीनानाथ—तुमने कहा था कि तुम्हारे गुरु ने तुमसे वक्त
की पावन्दी की एक कहानी कहो थी और तुमने मुझसे वह
कहानी सुनाने का वायदा किया था।

दिना नाथ—تم نے کہا تھا کہ تمہارے استاد نے تم سے ایک
قصہ وقت کی پابندی کی نسبت بیان کیا تھا اور تم نے مجھ
से وہ قصہ سنانے کا وعدہ کیا تھا *

नारायण—हाँ, सुझे याद है। अब मैं उसको तुमसे कहूँगा।

नारायण—ہاں۔ مجھے یاد ہے اب میں اس کو تم سے کہوں گا *

दीनानाथ—मैं आपको धन्यवाद देता हूँ।

दिना नाथ—میں آپ کا شکریہ ادا کرتا ہوں *

Once, *adv.* at one time एक बार مرتبہ Called-
named नामी He was not a bad boy—he was
a good boy वह एक अच्छा लड़का था
Habit, *n.* ordinary course of conduct — tendency to
perform certain actions आदत; स्वभाव خصلت *

नारायण—हमारे उस्ताद ने कहा कि एक बार शान्ति नाम का एक लड़का था। वह अच्छा लड़का था, लेकिन उसमें एक बहुत बुरी आदत थी।

ناراین - ہمارے اُستاد نے کہا کہ ایک مرتبہ شانتی نام کا ایک لڑکا تھا وہ اچھا لڑکا تھا - لیکن اس میں ایک بہت بڑی عادت تھی *

Wonder, v. to be surprised आश्चर्य होना * تعجب کرنا

दीनानाथ—मुझे आश्चर्य है कि वह शान्ति था सातवीं कक्षा में ?

دینانقبہ - مجھے کو تعجب ہوتا ہے کہ وہ شانتی تھا - ساتویں درجہ میں ؟

Page 9.

Believe, v. think ख्याल करना خیال Another, adj. not the same दूसरा * دوسرا

नारायण—मैं ऐसा ख्याल नहीं करता। मैं समझता हूँ कि वह दूसरा लड़का था।

ناراین - میں ایسا خیال نہیں کرتا - میں سمجھتا ہوں کہ وہ دوسرا لڑکا تھا *

Never mind that—it does not matter कुछ परवाह नहीं Please go on with your story—please go on relating your story कृपया अपनी कहानी कहिये * مہربانی کر کے اپنی کہانی کہئے

दीनानाथ—अच्छा, उसकी कुछ परवाह नहीं। कृपया करके अपनी कहानी कहिये।

دینانقبہ - خیر - اس کی کچھ پروراه نہیں - مہربانی کر کے اپنا قصہ کہئے *

Everything—every matter ہر ایک کام : هر ایک کام
used to get into trouble—brought trouble over-
him : دُ:خ دیا کرتی تھی * تکلیف دیا کرتی تھی

نارایण—یہ شانتی ہر ایک کام میں ہمیشہ دیر کرتا
था और यह बुरी आदत उसको सब किसम की तकलीफ़ देती
थी ।

ناراین—یہ شانتی ہر ایک کام میں دیر کرتا تھا اور
اس بری عادت کی وجہ سے اس کو ہر قسم کی تکلیف
ہوتی تھی *

दीनानाथ—इससे उसको क्या तकलीफ़ होती थी ?

دیانا تھ—اس سے اس کو کیا تکلیف ہوتی تھی ؟

Listen, v. hear سُننا Very often—many
times : زیادہ تر—Angry adj.
wrathful ناراض Keep in, v. detain رोकنا
House, n. घर مکان Cure, v. to heal अच्छा करना
To encourage, v. infuse courage into
हिम्मत दिलाना Offered, v. proposed
तजवीज़ किया : تجویز کیا Prize, n. reward, इनाम
Attendance, n. हाज़िरी * حاضری

नारायण—अगर तुम ध्यान से सुनोगे तो मैं तुमसे कहूँगा ।
यह लड़का शान्ति अक्सर मदर्स देर से आता था और उसका
उस्ताद उससे बहुत नाराज़ होता था और उसे मदर्स में रोक
देता था । जबकि दूसरे लड़के घर चले जाते थे ।

लेकिन इससे भी उसकी आदत न सुंमली ।

ناراین—اگر تم غور سے سُنو تو میں تم سے کہوں گا—یہ
لڑکا شانتی اکثر مدرسه دیر سے آتا تھا اور اس کا استاد اس سے
بہت ناراض ہوتا تھا اور اسے مدرسه میں روک لیتا تھا

جبکہ دوسرے لڑکے گھر چلے جاتے تھے—لیکن اس سے بھی
اس کی بڑی عادت نہ درست ہو سکی *

لڑکوں کو سکول ٹیک समय پر آنے کی हिम्मत बढ़ाने
के लिये हेड मास्टर ने एक इनाम तजवीज़ किया उस कक्षा के
लिये जिसकी हाज़िरी सबसे अच्छी हो।

لڑکوں کو اسکول ٹیک وقت پر آنے کی हिئت بڑھانے
کے لئے ہیڈ ماسٹر نے ایک انعام اُس درجہ کے لئے جس کی
حاضری سب سے اچھی ہو تجویز کیا *

دیلا ناتیہ—انعام کیا تھا ؟ ؟ کیا تھا—इननाम

Page 10.

Flag, *n.* an ensign झंडा The Union Jack—
the flag of Great Britain and Ireland ब्रिटिश राज्य
का झंडा Allowed, *v.* permitted
आज्ञा दी اجازت دی Whole, *adj.* تمام Month,
n. महिना *

नारायण—इननाम, एक झंडा यूनियन जैक (ब्रिटिश-राज्य
का झंडा) था, और जिस दर्जे की सबसे अच्छी हाज़िरी
होती थी उस दर्जे को पूरे महिने भर झंडा दर्जे के कमरे में
रखने का मिलता था।

नारायण—انعام ایک جھنڈا یونین جیک (برطانیہ
کا جھنڈا) تھا—اور جس درجہ کی سب سے اچھی حاضری
ہوتی تھی اس درجہ کو تمام مہینہ درجہ کے کمرے میں
جھنڈا رکھنے کو ملتا تھا *

Eager, *adj.* anxious इच्छुक To win,
v. to gain पाना करना *

दीनानाथ—यही हमारे मदर्स में किया जाता है और हम सब झंडा पाने के बड़े उत्सुक होते हैं।

دیونا ناٹھ—یہی ہمارے مدرسے میں کیا جاتا ہے اور ہم سب جھنڈا پانے کے بڑے خواہشمند ہوتے ہیں *

Attendance prize—prize offered for the best attendance हाज़िरी का इनाम * حاضری کا انعام

नारायण—तुम अपने मदर्स की हाज़िरी के इनाम के बारे में मुझे कुछ और बतलाओ।

ناراین—تم اپنے مدرسہ کی حاضری کے انعام کی نسبت مجھے کچھ اور بتلاؤ *

End, n. अन्त खاتमे Drawn up—arranged in proper order तरतीब से खड़े हुये ہوئے صف باندھ کر کھڑے ہوئے
Drill, n. military exercise फ़ौजी क़वायद فوجی قواعد
Order, n. तरतीब ترتیب Play-ground, n. a plot of land set apart for games. खेल का मैदान
کھیل کا میدان
Calls out, v. reads out पुकारता है پکارتا ہے Has won the prize—has obtained the prize इनाम पाया है
انعام پایا ہے *

Cheers—interjection खुशी की आवाज़ خوشی کی
Go back—return वापिस जाते हैं واپس جاتے ہیں
Hung up—suspended लटकाया है لٹکایا ہے *

दीनानाथ—महोने के अन्त में सब कक्षायें फ़ौजी क़वायद के ढङ्ग से खेलने के मैदान में तरतीब से खड़ी की जाती हैं और हेड मास्टर उस दर्जे का नाम लेकर पुकारते हैं जिसने इनाम जीता है, और दर्जे का अन्वल लटका आता है और झंडा लेता है। तब हम सब उस दर्जे के लिये जिसने इनाम पाया है तीन

खुशी की आवाज़ करते हैं और तीन खुशी की आवाज़ हेंड-मास्टर के लिये, और तीन अपने उस्तादों के लिये करते हैं। फिर हम अपने दर्जे में वापिस चले जाते हैं और झंडा उस दर्जे के कमरे में जिसने कि उसे जीता है, लटकाया जाता है।

دینانا تہہ—مہونے کے آخر میں تمام درجے کے لڑکے کھیلنے کے میدان میں فوجی قواعد کی ترتیب میں صف باندھ کر کمرے کئے جاتے ہیں۔ اور ہینڈ ماسٹر اس درجے کا نام جس نے انعام حاصل کیا ہے پکارتا ہے۔ اور اس درجے کا اول لڑکا وہاں آتا ہے اور جھنڈا لیتا ہے۔ تب ہم سب اس درجے کے لئے جس نے انعام پایا ہے۔ اپنے ہینڈ ماسٹر کے لئے اور اُستادوں کے لئے تین تین خوشی کے نعرے بلند کرتے ہیں۔ پھر ہم لوگ اپنے درجے کے کمروں میں واپس چلے جاتے ہیں اور جھنڈا اس درجے کے کمرے میں جس نے اُس کو حاصل کیا ہے لٹکایا جاتا ہے *

Believe, v. think विचार करना Nearly, adv. about लगभग قریب قریب Lost it—did not get the prize खो दिया کھودیا Through his fault—on account of his mistake उसके अपराध کے कारण اس نے آخر At last—at length آخر کار آخیرکار Called—summoned پکارا پکارا Never be late—never come late even for one day एक दिन भी دیر سے نہ آنا ایک دن بھی دیر سے نہ آنا

नारायण—मैं समझता हूँ कि यह वही बात है जो शान्ति के मदर्से में होती थी। मैं जानता हूँ कि पाँचवें दर्जे ने झंडा कई बार पाया और पहिले दर्जे ने एक या दो बार, और ऐसे ही और और दर्जों को भी मिला; लेकिन सातवीं कक्षा ने उन्हें को कभी नहीं जीता है। दो या तीन बार उन्होंने क़रीब-क़रीब

उसको जीत लिया था, लेकिन शान्ति कई मर्तबा देर से आया; पस उन्होंने उसकी गलती से उसे खोया। आखिरकार सातवें दर्जे के लड़कों ने कहा—“इस महीने मैं हमको झंडा जरूर लेलेना चाहिये।” पस उन्होंने शान्ति को बलाया और उस से कहा—“अब शान्ति इस महीने सातवें दर्जे को झंडा जीतना चाहिये; पस तुमको हर रोज़ ठीक वक्त पर आना चाहिये और एक बार भी देरी नहीं करना चाहिये।

نارائیں۔ میں خیال کرتا ہوں کہ یہ دھبی بات ہے جو کہ شاہ انتہی کے مدرسے میں ہوتی تھی۔ میں جانتا ہوں کہ درجہ پنجم نے کئی بار جھنڈا فتح کیا اور درجہ اول نے اُس کو ایک بار اور مرتبہ پایا۔ اور اسی طرح دوسرے درجوں نے کیا تھا۔ مگر درجہ ہفتم نے کبھی جھنڈے کو فتح نہیں کیا۔ دو یا تین مرتبہ انہوں نے عنقریب اُس کو فتح کیا۔ لیکن شانتی کئی مرتبہ دیر سے آیا پس انہوں نے اُس کے قصور کی وجہ سے اُس کو کہو دیا آخر کار درجہ ہفتم کے لڑکوں نے کہا کہ اس مہینے میں ہم کو ضرور جھنڈا فتح کرنا چاہئے۔ پس انہوں نے شانتی کو بلایا اور اُس سے کہا کہ اب شانتی اس مہینے میں درجہ ہفتم کے لڑکوں کو ضرور جھنڈا فتح کرنا چاہئے۔ پس تم کو اس مہینے میں ہر روز تھیک وقت پر آنا چاہئے۔ اور کبھی ایک مرتبہ بھی دیر مت کرنا *

Page 11.

وعدہ کیا کیا وعدہ Promised, v. pledged वादा किया
Try, v. to make an attempt; to endeavour;
کوشش کرنا Hard سخت To be in
time every day—to reach school punctually
daily प्रतिदिन ठीक समय पर आना

18 KEY TO TIPPING DIRECT METHOD READER

Breakfast, *n.* the food we take in the morning
 کلهوا ناشتہ Early, *adv.* جلدی جلدی Take care—
 be careful होशियार होना होना To start, *v.*
 to set out روانه होना Began, *v.*
 Commenced शुरू हुआ شروع हुआ Day after day—
 every day हर روز روز To remind—to make him
 remember याद दिलाना یاد دلانا *

Sometimes, *adv.* कभी-कभी بعض اوقات In this
 way—in this manner इस तरीके से اس طریقہ سے
 Managed—contrived बन्दोबस्त किया بلدوبست کیا
 Read the register—took attendance हाज़िरी ली
 کھڑا ہوا Got up—stood up खड़ा हुआ کھڑا ہوا
 Ready—prepared तयيار Quite, *adv.* fully पूरे
 तौर पर طور پر Had to go—was obliged to go
 जाना पड़ा जानا پڑا Shop—a place where articles are
 bought and sold दुकान دکان To buy, *v.* purchase
 खरीदना خریدنا Thought, *v.* deemed—considered
 ख्याल किया خیال کیا Got to—reached پہنچنا پہنچا
 Looked, *v.* saw देखा دیکھا Round, *adj.* on all
 sides चारों तरफ چاروں طرف *

Be loitering—be lingering on the way. देर करता
 हुआ دیر کرتا ہوا *

पस शान्ति ने वादा किया और कहा—“मैं हर रोज़ समय
 पर आने की कोशिश करूँगा। मैं जल्दी कलेवा कर लिया
 करूँगा और ठीक समय पर मदरसे चलने की ज़िम्मेदारियाँ करूँगा।

پس شانتی نے وعدہ کیا اور کہا کہ میں ہر روز ٹھیک وقت پر آنے کی کوشش کرونگا۔ میں اپنا ناشتہ جلد کھا لوں گا اور ٹھیک وقت پر اسکول چلنے کی فکر کرونگا *

پس مہیانا شروع हुआ और शान्ति हर रोज़ समय पर आता था। दर्जे के और लड़के उसे प्रतिदिन शाम को याद दिला देते थे, और कभी-कभी वे सुबह को एक लड़के को भेज देते थे यह देखने के लिये कि शान्ति मدرसे चला गया कि नहीं, और इस भाँति उन्होंने एक महीने के लगभग बन्दोबस्त किया कि वह मدرसे ठीक समय पर आवे; परन्तु एक दिन जब उस्ताद ने हाज़िरी का रजिस्टर पढ़ा और शान्ति का नाम पुकारा तो कोई जवाब न मिला, उस्ताद ने पुछा—“शान्ति कहाँ है, क्या कोई लड़का जानता है ?” तब हरदत्त नाम का एक छोटा लड़का खड़ा हुआ और बोला—“मैं आज सुबह को शान्ति के घर पर गया था यह देखने को कि आया वह मدرसे आने को तैयार है।”

پس مہینہ شروع ہوا اور شانتی ہر روز ٹھیک وقت پر آتا تھا۔ درجہ کے دوسرے لڑکے اُس کو ہر روز شام کو یاد دلا دیتے تھے۔ اور بعض اوقات صبح کو ایک لڑکا بھیجتے تھے یہ دیکھنے کے لئے کہ آیا شانتی مدرسہ کے لئے روانہ ہوا۔ اور اس طریقہ سے اونہوں نے اُس کو مدرسہ قریب ایک مہینہ تک ٹھیک وقت پر پہنچایا۔ مگر ایک روز استاد نے جبکہ حاضری کی کتاب پڑھی اور شانتی کا نام پکارا تو کوئی جواب نہ ملا۔ استاد نے پوچھا ”شانتی کہاں ہے کیا کوئی شخص جانتا ہے؟“ تب ایک چھوٹا لڑکا ہمدت نام کا کھڑا ہوا اور اُس نے کہا کہ میں آج صبح شانتی کے مکان پر گیا تھا یہ دیکھنے کو کہ آیا وہ مدرسہ آنے کو تیار ہے۔ *

उस्ताद ने कहा—“अच्छा और क्या वह तैयार था ?”

اُسٹاڈ نے کہا۔ ”خیر۔ کیا وہ تیار تھا؟“

हरदत्त ने उत्तर दिया—“हाँ, साहब, वह मदरसे आने को बिल्कुल तैयार था।”

مودت نے کہا۔ ”ہاں صاحب۔ وہ اسکول آنے کے لئے بالکل تیار تھا۔“

“तब वह तुम्हारे साथ मदरसे क्यों नहीं आया?”

”تب وہ تمہارے ساتھ مدرسہ کیوں نہیں آیا؟“

हरदत्त ने कहा—“साहब, मुझे पैंसिल मोल लेने को एक दुकान पर जाना था और मैंने समझा कि शान्ति बुक से पहिले मदरसे पहुँच जावेगा : परंतु जब मैं मदरसे पहुँचा और चारों तरफ देखा तो शान्ति कहीं नहीं दिखलाई दिया। मैं नहीं जानता साहब, कि वह कहाँ है? मैं समझता हूँ कि वह सड़क पर टहल रहा होगा।”

مودت نے کہا۔—جذاب مجھے کو پینسل خریدنے کے لئے ایک دوکان پر جانا تھا۔ میں نے خیال کیا کہ شانتی مجھے سے پہلے اسکول پہنچ جاوے گا۔ لیکن جب میں مدرسہ پہنچا اور چاروں طرف دیکھا تو شانتی کہیں دکھائی نہ پوا۔—جذاب میں نہیں جانتا کہ وہ کہاں ہے۔ میں سمجھتا ہوں کہ وہ سڑک پر ٹھل رہا ہوگا۔“

Page 12.

Mark, v. impress चिह्न बनाना After a few minutes—after a short time थोड़ी देर पछे तैयारी Lesson, n. पाठ سبق Begun, part. commenced شروع हुआ Came into—entered اندر आया Out of breath—tired; breathless हाँपता हुआ Ashamed—abashed लज्जित; शर्मिन्दा Hanging down—bending down झुकाये हुये

جھکائے ہوئے Marbles—small round smooth pieces of stones used for-playing گولیاں Followed—went after them پیچھے-پیچھے گیا Corner, n. nook کونا و گوشہ Suppose, v. presume سببیاں کرنا کرنا خیال Watching—seeing دیکھنا Forget—to lose or put away from memory بھول جانا Remembered—recollected یاد آئے خیال کیا Heard, v. listened سنا Than ever—than any time before پہلے کے نسبت پیشتر کے * بہ نسبت پیشتر کے

استاد نے کہا—“خیر، میں اُس کے (نام کے) سامنے دیر سے آنے کا چھٹا بنا رہا ہوں۔”

استاد نے کہا—“خیر میں اُس کے (نام کے) سامنے دیر سے آنے کا نشان بناتا ہوں۔”

پس شانتی کے (نام کے) آگے دیر سے آنے کا چھٹا بنا دیا گیا، تھوڑی دیر پیچھے جب پاٹ شروع ہو گیا شانتی درجے میں آیا، وہ بالکل ہانپ رہا تھا اور وہیں لڑکھٹا سا لڑکھا ہوا تھا۔

پس شانتی کے (نام کے) سامنے دیر سے آنے کا نشان بنا دیا گیا اور تھوڑی دیر پیچھے جبکہ سبق شروع ہوا شانتی درجہ میں بالکل بیدم آیا اور بہت شرمندہ معلوم ہوتا تھا * تھا

استاد نے پوچھا—“شانتی تو تم کو دیر سے کبھی دیکھا؟”

استاد نے پوچھا—“شانتی تم کو دیر سے کبھی دیکھا؟”

شانتی نے اپنا سر تھپتھپا کر کے اُٹھ کر دیا—“ساہب میں نہیں جانتا۔”

شانتی نے اپنا سر نیچا کر کے جواب دیا ”جذاب میں نہیں جانتا“ *

استاد نے پوچھا—”ک्या हरदत्त तुमको मदरसे के लिये बुलाने को तुम्हारे घर पर नहीं गया था ?”

استاد نے پوچھا—”کیا हरदत्त تمہارے مکان پر تم کو اسکول کے لئے بلانے کو نہیں گیا تھا؟“

शान्ति ने जवाब दिया—”हाँ साहब (वह गया था)।”

شانتی نے جواب دیا—”हाँ جناب (وہ گیا تھا)“ *

”फिर तुम उसके साथ क्यों नहीं आये ?”

”پھر تم اُس کے ساتھ کیوں نہیں آئے ؟“

”वह पेन्सिल मोल लेने को एक दुकान में चला गया।”

”وہ ایک دوکان میں پنسل خریدنے چلا گیا“ *

”हाँ, और तुम क्या करते थे ?”

”हाँ اور تم کیا کرتے تھے ؟“

”मैंने कुछ लड़कों को गोली खेलते देखा और मैं उनके पीछे-पीछे कोने में फिरता रहा।”

”میں نے چند لڑکوں کو گولی کھیلتے دیکھا اور میں اُن کے

پیچھے پیچھے گوشہ میں پھرتا رہا“ *

”और मैं समझता हूँ कि तुम उनको खड़े हुये देखते रहे जबतक कि स्कूल आने का समय खत्म न होगया।”

”اور میں خیال کرتا ہوں کہ تم ان کو کھڑے دیکھتے رہے

جب تک کہ اسکول کا وقت ختم نہ ہو گیا“ *

”हाँ साहब, मैं मदरसे के बारे में बिल्कुल भूल गया और आखिरकार जब मुझे सुध आई तो मैं इतना तेज़ दौड़ा जितना मुझसे होसका ; परन्तु बहुत देर होगई थी।”

”ہاں جناب—میں اسکول کے بارے میں بالکل بھول گیا۔ اور آخر کار جب مجھ کو خیال آیا تو اس قدر زور سے دوڑا کہ جتنا مجھ سے ہو سکا۔ مگر بہت دیر ہو گئی تھی *“

استاد نے کہا—”ہاں شانتی یہ تو سچ ہے اور مجھے ڈر ہے کہ تمہاری کक्षा झंडा खो देगी यद्यपि उन्होंने इस महीने उसके लेने की इतनी ज्यादा कोशिश की है।“

استاد نے کہا—”ہاں شانتی یہ تو سچ ہے اور مجھے ڈر ہے کہ تمہارا درجہ چھانڈے کو کھو دیگا اگرچہ انہوں نے اس مہینہ اُس کے حاصل کرنے کی اتنی زیادہ کوشش کی ہے۔“

جب شانتی نے یہ سنا تو وہ پہلے سے بھی زیادہ شرمندہ ہوا۔

After shool—after school was over स्कूल खत्म होने पर पर مدرسه ختم ہونے پر Was kept in—was confined or detained कैद कर लिया गया; रोक दिया गया Miserable, *adj.* wretched अभागा; बुरा بدبخت ❀

مدرسا بند ہونے کے پیچھے شانتی رोक लिया गया और बहुत परेशान मालूम होता था ।

مدرسه بند ہونے پر شانتی روک لیا گیا اور بہت پریشان معلوم ہوتا تھا ❀

Page 13.

Next day—the day following दूसरे दिन दूसरे دن Play-ground खेल का मैदान खेल का मैदान An-nounced—declared सुनाया ظاہر کیا ❀

दूसरे दिन सब लड़के खेल के मैदान में जुलाये गये और हेड मास्टर ने सुनाकर कहा कि पाँचवें दर्जे को एक बार फिर झंडा मिला और सातवें दर्जे ने केवल एक नम्बर के कारण उसे खो दिया।

دوسرے دن تمام لڑکے کھیل کے میدان میں پکڑے گئے اور ہیڈ ماسٹر نے یہہ سنایا کہ درجہ پنجم نے پہر ایک مرتبہ جیتا فتح کیا اور درجہ ہفتم نے صرف ایک نمبر کی وجہ سے اُس کو کھو دیا۔

Looked at—saw attentively **غور سے دیکھا**
Hung down—bent down **نیچے دیکھا**
Wish, v. desire **خواہش کرنا** To have
anything to do with you—to have no concern
with you **تم سے کچھ واسطہ رکھتے** तुमसे कुछ मतलब नहीं रखते
No body—no other boy **कोई लड़का नहीं** कोई لڑکا نہیں
Went away **چلا گیا** Alone
Feeling very sad—being sorrowful
उदास होकर **بنایا** served—made

तब सातवें दर्जे के सब लड़के शान्ति की तरफ ध्यान से देखने लगे और उसने लज्जित होकर अपना सिर नीचा कर लिया।

درجہ ہفتم کے تمام لڑکے شانتی کی طرف غور سے دیکھنے لگے اور اُس نے اپنا سر شرم کی وجہ سے جھکا لیا۔

सदरसा वन्द होने पर जब लड़के फुटबाल खेलने गये तो शान्ति भी गया; परन्तु उसके दर्जे के लड़के उसके साथ नहीं खेलते थे।

مدرسہ ختم ہونے کے بعد جب لڑکے فٹ بال کھیلتے گئے تو شانتی بھی گیا مگر اس کے درجے کے لڑکے اس کے ساتھ نہیں کھیلتے تھے ❀

انہوں نے کہا—“نہیں ہم तुमसे कुछ मतलब नहीं रखना चाहते । तुमने हमारा इनाम खो दिया । हमने उसे पाने की यथाशक्ति कोशिश की और तुम्हारे सिवाय और कोई लड़का देर से नहीं आया । तुम जाओ और अकेले खेलो, हम तुमको नहीं चाहते ।” तब शान्ति पहिले से और भी शर्मिन्दा हुआ और बहुत उदास होकर घर चला गया ।

انہوں نے کہا—“نہیں ہم تم سے کچھ واسطہ رکھنا نہیں چاہتے - تم نے ہمارا انعام کھو دیا—ہم نے حتی الامکان اُس کے حاصل کو نے کئی کوشش کی اور کسی شخص نے بجز تمہارے دیر نہیں کی—تم جاؤ اور خوب کھلو۔ ہم تم کو نہیں چاہتے۔“ - تب بہ نسبت پہلے کے زیادہ شرمندہ ہوا اور تڑپا بہت غمگین ہو گھر چلا گیا ❀

दीनानाथ—मेरा विचार है कि इसने उसको ठीक कर दिया ।

دینا ناتھ - مہرا خیال ہے کہ اس نے اُس کو ٹھیک کر دیا ❀

नारायण—हाँ, मैं भी ऐसा ही समझता हूँ ।

❀ ناراین—ہاں - میں بھی ایسا ہی خیال کرتا ہوں

दीनानाथ—क्या शान्ति समय का ज्यादा पावन्द होगया ?

دینا ناتھ—کیا شانتی وقت کا زیادہ پابند ہو گیا ؟

नारायण—हाँ, हमारे उस्ताद कहते हैं कि यह उसके लिये एक अच्छी नसीहत हुई । वह उसे कभी न भूला और अब वह प्रतिदिन ठीक समय पर मद्रसे आने की पूरी कोशिश करता है ।

داراين—ماں ہمارے استاد کہتے ہیں کہ یہ اس کے
 لئے ایک اچھی نصیحت ہوئی — وہ اسے کبھی نہ پہنولا
 اور اب وہ روزانہ قریب رقت پر مدرسہ آنے کی پوری کوشش
 کرتا ہے ۞

Page 14.

LESSON 3.

Childhood بچپن * ۞

Childhood, n. the state of being a child
 لڑکپن There was a time—once upon
 a time ایک مرتبہ I was very small—
 I was a baby میں بہت چھوٹا تھا
 Frame, n. body بدن A cubit's height—one hand
 in height ایک ہاتھ اونچا تھا Thought—
 considered خیال کیا Strong—power-
 ful طاقتور Tall لمبا All my days—
 all my childhood میرا سب لڑکپن
 Were spent—were passed away گزرتے تھے
 Pure, adj. simple سادہ Delight, n. pleasure
 خوشی ۞ خوشی

ایک زمانہ تھا جب کہ میں بہت چھوٹا تھا اور میرا
 جسم صرف ایک ہاتھ اونچا تھا مگر تمام میں اپنے
 کو مضبوط اور لمبا خیال کرتا تھا اور میرے تمام دن سادہ
 خوشی میں صرف ہوئے تھے ۞

Sported, *v.* gambolled; played खेलता था; किलोल करता था کھیلتا تھا Tender—soft and loving
 प्यारी; मुलाइम; दयावान् پیاری - Arms गोद بازو Rode, *v.* mounted
 सवार होता था سوار ہوتا تھا Knee घुटना گھٹنا Sorrow—grief शोक رنج Sadness,
n. gloominess उदासी; रंजीदगी رنجیدگی Alarms, *n.* fears डर خوف Gold—a precious yellow coloured
 metal but here it means riches सोना; धन دولت Greed, *n.* avarice लालच
 لالچ Alike—equally बराबर Unknown—not known; strange बेजाना
 हुआ * بغیر جانا ہوا

मैं अपनी प्यारी माता की गोद में खेलता था और अपने
 बाप के घुटने पर छोड़े की पीठ के समान सवार होता था;
 क्योंकि उस समय शोक, उदासी, डर, धन और लालच का
 मुझे बिल्कुल ज्ञान ही न था।

میں اپنی پیاری ماں کی گود میں کھیلتا تھا اور اپنے باپ
 کے گھٹنے پر مثل گھوڑے کی پیٹھ پر سوار ہوتا تھا کیونکہ
 اب مجھے رنج-غم-خوف-دولت اور لالچ کا بالکل علم نہ تھا *

STANZA 3.—Prose Order—I saw the moon (to)
 fade behind the mountain, &c. Behind, *prep.*
 पीछे پیچھے Mountain, *n.* a mass of land higher
 than a hill پہاڑ پہاڑ Trade, *v.* wane कम होना कम
 होना Were I—had I been. यदि मैं होता हों Find
 out, *v.* discover मालूम करना معلوم करना Made—
 composed of बनाया गया बनाया Round, *adj.*
 circular गोल گول Fair, *adj.* beautiful सुंदर خوبصورت

मैंने चन्द्रमा को पहाड़ के पीछे कम होते देखा और समझता था कि मैं यदि उस पर्वत पर होता तो मैं मालूम कर लेता कि चन्द्रमा किस चीज़ का बना है। यह भी मालूम कर लेता कि वह कितना बड़ा है, कितना गोल, और सुन्दर है।

میں نے چاند کو پہاڑ کے پیچھے کم ہوتے ہوئے دیکھا اور خیال کیا کہ اگر میں اُس پہاڑ پر ہوتا تو میں معلوم کر سکتا کہ چاند کس چیز کا بنا ہے اور یہ بھی دریافت کرتا کہ وہ کس قدر بڑا - گول اور خوبصورت ہے *

STANZA 4.—Prose Order—I saw God's sun, wondering, through the western skies, sink in a sea of gold at night. And yet (I saw the sun) rise early... Light. Wondering—being astonished आश्चर्य करके God's sun—the sun created by God परमेश्वर का सूर्य خدا کا آفتاب Through the western skies—through the western horizon पश्चिम की ओर से Sink—to set. In a sea of gold—in a sea which appears golden on account of the setting sun's rays reflecting upon its surface सुनहरे समुद्र में संध्या पर सलदर Upon the morrow—tomorrow; next day कल Early सुबह Rise—get up उठना Paint—colour रँगना The eastern sky—the eastern horizon पूर्वीय क्षितिज Crimson—deep red colour लाल

मैंने आश्चर्य के साथ परमेश्वर के सूर्य को रात के समय पश्चिम की ओर सुनहरे समुद्र में अस्त होते देखा और फिर भी

دوسرے دن تھکے उसکو نیکلتے हुये और पूर्वी आकाश को लाली से रंगते देखा ।

میں نے خدا کے آفتاب کو متعجب ہو کر رات کے وقت مغرب کی طرف ایک سڈھوے سمندر میں غروب ہوتے دیکھا اور دوسرے روز علی الصبح اُسکو نکلتے ہوئے اور مشرقی آسمان کو ازغوانی روشنی سے رنگتے ہوئے دیکھا *

Page 15.

Prose Order—No change. Gracious, *adj.* kind
मेहरवान *Heavenly father—God* परमात्मा خدا
Made, *v.* created बनाया کیا پیدا *Lovely, adj.* beauti-
ful सुन्दर خوبصورت Pearls, *n.* the stars ستارے
Heaven, *n.* sky आकाश آسمان Thick strung—closely
stringed in the form of a garland खूब गुथे हुये خوب
گتھے *Dropped, v.* fell down. गिरे گرے *Clustering*
गुच्छे बनाये हुये गुच्छे بنائے ہوئے *

और मैं वैकुण्ठ के दयावान् पिता अर्थात् परमेश्वर के बारे में सोचा करता था जिसने मुझे और सुन्दर सूर्य को जो ऊपर है, बनाया । आकाश के उन सब सितारों को जो माला की तरह गुथे हैं, परमेश्वर ने अपने हाथ से सब आस्मान में गुच्छे के गुच्छे गिराये ।

اور (میں نے) خدا کی نسبت جو کہ مہربان اور بہشتی باپ ہے خیال کیا جس نے مجھے کو اور خوبصورت آفتاب کو جو کہ اوپر آسمان میں ہے بنایا اور آسمان کے تمام اُن ستاروں کو جو کہ اکٹھا خوب گتھے ہوئے ہیں اپنے ہاتھ سے گچھے کے گچھے تمام آسمان پر گرائے *

STANZA 6.—Prose Order—My young lips did say, with childish reverence the prayer.....Thee.

Childish—child like بچپن کی Reverence, *n.* respect آدر تعظیم young—small چھوٹے Lips, *n.* ہونٹ Did say the prayer—prayed. پراہنا کی دعا کی Pious, *adj.* holy پاک Taught—instructed سیکھایا

Gentle, *adj.* kind دیاوانہ Let, *v.* allow آجنا دینا Strive, *v.* attempt کوشش کرنا Follow thee—to act upto your command تیرے حکم کے مطابق کروں گے

بچپن کے سہمان کے ساتھ میرے چھوٹے ہونٹ وہ پراہنا کرتے تھے جو میری پبیر ماٹا نے مجھے سیکھا رکھی تھی۔ “اے نیک پرہشور! مجھے بুদ্ধیمانہ اور ہلکا ہونے کی کوشش کرنے دو اور اپنی آجنانوسار کام کرنے دو۔”

طہلی تعظیم کے ساتھ میں اس دعا کو چونکہ میری پاک مار نے مجھکو سیکھائی تھی اپنے چھوٹے ہونٹوں سے کہتا تھا یعنی اے ہلکا خدا مجھکو ابھی عقلمند اور نیک ہونے اور اپنے حکم کے مطابق کرنے کی کوشش کرتے دو *

LESSON 4.

Half the profit آدھا نفع

Page 16.

Half, *n.* آدھا Profit, *n.* gain نفع Nobleman, *n.* a man of noble birth ہلکا آدمی Talking—chatting بات کرتے ہوئے Outside, *adv.* باہر طرف

Gate—entrance फाटक پہاڻڪ Porter, *n.* gate-keeper दरवान دربان Up and down—this side and that side इधर-उधर اُڏهرو اُڏهرو *
 * اُڏهرو اُڏهرو

एक भला आदमी और उसका दोस्त एक कमरे में बैठे बातें कर रहे हैं। उनके पास एक चपरासी खड़ा है। बाहर फाटक पर एक ड्योढ़ीवान या दरवान इधर-उधर टहल रहा है।

ایک شریف آدمی اور اُس کا دوست ایک کمرے میں بیٹھے باتیں کر رہے ہیں۔ اُن کے پاس ایک چپراسی کھڑا ہے باہر پہاڻڪ پر ایک دربان اُڏهرو اُڏهرو تہل رہا ہے *
 * اُڏهرو اُڏهرو

Ready, *adj.* तैयार تیار Feast—banquet ज्यौनार دعوت Fruit, *n.* फल پھل Flowers, *n.* फूल پھول Vegetable, *n.* a plant for the table तरकारी ترکاری Sweets *n.* मिठाइयाँ مٹھائیاں Kinds, *n.* sorts کِسْمِیں قسमें Fish, *n.* मछली مچھلی *
 * مچھلی مچھلی

How is that ? What is the cause of it ? इसका क्या कारण है ? ? Fisherman, *n.* a man whose business is fishing मछुआ माही گیر Rough, *adj.* wild तूफानदार طوفانی Catch, *v.* seize पकड़ना پکڑنا Weather, *n.* the state of the atmosphere मौसम موسم Stormy, *adj.* Violent ; tempestuous तूफानी طوفانی Sorry, *adj.* sad रंजीदा رنجیده Guests—visitors मिहमान مسان Disappointed निराश نا امید Spoiled, *v.* ruined दिगड़ जायगी برباد ہو جائیگی Disgraced—dishonoured अपमान हुआ ذلیل ہوا Daughter लड़की لڑکی Wedding day—marriage day शादी का दिन شادی کا دن Little hope—no hope कुछ आशा नहीं

By to-morrow—till to-morrow कल
 तक * کُل تک

एक भला आदमी और उसका दोस्त एक कमरे में बैठे
 बातें कर रहे हैं। उनके पास एक चपरासी खड़ा है। बाहर
 फाटक पर एक दरवान इधर-उधर टहल रहा है।

ایک شریف آدمی اور اس کا دوست ایک کمرے میں
 بیٹھے ہوئے بات چیت کر رہے ہیں۔ ان کے قریب ایک
 چپراسی کھڑا ہے۔ باہر پھاٹک پر ایک دربان ادھر ادھر
 ٹہل رہا ہے *

भला आदमी—क्या जयानार का सब सामान तैयार है ?

शरिफ آدمी - کیا دعوت کی سب چیز تیار ہے ?

दोस्त—हाँ, हमारे पास फल, फूल, तरकारी और सब तरह
 की मिठाइयाँ हैं; परन्तु सुझको कोई मछली नहीं मिली।

دوست - ہاں - ہمارے پاس پھل پھول ترکاری اور تمام
 قسم کی مٹھائیاں ہیں - مگر مچھلے کو کوئی مچھلی نہیں
 ملی *

भला आदमी—इसका क्या कारण है ?

शरिफ آدمी - इस کی کیا وجہ ہے ?

दोस्त—सब मछुये कहते हैं कि समुद्र में बहुत तूफान उठ
 रहा है और वे मछली नहीं पकड़ सकते जबतक कि तूफान
 कम न हो जाय।

دوست - تمام ماحی گیر کہتے ہیں کہ سمندر بہت
 طغیانی پر ہے اور وہ کوئی مچھلی نہیں پکڑ سکتے جب تک
 کہ طوفان کم نہ ہو *

भला आदमी—मुझे यह सुनकर बड़ा शोक है। अगर
 मछली न होगी तो मेरे मिहमान बड़े निराश होंगे और जयानार
 विल्कुल बिगड़ जायगी और मेरी बेइज्जती होगी। कल मेरी
 बेटी के ब्याह का दिन है और जयानार ऐसा अच्छी हो जैसी

कि होनी चाहिये। किसी न किसी तरह हम को मछली मिलनी चाहिये।

شریف آدمی—مجھ کو یہ سن کر بڑا افسوس ہوا کہ میرے دوست بہت زیادہ ناامید ہونگے اگر کوئی مجھ سے نہ ہوگی اور دعوت بالکل خراب ہو جاوے گی اور میں ذلیل ہونگا۔ کل میری لڑکی کی شادی کا دن ہے اور دعوت اس قدر عمدہ ہونی چاہئے جس قدر ہم اس کو کرسکیں۔ ہم کو کچھ مجھ سے کسی نہ کسی طرح سے ضرور ملنی چاہئے *

دوست—अच्छा मैं पूरी कोशिश करूँगा, परंतु मुझे डर है कि कल तक मछली मिलने की आशा नहीं है।

دوست—خیر میں حتی الوسع کوشش کرونگا مگر مجھے خوف ہے کہ کل تک کوئی مجھ سے ملنے کی امید نہیں ہے *

Page 17.

Out side बाहर Comes up, v. reaches there आता है आना Carrying—bearing ; taking लिये हुये लै Palace—the residence of a king महल ; राजभवन Stops—prevents रोकता है है Poor, adj. having no money निर्धन غریب To sell—to dispose of बेचना کرنا Master, n. Lord मालिक * مالک

ज्योढ़ीवान इधर-उधर दहल रहा है। तब एक मछुआ बहुत अच्छी मछली लिये आता है। वह राजभवन में जाता है जब कि ज्योढ़ीवान उसे रोकता है।

دربان ادھر ادھر تہل رہا ہے جب کہ ایک ماہی گیر

ایک بہت عمدہ مچھلی لٹے ہوئے وہاں آتا ہے وہ شاہی محل میں جا رہا ہے جب کہ دربان اُس کو روکتا ہے

ड्योढ़ीवान—ठहरो, तुम कौन हो ?

دربان—توہرو۔ تم کون ہو ؟

मछुआ—मैं एक गरीब मछुआ हूँ ।

ماہی گیر—میں ایک غریب ماہی گیر ہوں ۔

ड्योढ़ीवान—तुम क्या चाहते हो ?

دربان تم کیا چاہتے ہو ؟

मछुआ—मैंने यह अच्छी मछली पकड़ी है और मैं इसको तुम्हारे मालिक के हाथ बेचना चाहता हूँ ।

ماہی گیر—میں نے یہ عمدہ مچھلی پکڑی ہے اور میں اس کو تمہارے مالک کے ہاتھ بیچنا چاہتا ہوں ۔

Go in—enter درجنا Want—desire چاہنا

ड्योढ़ीवान—अच्छा तुम भीतर नहीं जा सकते, हमको आज मछली की ज़रूरत नहीं ।

دربان—اچھا۔ تم اندر نہیں جاسکتے ہم کو آج مچھلی کی ضرورت نہیں ہے

Look, v. see دیکھنا Let me go in—allow me to go before your master मुझे अन्दर जाने की आज्ञा दो Be off at once—go away very soon शीघ्र चले जाओ ; Mercy, n. kindness दया Food—eatables भोजन House—dwelling

مکان مکان Wife سہی بیوی Children, n. plural form of child لڑکے کے *

مخضآ—دیکھو، یہ کیا ہی اچھی مٹھلی ہے۔ میں سمجھتا ہوں کہ جب تمہارا مالک اس کو دیکھے گا تو خریدنا چاہیگا *

ماہی گیر—دیکھو یہ کیسی عمدہ مچھلی ہے۔ میں خیال کرتا ہوں کہ تمہارا مالک جب اس کو دیکھے گا تو خریدنا چاہیگا *

ڈیوڈیوان—نہیں، میں تم سے کہتا ہوں کہ تم اندر نہیں جا سکتے۔

دربان—نہیں۔ میں تم سے کہتا ہوں کہ تم اندر نہیں جا سکتے *

مخضآ—اے خدا! مجھے کھانا کھانے کے لیے دو۔

ڈیوڈیوان—نہیں، تیرے لیے کھانا ہے۔

دربان—نہیں فوراً بھاگ جاؤ *

مخضآ—مہاراج، کھانا کھانے کے لیے دو۔ میں سمجھتا ہوں کہ جب تمہارا مالک اس کو دیکھے گا تو خریدنا چاہیگا *

ماہی گیر—جناب۔ مہربانی کیجئے میں اپنی مچھلی ضرور فروخت کرونگا۔ میرے مکان میں کوئی چیز کھانے کی نہیں ہے۔ اور تیرے لیے کھانا ہے۔ میں اپنی مچھلی فروخت نہ کروں۔

بیوی—اگرچہ میں نے کہا ہے کہ آج کوئی چیز نہ ہوگی *

Merciful, adj. kind-hearted دھارم Kind-

hearted—compassionate कोमल हृदय دل رحم Thank
you—be grateful to you तुम को धन्यवाद देता हूँ شکریہ
اداکرنا ہوں Reward—compensation इनाम انعام
Kindness—favour दया مہربانی Stop, v. stay टहरना
Come back—return واپس آना

ड्योढ़ीवान—अच्छा मैं दयावान आदमी हूँ मैं दया करूँगा और तुमको भीतर जाने दूँगा ।

دربان—خیر میں ایک رحمدل شخص ہوں۔ میں
مہربان ہوں گا اور تم کو اندر جانے دوں گا *

मछुआ—महाराज, मैं आपको धन्यवाद देता हूँ। आपको परमेश्वर आपकी दया का बदला देगा।

ماہی گیر — جذب — میں آپ کا شکریہ ادا کرتا ہوں
خدا تم کو تمہاری مہربانی کا عیوض دیگا *

ज्योढ़ीवान—एक पल ठहरो । मैं कहने वाला था “यदि मैं तुमको भीतर जाने दूँ तो जो कुछ तुम को मछली का दाम मिले उसका आधा तुम्हें मुझे देना चाहिये।”

دربان—ذرا تپہرو میں کھینے والا تیا اگو میں تم کو اندر
جانے دوں تو تم کو اس کا نصف جو کہ مچھلی کے واسطے تسکین
ملے دینا ہوگا *

मधुआ—बहुत अच्छा महाराज, जब मैं लौटूँगा तो एक आना आप को दूँगा ।

ماہی گیر بہت اچھا جذاب - میں تم کو ایک آنہ دوں گا
جب کہ میں واپس آؤں گا *

Page 18.

That will not do—that will not be sufficient
 यह काफ़ी नहीं होगा Or—otherwise उल्टा
 Off you go—run away भाग जाओ
 Nonsense—a word without meaning वाहियात
 Honour—title of respect महाराज

ज्योढ़ीवान—नहीं, यह काफ़ी न होगा। जो कुछ तुमको
 मिले उसका आधा, नहीं तो तुम भाग जाओ।

دربان—نہیں یہ کافی نہ ہوگا۔ اس کا نصف جو کچھ
 تم کو ملے گا۔ ورنہ تم بھاگ جاؤ *

मछुआ—अच्छा महाराज ! दो आने ले लेना ।

माही گیر—بہت اچھا حضور ! آئے لے لیتا *

ज्योढ़ीवान—वाहियात, भाग जाओ ! मैं तुमसे और कुछ न
 कहूँगा ।

دربان—بیہودہ بھاگ جاؤ ! میں تم سے اور کچھ نہ کہوں گا۔

मछुआ—बहुत अच्छा महाराज जैसा आप चाहते हैं वैसा
 ही होगा। मुझे भीतर जाने दो और जो कुछ मुझे मछली का
 दाम मिलेगा उसका आधा तुमको मिल जायगा ।

माही گیر—بہت اچھا۔ حضور جیسا چاہتے ہیں ویسا
 ہی ہوگا مجھ کو اندر جانے دو اور تم کو اس کا نصف جو کچھ
 مجھ لے کے واسطے ملے گا دوں گا *

Page 19.

ज्योढ़ीवान उसे भीतर जाने देता है और मछुआ भले आदमी
 के कमरे में घुसता है ।

دربان اس کو جانے دیتا ہے اور ماہی گیر شریف آدمی
کے کمرے میں داخل ہوتا ہے *

भला आदमी—वह कौन है ?

شریف آدمی—وہ کون ہے ؟

चपरासी—महाराज वह मछुआ है। वह एक मछली
वेचने को लाया है।

چپراسی—حضور وہ ایک ماہی گھر ہے۔ وہ ایک مچھلی
بیچنے کو لایا ہے *

भला आदमी—उसको यहाँ लाओ।

شریف آدمی۔ اُس کو یہاں لاؤ *

मछुआ आगे बढ़ता है, भले आदमी के सामने घुटनों के
बल बैठता है और मछली उसके पैरों पर रखता है।

ماہی گھر آگے آتا ہے۔ شریف آدمی کے سامنے گھٹنوں کے بل
بیٹھتا ہے اور مچھلی اُس کے پیروں پر رکھتا ہے *

भला आदमी—(अपने मित्र से) देखो, यह हमारे लिये ठीक
वही चीज़ लाया है जो हम चाहते थे।

شریف آدمی - (اپنے دوستوں سے) دیکھو۔ یہ ہمارے لئے
ٹھیک وہی چیز لایا ہے جو ہم چاہتے تھے *

मित्र—हाँ, यह बहुत अच्छी मछली है।

دوست—ہاں یہ بہت اچھی مچھلی ہے *

Right time—proper time ठीक समय
How much कितना Pice, n. पैसा
Lashes, n. floggings कोड़े
Bare, adj. naked
नंगी
Mad--insane पागल
Need

not be afraid—do not fear ڈرو مت Afraid,
adj. terrified डरा हुआ ڈرا Good price—a hand-
 some price अच्छा دام اچھی قیمت *

भला आदमी—अच्छा मछुये तुम ठीक समय पर आये हो
 तुम इस मछली का क्या दाम चाहते हो ?

شریف آدمی—اچھا ماہی گیر تم تھوٹ وقت پر آئے ہو -
 تم اس مچھلی کا کیا دام چاہتے ہو ?

मछुआ—एक पैसा भी नहीं। मेरी नंगी पीठ पर बीस
 कोड़े इस मछली का दाम है।

ماہی گیر—ایک پیسہ بھی نہیں - میری ننگی پیٹھ
 پر بیس کورے اس مچھلی کا دام ہے *

भला आदमी—(अपने दोस्तों से) यह आदमी पागल
 मालूम होता है। (मछुवे की तरफ) तुमने क्या कहा ?

شریف آدمی—(اپنے دوستوں کی طرف دیکھ کر) یہ
 آدمی ضرور پاگل ہوگا (ماہی گیر کی طرف دیکھ کر) تم نے
 کیا کہا ?

मछुआ—मैं यह मछली बेचना चाहता हूँ।

ماہی گیر—میں یہ مچھلی بیچنا چاہتا ہوں *

भला आदमी—अच्छा ! तुम इसका क्या दाम चाहते हो ?
 डरो मत, मैं तुमको अच्छा मूल्य दूंगा।

شریف آدمی—اچھا - تم اس کی کیا قیمت چاہتے
 ہو ؟ ڈرو مت - میں تم کو اچھی قیمت دوں گا *

मछुआ—मेरी नंगी पीठ पर बीस कोड़े इस मछली का
 दाम है।

ماہی گیر—میری زندگی پیتھ پر بیس کوزے اس مچھلی کی قیست ہے *

भला आदमी—वाहियात ! तुम हमारे लिये वह चीज़ लाये हो जिसकी हमको ज़रूरत थी । मुझे तुमको मारना क्यों चाहिये ?

شریف آدمی—لغو ! تم ہمارے لئے وہ چیز لائے ہو جس کی تمکو ضرورت تھی—مجھے تم کو مارنا کیوں چاہئے ؟

Money, n. a silver coin रुपया, Strange—wonderful अजीब عجیب Understand, v. know जानना Asks, v. wants चाहता है Pay, v. give देना *
* دینا

मछुआ—मैं रुपया न लूँगा । मछली का दाम मेरी नज़्म पोठ पर बीस कोड़े हैं ।

ماہی گیر—میں روپیہ نہیں لوں گا مچھلی کی قیست میری ننگی پیتھ پر بیس کوزے میں *

भला आदमी—यह अजीब बात है । मैं इस बात को नहीं समझता; परन्तु हमको तो मछली लेनी है इसलिये जो वह माँगे उसे दे दिया जाय (मछुवे की ओर मुँह करके) ऐ आदमी ! मैं इस बात को बिल्कुल नहीं समझता परन्तु हमको मछली लेनी चाहिये । पस मछली मुझे दो और जो दाम तुम माँगते हो वह मैं तुमको दूँगा (चपरासी की ओर मुँह करके) चपरासी !

شریف آدمی—یہ بہت تعجب انگیز ہے - میں اس کو

نہیں سمجھتا۔ مگر ہم کو سمجھلی ضرور لینی ہے۔ اس لئے ہم کو وہ قیمت جو وہ چاہتا ہے دینا چاہئے (ماہی گیر کی طرف مخاطب ہو کر) اے آدمی میں اس کو بالکل نہیں سمجھتا مگر سمجھلی ہم کو ضرور لینی ہے۔ اس لئے اسے مجھے دو اور جو قیمت تم چاہو میں تم کو دوں گا۔ (چپراسی کی طرف مخاطب ہو کر) چپراسی !

Page 20.

चपरासी—हाँ मेरे महाराज !

चपरासी—اے میرے مالک *

See, *v.* take care **ख्याल रखना** Gently, *adv.* softly **धीरे-धीरे** سے **آہستہ** Stick, *n.* छड़ी **چوڑی** Pulls off, *v.* takes off **उतारता है** **اُتارتا ہے** Begins—commences **शुरू करता है** **شروع کرتا ہے** Counting—reckoning **गिनते** हुये **चोटें** Partner—**Co-sharer** **हिस्सेदार** **حکمدار** Business, *n.* trade **कारोबार** Fair, *adj.* right **ठीक** * **तेह**

भला आदमी—इस आदमी की नज़्मी पीठ पर बीस कोड़े मारो, परन्तु देखो धीरे-धीरे मारना ।

شریف آدمی - اس آدمی کی پیٹھ پر بیس کوزے مارو - مگر دیکھو دھیرے دھیرے مارنا *

चपरासी—बहुत अच्छा महाराज ! (चपरासी बाहर जाता है और एक छड़ी लाता है । तब वह मछुवे का कोट उतारता है और उसको गिन-गिन कर बँत मारना शुरू करता

है) एक—दो—तीन—चार—पाँच—छः—सात—आठ—नौ—दस ।

चिपरासी बहुत अچھا میرے مالک (چिपरासी باہر جاتا ہے اور ایک چیمڑی لاتا ہے - تب وہ ماہی گیر کا کوٹ اُتارتا ہے اور اس کے گن گن کر بید مارنا شروع کرتا ہے ایک—دو—تین—چار—پانچ—چھ—سات—آٹھ—نو—دس *

मछुवा—ठहरो ! ठहरो ! [चपरासी ठहर जाता है] इस काम में मेरा एक साझी है—और यह ही ठीक है कि उसको उसका हिस्सा मिलना चाहिये ।

ماہی گیر—تھرو تھرو (چپراسی تھرتھرتا ہے) اس کام میں میرا ایک حصہ دار ہے اور یہ بھی ٹھیک ہے کہ اس کو اُس کا حصہ ملنا چاہئے *

Page 21.

भला आदमी—(आश्चर्य करके) । क्या संसार में ऐसे दो मूर्ख हैं ? तुम्हारा साझीदार कहाँ है ?

شریف آدمی—(متعجب ہو کر) کیا دنیا میں دو ایسے بیوقوف ہیں ؟ تمہارا حصہ دار کہاں ہے ؟

मछुआ—वह बाहर है ।

ماہی گیر—وہ باہر ہے *

भला आदमी—वह कौन है ?

شریف آدمی—وہ کون ہے ؟

मछुवा—वह महाराज का ड्योढ़ीवान है । जब मैं मछली बेचने को भीतर आना चाहता था तो वह मुझे नहीं आने

देता था। यहाँ तक कि मैंने उससे वादा कर लिया कि मुझे जो कुछ मछली का मूल्य मिलेगा उसका आधा मैं तुम को दूँगा।

माहि گير—وہ حضور کا دربان ہے جبکہ میں مچھلی بیچنے کے لئے اندر آنا چاہتا تھا تو اُس نے مچھکو (اندر) گذر نے دینے سے انکار کیا یہاں تک کہ میں نے وعدہ کیا کہ میں اس کو جو کچھ مچھکو اپنی مچھلی کی قیمت ملیگی اس کا نصف دوں گا *

भला आदमी—कमीना ! चपरासी, ड्योढ़ीवान को अभी यहाँ बुलाओ। (चपरासी बाहर जाता है और ड्योढ़ीवान को भीतर लाता है।)

شریف آدمی—کسیٹہ ! چپراسی - دربان کو فوراً یہاں لاؤ (چپراسی باہر جاتا ہے اور دربان کو اندر لاتا ہے) *

Ashamed, *past. p.* शर्मिन्दा होकर हुकर شرمندہ
Have, *v. get* पाना पाना Take off—pull off; remove
उतार डालो اُتار ڈالو Mind, *v. take care* دھیان رکھو
मारना - دینا देना Lay, *v. place* मारना; देना خیال رکھو
Hard, *adv. severe* जोर का سخت Dismiss, *v.*
discharge; send away निकाल दो, برخاست کرد
Service, *n. employment* नौकरी ملازمت - نوکری
Strips off, *v. takes off* खोलता है; उतारता है
Belt, *n. a girdle* पेटीबند Gold chain—chain made
of gold सोने की जंजीर Whenever, *adv.*
at any time जब कभी Bows, *v. salutes by*
lowering down his head दण्डवत् करता है سلام کرتا ہے

Humbly, *adv.* with humility अधीनता سے عاجزی کے ساتھ
Goes off, departs چلا جاتا ہے *
* چلا جاتا ہے

भला आदमी—[ड्योढ़ीवान से] क्या तुमने मछुवे से वादा कर लिया था कि जो मछली का मूल्य मिले उसका आधा देना ?

شریف آدمی - (دربان سے) کیا تم نے ماہی گڈر سے وعدہ کر لیا تھا کہ جو کچھ اس کو اس مچھلی کے واسطے ملے اس کا نصف تم کو دے ؟

ड्योढ़ीवान—[बहुत शर्मिन्दा होकर] हाँ मेरे महाराज ।

دربان - (بہت شرمندہ ہو کر) ہاں میرے خدائند *
* خدائند

भला आदमी—बहुत अच्छा तुम को दाम मिलेगा । [चपरासी से] उसका कोट उतार लो और उसकी नज़्मी पीठ पर दस कोड़े मारो और याद रखो कि तुम जितने ज़ोर से मार सको उतने ज़ोर से मारना । फिर उसे मेरी नौकरी से निकाल दो ।

شریف آدمی - بہت اچھا وہ تم کو ملے گا (چپراسی کی طرف مخاطب ہو کر) اُس کا کوٹ اُتار لو اور اُس کی ننگی پیٹھ پر دس کوزے لگاؤ اور خیال رکھو کہ تم انہیں اتنی زور سے لگاؤ جتنا تم سے ممکن ہو سکے اور تب اس کو میری ملازمت سے برخاست کر دو *

[चपरासी ड्योढ़ीवान की पगड़ी और पेटी उतारता है और फिर उसका कोट उतारता है और घुटनों के बल बिठाकर कोड़े गिनकर मारता है] एक—दो—तीन—चार—पाँच—छः—सात—आठ—नौ—दस । चले जाओ ! तुम छुड़ा दिये गये ।

(چپراسی دوپان کی پگڑی اور کمر بند اُتارتا ہے اور تب
کوٹ اُتارنا ہے اور اُس کو دوزانو کر کے ضربوں کو شمار کرتا ہو
مارتا ہے)۔ ایک۔ دو۔ تین۔ چار۔ پانچ۔ چھ۔ سات۔ آٹھ۔ نو۔
دس۔ بھاگ جاؤ ! تم برخاست کئے گئے *
بھلا آدمی—مٹھو یہاں آؤ۔ میں نے تمہاری مٹھلی

کا دامن تو دے دیا اب میں تم کو इनाम दूंगा। यह सोने
को जंजीर लो और उसे अपनी स्त्री को देना। जब कभी
तुम अपनी मछलियाँ बेचना चाहो तो मेरे घर पर लाना।
شریف آدمی—ماہی گیر یہاں آؤ۔ میں نے تم کو تمہاری
مٹھلی کی قیمت تو دے دی۔ اب میں تم کو انعام دوں گا۔ اُس
سونے کی زنجیر کو لو ! اس کو اپنی بیوی کو دینا اور جب
کبھی تم اپنی مٹھلیاں بیچنا چاہو تو اُن کو میرے مکان پر لانا *
(مٹھلا اذیونتا سے دंडवत करता है और फिर चला
जाता है)।

(ماہی گیر عاجزی کے ساتھ سلام کرتا ہے اور چلا جاتا ہے)

LESSON 5.

CLEANLINESS.

Page 22.

Cleanliness, *n.* neatness صفائی Teacher,
n. master استاد Angry, *a.* wrathful ناراض
Morning, *n.* صبح Dirty, *a.* unclean मैला
Clothes, *n.* dress कपड़े پوشاک۔ کپڑے پہلے
First of all—at first सब से पहिले
Change, *v.* substitute बदलना Wash, *v.*

clean धोना صاف کرنا Neat and clean—clean and tidy साफ़; सुथरे ستھرا صاف Remember, v. recollect یاد رکھنا یاد Please, v. be good enough मिहर-वानी करके کرے Try, v. attempt कोशिश करना رکھنا keep, v. preserve رکھنا Pure, a. holy पवित्र پاک Live, v. exist रहنا Impure, a. dirty अपवित्र ناپاک Soiled, a. stained मैले; धब्बेदार دھبہ دار Untidy, a. unclean मैले-कुचैले ناصاف Souls, n. spirits आत्माہوں Stained, a. spotted धब्बे-दार دھبہ دار Is fashioned—is formed बनाया जाता है * بنایا جاتا ہے

गोपाल—दीनानाथ ! आज सुबह तुम्हारे गुरु क्यों नाराज थे ?

गोपाल—दिनानाथ ! آج صبح تمہارے استاد کیوں ناراض تھے ?

दीनानाथ—क्योंकि दर्जे में कुछ लड़के मैले हाथों और मैले कपड़े पहिने आये थे ।

दीनानाथ کیونکہ درجہ میں کچھ لڑکے میلے ہاتھوں اور میلے کپڑے پہنے آئے تھے *

गोपाल—तुम्हारे गुरुजं ने तुम्से क्या कहा ?

गोपाल—तुम्हारे आगे क्या कहा ?

दीनानाथ—पहिले उन्ह ने दो लड़कों को कपड़े बदलने का और हाथ धोने का उनके घर भेज दिया । तब वह हम सबसे साफ़ सुथरा रहने के विषय में कहने लगे ।

दीनानाथ—پہلے انہوں نے دو لڑکوں کو کپڑے بدلنے اور ہاتھ صاف کرنے کے لئے ان کے گھر بھیج دیئے تھے۔ تب ہم سب سے صاف ستھرا رہنے کے بارے میں بیان کیا *

Interesting, *a.* attractive दिल बहलाने वाला
 Go on, *v.* continue اور کہو Charac-
 ters, *n.* Distinctive qualities of a man चालचलन
 Are made up of—are formed بنائے جاتے ہیں
 Daily habits—daily practices हर रोज़
 Shaped, *v.* formed बना है
 Instead of—in spite of بجائے
 Careful, *a.* cautious ہوشیار Honest, *a.*
 upright ईमानदार Industrious, *a.* laborious
 Gradually, *adv.* by degrees ; by and
 by धीरे-धीरे Careless, *a.* in-
 attentive लापरवाہ Lazy, *a.* indolent सुस्त
 Dishonourable, *a.* disgraceful वेइजّت
 Untidiness, *n.* मैलापन
 Degradе, *v.* lower in rank
 Pollute, *v.* spoil नापाक करना;
 Habits, *n.* temperaments of
 body or mind आदतें
 Self-respect, *n.*
 respect of one's self अपनी इजّت
 Respect, *n.* honour
 By taking care.....body
 by being careful of his body अपने शरीर की परवाह
 Outward, *a.* eternal
 Appearance, *n.* countenance
 Worthly, *a.* fit योग्य Believe, *v.* think
 Though, *conj.*

notwithstanding **यद्यपि** **گوئی** Did he mean?—was his intention to say? **क्या** **उसका मतलब था?** **کیا اس کا مطلب تھا?** To wear, *v.* to put on **پہننا** Grand, *a.* showy; stately **شاندار**; **भड़कीला** - **شاندار** Difficult, *a.* hard **مشکل** Poorest, *a.* **بہتر** सबसे गरीब **سب سے غریب** Health, *n.* sound state of body or mind. **تندرستی** * **صحت** - **تندرستی**

गोपाल—यह बड़ा दिलचस्प है। मैंने इसका पहिले कभी ख्याल भी न किया। जो कुछ तुमने मुझ से कहा है मैं उसे याद रखने की हमेशा कोशिश करूँगा, परन्तु रुपा कर कहे जाइये मैं और ज़्यादा सुनना चाहता हूँ।

गोपाल—**یہ بہت دلچسپ ہے۔ میں نے اُس کے بارے میں پیشتر کبھی نہیں خیال کیا۔ میں ہمیشہ جو کچھ تم نے مجھ سے کہا ہے یاد رکھنے کی کوشش کروں گا۔ مگر براہ مہربانی کہئے میں اور کچھ سنانا چاہتا ہوں ***

दीनानाथ—तब उन्होंने कहा कि हमारे चालचलन, हमारी रोज़मरह की आदतों ही से बनते हैं और अगर हमारी आदतें मैली और असभ्य हैं तो हमारे चालचलन भी उन्हीं की शक्ल में हो जायेंगे और हम धीरे-धीरे होशियार, ईमानदार, और मिहनती होने के बजाय बेपरवाह, सुस्त, और बेइज्जत हो जायेंगे। मैलापन और गंदगी जिस मैं हम हमेशा रहते हैं हमारे चालचलन को नीचा करदेगी और बिगाड़ देगी। उन्होंने यह भी कहा कि वे जिनकी आदतें मैला-कुचैला रहने की हैं धीरे-धीरे अपनी सब इज्जत खो देते हैं और जब हमारी इज्जत ही जाती रही तो हम तुरंत दूसरों की भी इज्जत खो देंगे। वह जो

अपने आप अपनी इज्जत नहीं करता और अपने शरीर को रखरक्षारी से और सूरत शकल से अपनी इज्जत नहीं जाहिर करता है उसको मालूम होजायगा कि दूसरे लोग भी समझते हैं कि वह इज्जत के लायक नहीं है।

दिनाना तीस—تب انہوں نے کہا کہ ہمارا چال وچلن ہمارے روزانہ کی عادتوں سے بنتا ہے اور اگر ہم اپنی عادتوں میں میلے اور بے سلیقہ ہوں تو ہمارا چال وچلن بھی اُنہیں عادتوں سے بنے گا۔ ہم رفتہ رفتہ بجائے ہوشیار-ایساندار اور مستحکم ہونے کے لاپرواہ-سست اور ذلیل ہو جائیں گے۔ کیونکہ میلین اور بے ترتیبی جس میں کہ ہم روزانہ رہتے ہیں ہمارے چال وچلن کو بے عزت کر دینگے اور اُن کو خراب کر دینگے۔ اُنہوں نے یہ بھی کہا وہ جن کی عادتیں میلی اور بے سلیقہ ہیں رفتہ رفتہ اپنی تمام عزت کھو دیتے ہیں اور اگر ہم اپنی عزت کھو دینگے تو ہم فوراً دوسروں کی عزت کھو دینگے۔ وہ جو کہ خود اپنی عزت نہیں کرتا وہ اپنی عزت اپنے ظاہر چہرے اور بے سبب اپنے جسم کے ظاہر نہیں کرتا ہے اُس کو معلوم ہو جاویگا کہ دوسرے بھی خیال کرتے ہیں کہ وہ عزت کے قابل نہیں ہے *

गोपाल—हाँ, मैं यकीन करता हूँ कि यह सच है, यद्यपि मैंने किसी को पहले ऐसा कहते नहीं सुना है। परन्तु क्या उनका यह मतलब था कि हमको भड़कीले कपड़े पहिनने चाहिये? यह बात तो मुश्किल होगी क्योंकि हममें से कुछ लोग बहुत गरीब हैं।

गोपाल—हाँ—मैं यकीन करता हूँ कि यह सच है, यद्यपि मैंने किसी को पहले ऐसा कहते नहीं सुना है। परन्तु क्या उनका यह मतलब था कि हमको भड़कीले कपड़े पहिनने चाहिये? यह बात तो मुश्किल होगी क्योंकि हममें से कुछ लोग बहुत गरीब हैं।

کا یہ کہ مطالب تھا کہ ہم لوگوں کو شاندار کپڑا پہنانا چاہئے؟
یہ کہ مشکل ہوگا کیونکہ بعض ہم لوگوں میں بہت غریب
ہیں *

دیناناث—نہیں، انکا یہ مطلب نہ تھا۔ انہوں نے کہا
کی غریب آدمی کے چہرے پر بھی اسی کی جگہ لگائی جاسکتی ہے، کیونکہ
کی غریب آدمی بھی اپنے جسم اور
ساف صاف سے دیکھ سکتے ہیں *

Page 24.

گوپال—اور کیا انہوں نے تندرستی کے بارے میں بھی
کچھ کہا تھا؟

گوپال—اور کیا انہوں نے تندرستی کے بارے میں بھی
کچھ کہا تھا؟

Means, *n.* methods; ways طریقے، اُپایے
Strong, *a.* stout مضبوط Well, *a.* in
proper order اچھا; Deserts, *v.* leaves
off छोڑ دیتی ہے Foul, *a.* impure ا-
پاک Suppose, *v.* imagine مان لینا
Tought, *v.* instructed سیکھاتا ہے Childhood, *n.* infancy
دھپن لوکین Carefully, *ad.* cau-
tiously ہوشیاری سے Reason, *n.* cause کار
Religion, *n.* faith مذہب Engage,
v. to occupy; to employ کام میں لگانا ہونا مشغول

Religious, *a.* pertaining to religion مذهبى
 Worship, *n.* adoration पूजा عبادت Worships, *n.*
 adores पूजा करता है عبادت کرتا ہے Otherwise, *ad.*
 had it not been the case नहीं तो ورنہ Fit, *a.* worthy
 योग्य لائق Presence, *n.* nearness पास قرب Bath, *n.*
 स्नान غسل Call to mind, *v.* recollect یاد करना
 یاد رکھنا

दीनानाथ—उन्होंने कहा कि सफ़ाई हमारे बदन को मज-
 बूत और नीरोग रखने का सबसे अच्छा उपाय है। तन्दुरुस्ती
 उस शरीर को जो अपवित्र और मैला रहता है जल्दी छोड़
 देती है।

دینا ناتھ—انہوں نے کہا کہ صفائی ہمارے جسموں کے
 مضبوط اور اچھا رکھنے کا سب سے عمدہ طریقہ ہے کیونکہ
 تندرستی اس جسم کو فوراً چھوڑ دیتی ہے جو کہ ناپاک
 اور میلہ ہے ❊

गोपाल—मैं समझता हूँ कि यही कारण है कि हमको
 बचपन से सिखाया जाता है कि हर रोज़ अच्छी तरह नहाएँ।

گوپال—میں خیال کرتا ہوں یہی وجہ ہے کہ ہم لوگ
 لڑکپن سے ہی روز اچھی طرح اپنے تئیں نہانے کے لئے سکھائے
 جاتے ہیں ❊

दीनानाथ—हाँ, यही कारण है। उन्होंने कहा यही कारण
 है कि हमारा मज़हब सिखाता है कि पूजा करने से पहिले हम
 अपने शरीर को साफ़ और सुथरा करलें; क्योंकि आत्मा जो
 परमेश्वर की पूजा करती है पवित्र होनी चाहिये और वह घर
 जिसमें कि आत्मा रहती है अर्थात् शरीर भी साफ़ होना चाहिये
 नहीं तो मनुष्य परमेश्वर के सामने आने के योग्य नहीं है।

Unclose, *v.* open खोलना کھولنا Fast, *ad.* sound
 گہری دیو دی Countries, *n.* lands देश ملک Far
 away—distant دُور Warm, *a.* گرم گرم Bring, *v.*
 لانا لانا *

सूरज जो दिनभर ऐसी तेज़ी से चमकता है मुझे आश्चर्य है कि वह रात को कहाँ चला जाता है, वह दूर की पहाड़ी के पोछे डूब जाता है और संसारभर में अँधेरा और सन्नाटा छा जाता है, तब मैं पलङ्ग पर जाता हूँ और सो जाता हूँ यहाँ तक कि दिन झाँकने लगता है, और जब मेरी आँखें खुलती हैं मैं देखता हूँ कि सूरज मेरे ऊपर चमक रहा है—जबकि हम लोग पलङ्ग पर गहरी नींद में सोते हैं मैंने यह कहते हुए सुना है कि सूरज दूर के दूसरे देशों में उनको गर्म करने के लिये और वहाँ दिन करने के लिये चला जाता है।

آفتاب جو تمام دن ایسی تیزی سے چمکتا ہے مجھے تعجب ہے کہ وہ رات کو کہاں چلا جاتا ہے۔ وہ دور کی پہاڑی کے پوچھے ڈوب جاتا ہے اور تمام دنیا میں اندھیرا اور خاموشی چھا جاتی ہے تب میں پلنگ پر جاتا ہوں اور سو جاتا ہوں یہاں تک کہ دن جھانکنے لگتا ہے اور جب میری آنکھیں کھلتی ہوں میں دیکھتا ہوں کہ آفتاب میرے اوپر چسک رہا ہے۔ جب کہ ہم لوگ پلنگ پر گہری نیند میں سوتے رہتے ہیں میں نے یہ کہتے ہوئے سنا ہے کہ آفتاب دور کے دوسرے ملکوں میں اُن کو گرم کرنے کے لئے اور وہاں دن کرنے کے لئے چلا جاتا ہے ☼

THE DECEITFUL HUSBAND.

دشاپاز خاوند کرے پتی

Page 26.

Once upon a time—sometime किसी समय में کسی

میں Couple, *n.* pair جوڑا Children, *n.* بچے
 Made up their minds—determined इरादा किया
 Keep, *v.* रखना رکھنا Hen, *n.* مرغی مرغی A
 number of बहुत سے بہت Chickens, *n.* مرغی کے بچے
 * مرغی کے بچے

کिसی समय میں بڑے خوی پुरुष کا एक जोड़ा रहता था
 जिनके कोई बालबच्चा नहीं था, इसलिये उन्होंने एक मुर्गी
 के रखने का इरादा किया और शीघ्र उनके पास बहुत से मुर्गी
 के बच्चे हो गये।

کسی زمانہ میں ایک بڑے میاں بی بی دھتے تھے جن کے
 لڑکا لڑکی نہیں تھے اس لئے انہوں نے ایک مرغی کو
 رکھنے کا ارادہ کیا اور جلد اُن کے پاس مرغی کے بہت سے
 بچے ہو گئے *

Presently, *ad.* at once فوراً Longing, *n.*
 desire-इच्छा خواہش Allow, *v.* permit आज्ञा-देना
 ارادہ किया Determined, *v.* resolved اجازت دینا
 Trick, *n.* artifice-धोका; फरेब To play
 a trick धोका देना دھوکا دینا Owl, *n.* a bird उल्लू *
 * أبو

बड़े आदमी को तुरन्त मुर्गी का बच्चा खाने की इच्छा
 होने लगी, परन्तु उसकी स्त्री उसको नहीं खाने देती थी,
 इसलिये उसने उसको धोका देने का इरादा किया और एक
 दिन उस से कहा—“हमको एक उल्लू रखना चाहिये।”

بڑے آدمی کو فوراً ہی مرغی کا بچہ کھانے کی خواہش
 ہونے لگی لیکن اُس کی بی بی اُس کو ایک بھی نہیں
 کھانے دیتی تھی۔ پس اُس نے اُس کو دھوکا دینے کا ارادہ کیا
 اور ایک دن اُس سے کہا۔ ”ہم کو ایک اُلو رکھنا چاہئے۔“ *

बूढ़ी औरत ने कहा, ये बूढ़े आदमी तुमने उल्लू को कहाँ देखा है ?

بدھی عورت نے کہا - اے بڑھے آدمی تم نے اُلُو کہاں دیکھا ہے ؟

Old tree पुराना पेड़ درخت پرانا Sits बैठता है बैठتا है
Inside, prep. भीतर, اندر Hollow, a. खोखला
Trunk, n. the main body of a tree धड़; तना تده
Won't—would not.

बूढ़े आदमी ने कहा मैंने उल्लू को एक पुराने पेड़ में देखा है वह खोखले धड़ में बैठता है। हम उसको सुबह कुछ खाने को देंगे। मेरी प्यारी क्या नहीं देंगे ?

بڑھے آدمی نے کہا - میں نے اُلُو کو ایک پرانے درخت میں دیکھا ہے - وہ کھوکھلے تالے میں بیٹھتا ہے ہم اُس کو صبح کچھ کھانے کو دیں گے - میری پیاری کیا نہیں دیں گے ؟
Asked, v. enquired पूछा पूچھا Better, ad.

अच्छा ۞

बूढ़ी औरत ने पूछा “हम उसको क्या देंगे ?” बूढ़े आदमी ने कहा—“अच्छा होगा कि हम उसको खाने को एक सुर्गी का बच्चा दें।”

بدھی عورت نے پوچھا ” ہم اس کو کیا دیں گے ؟ “
آدمی نے کہا - ”بہتر ہوگا کہ ہم اس کو کھانے کو ایک مرغی کا بچہ دیں “

Bed, n. चारपाई چار پائی Went to bed सोगा
Got up, v. woke जगे; उठे اُٹھے - Killed, v.
put to death मार डाला مار ڈالا Plucked, a. stripped
of feathers पंख उखाड़ लिये پر اکھاڑ لئے Roast, v. भूनना
Bring, v. लानا لا Put, v. रखना رکھنا

Hole, *n.* छेद *درخ* Meanwhile, *ad.* in the meantime
 इस बीच मैं *اس درمیان میں* Field, *n.* खेत *کھیت* Plough,
v. हल जोतना *ہل جوتنا* *

तब वे सोगए, सवेरे बूढ़ा आदमी उठा और एक मुर्गी के
 बच्चे को मार डाला, उसके पंख उखाड़ लिये और उसको
 अपनी स्त्रीको दे दिया और कहा—“उसको अच्छी तरह से भूनी
 और पुराने पेड़ पर ले जाना और धड़ के छेद में उसको रख
 देना, इस बीच मैं मैं खेत जोतने जाता हूँ।”

تب وہ سو گئے۔ صبح کو بدھا آدمی اُٹھا اور ایک مرغی کے
 بچے کو مار ڈالا۔ اس کے پر اکھاڑ لئے اور اس کو اپنی بی بی کو
 دیدیا اور کہا—”اس کو اچھی طرح سے بھونو اور پرانے
 درخت پر لے جانا اور دھڑ کے چھید میں اس کو رکھ دینا۔ اس درمیان
 میں میں کھیت جو تنے جاتا ہوں“ *

Page 27.

Ran off, *v.* fled भाग गया *بھاگ گیا* Crept, *v.* went
 quietly चुपचाप चला गया *چلا گیا* Hollow, *n.*
 पोली जगह *جگہ* Crouched down दुबक कर
 बैठ गया *دبک کر بیٹھ گیا* *

तब वह पुराने पेड़ के पास भाग गया, धड़ की खोखली
 जगह में चुपचाप चला गया और भीतर दुबक कर बैठ गया।
 तब वह पुराने पेड़ के पास *بھاگ گیا* *بھاگ گیا* *दुबक*
कर बैठ गया *दुबक कर बैठ गया* *

Nicely, *ad.* अच्छी तरह से *अच्छी तरह से* Poked, *v.*
 thrust *धुसेड़ दिया* Meat, *n.* गोشت; मांस
 * *گوشت*

ابو उसकी बीबी मुर्गी کے بچے کو اچھی तरह سے بھن-
 चुकी वह उसको पुराने पेड़ पर ले गई और उसको छेद में
 धुसेड़ दिया और कहा—“ये उल्लू मैं तुम्हारे लिये कुछ मांस
 लाई हूँ।”

اُس کی بی بی جب مرغی کے بچے کو اچھی طرح سے
 بیون چکی وہ اُس کو پرانے درخت پر لائی اور اُسکو چھید
 میں گھسیڑ دیا اور کہا ”اے اُلُو میں تمہارے لئے کچھ
 گوشت لائی ہوں“ *

Ate up खा गया گیا Crawled out—crept out
 धीरे से बाहर चला गया گیا Home, n.
 घर Peep, v. झाँकना झाँकना

बूढ़े आदमी ने मुर्गी के बच्चे को ले लिया और उसको खा
 गया और धीरे से बाहर निकल गया और खेत जोतने चला
 गया। जब वह घर आया उसने अपनी स्त्री से कहा—“खो तुम
 को प्रतिदिन एक मुर्गी का बच्चा भूनना चाहिये और उसको
 उल्लू के पास लेजाना चाहिये परन्तु छेद में कभी न झाँकना।”

بڑے آدمی نے مرغی کے بچے کو لے لیا اور کھا گیا اور
 تب اُستے سے باہر چلا گیا اور کھیت جوتنے چلا گیا۔ جب
 وہ گھر آیا اُس نے اپنی بی بی سے کہا ”اے بی بی تم کو
 ایک مرغی کا بچہ ہر روز بھوننا چاہئے اور اُس کو اُلُو کے
 واسطے لوجانا چاہئے۔ لیکن تم چھید میں ہو کر کبھی مت
 झाँکنا“ *

Gone, v. finished समाप्त ہو گئے Angrily,
 ad. indignantly क्रोध से क्रोध हो کر Looked, v. saw
 देखा देखा Trick, n. artifice मक; करब-फريب करब
 Played, v. did किया किया Made up her mind—
 intended इरादा किया किया *

पस एक मुरगी का बच्चा उल्लू के लिये प्रतिदिन भूना जाता था यहाँतक कि वे सब समाप्त होगये, परन्तु जब बूढ़ी औरत आखिरी मुरगी के बच्चे को लाई और उसको छेद में रखा तो उसने क्रोध से कहा—“ऐ उल्लू इसको लो और खा जाओ” और तब उसने छेद में देखा । जब उसने अपने बूढ़े आदमी को भीतर देखा तो वह उसके फरेव पर जो उसने उसके साथ किया था इतनी क्रोधित हुई कि उसने प्रण कर लिया कि वह अब उसके साथ कभी न रहेगी ।

پس ایک مرغی کا بچہ اُلو کے واسطے ہو روز بیونا جاتا تھا یہاں تک کہ وہ سب ختم ہو گئے لیکن جب بوزھی عورت آخری مرغی کے بچے کو لائی اور اُس کو سوراخ میں رکھا اُس نے غصہ سے کہا ”اے اُلو اس کو لو اور کھا جاؤ“ اور تب اُس نے سوراخ میں دیکھا۔ جب اس نے اپنے بڑھے آدمی کو اندر دیکھا وہ اُس کے قریب پر جو اُس نے کیا تھا اتنی ناراض ہوئی کہ اُس نے ارادہ کر لیا کہ وہ اب اُس کے ساتھ ہو گز نہ رہے گی *

Packed up, v. bound बाँधा Basket, n.
टोकरी To lift up उठाना Found, v. felt.
मालूम हुआ معلوم Too heavy बहुत भारी
To raise up उठाना Find, v. search हूँ ढूँढता
Neighbour, n. पड़ोसी *

पस वह घर चली गई और एक टोकरी में अपनी कुल वस्तुएँ बाँधी और अपने खास गाँव को जाने को तैयार हो गई, परन्तु जब उसने अपनी टोकरी को अपने सर पर उठाकर रखने की कोशिश की उसको मालूम हुआ कि वह उठाने में बहुत भारी थी, इसलिये वह अपने किसी पड़ोसी की

खोज में जो उसके तिर पर टोकरी के रखने में सहायता दे चली गई।

پس وہ گھر چلی گئی اور ایک ٹوکری میں اپنی تمام چیزیں باندھیں اور اپنے خاص گانوں کو جانے کو تیار ہوئی۔ لیکن جب اُس نے اپنی ٹوکری کو اپنے سر پر اٹھا کر رکھنے کی کوشش کی اُسکو معلوم ہوا کہ وہ اٹھانے میں بہت بھاری تھی پس وہ اپنے کبھی پڑوسی کی تلاش میں جو اُس کے سر پر ٹوکری کے رکھنے میں مدد کرے چلی گئی۔ *

Lid, n. movable cover دھکنا دھکنا Guessed, v. thought خیانت کیا کیا گمان کیا Found out—knew جان گئی

Page 28.

Unpacked, v. unbound खोल डाली Hid, v. concealed छिपा दिया Got into—entered भीतर गया हुआ Fastened, v. बाँध दिया * इस बीच में उसका पति घर आया और टोकरी को देखा, उसने दकन को उठाया और देखा कि वह उसकी खी की चीज़ों से भरी हुई है, उसने गुमान किया कि वह उसकी चाल को जान गई और वह उसको छोड़कर जा रही है; इसलिये उसने टोकरी को खोल डाला सब चीज़ों को छिपा दिया और आप टोकरी में घुस गया और दकन को बाँध दिया।

اس درمیان میں اسکا مالک گھر آیا اور ٹوکری کو دیکھا اُس نے دیکھ کر اٹھایا اور دیکھا کہ وہ اُسکی بی بی کی چیزوں سے بھری ہوئی ہے اُس نے قیاس کیا کہ وہ اسکا قریب جان گئی

اور وہ اُسکو چھوڑ کر جا رہی ہے۔ پس اُس نے توکری کو کھول
 ڈالا تمام چیزوں کو چھپا دیا اور اپنے تئیں توکری میں
 داخل کیا اور قہقہے کو باندھ دیا *

Presently, *ad.* at once فوراً تुरنت Set off—went
 چل دی چل دی Native, *ad.* inherent پیداواری ذاتی *

بڑی آہستہ ایک پڑوسی کو لیکر فوراً واپس آئی اور
 ان دونوں نے بھاری توکری کو اُس کے سپرد رکھا اور وہ اپنے
 پیداواری گانوں کو روانہ ہوئی *

Got there—reached پہنچی Opened, *v.*
 کھولا Astonishment, *n.* surprise; wonder آश्चर्य
 حیرت-تعجب After all—at last آخرت کو آخرش Get
 rid of—get quit of छुटकारا پانا *

جب وہ وہاں پہنچی اُس نے توکری کو کھولا اور اندر
 دیکھا تو اپنے مالک کو دیکھ کر اُسکو بہت حیرت ہوئی۔
 اُس نے کہا تم خراب بڑھے آدمی ہو۔ لیکن آخر میں تم میرے
 خاوند ہو۔ میں تم سے چھٹکارا نہیں پاسکتی اُس لئے ہم
 لوگ دونوں ایک ساتھ گھر کو واپس لوٹ چلیں *

جب وہ وہاں پہنچی اُس نے توکری کو کھولا اور اندر
 دیکھا تو اپنے مالک کو دیکھ کر اُسکو بہت حیرت ہوئی۔
 اُس نے کہا تم خراب بڑھے آدمی ہو۔ لیکن آخر میں تم میرے
 خاوند ہو۔ میں تم سے چھٹکارا نہیں پاسکتی اُس لئے ہم
 لوگ دونوں ایک ساتھ گھر کو واپس لوٹ چلیں *

LESSON 8.

TRY, TRY AGAIN.

कोशिश करो, फिर कोशिश करो ।

کوشش کرو - پھر کوشش کرو

Page 29.

STANZA 5.—Prose Order :—It is a lesson (which) you should heed, try again, if you do not succeed at first, try, try again ; your courage will thus appear, &c.

Lesson, *n.* precept; task पाठ; नसीहत نصیحت سبق
 Heed, *v.* mind ; regard ध्यान देना; परवाह करना دھیان
 Succeed, *v.* prosper कामयाब होना کامیاب دینا
 Courage, *n.* strength; fortitude हिम्मत हुन
 Appear, *v.* manifest itself दिखाई देना دکھائی دینا
 Persevere, *v.* persist दृढ़ रहना ثابت قدم رہنا
 Conquer, *v.* surmount जीतना فتح کرو *

यह एक नसीहत है जिसपर तुम को ध्यान रखना चाहिये। कोशिश करो, फिर कोशिश करो; यदि तुम पहिली बार कामयाब न हो तो कोशिश करो, फिर कोशिश करो । इस तरह पर तुम्हारी हिम्मत दिखाई देगी; क्योंकि यदि तुम दृढ़ रहोगे तो तुम जीतोगे और कभी न डरोगे । कोशिश करो, कोशिश करो ।

یہ ایک نصیحت ہے جس پر تم کو دھیان دینا چاہئے۔
 کوشش کرو پھر کوشش کرو۔ اگر تم پہلے کامیاب نہ ہو۔ کوشش کرو
 پھر کوشش کرو۔ اس طرح تمہاری ہمت معلوم ہوگی کیونکہ اگر

تم ثابت قدم رہو گے تو تم فتح کرو گے اور ہرگز نہ ڈرو گے
کوشش کرو پھر کوشش کرو *

Page 30.

STANZA 2.—Prose Order:—Though you should fail once or twice, &c.

Fail, *v.* to be disappointed; not to succeed
ہارنا کامیاب ہونا At last, *ad. phr.* finally آخر کار
Prevail, *v.* to overcome; to succeed
جیتنا Strive, *v.* to make an effort
کوشش کرنا Disgrace, *n.* shame
بے عزتی Win the race—be successful
جیتنا کامیاب ہونا

چاہے تم ایک یا دو بار ہار جاؤ پرنس تو کوشش کرو،
فیر کوشش کرو۔ یہاں تک کہ تم جیت نہ جاؤ کوشش
کرو، فیر کوشش کرو۔ یہاں تک کہ تم جیت نہ جاؤ کوشش
کرو۔ یہاں تک کہ تم جیت نہ جاؤ کوشش کرو۔ یہاں تک کہ
تم جیت نہ جاؤ کوشش کرو۔ یہاں تک کہ تم جیت نہ جاؤ
کوشش کرو۔ یہاں تک کہ تم جیت نہ جاؤ کوشش کرو۔

گو کہ تم ایک یا دو مرتبہ نا کامیاب ہو تاہم کوشش
کرو۔ پھر کوشش کرو۔ جب تک کہ تم کامیاب نہ ہو کوشش
کرو۔ پھر کوشش کرو۔ اگر ہم کوشش کریں تو یہ کوشش
بے عزتی نہیں ہے گو ہم نا کامیاب رہیں۔ ایسی حالت میں کیا
بات سب سے عمدہ ہے کوشش کرو۔ پھر کوشش کرو *

STANZA 3.—Prose Order:—If you find.....
try, try again. Why should you not (do) with
patience all that other men can do? Only keep
this rule in view, try, try again.

Find, *v.* think سمجھنا کرنا خیال Task, *n.* lesson; undertaking; business کام کام Hard, *a.* difficult
 مشکل مشکل Bring, *v.* secure لانا لا Reward, *n.*
 recompense इनाम انعام Men, *n.* people لوگ آدمی -
 صبر - برداشت Patience, *n.* endurance صبر -
 Rule, *n.* precept; motto नियम نصیحت In view—in
 sight نگاہ میں; دھیان میں نظر میں *

यदि तुम्हारा काम मुश्किल है तो कोशिश करो, फिर
 कोशिश करो। समय तुम्हको तुम्हारा इनाम देगा। कोशिश
 करो, फिर कोशिश करो। सब जो कुछ कि दूसरे कर सकते हैं
 तुम्हको संतोष के साथ क्यों न करना चाहिये? केवल इस
 नियम को याद रखो—कोशिश करो, फिर कोशिश करो।

اگر تم کو اپنا کام مشکل معلوم ہوتا ہے تو کوشش کرو۔
 پھر کوشش کرو۔ وقت تم کو انعام دیگا۔ کوشش کرو پھر
 کوشش کرو۔ تمام جو کچھ کہ دوسرے آدمی کر سکتے ہیں
 تو تم صبر کے ساتھ کیوں نہیں کر سکتے؟ صرف اس نصیحت
 کو مد نظر رکھو کوشش کرو۔ پھر کوشش کرو *

LESSON 9.

THE DWARF AND THE GIANT.

بونا اور ديو بونا और देव

Page 31.

Once upon a time—on sometime past
 एक समय کسی زمانہ Giant, *n.* a man of
 extraordinary stature देव دیو Dwarf, *n.* a person
 below the usual size बौना बونا Together, *ad.*
 jointly साथ साथ ساتھ ساتھ Bargain, *n.* contract;

agreement **واحد** Forsake, *v.* abandon **چھوڑنا**
 Started out, *v.* set out **چل دیئے**
 Before long—erelong; after a while **توڑت** Met
 with—saw; encountered **میلے**; **دیکھا** Saracens,
n. a race of mixed Mohamedans living in Arabia.
 Brave, *a.* courageous **بہادر** Rushed at, *v.* attack-
 ed **ہملا کیا** Dealt, *v.* gave **مارا** لگایا -
 Furious, *a.* terrible **بھانک** Blow, *n.* stroke
چوٹ Courage, *n.* bravery **ہیئت** Enemy,
n. an antagonist **بیری** Harm, *n.* injury **ہانی**
 نقصان Lifted up, *v.* raised **اٹھایا** In return
 बदले में **بदلیے میں** Struck off—cut off **کاٹ ڈالا**
 Arm, *n.* بازو **बाँह** *

एक बार एक बौना और एक देव दोस्त थे और हमेशा साथ २ जाते थे। उन्होंने आपस में वादा किया था कि वे एक दूसरे को कभी न छोड़ेंगे। पस वे चलदिये और थोड़ी ही देर में दो सरासैन्स को मिले। बौने ने, जो बड़ा वीर था, सरासैन्स पर हमला किया और उन में से एक को एक ज़ोर का हाथ मारा; परन्तु बौने की ताकत उसकी हिम्मत के बराबर न थी और चोट से बیری को थोड़ा ही नुकसान पहुँचा। परन्तु उसने बदले में अपनी तलवार उठाई और बौने की बाँह काट डाली।

کسی زمانہ میں ایک دیو اور ایک بوڑھا دوست تھے اور ہمیشہ ان دو ساتھیوں کے ساتھ ساتھ جاکر رہتے تھے۔ انہوں نے عہد

کہا تھا کہ وہ ایک دوسرے کو کبھی نہ چھوڑینگے۔ پس وہ
 زندہ ہوئے اور فوراً ہی وہ دوسرا سنس سے ملے۔ ہونا جو
 بہت بے ہادر تھا سراسنس پر جھپٹا اور اُن میں سے ایک پر
 خوفناک ضرب لگایا۔ مگر ہونے کی طاقت اُس کی ہمت
 کے برابر نہ تھی اور ضرب نے دشمن کو صرف نیچوڑا نقصان
 پہونچایا۔ مگر اُس نے بدلے میں اپنی تلوار اٹھائی اور
 ہونے کا بازو کات ڈالا *

Woeful, *a.* sad **وداس** Plight, *n.* condition
 دشا **حالت** Plain, *n.* field **میدان** Spite, *n.* malice
 بڑھانا **رنج** Out of spite—from feeling of ill-will **رنجش**
 کی وجہ سے; بڑھانا سے; **بے امنی** سے

وہ اس وقت غمگین حالت میں تھا مگر دیو نے فوراً اُس
 کی مدد کے لئے آکر میدان میں دونوں سراسنس کو میدان
 میں مار ڈالا اور وہ نے بے امنی کے کارا اپنے دشمن کے سر کو کات ڈالا *

وہ اس وقت غمگین حالت میں تھا مگر دیو نے فوراً اُس
 کی مدد کے لئے آکر میدان میں دونوں سراسنس کو مار ڈالا
 اور ہونے نے بغض کے مارے اپنے دشمن کے سر کو کات ڈالا *

Went on, *v.* advanced ; went forward **آگے بڑھ**
 آگے گئے In search of—in quest of **تلاش** میں
 تازہ **تلاش** Fresh, *a.* new **نیا** Adventures, *n.* en-
 terprises **سُرگندشت** *

تب وہ نئے سُرگندشت کی تلاش میں آگے بڑھے *

تب وہ نئے سُرگندشت کی تلاش میں آگے بڑھے *

Far, *ad.* to a great distance **بہت دور تک**
 Robbers, *n.* those who rob **ڈاکو** **ڈاکو** Carrying
 away **لے جاتے ہوئے** Beautiful, *a.* handsome
سुन्दर **خوبصورت** Lady, *n.* a woman of high rank **سُہی**
زادی Quite *ad.* fully **پوری طور سے** Fierce,
a. terrible; horrible **بہت خطرناک** For all
 that—withstanding that he was **ایسا ہونے پر بھی**
 Knocked out—struck out **نکال لیا** Had they
 not taken to flight—had they not fled **یदि وہ भाग**
न गये होते * **اگر وہ نہ بھاگتے**

وے बहुत दूर नहीं चले थे कि उन्होंने तीन डाकुओं को
 एक सुन्दर स्त्री को ले जाते देखा। बौना इतना भयंकर न हुआ
 जितना कि पहिले, परन्तु ऐसा होने पर भी उसने पहिला बार
 किया। बदले में एक डाकू ने उसकी एक आँख निकाल ली।
 तुरन्त देव उसकी मदद को आगया और सब डाकुओं को मार
 डालता अगर वे भाग न गये होते।

وے بہت دور نہیں گئے تھے کہ انہوں نے تین ڈاکوؤں کو
 ایک خوبصورت امیر زادی کو لیجاتے ہوئے دیکھا۔ بون بالکل
 استقدر خوفناک نہ تھا جتنا کہ پیشتر مگر ایسا ہونے پر
 بھی اس نے پہلا وار کہا اور بدلے میں ڈاکوؤں میں سے ایک
 نے اس کی آنکھ نکال لی۔ دیو فوراً اسکی مدد کے لئے آیا
 اور تمام ڈاکوؤں کو مار ڈالا ہوتا اگر وہ بھاگ نہ جاتے *
 Joyful, *a.* merry **خوش** Victory, *n.* triumph;
 conquest **جیت** Out of *prep. phr.* on account of

बसवव به سبب Gratitude, n. thankfulness कृतज्ञता
 شکر گزاري - احسان مندي Married, v. wedded विवाह
 * شادي کي किया

इस जीत से वे दोनों बहुत खुश (प्रसन्न) थे और सुन्दर
 स्त्री ने कृतज्ञ होकर देव के साथ विवाह कर लिया।

وے دونوں اس فتحیابی سے بہت خوش تھے اور
 خوبصورت امیر زادی نے به سبب احسان مندي کے دیو کے
 ساتھ شادي کر لی *

Page 32.

Fell in with—met accidentally मिले Body—
 company झुगड جماعت Wicked, a. of bad character
 दुष्ट * لڑنا To fight—to contest लड़ना

वे एक बार फिर आगे बढ़े और फिर दुष्ट आदमियों के
 झुगड से मिले जिनसे वे लड़ने लगे।

وے پھر دوبارہ آگے بڑھے اور پھر ایک بدخصلت آدمیوں
 کی جماعت سے ملے جن سے وے لڑنے لگے *

Battle, n. combat लड़ाई To begin—to
 commence شروع करना Far behind—far in
 the rear बहुत पीछे Wherever, ad. जहाँ
 کहीं Before—in front of آगे سامنے
 Nearly, ad. almost लगभग Killed, v. slew
 مار ڈالا गया Won, part. gained जीत लिया
 In all directions—on all sides चारों ओर
 Single, a. one एक Wound, n. cut ;
 * زخم bruise घाव

इस लड़ाई में पहिले देव ने वार किया, परन्तु वौना भी बहुत पीछे न था। देव जहाँ कहाँ जाता था सब उसके सामने मारे जाते थे, परन्तु वौना एक बार से ज्यादा भरासा हो चुका था। आखिरकार वे जीत गए और बैरी चारों ओर भाग गए, परन्तु इससे पहिले वौने की एक टाँग जाती रही। परन्तु देव के एक घाव भी न आया।

یہ لڑائی پہلے دیو نے شروع کی مگر بونا بہت پیچھے نہ تھا۔ جہاں کہیں دیو جاتا تھا تمام اس کے سامنے مارے جاتے تھے مگر بونا ایک مرتبہ سے زیادہ علقریب مرگیا تھا۔ آخر کار انہوں نے فتح پائی اور دشمن چاروں طرف بھاگ گئے۔ مگر اس سے پیشتر انہوں نے بونے کی ٹانگ جاتی رہی۔ مگر دیو کے کوئی زخم نہ لگا *

Pleased, *a.* amused खुश Cried out—called out चिल्लाया پکارا Hero, *n.* warrior बहादुर Honour, *n.* respect عزت * جوان مرد

देव अपनी जीतों से बहुत खुश था और वौने से चिल्लाकर कहने लगा—“मेरे छोटे वीर ! चलो एक लड़ाई और जीतें और तब हमारा हमेशा को नाम हो जायगा।”

دیو اپنی فتکھیاہوں سے بہت خوش تھا اور بونے کو زور سے پکارا “میرے چھوٹے جوان مرد ! ہم کو ایک فتکھیاہی اور حاصل کرنے دو اور تب ہم ہمیشہ کے لئے عزت حاصل کریں گے” *

By this time—during the time अब وقت اس Grown past. part. became ہو گیا Find, *v.* see देखना دیکھنا - کرنا Rewards, *n.* prizes;

recompenses **عزت-انعام** Fall upon me—befall
my lot **میری تقدیر میں ہوتا ہے** **मुझपर पड़ती है**

बौना जो अब कुछ बुद्धिमान हो गया था बोला—“नहीं अब मैं और न लड़ूँगा क्योंकि मैं देखता हूँ कि हर एक लड़ाई मैं तुमको इनाम मिलते हैं और मार मुझपर पड़ती है।”

ہونے نے جو کہ اس وقت عقل مند ہو گیا تھا کہا ”نہیں
نہیں۔ اب میں نہیں لڑونگا کیونکہ میں دیکھتا ہوں کہ ہر
ایک لڑائی میں تمام انعام تم کو ملتا ہے اور تمام چوٹ
میرے اوپر پڑتی ہیں“ *

Learn, *v.* get instruction सीखना *سِیْخَنَا* From
this—from this story इस कहानी से *اس قصہ سے*
Associate, *v.* keep company संगत रखना *محدث رکھنا*
Equals, *n.* बराबर के *برابر والے* * *معاشروں*

Greatly, *adv.* by far बहुत ज़्यादा بہت زیادہ
 Superiors, *n.* men higher in rank, &c. वड़े हुए
 Riches, *n.* wealth ثروت دولت

मैं समझता हूँ कि हम इस कहानी से यह सीखें कि बराबर वालों से मेल रखना चाहिये न कि उनसे जो या तो शक्ति में या धन में हमसे बड़े हुये हैं।

میں خیال کرتا ہوں کہ ہم کو اس قصہ سے سیکھنا چاہئے کہ یہ بہتر ہے کہ ہم اپنے ہمعصروں کی صحبت رکھیں یہ نسبت اس کے کہ جو کہ ہم سے یا تو طاقت میں یا دولت میں بڑھے ہوئے ہیں *

LESSON 10.

THE DISPUTE.

۱۵۸۶ مگڈا ।

Page 33.

Large, *a.* big بڑا Town, *n.* کسبہ Beg,
v. بیکھ مارگنا Rice, *n.* چاول To
gather, *v.* to pick up; to collect اکٹھا کرنا
Firewood, *n.* fuel لکڑی To cook پکانا
Food, *n.* کھانا Happily,
adv. joyfully; felicitously خوشی سے

एक समय एक बड़े कसबे में एक बूढ़े स्त्री-पुरुष रहते थे ।
बूढ़ा आदमी हर रोज़ कसबे में भोख माँगने निकल जाता था
और चावल, दाल और दूसरी चीज़ें लाकर अपनी स्त्री को
दे देता था । स्त्री भोजन बनाने को ईंधन बटोरने चली जाया
करती थी । वे बड़ी प्रसन्नता से रहते थे ।

ایک مرتبہ ایک بڑے قصبے میں ایک بڑھا بیٹھا
جفت رہتا تھا۔ بڑھا آدمی ہر روز قصبے میں بیکھ مارگنے
کے لئے جایا کرتا تھا اور چاول-دال-اور دوسری چیزیں لاتا
تھا اور اُن کو اپنی بیوی کو دیتا تھا۔ اور وہ اپنا کھانا پکانے
کی لکڑی اکٹھا کرنے کے لئے باہر جایا کرتی تھی اور وہ
بہم بہت خوش رہتے تھے

Nobleman, *n.* rich man مہلتا آدमी
Husband, *n.* شوہر To taste, *v.* to perceive
by tongue स्वाद लेना Cake, *n.* a kind of
delicate bread टिकिया

उस समय क्रसवे में एक बड़ा भला आदमी रहता था जिससे बूढ़ा आदमी हर रोज़ भीख माँगा करता था। एक दिन बुढ़िया ने अपने पति से कहा—“मुझे दिक्रिया खाने की बड़ी इच्छा है, इसलिये जाओ और कुछ अच्छा चावल माँगकर मेरे पास लाओ।”

اُس وقت اُس قصه میں ایک بہت امیر آدمی رہتا تھا جس سے بدھا آدمی ہر روز بیخہ مانگتا تھا۔ ایک روز بدھی عورت نے اپنے شوہر سے کہا۔ ”میں ایک چاول کی چپاتی کے ذائقہ لینے کی بہت خواہش رکھتی ہوں۔ پس جاؤ اور کچھ عمدہ چاول مانگ کر میرے پاس لاؤ۔“

बूढ़े आदमी ने उत्तर दिया—“बहुत अच्छा, मैं आज बाहर जाऊंगा और देखूंगा यदि अच्छा चावल मिल सके।”

بدھے آدمی نے جواب دیا ”بہت اچھا۔ میں آج باہر جاؤں گا اور دیکھوں گا کہ آیا میں کچھ عمدہ چاول لا سکتا ہوں۔“

Millet, *n.* बाजरा Coarse, *a.* not refined
मोटा Begged, *v.* asked for ; prayed माँगा
انکار کیا Refused, *v.* declined ; denied मना किया
Handful, *a.* मुट्ठीभर * مٹھی بھر

पस वह कुछ गरीब आदमियों के घर गया और उन्होंने उसको दाल, बाजरा और मोटा चावल दिया, परन्तु उसे अच्छा चावल न मिल सका। तब वह भले आदमी के घर गया और उम्दा चावल माँगने लगा। तब उन्होंने उसको दाल दी परन्तु उसने न ली, तब उन्होंने उसे बाजरा दिया परन्तु उसने लेने से मना किया। फिर उन्होंने उसे मोटा चावल दिया उसने वह भी न लिया। आखिरकार उन्होंने मुट्ठीभर अच्छा चावल दिया और वह उन्हें लेकर घर चला गया।

پس وہ چند غریب آدمیوں کے مکانوں پر گیا اور انہوں نے اس کو دال-باجرا موٹا چاول دیا۔ مگر اُس کو کچھ عرصہ چاول نہ ملا۔ تب وہ امیر آدمی کے مکان پر گیا اور عرصہ چاول مانگا۔ انہوں نے اُس کو دال دی مگر اُس نے اُسکو نہیں لیا۔ تب انہوں نے اُسکو باجرا دیا مگر اُس نے اُس کو لینے سے انکار کیا۔ تب انہوں نے اُسکو موٹا چاول دیا مگر اُس نے اُس کو بھی انکار کیا۔ آخر کار انہوں نے اُسکو مٹھی بھر عرصہ چاول دئے اور وہ اُسکو لیکر گھر چلا گیا *

Page 34.

Dried, v. **سُکھایا** Ground, v. **reduced**
to powder **پوستا پيسا** Flour, n. **آटा** Baked,
v. **cooked** **پکایا** Said to herself **اپنے من میں کہا**
* **اپنے دل میں کہا**

جب उसकी स्त्री ने अच्छा चावल देखा वह बहुत खुश हुई और उसको ले लिया। तब उसको सुखाया और आटा पीस लिया। उसने आटे की तीन छोटी टिकियाँ बनाई और उनको पकाया, तब अपने मन में कहने लगी—“इनमें से दो मैं खालूँगी और एक अपने बूढ़े आदमी को दूँगी।”

جب اوسکی بیوی نے عرصہ چاول دیکھا تو وہ بہت خوش ہوئی اور اوسکو لے لیا۔ پوراً سُکھا ڈالا اور پيس کر آٹا بنا ڈالا۔ تب اُس نے آٹے کی تین چھوٹی تکیاں بنائیں اور انکو پکایا اور اپنے دل میں کہا ”ان میں سے دو میں کھاؤنگی اور ایک اُن بڑے آدمی کے لئے دے دوں گی۔“

Presently, *ad.* immediately; at once **تुरنت**
 Dispute, *n.* fight **مُحَادَا** Arose, *v.* ensued
 ہونے لگا۔ اُٹھا

उसका बूढ़ा तुरन्त घर आगया और उनमें झगडा होने
 लगा ।

فوراً اُس کا بڑھا آدمی مکان میں آیا اور انہیں جھگڑا
 ہونے لگا *

बूढ़ी औरत ने कहा—“मैं जरूर दो टिकियाँ लूँगी; क्योंकि
 मैंने उनको पकाया है ।”

بڑھی عورت نے کہا ”میں ضرور دو چپاتی لوں گی کیونکہ
 میں نے انکو پکایا ہے“ *

बूढ़े आदमी ने कहा—“नहीं, मुझे दो टिकियाँ मिलनी
 चाहियें, क्योंकि मैं चावल लाया हूँ ।” और वे इस बात पर
 बहुत नाराज़ होगये ।

بڑھے آدمی نے کہا ”نہیں مجھے ضرور دو چپاتی ملنی
 چاہئے کیونکہ میں چاول لایا ہوں“ اور وہ اس پر بہت
 ناراض ہو گئے *

Bargain, *n.* agreement **عہد** Whoever
 जो कोई **جو کوئی** Wakes up—arises **जागता है**

आखिरकार उन्होंने वादा किया और कहा—“चलो दोनों
 सोवें और जो सबसे पीछे उठेगा उसी को दो रोटियाँ मिलेंगी ।

آخر کار انہوں نے ایک عہد کیا اور کہا ”چلو ہم سوئیں
 اور جو کوئی سب سے پیچھے اُٹھے گا اُسی کو دو چپاتیاں
 ملیں گی“ *

Put away—put aside **اُلگ رکھ دیا**
 Woke up—arose **جاگ اُٹھا** As usual—as

always हमेशा *حسب معمول* Wanted, *v.* wished
 ed चाहता था *چاہتا تھا* Losing, *part.* depriving खोना
 ہونا

पस बुढ़िया ने टिकियाँ रख दीं और वे सोने चले गये।
 सुबह को वे मामूली तौर पर जागे परन्तु उनमें से पहिले कोई
 उठना नहीं चाहता था, इस डर से कि फ़ालतू टिकिया जाती
 रहेगी। बूढ़े आदमी ने अपने दिल में कहा—“पहिले मेरी
 बुढ़िया खो को उठने दो और फिर मुझे दो टिकियाँ मिल-
 जायगी।

پس بدھی عورت نے چپاتیوں کو علیحدہ رکھ دیا اور
 وہ سوئے چلے گئے۔ صبح وہ حسب معمول جاگے مگر
 اُن میں سے کوئی فاضل چپاتی کو کھودینے کے خوف سے
 پہلے نہ اٹھا تھا۔ بدھے آدمی نے اپنے دل میں کہا “پہلے
 بدھی عورت کو پہلے اٹھنے دو، اور تب میں دونوں چپاتیاں
 لے لوں گا * ”

Still, *a.* quiet; calm चुपचाप خاموش Sure, *a.*
 certain ज़रूर یقیناً Pretending, *part.* feigning
 जाहिर करते हुए; बहाना करते हुए *کر کے*
 Asleep, *a.* in a state of sleep सोता हुआ *

परन्तु बुढ़िया चुपचाप पड़ी सोच रही थी—“वह ज़रूर
 जल्दी उठेगा और फिर मुझे दो टिकियाँ मिल जायँगी” वे
 दोनों बहाना किये चुपचाप लेटे पड़े रहे और तीन दिन तक
 ऐसा ही होता रहा।

مگر بدھی عورت یہ خیال کر کے بالکل خاموش پڑی
 تھی کہ وہ ضرور اُٹھے گا اور تب میں دو چپاتی لے لوں گی۔
 اور وہ دونوں سوتے ہوئے کا بہانہ کر کے بالکل خاموش پڑے
 رہے۔ یہ حالت تین روز تک رہی *

Missed, v. lost **खो दिया** **حدا**, **٤٥** Happened, v. became **होगया** **٤٦** *

परन्तु भले आदमी ने जब उस बूढ़े को जो हर रोज़ उसके घर भीख माँगने जाता था न देखा तो पूछा—“वह बूढ़ा आदमी कहाँ है जो यहाँ हर रोज़ भीख माँगने आता था ? मैंने उसे तीन दिन से नहीं देखा है । उसे क्या होगया ?”

مگر امیر آدمی نے بدھے آدمی کو جو کہ ہر روز اس کے مکان پر بھیکے مارنگئے آتا تھا جب نہ دیکھا تو کہا ”وہ بدھا آدمی کہاں ہے جو یہاں ہر روز بھیکے مارنگئے آتا تھا؟ میں نے اس کو تین روز سے نہیں دیکھا۔ اس کو کیا ہو گیا؟“ *

Servants, n. **نَوَکَر** To find out—to ascertain **مَآلُوم** करने को **لِی** دریافت کرنے کے **Mat**, n. **चटाई** **چٹائی** Apparently, *ad.* outwardly **ज़َاهِرًا** ظاهراً
Lifeless, *a.* dead **مَرْدَة** बेजान *

तब उसने अपने नौकरों को यह मालूम करने को भेजा कि बूढ़े को क्या होगया। वे उसके घर आए और भीतर देखने लगे तो देखा कि बूढ़ा आदमी और उसकी स्त्री चटाई पर विल्कुल चुपचाप और देखने में बेजान लेटे पड़े हैं, तो उन्होंने कहा—
“वे दोनों जरूर मर गए हैं।”

تب اس نے اپنے نوکروں کو یہ دریافت کرنے کے لئے بھیجا کہ اس بدھ آدمی کو کیا ہوا۔ وہ اس کے مکان پر گئے اور اندر دیکھنے لگے تو دیکھا کہ بدھ آدمی اور اس کی بیوی چٹائی پر بالکل خاموش اور یہ جان پڑے ہوئے ہیں تو انہوں نے کہا۔ ”وہ دونوں ضرور مر گئے ہیں“ *

Page 36.

Beggar, *n.* one who begs or asks, for alms; a mendicant **مختار** Floor, *n.* فرش Thatch, *n.* straw or other substance for covering छप्पर; फूस Rafter, *n.* timbers; beams कड़ियाँ Funerals, *n.* burial क्रिया कर्म Pyre, *n.* a burial pile चिता Bodies, *n.* शरीर; लाश * نعش

पस वे लौटकर गए और भले आदमी से कहने लगे—
“बूढ़ा मिखारी और उसकी स्त्री दोनों मर गए हैं। हमने उनको उनके घर में फर्श पर पड़े देखा।” तब भले आदमी ने कहा
“जाओ, छप्पर और उनके घर की कड़ियाँ ले जाओ, एक चिता बनाओ और उनको लाशें जला दो।”

پس وہ واپس گئے اور امیر آدمی سے کہا۔ ”بڈھا فقیر اور اُس کی بیوی دونوں مر گئے۔ ہم لوگوں نے انکو انکے مکان کے فرش پر پڑے ہوئے دیکھا۔“ تب امیر آدمی نے کہا ”جاؤ اور اُن کے مکان کے چھپر اور کڑیاں نکال لو۔ ایک چتا بنا کر ان کی نعش جلا دو۔“ *

Pulled off, *v.* took down गिरा दिया Roof, *n.* ceiling छत Burning ghat—a place where dead bodies are burnt; cremation ground जलाने का घाट; मरघट Fetched, *v.* carried ले गये Set light—put fire आग लगा दी Wood, *n.* लकड़ी *

पस वे गए। छत गिरा दी और उसे मरघट को ले गए और एक चिता बना दी। तब लोग बड़े आदमी और उसकी स्त्री को

ले गये, उनको चिता पर रख दिया और लकड़ियों में आग लगा दी।

پس وہ گئے اور چھت کو گرا دیا اور اس کو جلانے کے گھات پر لے گئے اور ایک چٹا بنائی۔ تب آدمی بدھے آدمی اور اس کی بیوی کو لے گئے اور ان کو چٹا کے اوپر رکھا اور لکڑی میں آگ لگادی *

Crackle, *v.* to make small and frequent sharp sounds चटकना चڑा चڑा Sprang up—leaped up कूद पड़े; उछल पड़े Shouted out—cried out चिल्ला उठे * जलाने

परन्तु जब लकड़ी जलने और चटकने लगी तो बूढ़ा आदमी और उसकी स्त्री दोनों उछल पड़े और चिल्ला उठे—“मैं उन दोनों को खाऊँगा; मैं उन दोनों को खाऊँगी।”

مگر جبکہ لکڑی جلنے لگی اور چٹکانے لگی تو بدھا آدمی اور اُس کی بیوی دونوں کود پڑے اور باہم چلانے لگے۔ * میں ان دونوں کو کھاؤنگا۔ میں ان دونوں کو کھاؤنگی۔ *

Terribly, *ad.* horribly; very much बहुत ब़यादा خوف زیادہ Frightened, *v.* terrified डर गये خوف زیادہ Ran off, *v.* fled भाग गए جهاک گئے Jumped up—leaped up कूद पड़े * कूद पड़े

इस पर दोनों आदमी बहुत डरगये और भागकर भले आदमी के पास यह चिल्लाते हुए गए—“बूढ़ा आदमी और उसकी स्त्री चिता में से कूद पड़े और चिल्लाने लगे, मैं उन दोनों को खाऊँगा, मैं उन दोनों को खाऊँगी। हम लोग बहुत डर गए और भाग आये; क्योंकि वे हमको खाये जाते थे।”

اس پر دونوں آدمی بہت خوف زدہ ہوئے اور بھاگ کر
 امیر آدمی کے پاس گئے یہ چلاتے ہوئے کہ بدھا آدمی اور اس
 کی بیوی چتا پر سے کود پڑے اور چلانے لگے کہ میں ان دونوں
 کو کھاؤنگا۔ میں ان دونوں کو کھاؤنگی۔ ہم لوگ بہت
 خوف زدہ ہوئے اور بھاگے کیونکہ وہ ہم کو کھائے جاتے تھے *

Greatly, *adv.* very much बहुत زیادہ بہت
 Astonished, *v.* surprised متعجب ہوا
 Question, *n.* an interrogation سوال
 Appeared, *v.* came دیکھا پڑے; آیا
 Amused, *v.* pleased خوش ہوا Pity, *n.*
 compassion دया, Happily, *adv.* gladly; joyfully
 خوشی سے Even after—after this اسکے پوچھے
 بعد از ان *

ملا آدمی کو یہ سن کر بڑا تعجب ہوا۔ پہلے اس کے
 کہ وہ اور کچھ سوال پوچھے۔ بدھا آدمی اور اس کی بیوی دروازے
 پر دکھائی پڑے اور اس سے تمام قصہ بیان کیا۔ امیر آدمی ان
 کے قصہ سے بہت خوش ہوا۔ ان پر رحم کیا اور ان کو اپنے مکان
 میں لے گیا جہاں کہ انہوں نے بعد از ان خوشی سے زندگی

امیر آدمی یہ سن کر بہت متعجب ہوا مگر قبل اس کے
 کہ وہ اور کچھ سوال پوچھے۔ بدھا آدمی اور اس کی بیوی دروازے
 پر دکھائی پڑے اور اس سے تمام قصہ بیان کیا۔ امیر آدمی ان
 کے قصہ سے بہت خوش ہوا۔ ان پر رحم کیا اور ان کو اپنے مکان
 میں لے گیا جہاں کہ انہوں نے بعد از ان خوشی سے زندگی
 بسر کی *

LESSON 11.

ISHWAR CHANDRA VIDYASAGAR.

ईश्वरचन्द्र विद्यासागर । ایشور چندر ودیا ساگر

A LESSON AGAINST FALSE PRIDE.

Page 37-38.

मिथ्या अभिमान के विरुद्ध शिक्षा ।

جہ و تہ کے بر خلاف نصیحت

Lesson, 11. moral नसीहत سبق False pride—vain pride मिथ्या अभिमान

Scholar, 11. a man of letters विद्वान् عالم - فاضل

Respect—honour मान; इज्जत عزت Vast, a. great

ज्यादा زیادہ Learning, 11. erudition विद्या علمیت

Gentle, a. courteous नेक شریف Noble, a. high उच्च

शریف Character, 11. personal qualities of a man

चालचलन چال و چلن *

तुम सबने महान् पंडित ईश्वरचन्द्र विद्यासागर के बारे में सुना है। तुम जानते हो कि वह कैसा विद्वान् था, उसने कितना कठिन परिश्रम किया था और अपनी ज्यादा विद्या और अच्छे चालचलन के कारण उसने किस प्रकार सबसे मान पाया ?

تم سب لوگوں نے شری پندت ایشور چندر ودیا ساگر کی نسبت سنا ہے۔ تم جانتے ہو کہ وہ کس قدر بڑا عالم تھا۔ وہ کس قدر سخت کام کرتا تھا اور اُس نے تمام آدمیوں سے زیادہ علمیت - شرافت اور عمدہ چال و چال کی وجہ سے کبھی عزت حاصل کی تھی *

Great scholars—very learned men बड़े विद्वान्
* بڑے عالم

From him—from his character **ان سے** **Lesson, n. instructions** **نصیحتیں** **Industry, n. labour** **परिश्रम** **Perseverance, n. steadfastness** **مستعدی** **दृढ़ता** **ثابت قدمی** **Following, a. given below** **नीचे** **लिखे** **False** **pride—vain pride** **मिथ्या अभिमान** **فخر** **جهونتہا** *

हम सब ईश्वरचन्द्र की तरह बड़े विद्वान् नहीं होसकते, परन्तु हम उनसे परिश्रम और दृढ़ता की नसीहतें सीख सकते हैं। मैं समझता हूँ कि जब हम नीचे लिखी कहानी सुन तो मिथ्या अभिमान के खिलाफ नसीहत भी सीखें।

ہم سب لوگ ایشور چندر کی طرح بڑے عالم نہیں ہو سکتے مگر ہم ان سے محنت اور ثابت قدمی کی نصیحتیں سیکھ سکتے ہیں۔ اور میں خیال کرتا ہوں کہ جب ہم حسب ذیل قصہ سنتے ہوں تو ہم جھونٹے غرور کے برخلاف بھی ایک نصیحت سیکھ سکتے ہیں *

Was travelling—was going; was journeying **यात्रा कर रहा था** **سفر کر رہا تھا** **At the time—at that time** **उस समय** **اسوقت** *

Page 39.

College, n. **कॉलेज** **College, v. took place** **हुआ** **Student, n. a scholar** **विद्यार्थी** **Appeared—seemed** **मालूम हुआ** **Holidays, n. छुट्टियाँ** **Greater, a. superior** **बड़ा** **Than any one else—than all other men** **औरों की बनिस्वत**

Deign, *v.* to condescend **دیان** اور آدمیوں کی بہ نسبت
 دینا; **perwah** करना **Meekly, ad.** humbly
 * عاجزی کے ساتھ سے

एक दिन ईश्वरचन्द्र अपने घर मिदनापुर जा रहे थे। उसी
 समय कलकत्ते के कॉलेज का एक विद्यार्थी भी छुट्टियों में
 अपने घर जा रहा था। ऐसा मालूम होता था कि वही विद्यार्थी
 अपने आपको और सबसे ज्यादा बड़ा समझता था और
 उसने पंडितजी से बोलने की कुछ परवाह न की जो (पंडित)
 पास ही अधीनता से बैठा रहा और एक शब्द भी न बोला।

ایک روز ایشور چندر اپنے مکان مدنا پور جارہے تھے۔ اسی
 وقت کلکتہ کے کالج کا ایک طالب علم چھٹیوں میں اپنے مکان
 جارہا تھا۔ وہ طالب علم اپنے کو بہ نسبت اور کسی شخص
 کے زیادہ بڑا خیال کرتا ہوا معاموں ہوتا تھا۔ اور پندت جی
 سے بات چیت کرنے کے لئے متوجہ نہ ہوا جو اُس کے قریب
 عاجزی کے ساتھ بیٹھا تھا اور ذرا بھی بات نہ کی *

Arrived at, *v.* reached **پہنچے** Loudly, *ad.*
 aloud **ज़ोर से** To carry, *v.* to convey **लेजाना**
 Busy, *n.* engaged **मशगूल** Luggage, *n.*
 baggage **बोझ**; असवाव **سفری** - **مشغولی** Difficulty, *n.* trouble **دُخ** Offered, *v.* proposed
 * کہا

जब वे मिदनापुर पहुँचे तो विद्यार्थी जिसके पास एक
 छोटा बैग था ज़ोर से कुली को पुकारने लगा कि आओ और

इसे ले चलो, परन्तु कोई कुली न आया, क्योंकि वे और मुसाफ़िरों के असबाब उठाने में लगे थे; पस पंडित जी विद्यार्थी को दुःख में देख कहने लगे कि मैं आपका बेग ले चलूँ ।

جبکہ وہ مدنا پور پہنچے تو طالب علم جس کے پاس ایک چھوٹا تھیلا تھا اُس کو لے چلنے کے واسطے ایک قلی کو بلانے کے لئے زور سے چلانے لگا مگر کوئی قلی نہ آیا کیونکہ وہ مسافروں کے اسبابوں کے اُٹھانے میں مشغول تھے۔ پس پندت جی نے طالب علم کو تکلیف میں دیکھ کر خود اُس کے تھیلے کو لے چلنے کے لئے کہا *

Marched, *v.* walked चल दिया Proudly, *ad.* with pride अभिमान से غرور کے ساتھ Services, *n.* performances of labour کام کام Politely, *ad.* gently नम्रता سے سے Refused, *v.* declined to accept मना किया انکار کیا Went on his way—went away from that place अपनी राह ली; वहाँ से चल दिया وہاں سے چل دئے

विद्यार्थी अभिमान से आगे २ चलता था और पंडित जी अधीनता से उसके पीछे २ थैला लिये जाते थे। जब वे विद्यार्थी के घर पर पहुँचे, जो बहुत दूर न था, तो विद्यार्थी ने थैला ले लिया और पंडित जी को अपनी सेवा के लिये चार पैसे दिये। पंडित जी ने धीरे से लेना अस्वीकार किया और अपनी राह ली ।

طالب علم غرور کے ساتھ آگے چلتا تھا اور پندت جی تھیلا لئے ہوئے عاجزی کے ساتھ پیچھے چلتے تھے۔ جب کہ وہ طالب علم کے مکان پر پہنچے جو کہ بہت دور نہ تھا تو طالب علم نے

تہیلا لے لیا اور پلنٹ جی کو اپنے کام کے واسطے چار پیسے
دئے۔ پلنٹ نے آہستہ سے لینے سے انکار کیا اور وہاں سے
چل دئے *

Delighted, *v.* pleased खुश हुआ To
receive, *v.* to get पानے کو لئے Invitation, *n.*
solicitation; the act of inviting न्यौता دعوت To
attend—to wait on जानا لئے حاضر ہونیکے لئے Party, *n.*
a company; feast یونار دعوت - جماعت In honour
of—out of respect for सन्मान के लिये لئے عزت کرنے کے لئے
More full of pride—being more proude بڑا
अभिमान से زیادہ مغرور Shame, *n.* شرم Dismay, *n.*
terror भय ڈر Humble, *n.* gentle نیک Fellow
traveller—a passenger travelling in com-
pany of another traveller साथی; यात्री مسافر * ساتھ

دوسرے दिन वह विद्यार्थी ईश्वरचन्द्र विद्यासागर के सन्मान
की यूनार में जाने का न्यौता पाकर बहुत प्रसन्न हुआ। वह
हमेशा से बड़ा अभिमान करके गया, परन्तु अपने पहले
दिन के साथी यात्री का सन्मान देखकर उसे कितनी शर्म
और भय हुआ।

دوسرے روز وہ طالب علم ایک مجلس میں حاضر ہونے کے
بلاوا پانے سے جو کہ پلنٹ ایشور چندر ودیا ساگر کی عزت
میں دی جانے والی تھی بہت خوش تھا۔ وہ بہ نسبت ہمیشہ
کے زیادہ فخر کرتا ہوا گیا۔ مگر اسکو ذی عزت پلنٹ کو
دیکھ کر شرم اور خوف پیدا ہوا اس لئے کہ وہ اگلے روز اُس کے
عاجز ساتھی - مسافر تھے *

Sure, *a.* certain **ज़रूर** یقیناً Not to be ashamed—
not to feel shame **شرمندہ نہ ہونے کو** शर्मिन्दा न होने को
Honourable work—a work that brings
honour to the doer **मान का काम** عزت کا کام However,
ad. to what extent **کितना** چاہے Nature, *n.*
sort **भाँति** قسم *

हमको विश्वास है कि उसने नसोहत सीखी और हम भी
सीखें कि मान का काम करने में चाहे वह देखने में कैसा ही
छोटा क्यों न हो कभी शर्मिन्दा न हो ।

ہم لوگ یقیناً جانتے ہیں کہ اُس نے نصیحت سیکھی
تھی اور اس کو ہم لوگوں کو بھی سیکھنی چاہئے کہ چاہے
عزت کا کام کیسا ہی چھوٹے قسم کا ہو اُس کے کرنے میں ہم کو
شرمندہ نہ ہونا چاہئے *

LESSON 12.

FATHER WILLIAM.

والد و اہم | پیتا ویلیام

Page 40.

STANZA 1.—Prose Order:—No change.

Old, *a.* aged **बूढ़ा** بدھ Young, *a.* तबयाں بوجوان
Cried, *v.* exclaimed **चिल्लाकर कहा** چلایا Locks, *n.*
ringlets of hair **बालों के गुच्छे** کے گچھے Grey,
a. white **भूरा** سفید Hale, *a.* healthy **तन्दुरुस्त** تندرست
Hearty, *a.* cheerful **खुश** خوش Reason, *n.* कारण
Pray, *v.* request **प्रार्थना करना** * التَّجَا کرنا

तरुण आदमी ने चिल्लाकर कहा—“पिता विलियम, तुम बूढ़े हो। कुछ बाल जो बच रहे हैं सफेद हैं। पिता विलियम तुम तन्दुरुस्त हो और खुशदिल बूढ़े आदमी हो। मैं आपसे प्रार्थना करता हूँ कि मुझे इसका कारण बताइये।”

نوجوان آدمي نے چلاکر کہا ”والد ولیم تم بڑھے ہو۔ چند بال جو کہ تمہارے باقی ہیں سفید ہیں۔ والد ولیم تم تندرست اور ایک خوش دل بڑھے آدمي ہو۔ میں التجا کرتا ہوں کہ آپ مجھے اس کی وجہ بتلاویں۔“ *

STANZA 2.—Prose Order:—Father William replied—“I remembered in the days of my youth, that youth would fly fast; and at first (did) not abuse my health and my vigour, that I might never need them at last.”

In the days of my youth—while I was young
 اپنی جوانی کے زمانہ میں
 Youth, n. young age جوانی Replied, v.
 answered उत्तर दिया दिया جواب Remembered, v.
 bore in mind; recollected یاد رکھا کیا Would
 fly, v. would pass away جلدی سے جاتی Fast,
 ad. quickly جلدی سے Abused, v. misused
 بُری तरह کام میں لایا کیا Health, n.
 soundness of body تندرستی Vigour, n.
 energy; power شکت طاقت At first, ad. in the
 beginning شروع میں Need, v. require आवश्यकता
 होना; चाहना होना-ضرورت At last—in the
 end آخر میں ❀

پیتا ویلیام نے उत्तर دیا—“अपनी जवानी के दिनों में मैंने याद रक्खा कि जवानी जल्दी बीत जायगी और अपनी तन्दुरुस्ती और ताकत को शुरू में बरबाद न कर दिया, इस विचार से कि आखिर तक मुझे उनकी ज़रूरत होगी।

والد ولیم نے جواب دیا کہ مجھ کو جوانی کے زمانے میں اس بات کا خیال تھا کہ جوانی جلد گذر جائیگی اس سے میں نے شروع میں اپنی تندرستی اور طاقت کا بیجا استعمال نہیں کیا تاکہ مجھ کو اخیر تک اُن کی ضرورت نہ پڑ جاوے *

Page 41.

STANZA 3.—Prose Order:—The young man cried—“Father William, you are old, and pleasures pass away with youth; and yet you (do) not lament the days that are gone; now I pray (you to) tell me the reason.”

Pleasures, *n.* joys खुशियाँ Pass away, *v.* flee; cease to exist बीत जाती हैं Yet, *ad.* in spite of तब भी बाوجودیکہ Lament, *v.* regret; mourn रोना; शोक करना * افسوس کرنا

जवान आदमी ने चिल्लाकर कहा—“पिता विलियम तुम बूढ़े हो। खुशियाँ जवानी के साथ बीत जाती हैं तिसपर भी तुम उन दिनों के लिये जो बीत गये हैं, अफ़सोस नहीं करते। अब मैं आप से प्रार्थना करता हूँ कि मुझे इसका कारण बताइये।”

نوجوان آدمی نے چلا کر کہا ”والد ولیم تم بڑھے ہو اور جوانی کے ساتھ خوشیاں گذر جاتی ہیں اور تاہم تم اُن دنوں کا

جو کہ گزر گئے ہیں افسوس نہیں کرتے - اب میں آپ سے
التجبا کرتا ہوں کہ مجھ کو اس کی ودہ بتلائے *

STANZA 4.—Prose Order :—Father William replied—"In the days of my youth..... for the past."

Last, *v.* continue چلنا رہنا قائم Thought, *v.* recollected سخیال کیا خیال Future, *n.* time to come بھوی آئندہ Whatever I did—in all my deeds or actions جو کچھ میں نے کیا
Grieve, *v.* lament شاک کرنا افسوس کرنا Past, *n.* days gone-by ویتا ہوا سما گزشتہ زمانہ

پیتا ویلیام نے اتر دیا—"میں نے اپنی جوانی کے دینوں میں یاد رکھا کہ جوانی وئی نہ رہے گی۔ جو کچھ میں نے کیا اوسمیں بھوی کا سخیال رکھا تاکہ بھوتکال اریاں جو ویت گیا اوسپر کبھی افسوس نہ کرنا پڑے۔"

والد ولیم نے جواب دیا کہ مجھ کو آپ جوانی کے زمانہ میں اس بات کا خیال تھا کہ جوانی قائم نہ رہے گی۔ جو کچھ کام میں نے کیا اوسمیں آئندہ کا خیال رکھا تاکہ مجھ کو زمانہ گزشتہ کا کبھی افسوس نہ کرنا پڑے *

STANZA 5.—Prose Order :—The young man cried—"you are old Father William.....pray."

Hastening away, *v.* flying away; hurrying fast جلدی ویت رہی ہے
Cheerful, *a.* gay خوش Love, *v.* are fond of شاکین ہونا; پیار

करना *Converse upon—to talk of* बातचीत
करना *چیت کرنا* Death, *n.* destruction मौत
* موت - تباہی

जवान आदमी ने चिल्लाकर कहा—“पिता विलियम तुम
बूढ़े हो और जीवन जल्दी बीत रहा है। तुम खुश हो और मौत
के विषय पर बातचीत करने में खुश मालूम होते हो। मैं
आपसे प्रार्थना करता हूँ कि मुझे इसका कारण बताइये।”

نوجوان آدمی نے چلا کر کہا کہ تم بڑھے آدمی ہو اور
زندگی ضرور جلد گزر رہی ہے (تاہم) تم خوش ہو اور موت
کی نسبت گفتگو کرنے کے شائق ہو - میں التجا کرتا ہوں
کہ اب آپ مجھ کو اس کی وجہ بتلائے *

STANZA 6.—Prose Order :—Father William
replied—“(O) young man, I am cheerful, let the
cause engage your attention. I remembered
my God in the days of my youth, and He has
not forgotten my age.”

Cause, *n.* case बात *Attention, n.* careful
thought ध्यान خیال Engage, *v.* employ लगानا
* بھولا - فراموش भूला Forgotten, *v.* lost sight of

पिता विलियम ने जवाब दिया—“जवान आदमी, मैं खुश हूँ।
इस बात पर विचार करो। मैंने अपनी जवानी के दिनों में
परमेश्वर को याद रक्खा और वह मुझे मेरे बुढ़ापे में नहीं
भूला है।”

والد ولیم نے جواب دیا ”اے نوجوان آدمی میں خوش
ہوں اس بات پر خیال کرو میں نے اپنے خدا کا اپنی جوانی

کے زمانہ میں خیال رکھا اور اس لئے وہ میرے بڑھاپے میں
مجھے نہیں بھولا" *

LESSON 13.

BUDDHA.

بuddha बुद्ध

Page 42.

Long, long ago, *adv.phr.* it is a long time
since बहुत समय बीता गया, North, ॥ उत्तर
India, ॥ भारतवर्ष Named, ॥ called
कहलाता था; नाम था Queen, ॥ रानी
Beautiful, ॥ handsome सुन्दर *

बहुत समय बीता कि भारतवर्ष के उत्तर में एक सुद्धोदन
नाम का राजा था और माया नाम की उसकी रानी थी।
उनके एक सुन्दर पुत्र पैदा हुआ और उन्होंने उसका नाम
सिद्धार्थ रखा।

बहुत समय बीता कि भारतवर्ष के उत्तर में एक
बादशाह सुद्धोदन और उसकी ملکہ माया रहते थे-
उन के एक सुन्दर पुत्र पैदा हुआ और उन्होंने उसका नाम
सिद्धार्थ रखा *

At his birth—when he was born जब वह पैदा
हुआ Wonderful things—strange
events अनोखी बातें Were told—were
related कही गई थीं Wise men—sages बुद्धिमान
लोग Prince, ॥ the son of a king;

राजकुँवर * شاهزاده The lord of the world—the master of the world संसार का मालिक * دنیا کا مالک

उसके उत्पन्न होने पर उसके विषय में अद्भुत बातें कही गईं। पंडितों (बुद्धिमान लोगों) ने कहा कि यह राजकुँवर बुद्ध अर्थात् संसार का मालिक होगा।

اُس کے پیدا ہونے پر اس کی نسبت عجیب واقعات بیان کئے گئے اور عقلمندوں نے کہا یہ نوجوان شاهزادہ بدہ یعنی دنیا کا مالک ہو جائیگا *

Carefully, *ad.* with great care होशियारी سے
 Was brought up, *v.* was educated; *ad.* پرورش کیا گیا
 was nursed پालا गया
 Called together, *v.* collected बुलाए
 Kingdom, *n.* اکٹھا کیا
 the dominion of a king राज्य
 To teach, *v.* to impart education سلطنت
 सिखाने को
 Should know, *v.* ought to لے
 learn सीखना चाहئے
 Grew, *v.* became
 Learned, *a.* literate
 Teachers
n. masters
 استاد
 Nothing more—no more
 और
 ज्यादा नहीं
 Books, *n.* کتابیں
 Learned in books—got knowledge by reading
 پڑھنے
 लिखने
 में
 विद्वान्
 عالم
 کتابوں
 میں
 Skilled, *a.* dexterous
 होशियار
 Weapons, *n.* instruments
 ہتھیار
 Vain, *a.* proud
 अभिमानी
 Treated, *v.*
 behaved
 वर्ताव
 किया
 Reverence, *n.* respect
 برتاؤ

सम्मान تعظیم - عزت Companions, n. associates साथी
 ساتھی With gentleness—with politeness भलमनसाहत
 سے شرافت Affection, n. love प्यार, Pyar Praised,
 v. admired प्रशंसा की; तारीफ کی *

युवा राजकुँवर को उसके पिता ने बड़ी होशियारी से पाला।
 उसने राज्य के सब पंडितों को सब जो कुछ कि राजकुँवर
 को जानना चाहिये उसे पढ़ाने को इकट्ठा किया। राजकुँवर
 सिद्धार्थ जल्दी बड़ा विद्वान् होगया, यहाँतक कि उसके गुरु
 उसे और कुछ न बता सकते थे। और गो वह पुस्तकों में
 बड़ा विद्वान् था और सब शस्त्र-विद्याओं में बड़ा निपुण था
 तिसपर भी उसे कभी अभिमान न हुआ बल्कि अपने गुरुओं
 का बड़ा सम्मान करता था और अपने साथियों से भलमन-
 साहत और प्रेम का वर्ताव करता था, इसलिये सब लोग उस
 से प्रेम करते थे और उसकी प्रशंसा करते थे।

اُس کے باپ نے نوجوان شاہزادہ کی بہت ہوشیاری کے
 ساتھ پرورش کی اور اُس نے بادشاہت کے تمام عالموں کو
 کل جو کچھ کہ نوجوان شاہزادہ کو جاننا چاہئے اُس کو
 سکھانے کے لئے کتھا کیا۔ شاہزادہ سدھارتھ بہت جلد بہت
 عالم ہو گیا پس اُس کے استاد اُس کو اور زیادہ نہ سکھایا۔
 گوکہ وہ عالم تھا اور تمام قسم کے ہتھیاروں کا استعمال جانتا
 تھا تاہم وہ کبھی غرور نہ ہوا اور اپنے استادوں کی تعظیم
 کے ساتھ اور اپنے ساتھیوں سے شرافت اور پدار کے ساتھ
 برتاؤ کرتا تھا۔ اُس لئے تمام آدمی اس کو پیار کرتے تھے اور
 اس کی تعریف کرتے تھے ☸

Life, n. career زندگی Happiness, n.
 pleasure خوشی خوشی Pain, n. trouble تکلیف

Sorrow, *n.* grief शोक رنج Sitting, *part.* बैठा हुआ
 Garden, *n.* बाग باغ Snow-white, *a.* as white
 as snow बर्फ़ सा सफ़ेद برف کے سفید Swan, *n.* a large,
 handsome web-footed waterfowl with a longer
 neck and beak राजहंस راج ہنس Hunter, *n.* a
 huntsman شکاری Had shot—had killed with
 a bullet मारा था مار ڈالا Fluttered, *v.* came flying
 उड़ता हुआ आया آیا Wounded, *a.* injured
 घायल زخمی Took up, *v.* picked up उठा لیا * اٹھا لیا

Page 43.

Was moved, *v.* was affected असर हुआ اثر
 At the sight of—seeing देखकर دیکھ کر Creature,
n. animal जीव مخلوق-جانور Bird, *n.* चिड़िया; पक्षी
 چڑیا With loving hands—with affectionate hands
 प्यार के हाथों से سے ہاتھ کے Drew, *v.* took out
 निकाल लिया نکال Cruel, *a.* hard-hearted निर्दई
 سادکدل Arrow, *n.* तीर تیر Cared for it—took much
 care of it उसकी खबरदारी की کی خبر گیری Set it free—released;
 set at liberty उसे छोड़ा दिया
 Rejoicing, *part.* being pleased खुश होकर خوش
 Fellow, *n.* companions साथी ساتھی Memory, *n.* remembrance याद
 Sufferings, *n.* afflictions दु:ख کاف
 Lived on—existed
 रही رہیں To meditate, *v.* to think deeply
 ध्यान देना کرنا خیال Ponder, *v.* to think विचारना
 खيال کرنے کے لئے

دے دینا - چھوڑ دینا To save, v. to protect
 بچانے کے لئے Fellow men—fellow creatures
 ہم قوم لوگ جاति کے लोग

उसका जीवन प्रसन्नता से इतना भरा हुआ था कि दुःख और शोक को वह जानता भी न था। परन्तु एक दिन जब वह बाग में बैठा था एक बर्फ़ सा सफ़ेद राजहंस, जिसे एक शिकारी ने मारा था, घायल उड़ता हुआ उसके पैरों पर आकर गिरा। राजकुंवर सिद्धार्थ ने उसे उठा लिया और उस सुन्दर घायल जीव को देखकर उसके चित्त में बड़ी दया आई। उसने धीरे से सुन्दर पक्षी को छुआ और प्यारे हाथों से उसके घाव में से निर्दई तीर निकाल लिया, उसकी खबरदारी की, और आखिरकार उसे छोड़ दिया और वह खुशी से अपने साथियों में लौट गया। यद्यपि राजहंस चला गया परन्तु उसके दुःखों की याद राजकुंवर के चित्त में बनी रही और वह संसार के दुःख और शोकों की ओर ध्यान देने लगा और सोचने लगा कि मैं अपने जीवन को कैसे अपने साथियों को दुःख और कष्ट से बचाने में अच्छी तरह बिताऊँ।

اُس کی زندگی خوشیوں سے اِس قدر بھری ہوئی تھی کہ تکلیف اور رنج اِس کو معلوم نہ پڑتے تھے۔ مگر ایک روز جب کہ وہ باغ میں بیٹھا ہوا تھا تو ایک برف کی طرح سفید راج ہنس جس پر شکاری نے تیر چلایا تھا زخمی اُڑ کر اُس کے پیروں پر آیا۔ شاہزادہ سدھارتھ نے اُس کو اُٹھا لیا اور اُس کو خوبصورت زخمی مہلوق کو دیکھ کر اُس کے دل میں بہت ترس معلوم ہوا۔ اُس نے اہستہ سے خوبصورت چڑیا کو

چھوا اور اپنے محبت کے ہاتھوں سے اس کے زخم سے بے رحم
تیز کو لکالا اور اس کی خبر گیری کی اور آخوکار اس کو اپنے
ساتھیوں میں خوش نوت جانے کے لئے آزاد کر دیا۔ مگر گوکہ
راج ہنس چلا گیا تاہم اس کے تکالیف کا خیال شاہزادہ کے
دل میں موجود تھا۔ اور دنیا کی تکالیف اور رنج کا خیال
کرنے لگا اور سوچنے لگا کہ وہ کیسے اچھی طرح اپنی زندگی کو
اپنے ہم قوموں کی تکالیف اور درد سے بچانے میں لگا سکتا ہے *

In vain, *ad. phr.* of no use بے فائدہ Tried, *v.*
endeavoured کوشش کی To turn, *v.* to change बदलنا
کے لئے Hide, *v.* conceal چھپانا Signs, *n.* tokens
چھپنا * علامات

Page 44.

Lovely, *a.* beautiful خوبصورت حسین-
Princess, *n.* شاہزادی राजकुमारी Bore, *v.* gave birth
to पैदा हुआ Heavy, *v.* painful दुखदाई
de Burden, *n.* load बोझ Bore, *v.* endur-
ed बरदाश्त किया برداشت Night, *n.* रात
Secrecy, *n.* privacy एकान्त Silence, *n.* stillness
खामوشی ; सन्नाटा Stole, *v.* went away stealthily
चुपके से चला गया * چھپ کو چلا گیا

Beside, *prep.* by the side of پاس سے
Royal, *a.* belonging to a king शाही Palace, *n.*
residence of a king महल محل Never to return—
for good कभी न लौटने को कبھی نہ لوٹنے کو

उसके बाप ने उसके विचारों को दूसरी बातों को ओर बदलने को और उसकी आँखों से दुःख, कष्ट, और मौत के चिह्नों को छिपाने की बृथा कोशिश की। उसने बृथा उसका विवाह एक रूपवती युवा-स्त्री के साथ कर दिया, और जब राजकुमारी यसोधरा के एक लड़का होगया तब भी उसके विचार उसके साथियों की ओर से और उन भारी दुःखों के बोझ से जो उनको भोगने पड़ते थे न हटे; पर एक दिन रात को वह चुपके से और छिपकर अपना सोती हुई स्त्री के पास से खिसक दिया और फिर शाही महल को कभी न लौटा।

اُس کے باپ نے بے فائدہ اُس کے خیالاتوں کو دوسری چیزوں کی طرف تبدیل کرنے کی اور اُس کی نگاہوں سے تکلیف-درد اور موت کی تمام علامتوں کے چھپانے کی کوشش کی۔ اس نے بے فائدہ اسکی ایک حسین نوجوان شاہزادی سے شادی کر دی اور جب کہ شاہزادی یسودھرا کے ایک لڑکا بھی پیدا ہو گیا تب بھی اُسکے خیالات اپنے ہم قوموں کی طرف سے اور رنج کی تکلیف دہ بوجھ سے جو کہ وہ برداشت کرتے تھے تبدیل نہ ہوئے۔ پس وہ ایک رات کو چھپ کر اور خاموشی سے اپنی سوتلی ہوئی بیوی کے پاس سے چلا گیا اور شاہی محل کو ہمیشہ کے لئے چھوڑ دیا *

Henceforth, *ad.* from this time forward
 अवसे سے وقت اس Spent, *v.* devoted बिताया
 گذاري تھی صرف In the service of men—for the good
 of mankind انسان کے فائدہ کے لئے
 Seeking, *part.* searching तलाश करते हुए

Pious, *a.* religious مژھبی Meditation, *n.*
 serious contemplation دھیان ; ج्ञान عبادت
 To gain, *v.* to win پانے کو لئے حاصل کرنے کے لئے
 Enlightenment, *n.* knowledge ; instruction शिक्षा
 Holy, *a.* pure पवित्र پاک Sinless, *v.* free
 from sin निरपराध بے گناہ Might rise above—might
 get rid of छुटकारा पा जावँ جاویں * چھٹکارا پنا جاویں

अब से उसने अपना जीवन आदमियों की सेवा में बिताया,
 पवित्र ज्ञान से स्वयं शिक्षा और ज्ञान पाने की कोशिश की और
 तब लोगों को भी यह सिखाने की कोशिश की कि पवित्र, नेक,
 स्वच्छ और निरपराध जीवन रखने से वे भी कैसे पापों और
 दुनिया के दुःखों से छुटकारा पा सकते हैं।

اسوقت سے اسنے اپنی زندگی آدمیوں کے فائدے میں
 صرف کی اور مذہبی عبادت کے ذریعہ سے اپنے لئے تعلیم پانے
 کی کوشش کی۔ اور تب آدمیوں کو نصیحت کرنے کے لئے کہ
 وہ بھی کس طرح پاک - نیک - صاف اور بے گناہ زندگی
 رکھنے سے دنیا کے گناہوں اور مصیبتوں سے چھٹکارا پاسکتے
 ہیں *

Millions, *n.* लाखों Followers, *n.* disciples
 चेले * شاگرد - مرید

लाखों आदमी उसके चेले होगए और उसके पवित्र
 जीवन से शिक्षा ली।

لاکھوں آدمی اس کے مرید ہو گئے اور اُسکی پاک زندگی
 سے نصیحت سیکھی *

LESSON 14.

JACK AND THE BEANSTALK.—PART I.

जैक और घोड़े का डंठल—भाग १

جیک اور بوزے کا ڈنٹھل—حصہ ۱

Page 45.

Jack—the name of a boy जैक. Beanstalk, *n.* the stalk of a plant called bean लोभिया का डंठल लोभिया का डंठल Widow, *n.* a woman deprived of her husband विधवा * بیوہ *

Poor, *a.* needy निर्धन محتاج غریب Year by year, *ad. phr.* every year हर साल ہر سال Poorer and poorer—she became more and more needy as the time went on بڑا سا غریب زیادہ غریب Cow, *n.* گای * گائے *

किसी समय में एक गरीब विधवा थी जिसके एक बेटा था, जिसका नाम जैक था। विधवा बहुत गरीब थी और वह हर साल गरीब होती गई यहाँ तक कि आखिरकार उसके पास एक गाय के सिवा और कुछ न बचा।

کسی زمانہ میں ایک غریب بیوہ تھی جسکے ایک لڑکا تھا۔ اُس کا نام جیک تھا۔ بیوہ بہت غریب تھی اور ہر سال وہ اور زیادہ غریب ہوتی گئی یہاں تک کہ آخر کار اُس کے پاس بجز ایک گائے کے اور کچھ باقی نہ رہا * *

Rather, *ad.* somewhat کُछ-کُछ کسی Stupid, *a.* wanting in understanding مूर्خ بیوقوف Lazy,

a. idle ; indolent ; slow **سُست** *Sell, v.*
 dispose of **بیچنا** *Starve, v. to die*
 of hunger **بھوکوں مرنّا** *Market, n. a place*
 where things are bought and sold **بازار** *Best*
 price—highest price **سب سے زیادہ دام**
رونا *To cry, v. to weep* **رونا** * *قیامت*

इस समय जैक कुछ-कुछ मूर्ख और सुस्त था और वह अपनी माता की ज्यादा सहायता नहीं करता था। एक दिन उस (माता) ने उससे कहा जबतक हम गाय को न बेचें हमको भूखों मरना पड़ेगा। “कल तुम उसे बाज़ार ले जाओ और जितना अच्छा दाम तुमको मिल सके उतने मैं उसे बेच आओ।” तब वह रोने लगी।

اُس وقت جبکہ کسی قدر بیوقوف اور سست تھا اور اپنی ماں کو زیادہ مدد نہ دیتا تھا۔ ایک روز اُس نے (ماں نے) اُس سے (جبکہ ہے) کہا۔ تاوقتیکہ ہم گائے کو فروخت نہ کریں ہم کو بھوکوں مرنّا پڑیگا۔ ”کل تم اسکو بازار ضرور لیجاؤ اور سب سے زیادہ قیمت پر جو کہ تم کو مل سکے اُسکو فروخت کر دو“ اور تب وہ رونے لگی *

Went to bed—went to sleep **سونے چلے گئے**
 Started off, *v. set out* **چلا گیا**
 On the road—on his way to market **سڑک پر**
 کسان *Farmer, n. a cultivator* **کسان**
 Pulled out, *v. took out* **نکالا** *Pocket, n.*
جیب *Showed, v. pointed out* **دکھایا** *

وہ سونے چلے गए۔ سوبھہ جैक गाय लेकर बाज़ार चला गया। सड़क पर उसे एक किसान मिला और वे बातें करने लगे; परन्तु किसान ने अपनी जेब से कुछ लोभिया की फली निकाली और उन्हें जैक को दिखाया। उसने कहा—“क्या तुम इन लोभिया की फलियों को देखते हो?”

وے سونے چلے گئے اور صبح جیک گے کو لہکر بازار گیا۔ راستہ میں اُسکو ایک کاشتکار ملا اور وے بات چیت کرنے لگے۔ فوراً کاشتکار نے اپنی جیب سے کچھ لوبھیا کی پھلی نکالیں اور اُن کو جیک کو دکھایا۔ اُس نے کہا ”کیا تم یہ لوبھیا کی پھلی دیکھتے ہو؟“ *

Pretty, a. nice सुन्दर اچھا Like, v. desire
चाहना चाहنا Wonderful, a. strange अद्भुत عجیب
* نایاب

जैक ने उनको देखा और समझा कि वे बड़ी सुन्दर हैं। तब उसने किसान से कहा—“मैं उन लोभिया की फलियों को लेना चाहता हूँ। वे बहुत सुन्दर हैं।” किसान ने कहा—“हाँ, वे सुन्दर फलियाँ हैं और वे बहुत अद्भुत भी हैं। तुम मुझे उनके बदले में क्या दोगे?”

جیک نے اُن کو دیکھا اور خیال کیا کہ وے بہت عمدہ ہیں۔ پس اُس نے کاشتکار سے کہا ”میں اُن لوبھیا کی پھلیوں کو لینا چاہتا ہوں۔ وے بہت عمدہ ہیں۔“ کاشتکار نے کہا ”ہاں۔ وے بہت عمدہ پھلیاں ہیں اور نایاب بھی ہیں۔“ اُن کے بدلے میں مجھ کو کیا دوگیے؟“ *

Page 46.

جैक نے کہا—“میں نہیں جانتا کی تم کیا چاہو گے؟”

جیک نے کہا “میں نہیں جانتا۔ تم کیا چاہو گے؟”

Said to himself—said within himself اپنے من میں
کہا کہا دل میں Prettier, a. nicer زیادہ সুندر
* تکلیف زیادہ Trouble, n. pain دُ:خ

کسان نے کہا—“کیا تم فلیوں کے بدلے میں
اپنی گای دو گے؟” جیک نے گای کو دیکھا اور فلیوں کو
دیکھا، تب وہ اپنے دل میں کہنے لگا—“فلیاں گای سے
زیادہ سُندر ہیں اور انکی رُبرداری کرنے میں بھی زیادہ
دُ:خ نہ ہوگا۔”

کسان نے کہا “کیا تم مجھ کو پھلیوں کے بدلے میں اپنی
گای دو گے؟” جیک نے گای کی طرف دیکھا اور تب پھلیوں کی
طرف دیکھا اور اپنے دل میں کہا “پھلیاں بہ نسبت گای کے
بہت خوبصورت ہیں اور حفاظت کرنے کے لئے وہ کم تکلیف
دہ ہیں۔” *

تب اُس نے کسان سے کہا—“بہت اچھا۔ تم کو گای
میل جائیگی۔ فلیاں مجھے دو۔”

تب اُس نے کاشتکار سے کہا “بہت اچھا۔ تم کو گای مل
جائے گی۔ پھلیاں مجھ کو دو۔” *

Pleased, a. delighted خوش * خُش

کسان بہت خوش تھا، اُس نے کہا—“یہ فلیاں لو۔
گای مجھے دو۔”

کاشتکار بہت خوش تھا۔ اس نے کہا یہ پہلے ہاں لو۔ مجھ کو
گے دو، *

Handkerchief, n. ہمالال Took hold of—
seized پکڑ لیا لیا Rope, n. رسی Led, v.
took لے گیا Bargain, n. سودا *

پس جیک نے فلیٹیا لے لیا اور سب اپنے ہمالال میں رکھ لیا۔
کسان نے رسی پکڑ لی اور اپنے سے بہت خوش ہو کر
گاہ کو گھر لے گیا۔

جب کہ جیک نے پہلے کو لے لیا اور اُن کو اپنے ہمالال
میں رکھ لیا۔ کاشتکار نے رسی کو پکڑ لیا اور اپنے سے
بہت خوش ہو کر گے کو لے کر چل دیا *

Page 47.

Got, v. reached پہنچا Was waiting, v.
was staying ٹھہری تھی رہی انتظار کو *

جب جیک گھر پہنچا تو اس کی ماں دروازے پر اس کی
راہ دیکھ رہی تھی۔ جیوہاں نے اسے دیکھا تو کہا—“ماں
کہاں ہے؟”

جب کہ جیک مکان پر پہنچا تو اُس کی ماں دروازے پر
اس کا انتظار کر رہی تھی جیوہاں نے اُسے دیکھا تو کہا
“گے کہاں ہے؟”

جیک نے کہا—“اوہ! میں نے اسے بے ڈال دیا۔”

جیک نے کہا “اوہ! میں نے اس کو فروخت کر دیا” *

Money, n. روپیہ *

उसकी माता ने कहा—“तो रुपया कहाँ है?”

اسكى ماں نے کہا ”تب روپیہ کہاں ہے؟“ *

Didn't—did not नहीं نہيں Got, v. received
पाया پایا Aren't—are not क्या नहीं हैं? کیا نہيں ہیں
Opened, v. unfastened खोला کھولا *

जैक ने कहा—“मुझे उसका मोल कुछ रुपया नहीं मिला।
परन्तु मुझे यह सुन्दर फलियाँ मिली हैं। देखो क्या यह सुन्दर
नहीं हैं?” उसने अपना रुमाल खोला और उन्हें उस को
दिखाया।

جیک نے کہا ”مجھ کو اسکی کچھ قیمت نہيں ملي مگر
مجھ کو یہ خوبصورت پہلیاں ملي ہیں - دیکھو - کیاوے
خوبصورت نہيں ہیں؟“ اسنے اپنا رومال کھولا اور انہیں
اسکو دکھلایا *

Is this all—is this everything क्या यही सब कुछ है
Flung, v. threw फँक दिया
Get out, v. go out निकल जाو, Sight, n. view
दृष्टि نظر Anger, n. wrath क्रोध
Disappointment, n. frustration of hopes निराश
Supper, n. the evening meal रात का भोजन
Food, n. भोजन * کھانا

उसकी माता ने कहा—“ऐ मूर्ख लड़के क्या मेरी सुन्दर
गाय का तुझे यही दाम मिला?” उसने फलियाँ ले लीं और
उसपर फँक दीं। उसने कहा—“मेरी दृष्टि के सामने से हट जा,
क्या संसारभर मैं कभी ऐसा मूर्ख लड़का हुआ है?” वह बैठ
गई और क्रोधित और निराश होकर रोने लगी। फिर वे दोनों

बिना भोजन किये सोने को चले गए, क्योंकि घर में कुछ भी भोजन न था और न भोजन मोल लाने को रुपया ही था।

اسکی ماں نے کہا "کیا اے بیوقوف لڑکے - کیا یہی سب کچھ ہے جو کہ تم نے میری خوبصورت گائے کے بدلے میں پالیا ہے؟" اس نے پہاڑوں کو لیا اور اس کے ارد گرد بیڈنگ دیا۔ اس نے کہا "میری نظر کے سامنے سے دور ہو۔ کہا دنیا میں کوئی ایسا بیوقوف لڑکا ہوا ہے؟" وہ بیڈنگ گڈی اور غصہ اور ناامیدی کی وجہ سے رونے لگی۔ اور تب وہ بغیر رات کا کھانا کھائے ہوئے سونے چلے گئے کہہ نہ تو مکان میں کوئی کبانے کی چیز تھی اور نہ کبابا خریدنے کے لئے روپیہ تھا ❊

LESSON 15.

JACK AND THE BEANSTALK.—PART II.

जैक और लोमिया का डंडल—भाग २।

जैक और लोमिया का डंडल—حصہ ۲

Page 48.

Threw, v. flung फेंक दिया Fell, v. dropped गिरा Floor, n. فرش Window, n. खिड़की Ground, n. ज़मीन Woke up, v. rose from bed जागा Dark, n. of black colour अंधेरा In front of, prep. phr. just before आगे Jumped, v. leapt कूद पड़ा ❊ कूद पड़ा

अब जब जैक की माता ने फलियाँ उसपर फँक दीं तो उनमें से कुछ फर्श पर गिर गईं और कुछ खिड़की के बाहर नीचे ज़मीन पर गिर गईं। जब सुबह को जैक जागा तो उसने खिड़की के आगे कुछ अँधेरा सा देखा। वह पलंग से कूद पड़ा और खिड़की की ओर भागा यह देखने की कि वह क्या है ?

اسوقت جب کہ جیک کی ماں نے پھلیوں کو اُسپر پھینکا تو ان میں سے کچھ فرش پر گر پڑیں اور کچھ کھڑکی کے باہر زمین پر گر پڑیں۔ صبح جب جیک سوکر اُٹھا تو اُس نے دیکھا کہ کھڑکی کے سامنے کچھ اُندھیرا ہے۔ وہ بستر پر سے کود پڑا اور یہ دیکھنے کے لئے کہ وہ کیا ہے دوڑ کر کھڑکی کے پاس گیا *

Found, *v.* saw देखा دیکھا Had grown up—had become larger in size बढ़ गई تھا آیا Nearly, *ad.* almost लगभग عنقریب Covered, *v.* enclosed ढक लिया ढका लिया Ran out, *v.* went out in haste भागकर गया क्रग Garden, *n.* बाग باغ Magic, *a.* pertaining the art of magic जादू की जादو کی Mounted, *v.* rose up high चढ़ गया اُپر اُٹھا Tops, *n.* सिरے سرے Were lost in the sky—became quite invisible in the sky آسمان میں छिप गए غائب ہو گئے *

उसने देखा कि रात में एक बड़ा पेड़ उग आया है और करीब-करीब सब खिड़की को ढक लिया है। तब वह भागकर बाग में गया और देखा कि फलियाँ रात में उगकर बढ़ गई हैं; क्योंकि वो जादू की फलियाँ थीं और घर से भी ऊँची हो गई थीं, यहाँ तक कि उनके सिर आसमान में छिप गये।

اُس نے دیکھا کہ ایک بڑا درخت رات کو پڑا آیا ہے اور
 کھڑکی کو علاقہ قریب تھک لیا ہے۔ تب وہ درخت کرباغ میں گیا اور
 دیکھا کہ پہلیاں رات میں اُگ آئی ہیں کیونکہ وہ جادو کی
 پہلیاں تھیں اور مکان کے اوپر چڑھ گئیں تھیں یہاں تک کہ
 اُن کے سرے آسمان میں غائب ہو گئے *

Astonished, v. surprised متعجب ہوا
 Thought to himself—thought mentally اپنے من
 میں سوچا کیا خیال Find out, v. search out
 تلاش کرنا مآلوم کرنا *

جک کو بڑا آश्चर्य ہوا، پرنتو उसने अपने मन में
 विचारा—“मैं मालूम करलूँगा कि लोभिया की फलों का डंठल
 कहाँ जाता है ।

جیک بہت متعجب ہوا۔ مگر اُس نے اپنے دل میں خیال
 کیا کہ میں دریافت کروں گا کہ لوبہیا کی پہلیاں کی کنٹھیل
 کہاں جاتی ہے *

To climb up, v. to mount چڑھنا Climbed
 and climbed—went up higher and higher ऊपर ۲
 چڑھتا ہی گیا Tired, v. wearied
 थक गया Mid-day, n. noon दोपहर ۵
 Stepped off, v. went on foot उतरकर गया
 Strange, a. wonderful अद्भुत Country, n. देश
 ملک *

वस उसने लोभिया के डंठल पर चढ़ना शुरू किया ।
 वह ऊपर चढ़ता ही गया यहाँ तक कि वह विल्कुल थक गया

और आखिरकार दोपहर के वक्त वह फली के सिरे पर पहुँचा और डंठल पर से उतर कर अद्भुत देश में चला गया।

پس وہ لوہیہائے دنتھل پر چڑھنے لگا۔ وہ چڑھتا گیا یہاں تک کہ وہ بالکل تنگ گیا اور آخر کار علقریب درپہر کے وقت وہ سرے پر پہنچا اور دنتھل سے اتر کر وہ ایک عجیب ملک میں چلا گیا *

Bare, *a.* open; naked खुला हुआ Desert, *n.* wilderness; a waste ऊसर; مریکستان بیابان - Clade, *n.* leaf پتی Wretched, *a.* miserable अभागा; दुःखी کسبخت Hungry, *a.* feeling hunger भूखा * बेहوکھا

पहिले वह एक खुले ऊतर के सिवाय जहाँ एक पेड़ भी न था और न कोई घास पत्ती थी और कुछ न देख सका। वह बहुत दुःखी हुआ; क्योंकि वह बहुत भूखा था। वह बैठ गया और सोचने लगा—“मैं कैसा मूर्ख और बेकाम लड़का हूँ और मैंने अपनी माता को बहुत थोड़ी सहायता दी है।

پہلے وہ ایک کھلے مریکستان کے سوائے جہاں ایک درخت بھی نہ تھا اور نہ کوئی گھاس کی پتی تھی اور کچھ نہ دیکھ سکا۔ وہ بہت دکھی ہوا کیونکہ وہ بہت بھوکھا تھا۔ وہ بیٹھ گیا اور سوچنے لگا۔ میں کیسا بیوقوف اور بھکا لڑکا ہوں اور میں نے کتنی تھوڑی مدد اپنی ماں کو دی ہے *

थोड़ी देर पीछे دیو بعد Got up, *v.* stood up खड़ा
 होगया کھڑا ہو گیا Looking for—searching for ہندتا
 हुआ کھڑا ہوا Presently, *adv.* instantly فوراً *
 فوراً

थोड़ी देर पीछे वह उठ खड़ा हुआ और कोई खाने की चीज़
 तलाश करता इधर-उधर घूमने लगा। तुरन्त वह एक बूढ़ी स्त्री
 से मिला। वह बहुत बूढ़ी थी, इतनी बूढ़ी कि कोई यह नहीं
 बता सकता था कि वह कब पैदा हुई थी।

تھوڑی دیر بعد وہ اُٹھا اور کچھ کھانے کی چیز کی تلاش
 میں تھلائے لگا۔ فوراً وہ ایک بدمعاش عورت کو ملا۔ وہ بہت ہی
 بدمعاش تھی۔ اس قدر بدمعاش تھی کہ کوئی شخص یہ نہیں کہہ
 سکتا تھا کہ وہ کب پیدا ہوئی تھی *

Nodded, *v.* moved his head सिर हिलाया سر ہلایا
 Afraid, *a.* terrified डरा हुआ رہتا ہے
 Wicked, *a.* naughty बदमाश Giant,
n. देव شیطاں دیو Killed, *v.* slew مار ڈالا
 Stole away, *v.* took away by stealing چुरا لے گیا
 Duty, *n.* what is due from one another
 धर्म فرض To punish, *v.* to inflict punishment upon
 دंड देना سزا دینا Difficult, *v.* very hard مشکل
 Dangerous, *a.* fearful; perilous خوفناک
 Task, *n.* work کام Remember, *v.* bear in
 mind یاد رکھنا Persevere, *v.* to persist
 दृढ़ रहना; लगा रहना قائم رہنا Undertake, *v.* take in
 hand हाथ में लेना Prosper, *v.* to be

successful फलना کامیاب Miserable, a. wretched
 दुःखी ذلیل Vanished, v. went out of sight
 گایب ہو گئی

उसने जैक की तरफ देखकर अपना सिर हिलाया और कहा—“जैक डरो मत । मैं जानती हूँ कि तुम कौन हो और तुम्हारे बारे में सब कुछ जानती हूँ । देखो, यहाँ पश्चिम में एक वदमाश देव रहता है । उस देव ने जब तुम वन्दे हो थे तुम्हारे बाप को मार डाला और उसका सब धन ले लिया, यही कारण है कि तुम्हारी माता इतनी गरीब है । अब तुम्हारा धर्म है कि उस देव को दंड दो और अपने बाप का सब धन लेलो । परन्तु यह काम बहुत कठिन और भयंकर होगा । अब तुमको ज्यादा सुस्त और सूख न होना चाहिये । याद रखो यदि तुम कठिन मिहनत न करोगे और जो काम अपने हाथ में लेते हो उसमें लगे न रहोगे तो तुम कभी न फलोगे बल्कि हमेशा ही दुःखी रहोगे ।” फिर वह बुढ़िया गायब होगई ।

اس نے جیک کی طرف دیکھا اور سر ہلا کر کہا ”جیک
 مت ڈرو میں جانتی ہوں کہ تم کون ہو اور تمام جو کچھ
 تمہارے بارے میں ہے دیکھو۔ پیچھے کی طرف اوپر ایک
 بددعا شیطاں رہتا ہے۔ جب کہ تم ایک بہت چھوٹے لڑکے تھے
 تو شیطاں نے تمہارے باپ کو مار ڈالا اور اس کی تمام دولت
 چرا لے گئی۔ یہی وجہ ہے کہ تمہاری ماں اس قدر غریب ہے۔
 اب یہ تمہارا فرض ہے کہ تم اس شیطاں کو سزا دو اور اس سے
 اپنے باپ کی تمام دولت واپس لے لو۔ مگر یہ ایک بہت
 مشکل اور خوفناک کام ہوگا۔ پس اب تم کو سوست اور

بہوتوف نہ ہونا چاہئے۔ یاد رکھو کہ اگر تم سخت کام نہیں کرتے اور جو کچھ تم ہاتھ میں لیتے ہو اُس میں ثابت قدم نہیں ہو گئے تو تم کبھی ترقی نہ کرو گے بلکہ ہمیشہ ذلیل رہو گے“ اور تب وہ بدھی عورت غایب ہو گئی *
 Went on and on—went farther and farther

چلتا رہا Sunset, n. evening; when the
 sun sets शाम के वक्त Came to,
 v. reached پہنچا Gate, n. کاٹک پہاٹک Castle,
 n. palace محل Kind—looking, n. an appear-
 ance indicative of kindness दयावती نظر
 Begged, v. entreated प्रार्थना की - عرض
 Lodging, n. वसेरा کی جگہ *
 تہہرنے کی جگہ

جैक चलता हो गया और शाम के वक्त एक बड़े महल के फाटक पर पहुँचा। एक दयावती स्त्री फाटक पर खड़ी थी और जैक ने उससे प्रार्थना की कि कुछ भोजन और रातभर के लिये वसेरा दो।

جیک چلتا رہا اور عاقرب شام کے وہ ایک بڑے محل کے پہاٹک پر پہنچا۔ ایک مہربان نظر عورت دروازے پر کھڑی تھی اور جیک نے اُس سے کچھ کہانے اور ایک رات کے تہہرنے کے لئے جگہ کی درخواست کی *
 Alas, interj. an expression of sorrow शोक

Husband, n. पति شوهر Find, v. discover
 * معلوم کرنا
 जानना

उसने कहा—“शोक ! ये मेरे गरीब लड़के तुम नहीं जानते कि तुम क्या माँगते हो। मेरा पति एक देव है और हमेशा

آدمی اور لڑکوں کو جب وہ اُنہیں پکڑ لےتا ہے खा जाता है। وہ تمکو تुरنت जान जायगा चाहे तुम ५० मील दूर भी क्यों न हो।”

اُس نے کہا ”افسوس“! اے میرے غریب لڑکے تمکو معلوم نہیں کہ تم کیا چاہتے ہو۔ میرا شوہر ایک دیو ہے اور ہمیشہ آدمیوں اور لڑکوں کو کھا جاتا ہے جب کہ وہ اُن کو پکڑ لیتا ہے۔ وہ تمکو فوراً معلوم کرلیگا اگر تم پچاس میل کے فاصلے پر بھی دھوگے ❀

So tired – so much exhausted इतना थका हुआ Faint, a. weak दुबला کمزور Danger, n. peril-भय خطرہ Earnestly, ad. very anxiously * شوق سے - دل سے ; खुशी سے ; दिल से

परन्तु जैक इतना थक गया था और भूक से इतना दुर्बल होगया था कि उसने भय की कुछ परवाह न की और खुशी से स्त्री से कहा—“मुझे भीतर आने दो और कुछ भोजन दो।”

مگر جبکہ اسقدر تھک گیا تھا اور بھوکھ سے کمزور تھا کہ اُس نے خطرہ کا خیال نہ کیا اور خوشی سے عورت سے اُس کو اندر لیجانے اور کچھ کھانا دینے کے لئے التجا کی *

Page 50.

Consented, v. agreed راضی ہوگئی Rajai होगई Led, v. conducted لے गई لیگئی Followed, v. went after پیछے ۲ गया گیا پیچھا پیچھا Chained, part. bound with a chain جَنْجِير سے بंधे ہوئی Dungeon, n. a dark imprisonment कारागार قید

Waiting, *part.* staying راہ دے دیتے ہیں
 Sank, *v.* depressed ڈوب گیا
 Inside, *prep.* भीतर اندر Smell, *n.* scent خوشبو
 Nostrils, *n.* نथنے نثنے Forgot, *v.* lost the memory
 of بھول گیا

پس آسکھارکار وہ راجا ہوگई اور اسے مہل میں لے گई۔
 جیسے وہ اس کے پیچھے جا رہا تھا اس نے کچھ اُمانے مہل
 دیکھے جو کہ جُنگل پہنے کاراگاہ میں پڑے تھے اور مارے جانے
 اور دے سے کھا جانے کی راہ دے رہے تھے۔ یہ دیکھ کر اس
 کا دل بھرا گیا اور چاہنے لگا کہ اچھا ہوتا
 کہ میں یہاں نہ آتا۔ مگر کھانے کی خوشبو اس کے
 ناکوں کو مائل پڑی اور وہ ڈر کر بھول گیا۔ اسے
 کھل رہا کہ بھول کے مارے مرنے لگا ہے۔

پس آخر کار وہ راضی ہو گئی اور اُس کو مہل میں لے گئی۔
 جیوں میں کہ وہ پیچھے پیچھے جا رہا تھا اُس نے کچھ
 آدمیوں کو بدلتی پڑی ہوئی ایک قید خانہ میں دیکھا جو کہ
 دیوے مار ڈالے جانے اور کھا لئے جانے کے انتظار کر رہے تھے۔ یہ
 دیکھ کر اُس کا دل ڈوب گیا اور وہ خواہش کرنے لگا کہ اُس کو
 مہل کے اندر کبھی نہ آنا چاہئے تھا۔ مگر کھانے کی خوشبو
 اس کے ناکوں میں اُٹی اور وہ تمام خطرے کے بارے میں بھول
 گیا اور صرف یہ یاد رہا کہ وہ عذریہ ہو کر کھانے کی وجہ سے
 مرنے لگا ہے۔

Kitchen, *n.* a cook-house رستورنٹ
 Placed, *v.* put رکھا Seat, *n.* a chair کرسی
 Plenty, *a.* sufficient بکثرت کافی
 Drink, *v.* پینا

Scarcely, *adv.* hardly मुश्किल से سے Finish-
ed, *v.* completed खत्म किया ختم Tremendous, *a.*
horrible भयङ्कर خوفناک Knock, *n.* push धक्का دھکا
Hastily, *adv.* quickly जल्दी से سے Concealed,
v. hid छिपाया دیا چھپا دیا Oven, *n.* चूल्हा * چولہا

देव की स्त्री उसे रसोईघर में ले गई और आग के पास
उसके लिये एक कुर्सी रख दी और उसे बहुतसा खाने पीने
को दिया। उसने भोजन किया ही था कि दरवाजे पर एक जोर
का धक्का लगा। देव की स्त्री ने जल्दी से जैक को चूल्हे में
छिपा दिया और अपने पति को भीतर आने दिया।

دیو کی بیوی اُسے بار درچی خانہ میں لے گئی اور اُگ کے
قریب اُس کے لئے ایک کرسی رکھی اور اُس کو کافی کھانے پینے
کی چیز دی۔ اُس نے مشکل سے کھانا کھانا بند کیا تھا جب کہ
ایک خوفناک دھکا دروازے پر لگا۔ دیو کی بیوی نے جلدی سے
جھک کر چولہے میں چھپا دیا اور اپنے شوهر کو اندر آنے دیا *
Began to sniff and snuff about—began to

breathe hard with the nose on all sides. چاروں ओर
سُँघنے लगा لگا سونگھنے طرف سوںگھنے Roared, *v.* cried
aloud गरज कर बोला लگا گرجنے Smell, *v.* inhale سُँघना
Fresh, *a.* ताज़ा ताज़ा Meat, *n.* मांस * گوشت

देव कमरे में गया और चारों ओर सुँघने लगा। वह गरज-
कर बोला—“स्त्री ! मुझे ताज़े मांस की सुगन्ध आती है।”
“देव कमरे में गया और चारों ओर सुँघने लगा। वह गरज-
कर बोला—“स्त्री ! मुझे ताज़े मांस की सुगन्ध आती है।”
* “देव कमरे में गया और चारों ओर सुँघने लगा। वह गरज-
कर बोला—“स्त्री ! मुझे ताज़े मांस की सुगन्ध आती है।”

Nonsense, *n.* words without meaning; trifles
 वाहियात لغو Imagining—fancying खयाल करते हुए
 خیال کرتے ہوئے *

उसकी स्त्री ने उच्चर दिया—“मेरे प्यारे ! वाहियात बात है ।
 तुम हमेशा कुछ न कुछ खयाल करते रहते हो । क्या तुम
 कारागार के लोगों को भूल गये हो ?”

اُس کی بیوی نے کہا ”میرے پیارے ! تم لغو آوازے ہو—
 تم ہمیشہ کچھ نہ کچھ خیال کرتے رہتے ہو۔ کیا تم قید
 خانہ کے آدمیوں کے نسبت بیوقوف بن گئے ہو“ ؟

To gobble, *v.* to swallow hastily हड़प कर जाना
 Peeped, *v.* looked out slyly झाँका झाँकना
 Crack, *n.* crevice; hole दरार سوراخ Huge, *a.* big;
 large बड़ा بڑا Swallowed, *v.* gobbled निगल गया
 نگل گیا *

देव ने कुछ और न कहा लेकिन बैठ गया और अपना
 भोजन निगलने लगा । जैसे चूल्हे के एक दरवाजे की दरार से
 झाँकने लगा और यह देखकर कि उसने कितना भोजन किया
 और कितने बड़े २ टुकड़े खाए उसको बड़ा आश्चर्य हुआ ।

دیو نے اور کچھ نہ کہا (وہ) بیٹھ گیا اور اسکا کھانا نگلنا
 شروع کیا۔ جیسے چولہے کے دروازے کے ایک سوراخ سے جھانکنا
 تھا اور یہ دیکھ کر متعجب ہوا کہ وہ کس قدر کھانا کھا
 کتنے بڑے ٹکڑے نگلنا تھا ☪

Had finished—had finished eating खा चुका
 Growled, *v.* grumbled गुर्गुराया गुर्गुराया

Placed, *v.* kept رکھا رکھا Lay, *v.* bring forth اُڑاڈا
 دینا دینا Golden, *a.* سونہ کا Egg, *n.* اُڑاڈا
 اندا Tired, *part.* exhausted थका हुआ Snored,
v. breathed with a hoarse rough noise in sleep
 खर्राटे लेने लगा خرائے لینے Sounded, *v.* made a
 sound آواز کی Cannon, *n.* توپ توپ Fired
 off, *v.* discharged छोड़ी गई گئی * ۴۹۹۹۹

جب دےو بوجن کرچکا وہ اپنی ستری کو اور موری نے
 لگا—“میری موری لائی” اسکی ستری ایک سندر موری لائی
 اور اسے مے پر رکھدیا۔ دےو گرجکر بولا—“اُڑاڈا دو”
 موری نے تورت ایک سونے کا اُڑاڈا دیا۔ تب دےو نے فیر گرج
 کر کہا—“دوسرا اُڑاڈا اور دو؛” اور ہر سمنے جب
 اسنے کہا موری نے ایک سندر سونے کا اُڑاڈا دیا۔ آخیر-
 کار دےو اتنا تھ گیا کہ وہ سونے چلا گیا اور ہر
 مرتبہ جب وہ خرائے لیتا تھا تو توپ ٹوٹنے کا سا شبد
 ہوتا تھا۔

جب کہ دیو کھانا کھاچکا تو وہ اپنی بیوی سے گھر آیا کہ
 میری مری لائی۔ اس کی بیوی ایک خوبصورت مری لائی اور
 اس کو میز پر رکھا۔ دیو گرجا کہ اندا دو! اور فوراً مری
 نے ایک سونے کا اندا دیا تب دیو گرجا کہ دوسرا اندا دو!
 اور ہر ایک مرتبہ اس کے کہنے پر مری ایک دوسرا خوبصورت
 اندا دیتی تھی۔ آخر کار دیو اس قدر تھک گیا کہ وہ سونے
 چلا گیا اور ہر مرتبہ جب کہ وہ خرائے مارتا تھا تو وہ مشل
 ایک توپ کی آواز کے معلوم ہوتا تھا *

Was fast asleep—was enjoying sound sleep
 गहरी नींद में था تھا Crept, v. walked
 on all fours رینگ کر گیا Seized, v. caught
 hold of پکڑ لیا *

ज्योंही कि देव गहरी नींद सो रहा था जैक चूल्हें से
 बाहर निकला और मुर्गी को पकड़ लिया और फिर धीरे धीरे
 कमरे के बाहर चला गया ।

جیوں ہی دیو گہری نیند میں رہا تھا تو جیک چوڑے کے باہر
 رینگ کر گیا اور مرغی کو پکڑ لیا اور آہستہ سے کمرے کے باہر
 چلا گیا *

Reached, v. arrived پہنچا In safety,
 adv. phr. safely چैन سے Climbed down,
 v. descended उतरा اترا Carried, v. bore لے गया
 * لے گیا

वह कुशलपूर्वक बोड़े के डंठल पर पहुँच गया और नीचे
 उतर गया और मुर्गी को अपनी माता के पास अपने घर
 ले गया ।

وہ حفاظت سے لوبہیا کے ڈنڈل کے پاس پہنچا اور نیچے
 اتر گیا اور مرغی کو ماں کے پاس اپنے گھر لے گیا *

LESSON XVI.

JACK AND THE BEANSTALK—PART III.

जैक और बोड़े का डंठल—भाग ३ ।

جیک اور بوڑے کا ڈنڈل—حصہ ۳

Page 52.

Lived, v. supported themselves दिन बिताए

بہت آراستہ سے زندگی Comfortably, *adv.* with comfort
 آرام کے ساتھ سے آرام Selling, *v.* بیچ کر To
 long for—to desire eagerly for इच्छा करके
 خواہش کر کے Adventures, *n.* enterprises سہیل
 سر گذشت Climbed, *v.* ascended چڑھ گیا Dis-
 guise, *n.* a dress worn for deception بھڑا مہر
 * چھوٹا لباس

بहुत दिन तक जैक और उसकी माता उस धन से जो
 उनको उन सोने के अंडे बेचने से जो मुर्गी उनके लिये देती थी
 मिला, बहुत आराम से रहे। परन्तु कुछ दिन बाद जैक को
 और हाल जानने की इच्छा हुई। पस वह एक दिन बोड़े के
 डंठल पर फिर चढ़ गया और पहिले की तरह देव के क़िले में
 पहुँचा। इस समय वह मेघ बदले हुए था पस जब उसने देव
 की स्त्री से भोजन और रहने के लिये स्थान की प्रार्थना की तो
 वह उसको पहिचान न सकी।

بہت عرصہ تک جیک اور اس کی ماں بہت آرام سے اُس
 روپیہ سے زندگی بسر کرتے تھے جو کہ اُن کو سونے کے انڈوں کے
 فروخت کرنے سے ملتا تھا جو کہ مرغی نے اُن کے لئے دیا تھا۔
 مگر کچھ عرصہ بعد جیک کو اور زیادہ سرگذشت جاننے کی
 خواہش ہوئی۔ پس وہ ایک روز پھر بوڑے کے دھنڈل پر چڑھ
 گیا اور مٹل پیشتر کے دیو کے محل میں گیا۔ اس وقت وہ
 جھوٹے لباس میں تھا پس جب اُس نے دیو کی بیوی سے
 کھانا اور تھہرنے کی جگہ کے لئے درخواست کی تو اُس نے
 اُس کو نہیں پہچانا *

Unwilling, *a.* reluctant अग्रसन्न; नारज़ामन्द
 ناراض-ناخوہ To let him in—to allow him to

enter the castle उसको भीतर آنے کو اُس کو اندر داخل
 Taken pity—felt sympathy for ترس آیا
 Friendless, *a.* without any friend
 بددعاش بلا دوست Friendless, *a.* without any friend
 Scamp, *n.* a rogue बदماش Scamp, *n.* a rogue
 Repaid, *v.* paid in return बदلا دیا Repaid, *v.* paid in return
 واپس کیا۔ بدلے Repaid, *v.* paid in return
 Ogre, *n.* a giant دیو Ogre, *n.* a giant
 Pet, *a.* beloved پیاری Pet, *a.* beloved
 However, *adv.* notwithstanding خیر However, *adv.* notwithstanding
 Agreed, *v.* consented راجی ہو گئی Agreed, *v.* consented
 راضی ہو گئی Agreed, *v.* consented
 Cupboard, *n.* a case with shelves in which victuals
 کھانا یا برتن اُلماری Cupboard, *n.* a case with shelves in which victuals
 or earthen-ware are placed
 اُلماری میں رکھنے کی اُلماری

دے کو آئی اُس کو اندر جانے دینے کو رُخامند نہ تھی۔
 اُس نے کہا کہ میں نے کس طرح پہلے ایک گراہ بڑے نیکسہا
 لڑکے پر رحم کیا تھا اور کس طرح اُس جوان
 بددعاش نے دے کو پیاری مورتی چور کر کے اُس کو
 اُلماری میں رکھ دیا۔ اُس نے کہا کہ میں نے اُس کو
 اُلماری میں رکھ دیا۔ اُس نے کہا کہ میں نے اُس کو

دیو کی بیوی اُس کو اندر جانے دینے کے لئے بہت ناراض
 تھی۔ اُس نے اُس سے کہا کہ ایک مورتی اُس نے کیسے ایک
 غریب کے بیٹے کو دوست لڑکے کے ساتھ ہمدردی کی اور اُس
 نوجوان بددعاش نے کس طرح دیو کی پیاری مورتی چور کر
 لی اُس کو اُس کو اُلماری میں رکھ دیا۔ اُس نے کہا کہ میں نے اُس کو
 اُلماری میں رکھ دیا۔ اُس نے کہا کہ میں نے اُس کو
 اُلماری میں رکھ دیا۔ اُس نے کہا کہ میں نے اُس کو

Page 53.

Presently, *adv.* in the mean time فوراً *تورنت* Ogre, *n.* demon ديو Fresh, ताज़ा *
 * ताज़ا ديو

तुरन्त देव घर में आया और पहिले की तरह चिलाकर बोला—“खी ! मुझे ताज़े मांस की सुगन्ध आती है ।”

فوراً ديو مہمان میں آیا اور مثل پہشتور کے چلایا کہ
 ”بیوی میں تازہ گوشت سونگیتا ہوں“ *

Perhaps, *adv.* most likely شاید غالباً Have dropped, *v.* have let fall گرا دیا ہے
 Roof, *n.* ceiling छत

उसकी खी ने कहा—“मेरे प्यारे ! वाहियात, शायद कोई मांस का टुकड़ा पड़ा होगा जो कौआँ ने छत पर गिरा दिया होगा ।”

اُس کی بیوی نے کہا ”میرے پیارے ! بالکل لغو ہو چکے
 ہو شاید وہ ایک گوشت کا ٹکڑا ہوگا جو کہ کوؤں نے چھت
 پر گرا دیا ہوگا“ *

Fetch, *v.* go and bring لانا Really, *adv.* actually سچमुچ در حقیقت Counted, *v.* गिना
 * شمار کیا

भोजन करने के पीछे देव ने गरज कर अपनी खी से कहा “मेरी रुपयों की थैलियाँ लाओ ।” वह रुपयों की थैलियाँ ले आई । सचमुच वे जैक के वाप के रुपयों की थैलियाँ थीं । उसने रुपया गिन लिया यहाँ तक कि वह सो गया ।

رات کا کھانا کھانے کے بعد ديو اپنی بیوی پر گرجا کہ
 جاؤ میرے روپیے کی تھیلیاں لاؤ۔ وہ اُس کے پاس روپیے کی

تھیلیاں لائی۔ وہ درحقیقت جیک کے باپ کے روپوں کی
تھیلیاں تھیں۔ اور اُس نے روپوں کو شمار کیا یہاں تک کہ
وہ سو گیا *

Crept out, *v.* came out by creeping رَم کر
نیکل آیا Carried away, *v.*
took away لے گیا Made off—went; started
گیا گیا *

جَک تب اُلماری سے نیکل آیا اور رپوں کی
تھیلیاں لے کر بوڑے کے ڈنڈل کے نیچے پہلے کی طرح چل
دیا۔

تب جیک اُماری کے باہر دینگ کر آیا اور تھیلیوں کو
لیٹر۔ مڈل پیسٹر بوڑے کے ڈنڈل کے نیچے چلا گیا *

It was a long time—it took him a long
time बहुत दिन पीछे بعد عرصہ بہت Ventured, *v.* dared
ہیئت کی Disguising—concealing مہج بدل
کر کر Completely, *adv.* fully پوری طور پر
Climbed up, *v.* ascended چڑ گیا
Made his way—went راستا لیا; گیا *

توڑے दिन पीछे جَک نے फिर بوڑے کے ڈنڈل پر چڑنے کی
ہیئت کی۔ آخر کار ایک दिन پہلے سے بھی اچھی طرح
مہج بدل کر وہ بوڑے کے ڈنڈل پر ایک بار फिर چڑ گیا
اور دے کے مہل کی راہ لی۔

توڑے عرصہ بعد جیک نے بوڑے کے ڈنڈل پر چڑھنے
کی جرات کی۔ مگر آخر کار ایک روز اپنے کو بہ نسبت
پیشتر کے زیادہ چھپا کر وہ پھر ایک مرتبہ بوڑے کے ڈنڈل
کے اوپر چڑھا اور دیو کے محل میں گیا *

At length, *adv. phr.* at last آخر کار, *Persuaded, v.* prevailed मना लिया; राजी कर लिया
Idea, *n.* notion विचार خیال *

इस बार देव की स्त्री उसे भीतर जाने देने को पहिले से
कहीं ज्यादा नारज़ामन्द थी। परन्तु आखिरकार उसने उसे
राज़ी कर लिया, तब उसने उसे भीतर जाने दिया और पहिले
की तरह उसको भोजन दिया। परन्तु उसे इस बात का विचार
न था कि वह जैक है।

اس مرتبہ دیو کی بیوی اسکو اندر لے جانے کے لئے
بہ نسبت پیشتر کے زیادہ ناخوش تھی۔ مگر آخر کار وہ اسکو
غالب آیا اور تب اسنے اسکو اندر جانے دیا اور مثل پیشتر کے
اُس کو کھانا دیا۔ مگر اسکو یہ خیال نہیں تھا کہ وہ جیک تھا *

Copper, *n.* vessel برتن Was boiled, *v.*
was warmed by the action of heat گرم کیا जाता
था گرم کیا جاتا تھا *

जब वह रात का भोजन खा चुका तो देव की स्त्री उसे ले
गई और उसे उस बरतन में छिपा दिया जिसमें पानी गर्म
किया जाता था।

رات کا کھانا کھانے کے بعد دیو کی بیوی اسکو لے گئی اور
اسکو اُس برتن میں جس میں پانی گرم ہوتا تھا چھپا دیا *

Sniffing सूँघते हुए * سونگھتے ہوئے

हाल ही देव घर आया और चारों ओर सूँघने पर गरजकर
बोला “सुझे ताज़ा मांस की सुगंध आती है।”

فوراً دیو مکان میں آیا اور چاروں طرف سونگھنے کے بعد
چلایا کہ میں تازہ گوشت سونگھتا ہوں *

Cooking पका रही हूँ * کھا رہی ہوں *

उसकी स्त्री ने कहा—“वाहियात । वह यही होगा जो मैं
तुम्हारे भोजन के लिये पका रही हूँ” ।

اُسکی بیوی نے کہا ”اچوئے وہ کھا رہی ہوگا جو کہ میں
تمہارے کھانے کے لئے پکا رہی ہوں“ *

Page 54.

Pounds and pounds—many pounds सेरों सिरों
Horrid, a. fearful भयंकर خوفناک Meal,
n. food भोजन کھانا Harp, n. a stringed musical
instrument चंग-बربط * چنگ *

तब देव बैठ गया और सेरों मांस खा गया । जब वह
अपना भयंकर भोजन कर चुका तो गरज कर बोला—“स्त्री !
मेरी चंग लाओ ।

تب دیو بیٹھ گیا اور کئی سیر گوشت کھل کھا۔ چمکہ وہ اپنا
خوفناک کھانا کھا چکا تو وہ گرجا کہ بیوی میرا بربط لاؤ *
Play, v. बजना * کھانا *

उसकी स्त्री चंग लाई और मंज़ पर रख दी तब देव
गरज कर बोला “बजो” ।

اُسکی بیوی ”بربط لائی اور میز پر رکھ دیا تب دیو غرا کر
بولا ”بجھو“ *

Sweet music—pleasant succession of harmoni-
ous sound मीठा राग Accord, n.
will मरजी مرضی Of its own accord—
of its own will अपने आप مطبق اپنی خواہش کے
Lulled to sleep—made to sleep सुता दिया गया
چھپت کر لیا Snatched up झपटकर लिया کھلایا کھا

Touched, *v.* felt with the hand छुआ ہوا Master,
 ۱۱. स्वामी مالک *

चंग अपने आप मीठा राग बजाने लगी और देव को हाल
 ही नौद आगई। तब जैक तबे के बरतन में से निकल आया
 और चंग को झपट कर ले जाने लगा। परन्तु चंग तो जादूकी
 चंग थी और ज्योंही जैक ने उसे छुआ वह चिल्ला उठी
 “स्वामी ! स्वामी !”

بربط اپنے خواہش کے مطابق سر ہلا گاڑا بھجانے لگا اور دیو
 کو فوراً نیند آگئی۔ تب جیک برتن کے باہر آیا اور وہ بربط کو
 جھپٹ کر لے جانے لگا۔ مگر بربط ایک جادو کا بربط تھا اور
 جیوں ہی کہ جیک نے اُسکو چھوا وہ ”مالک-مالک“ چلانے لگا *

Started to his feet—stood up उठकर खड़ा हो
 गया اُٹھ کر کھڑا ہو گیا Rushed, *v.* moved suddenly
 भागा جھپٹا Fury, ۱۱. rage क्रोध غصہ *

देव उठकर खड़ा होगया और क्रोध में जैक की ओर
 झपटा।

دیو اُٹھ کر کھڑا ہو گیا اور جیک کی طرف غصہ میں دوڑا *

Page 55.

Quick, *a.* sharp तेज़ तीव्र Running दौड़कर; भाग
 कर दौड़ कर Thundering—making noise as that of
 thunder गरजते हुए ہوئے Close behind—very
 near behind him پاس ہی; پیچھے پیچھے نزدیک بہت
 اُس کے پیچھے *

परन्तु जैक उससे बहुत तेज़ भाग सकता था और तुरन्त

घर के बाहर निकल गया और जितना उससे हो सका उतना तेज़ बोड़े के डंठल की ओर भागा। देव भी पीछे ही गरजता हुआ भागा आया परन्तु वह इतना तेज़ नहीं दौड़ सकता था जितना जैक; क्योंकि उसने बहुत भोजन कर लिया था।

مگر جبکہ اُس سے بہت تیز تھا۔ وہ فوراً مکان کے باہر چلا گیا اور پورے کے قندیل تک استدر تیز چلتا کہ اُسکی تانگیں دور سے دور۔ دیو اُس کے پیچھے بہت نزدیک گرجتا ہوا آیا مگر وہ جبکہ کی طرح تیز نہ دور سکا کیونکہ اُسنے بہت سا کھانا کھایا تھا ❀

Reached, *v.* arrived پہنچا Climbed down, *v.* descended उतर गया اُترا As quickly, *adv. phr.* as fast इतनी जल्दी اتنی جلدی Moment, *n.* instant पल لمحہ Bottom, *n.* surface तलّی Shouted out, *v.* cried out चिला उठा Hatchet, *n.* a small axe कुल्हाड़ी کلہاڑی The giant's after me —the ogre is behind me देव मेरे पीछे है दीव میرے پیچھے ہے ❀

पहिले जैक बोड़े के डंठल के पास पहुँचा और जितनी जल्दी उससे हो सका वह नीचे उतर गया। ज्योंही वह तलّी (पृथ्वी) पर पहुँचा वह चिला उठा।

جبکہ پورے کے قندیل کے پاس پہنچا اور اُس قدر جلد چلتا کہ اُس سے ہوسکا اُتر گیا۔ دیووں ہی کہ وہ سطح پر پہنچا تو وہ چلایا ❀

“माता ! माता ! कुल्हाड़ी लाओ। देव मेरे पीछे-पीछे आ रहा है।”

“ماتا-ماتا ! کلہاڑی لاؤ—دیو میرے پیچھے ہے” ❀

Ran out—came out running भागकर बाहर
 आई Seized, *v.* caught hold of
 पकड़ लिया Seized, *n.* stroke चोट Right
 through, *adv. phr.* directly through ठीक आर-पार
 टूटकर गिरा Tumbled, *v.* fell लुढ़क गया Head-
 long, *adv.* with the head foremost सिर के बल
 Nail, *n.* कोल *
 سر کے بل

जैक को माता कुल्हाड़ी लिये भाग कर बाहर आई।
 जैक ने उसे लेलिया और एक चोट से बोड़े के डंठल को
 इस पार से उस पार तक काट डाला। पेड़ कटकर गिर
 पड़ा और देव सिर के बल लुढ़क कर वाग में आया और पल
 भर में दरवाजे की कील की तरह मर गया।

جیک کی ماں کلہاڑی لئے دوڑ کر باہر آئی۔ جیک نے اُس
 کو پکڑ لیا اور ایک ضرب سے بیڑے کے ڈنڈے کو کاٹ ڈالا۔
 درخت گر پڑا اور دیو سر کے بل باغ میں گر پڑا اور ایک
 لمحہ میں مثل دروازہ کی کیل کے مردہ ہو گیا *

Rich, *a.* wealthy धनवान Happily,
adv. gladly सुख-चैन से Even after, *adv.*
phr. all through life जीवन भर تاحیات Forgotten,
v. given up छोड़ दिया Naughty, *a.* mis-
 chievous शरीर; दङ्गली शरीर Idle, *a.* lazy सुस्त
 کامل Ways, *n.* habits दङ्ग عادتیں Dutiful, *a.*
 obedient भक्त فرمانبردار Obedient, *a.* respectful
 * فرمانبردار - باادب

जैक और उसकी माता अब बहुत धनवान होगए और अब से जीवनभर सुख-चैन से साथ साथ रहे,—क्योंकि जैक ने अपनी सब शरारत और सुस्ती के ढंग छोड़ दिये थे और एक भक्त और आज्ञाकारी पुत्र होगया था।

جیک اور اُس کی ماں اب بہت امیدوار ہو گئے اور انہوں نے باہم تاحیات خوشی میں زندگی بسر کی کیونکہ جیک نے اپنی تمام شرارت اور گاہلی کی عادتیں چھوڑ دی تھیں اور ایک فرمان بردار اور باادب لڑکا ہو گیا تھا *

LESSON XVII.

THE DISPUTE BETWEEN NOSE AND EYES.

नाक और आँखों का झगड़ा।

Page 56.

Stanza I.—Strange, *a.* अद्भुत عجیب Contest, *n.* dispute; strife वहस; झगड़ा - بحث Arose, *v.* took place हुआ Spectacles, *n.* eye-glasses ऐनक عینک Unhappily, *adv.* unfortunately; bitterly बुरी तरह से Set them wrong—produced ill-feeling between them आपुस में एक दूसरे की ओर से बुरे खयाल पैदा कर दिये آپس میں ایک دوسرے کی طرف سے برے خیال پیدا کر دیئے

Point, *n.* matter मामला *معامله* All the world—the whole world *سبب संसार دنیا* * تمام دنیا

Paraphrase.—A good deal of dispute arose between the eyes and nose over the ownership of spectacles, so much so that it produced unhappy and bitter feelings between them.

आँखों और नाक में एक अद्भुत झगड़ा उठा। ऐनक ने उनमें बहुत असन्तोष व गड़बड़ पैदा कर दिया। झगड़ा यह था जैसा कि सब संसार जानता है कि ऐनक किसका धन है।

آنکھوں اور ناک میں ایک عجیب جھگڑا پیدا ہوا۔
 عینک نے ان میں بہت گڑبڑی و ناخوشی پیدا کر دی۔ جھگڑا
 یہ تھا جیسا کہ تمام دنیا جانتی ہے کہ عینک کس کی
 ملکیت ہے *۔

Stanza 2.—Tongue, *n.* जीभ زبان Lawyer, *n.* Vakil; pleader وکیل Argued, *v.* pleaded
 वहस की Cause, *n.* case مقدمہ
 Skill, *n.* cleverness چतुरائی Wig, *n.* lit.
 a covering for the head (here the head itself); शिर
 سر Brain دماغ To balance, *v.* to adjust;
 to administer *ठीक करना* درست کرنا To balance laws—
 to deal out justice *न्याय करना* انصاف کرنا Famed
 in—famous; well-known *مشہور* प्रसिद्ध Talent;
n. faculty *دقت* बुद्धि Nicely discerning—making
 fine distinctions (between the various subtle
 points of law) *بال کی کھال نکالنا* बाल की खाल निकालना

چیف بارون Chief Baron—a judicial officer similar to a chief justice of a high court.

Paraphrase.—The tongue assumed the office of a vakil and pleaded in a skilful and learned manner. The ear acted as the chief justice and being famous for its special capacity to understand the fine subtleties of law, sat to administer justice.

इसलिए जीभ वकील हुई और उसने उस मुकदमे में बड़ी चतुराई व विद्वत्ता से बहस की। कान जो कानूनी महीन भेदों को समझने के लिये मशहूर था वड़े न्यायाधीश की पदवी पर न्याय करने लगा।

اس لئے زبان وکیل ہوئی اور بڑی ہوشیاری و لیاقت سے اس مقدمہ میں بحث کی۔ کان جو قانونی باریکی کو سمجھنے کے لئے مشہور تھا بڑے عادل کی حیثیت میں انصاف کرنے بیٹھا *

Stanza 3.—In behalf of—in favour of ओर से appear, *v.* to seem मालूम होना होना To find (technical)—to come to a decision न्याय करना Lordship, *n.* term usually addressed to Judges. Undoubtedly, *adv.* certainly; no doubt निस्सन्देह है To have in wear—to put on पहनाना Amounts to—shows बतलाता है Time out of mind—for a long time बहुत समय से

उसने कहा, नाक की ओर से अदालत को यह जल्द मालूम हो जायगा और आप यह न्याय करेंगे कि नाक हमेशा

ऐनक पहने रहती है जिससे ज़ाहिर होता है कि यह बहुत दिनों से नाक की जायदाद है।

اُس نے کہا۔ ناک کی جانب سے یہ عدالت کو جلد معلوم ہو جائیگا اور آپ یہ فیصلہ دیتے کہ ناک ہیشہ عینک پہنے رہتی ہے جوکہ ظاہر کرتی ہے کہ یہ ناک کی ملکیت بہت دنوں سے ہے *

STANZA 4.—To hold up—to show; to put up
 दिखलाना دکھلانا Observes, *v.* marks; sees; notes
 देखتے ہیں دیکھتے ہیں Straddle, *n. lit.* sitting or standing with legs far apart पैर फैलाकर बैठने या खड़े होने
 का आसन اُس کے ہونے کا (Here a course to cover the nose) गद्दी कड़ी Ridge, *n.* the long portion of the nose नाक नाक Designed, *v.* planned; intended; made बनाई गई कड़ी In short; in brief संक्षेप में; अर्थात् القصه Saddle, *n.* ज़ीन *

तब ऐनक अदालत को दिखलाकर कहा, आप देखिये कि एक गद्दी बनी हुई है जो इतनी ही चौड़ी है जितनी कि नाक अर्थात् नाक के पात ज़ीन के समान बैठने की बनी है।

تب عینک عدالت کو دکھلا کر کہا۔ آپ دیکھئے کہ ایک کڑی بنی ہوئی ہے جو اتنی ہی چوڑی ہے جتنی کہ ناک یعنی ناک کے پاس زین کی طرح بیٹھے کو بنی ہے *

STANZA 5.—Moment, *n.* minute क्षण
 Suppose, *v.* think सोचना Visage, *n.* countenance; face मुँह Pray, *v.* please tell कृपा करके बतलाइए بتلاے Wear, *v.* to put on पहनना *

क्या आप एक क्षण के लिये सोचेंगे (जैसी हालत बहुधा हुई है और होगी) कि अगर चेहरे में नाक न हो तो ऐनक कौन पहनेगा या पहन सकेगा यह कृपा करके बताइये ।

کیا آپ ایک لمحہ کے لئے خیال کریں گے (جیسی حالت اکثر ہوتی ہے اور ہوگی) کہ اگر چہرہ میں ناک نہ ہوتی تو عینک کون پہنتا یا پہن سکتا یہ مہربانی کر کے بتائیے *

Page 57.

STANZA 6.—On the whole—in the end; to all intents and purposes *القصة* Argument, *n.* reasoning; pleading *بہت* Reasoning grounds *دلیل* Condemn, *v.* contempt; to disregard to be little *بورا* कहना *برا* Plainly, *adv.* clearly *साफ* तौर से *से* *طور سے* *

संक्षिप्त रीति से यह जान पड़ता है और मेरी वहस यही दिखलाती है ऐसी दलीलों से कि जिन को आप तुच्छ न कहेंगे कि साफ तौर पर नाक ऐनक के लिए और ऐनक नाक के लिए बनी है ।

القصة یہ معلوم ہوتا ہے اور مہربانی بہت ہی اس دلیل سے ظاہر کرتی ہے کہ جن کو آپ حقیر نہ سمجھیں گے کہ صاف طور پر ناک عینک کے لئے اور عینک ناک کے لئے بنائی گئی ہیں *

STANZA 7.—Shifting, *part.* Changing *बदलकर* Side, *n.* party, *i. e.*, the nose. Shifting side; coming over on behalf of the eyes *आँखों* की तरफ आकर *आँखों* की *As a lawyer knows* how; which the lawyers know well, *i. e.*, the lawyers can plead the case of one party and then

can change over to the other party and argue the latter's case quite successfully. Arguments, *n.* reasons **دलीل** **دلایل** Equally, *adv.* to those for the nose. Wise, *adj.* reasonable and convincing **ठीक** **تھیک** *

तब (आँखों की ओर लेकर) नाक की ओर से बदलकर जिसको कि वकील खूब जानते हैं वह आँख की ओर से बहस करने लगे, परन्तु दलील क्या थीं यह थोड़े ही मनुष्य जानते होंगे क्योंकि अदालत ने उनको उतना ठीक न समझा।

تب **جانب بدل** کر جس ہنر کو وکلا خوب جانتے ہیں وہ آنکھ کی طرف سے بحث کرنے لگی مگر دلائل کیا تھے یہ توڑے ہی لوگ جانتے ہونگے کیونکہ عدالت نے انکو اتنا معقول نہ سمجھا *

STANZA 8.—Decreed, *v.* ordered **ڈیگری** **کیا** **کھا** Grave, *adj.* serious **گمبیر** **سجدہ** Solemn, *adj.* grave **گمبیر** **سجدہ** Tone, *n.* sound **آواز** Decisive, *adj.* positive; definite **صاف** **صاف** **آواز** If or 'but' here means a condition. To put on—wear **پہننا** **پہنا** Daylight, *n.* दिन की रोशनी **دن کی** **روشنی** Candle-light, *n.* मोमबत्ती की रोशनी **شمع کی** **روشنی** Shut, *v.* close **بन्द** **करना** **बन्द** **करना** **बन्द** **करना** *

पस अदालत ने गम्भीर, स्पष्ट स्वर से बिना कुछ शर्त लगाए हुए हुक्म दिया। जब कभी नाक दिन में अथवा मोमबत्ती की रोशनी में ऐनक पहने, आँखें बन्द करली जाय।

پس **عدالت نے** **سجدہ** **و صاف آواز سے بلا کچھ شرط لگائے** **ہوئے حکم دیا۔** جب **ناک دن میں یا شمع کی روشنی میں** **عینک پہنے تو آنکھیں بند کر لی جاویں ***

LESSON XVIII.

THE LETTER

चिट्ठी । خط

Page 58.

Letter, *n.* an epistle चिट्ठी خط Brother, *n.* son of the same father and mother भाई بھائی Reached me—came to me मेरे पास आई पास آیا Suppose, *v.* imagine ; think ख्याल करना خیال Sure, *a.* certain یقین Look, *v.* see देखना دیکھنا Post-mark, *comp. n.* seal of the Post Office डाकखाने की मुहर مهر کی ڈاکخانہ Post, *v.* send to Post Office डाक में डालना ڈالنا At once, *adv. phr.* immediately فوراً Back, *n.* other side पोट پشت Indeed, *adv.* in reality निस्सन्देह *در حقیقت

नरेन्द्र—सुरेश, यह तुम्हारे हाथ में क्या है ?

नरिन्दर—सुरेश—یہ تمہارے ہاتھ میں کیا ہے ?

सुरेश—वह चिट्ठी है ।

سوریش—وہ خط ہے *

नरेन्द्र—वह किसके पास से आई है ?

نریندر—وہ کس کے پاس سے آیا ہے ?

सुरेश—वह मेरे भाई के पास से आई है ।

سوریش—وہ میرے بھائی کے پاس سے آیا ہے *

नरेन्द्र—वह कहाँ रहता है ?

نریندر—وہ کہاں رہتا ہے ?

सुरेश—वह लखनऊ में रहता है ।

سوریش—وہ لکھنؤ میں رہتا ہے *

नरेन्द्र—उस चिट्ठी को लखनऊ से यहाँ तक आने में कितनी देर लगी ?

नरिन्द्र—اُس خط کو لکھنؤ سے یہاں تک آنے میں کتنا عرصہ لگا ؟

सुरेश—चिट्ठी मैं २३ तारीख लिखी है और वह मेरे पास २५ तारीख को आई, पस मैं ख्याल करता हूँ कि उसको तीन दिन लगे ।

سوریش—خط ۲۳ تاریخ کا لکھا ہوا ہے اور وہ مجھ کو ۲۵ تاریخ کو ملا۔ میں خیال کرتا ہوں کہ اُس کو تین روز لگے *

नरेन्द्र—मुझे विश्वास नहीं है। ज़रा डाकखाने की मुहर तो देखो ।

نریندر—مجھ کو یقین نہیں ہے۔ تم ذرا ڈاکخانہ کی مہر تو دیکھو *

सुरेश—हाँ ! यह डाकखाने की मुहर है। वह २४ तारीख की है। इस कारण मैं समझता हूँ कि मेरे भाई ने चिट्ठी तुरन्त डाकखाने में नहीं डाली। उसने उसे लिखने के एक दिन पीछे डाली होगी ।

سوریش—ہاں۔ یہ ڈاکخانہ کی مہر ہے۔ وہ ۲۴ تاریخ کی ہے۔ اُس لئے میں خیال کرتا ہوں کہ میرے بھائی نے فوراً خط ڈاکخانہ میں نہیں ڈالا۔ اُس نے اُس کو لکھنے کے ایک روز بعد ڈالا ہوگا ❀

नरेन्द्र—और वह इस शहर में कब पहुँची ?

نریندر—اُردو اس شہر میں کب پہنچا ؟

सुरेश—२५ तारीख को। मैं देखता हूँ कि चिट्ठी के पीछे डाकखाने की मुहर २५ तारीख की है। पस चिट्ठी को लखनऊ से यहाँ तक आने में सिर्फ एक दिन लगा ।

سوریس—۲۵ تاریخ کو—میں دیکھتا ہوں کہ خط کی
پشت پر ڈاکخانہ کی ۲۵ تاریخ کی ہے۔ اس لئے خط
کو لکھنے سے یہاں تک آنے میں صرف ایک روز لگا *

نرےندر—یہ تو बहुत जल्दी आई । यहाँ से लखनऊ
कितनी दूर है ?

نرےندر—وہ درحقیقت بہت جلد آیا۔ یہاں سے لکھنؤ
کتنی دور ہے ؟

Page 59.

Railway, *n.* ریل, On foot—walking on foot
پیدل On horse back—riding a horse घोड़े
पर सवार To pay, *v.* to give देना
لےजाना To bring, *v.* to carry लेजाना Stamp,
n. postage stamp टिकट Wonderful, *a.*
strange; astonishing अजीब So far, *adv.*
phr. to such a distance इतनी दूर اتنی
For so very little—at such a small cost, *i. e.*,
two pice इतने कम दामों में قدر कम قیمت پر Reason,
n. cause सबब وجہ Sent, *v.* des-
patched भेजी At a time—at one time
एक समय में एक مرتبہ Cost, *n.* expense खर्च
Carrying—taking from one place to another
लेजाना Is divided, *v.* is distributed बट जाता
है सब-کل Whole, *a.* whole part सब-کل
Arrangement, *n.* the act of arranging; settle-
ment बन्दोबस्त Fortunat, *a.*
lucky भाग्यवान These days—these times
इन दिनों Friends, *n.* com-
rades मित्रवर्ग Relations, *n.* relatives

ناतेदार, *Easily, adv. comfortably* آسانی سے
 سے *Cheapest, a. sup. of the lowest* سب سے سستا
 price سب سے سستا

سुरेश—وہ 600 میل کے लगभग ہے।

سوریش—وہ عنقریب 900 میل ہے *

نرےندر—اگر ریل نہ ہوتی تو ایک آدمی کو لاہور
 سے یہاں تک آئے میں کتنا عرصہ لگتا؟

سوریش—اگر وہ پیدل آتا تو دو مہینے کے
 ۱۰۰ میل کے آگے وہ گھوڑے پر آتا *

نرےندر—اور تم کو ایک آدمی کو تمہارے پاس
 لاہور سے چھلانے کا کتنا دینا پڑتا؟

سوریش—میں خیال کرتا ہوں کہ تیس روپیہ سے کم
 نہیں۔ شاید اس سے بھی زیادہ *

نرےندر—اور تمہارے پاس وہ خط
 بھیجنے میں کتنا دیا؟

سوریش—میں خیال کرتا ہوں کہ تیس روپیہ سے کم
 نہیں۔ شاید اس سے بھی زیادہ *

نرےندر—اور تمہارے پاس وہ خط
 بھیجنے میں کتنا دیا؟

سوریش—میں خیال کرتا ہوں کہ تیس روپیہ سے کم
 نہیں۔ شاید اس سے بھی زیادہ *

نرےندر—اور تمہارے پاس وہ خط
 بھیجنے میں کتنا دیا؟

سوریش—میں خیال کرتا ہوں کہ تیس روپیہ سے کم
 نہیں۔ شاید اس سے بھی زیادہ *

सुरेश—तुम अपने आप देख सकते हो। यह टिकट है।
उसने दो पैसे दिये।

سوریش—تم خود دیکھ سکتے ہو۔ یہ ٹکٹ ہے۔ اس نے
دو پیسے دیئے *

नरेन्द्र—मैं समझता हूँ कि यह तो बड़े आश्चर्य की बात है। यह कैसे संभव है कि इतनी दूर इतने कम में चिट्ठी आजाय ?

نریندر—میں خیال کرتا ہوں کہ یہ بہت حیرت انگیز بات ہے۔ یہ کیسے ممکن ہے کہ اس قدر دور کا خط اس قدر کم میں آجائے ؟

सुरेश—कारण यह है कि एक समय में एक ही चिट्ठी नहीं भेजी जाती, परन्तु हजारों। और जब इतनी चिट्ठियाँ एक साथ जाती हैं तो उनके ले जाने का खर्च बट जाता है। और हम अपनी चिट्ठियाँ सारे हिन्दुस्तान में बर्मा देश को और एडिन तक प्रत्येक चिट्ठी दो पैसे के हिसाब से भेज सकते हैं।

سوریش—بجہ یہ ہے کہ ایک مرتبہ میں ایک ہی خط لہوں بھیجا جاتا بلکہ ہزاروں اور جب اس قدر چٹھیاں ایک ساتھ بھیجی جاتی ہیں تو ان کے لوہانے کا خرچ بٹ جاتا ہے۔ اور اس لئے ہم اپنے خطوط تمام ہندوستان میں برما اور عدن تک بھیجی خط دو پیسے کے حساب سے بھیج سکتے ہیں *

नरेन्द्र—मैं समझता हूँ कि यह बहुत अच्छा इन्तिज़ाम है और हम भाग्यवान हैं कि हम ऐसे समय में रहते हैं जब कि हम अपने मित्रों और नातेदारों को इतनी आसानी से लिख सकते हैं।

نریندر—میں خیال کرتا ہوں یہ ایک بہت عمدہ انتظام ہے۔ اور ہساری خوش قسمتی ہے کہ ہم ایسے زمانہ میں رہتے ہوں جب کہ ہم اپنے درستوں اور رشتہ داروں کو اس قدر آسانی سے خط وغیرہ لکھ سکتے ہوں *

سُگش—ہاں، سب سے کہا جاتا ہے کہ ہندوستان میں ڈاکخانے کے سہولت سارے سانسار میں سب سے کم ہیں۔

سوریش—ہاں۔ اور مجھے سے کہا جاتا ہے کہ ہندوستان میں ڈاکخانے کے سہولت کی شرح تمام دنیا بھر میں سب سے کم ہے *

True, a. right ٹیک ٹھیک Introduced, v. started, brought into use شروع کیا Double, a. two times دوگنا *
 True, a. right ٹیک ٹھیک Introduced, v. started, brought into use شروع کیا Double, a. two times دوگنا *

نریندر—یہ بہت ٹیک ہے۔ ہندوستان میں بھی جہاں کہ ڈاکخانہ کا سہولت پہلے جاری کیا گیا تھا ہندوستان سے دونا ہے۔

نریندر—یہ بہت ٹیک ہے۔ ہندوستان میں بھی جہاں کہ ڈاکخانہ کا سہولت پہلے جاری کیا گیا تھا ہندوستان سے دونا ہے۔

LESSON XIX.

THE LINE OF HONOUR.

عزت کا خط | سہولت کی ریکھا

Page 60.

Line, n. an extended mark ریکھا Honour, n. respect عزت Know, v. understand سمجھنا Meaning, n. sense معنی; مطلب Phrase, n. a portion of sentence; an idiom شہاد; واکف

کھینچا-بنایا Drew, v. made: sketched बनाया Understand, v. know the meaning of मतलब-جاننا Yesterday, adv. the day which has passed کل جو बीत गया گزشتہ کل Teacher, n. master; one who teaches استاد; گुरु Talking—conversing بات-چیت کرتے हुए Hear, v. listen سنانا Help, v. assist मदद करना Hut, n. cottage झोंपड़ी; کھوئی

Page 62.

On no account—by no means کسی نہی Pass, v. to go پار करना जानا Beyond, prep. out of; on the other side of آगे دوسری Forgot, v. did not remember भूल गया Words, n. discourse बात-گوئی Carried off, v. borne away لےجاई गई Consequence, n. result परिणाम; نتیجہ

प्रेम—क्या तुम अङ्गरेजी वाक्य लकीर खींचने का अर्थ जानते हो ?

پريم—کیا تم انگریزی محاورہ سطر کھینچنے کا مطلب جانتے ہو ؟

गङ्गा—मैं समझता हूँ कि मैंने यह सुना है परन्तु मैं नहीं जानता कि उसका मतलब क्या है ?

گنگا—میں خیال کرتا ہوں کہ میں نے اسکو سنا ہے مگر میں نہیں جانتا کہ اُس کا مطلب کیا ہے ؟

प्रेम—खैर । कल हमारे गुरु लकीर खींचने के विषय पर बातचीत कर रहे थे और मैं समझता हूँ कि जो कुछ उन्होंने कहा शायद तुम उसे सुनना चाहोगे ।

v. imitate نقل کرنا *Cheat*, *v.* deceive
 دھوکھا دینا In order to—with the object
 of वास्ते بغرض *Escape*, *v.* avoid; save दूर करना
 دور رکھنا-بچانا *Blame*, *n.* fault दोष *Promotion*,
n. advancement; encouragement उत्थति *To*
 get promotion—to be promoted to higher class
 اونچا درجہ حاصل کرنے کے لئے - ऊँचे दर्जे में चढ़ने को
 Punishment, *n.* pain or penalty inflicted
 on a person for a crime or offence दंड *Allow*,
v. permit आज्ञा देना *Honour*, *n.* respect
 عزت *Separate*, *v.* keep aloof; to make different
 दूर रखना; भिन्न २ करना *Character*,
n. conduct चालचलन *Stained*, *p. a.* spotted
 धब्बा लगा हुआ *Dishonoured*, *p. a.* disres-
 pected अपमान किया हुआ *Greater*, *a.* more
 अधिक *Value*, *n.* worth मूल्य *Fear*, *v.* to be
 afraid of डरना *Loss*, *n.* harm नुकसान

गङ्गा—हाँ। यह सब तो मैं जानता हूँ। क्या उन्होंने ने इतना
 ही कहा ?

گنگا—ہاں یہ سب میں جانتا ہوں - کیا انہوں نے کل
 اتنا ہی کہا ؟

प्रेम—नहीं। उन्होंने ने यह भी कहा कि हम में से हर एक
 के लिये भी एक हद है और हमको कदापि उससे बाहर न
 जाना चाहिये।

پ্রেم—نہیں - انہوں نے یہ بھی کہا کہ ہم میں سے
 ہر ایک کے لئے بھی ایک حد ہے - جس کے باہر ہم کو ہرگز نہ
 جانا چاہئے *

गङ्गा—इससे उनका क्या मतलब था ?

गङ्गा—अस سے اُن کا کیا مطلب تھا ؟

प्रेम—मैं तुमको बताऊँगा। उन्होंने कहा कि हमको अपने और सब बुरी बातों के बीच मैं एक लकीर खींच लेनी चाहिये। और हमको कभी भी इस लकीर को लाँघने का लालच न होना चाहिये नहीं तो हमारे सब जीवन नाश होजायँगे। जैसे, हमको नकल करने, धोखा देने, और झूठ बोलने में एक लकीर खींच लेनी चाहिये और चाहें जितना भी लालच क्यों न हो परन्तु हमको उस लकीर के पार कभी न जाना चाहिये।

پريم—میں تم کو بتلاؤں گا۔ اُنہوں نے کہا کہ ہم کو اپنے اور تمام بری چیزوں کے درمیان ایک سطر کھینچ لینا چاہئے۔ اور ہم کو اُس سطر کے باہر جانے کا ہرگز لالچ نہ ہونا چاہئے۔ ورنہ ہماری کل زندگی برباد ہو جائیگی۔ مثلاً ہم کو نقل کرنے۔ دھوکھا دینے۔ اور جھوٹ بولنے میں ایک سطر کھینچ لینا چاہئے اور چاہے کتنا ہی زیادہ لالچ کیوں نہ ہو ہم کو اُس سطر کے باہر ہرگز نہ جانا چاہئے *۔

गङ्गा—हाँ। यह बिल्कुल ठीक है।

گنگا—ہاں۔ یہ بالکل ٹھیک ہے *۔

प्रेम—उन्होंने कहा कि कभी २ लड़कों को लालच दिया जाता है कि वे नकल करें और अपना दोष हटाने को या दर्जा चढ़ने को या और लड़कों से अच्छा काम करने को धोखा दें। कभी २ हम लोग दंड से बचने के लिये झूठ बोलने को लातायित होते हैं ; परन्तु हम लोगों को अपने सम्मान के लिये कभी लकीर के बाहर न जाने देना चाहिये जो हमको इन सब चीज़ों से अलग करती है। क्योंकि यदि

हम उस लकीर के पार जाते हैं तो हमारा चालचलन कलंकित और अपमान का हो जाता है। हमारा चालचलन और मान हमारे लिये संसार की और वस्तुओं से बहुमूल्य होना चाहिये। हमको अपमान से ज्यादा डरना चाहिये, वनिस्वत इसके कि दंड या हानि से डरें।

پریم—آنهاں نے کہا کہ بعض اوقات لوگوں کو لالچ دلیا جاتا ہے کہ نقل کریں اور تصور سے بچنے کے لئے یا درجہ پانے کے لئے دوسرے لوگوں کے بہ نسبت اچھا (کام) کرنے کے دھوکا دیں۔ اور بعض اوقات ہم کو سزا سے بچنے کے لئے جھوٹے بولنے کی ترغیب دی جاتی ہے۔ مگر ہم لوگوں کو اپنے تئیں عزت کے سطر کے باہر نہ جانے دینا چاہئے جو کہ ہم کو ان سب چیزوں سے جدا کرتی ہے۔ کیونکہ اگر ہم اُس سطر کے باہر جاتے ہیں تو ہمارا چال و چلن داغی اور بے عزت ہو جاتا ہے۔ ہمارا چال و چلن اور ہماری عزت ہمارے لئے دنیا کی اور چیزوں کے بہ نسبت بیش قیمت ہونا چاہئے۔ ہم کو سزا یا نقصان کے بہ نسبت بے عزتی سے زیادہ ڈرنا چاہئے *

True, *n.* correct ठीक; सच Try, *v.* endeavour यत्न करना Remember, *v.* recollect याद रखना یاد رکھنا Wrong, *n.* that which is not correct अनर्थ; बुरी बात غلطی *

गंगा—हाँ। यह सब सच है। मैं उस बात के याद रखने की कोशिश करूँगा और जब मुझे बुरा काम करने का लालच दिलाया जायगा तो मैं मान की लकीर का खियाल करूँगा कि उसे मुझे लाँघना न चाहिये।

گنگا—یہ سب سچ ہے۔ میں اُس کو یاد رکھنے کی کوشش کروں گا۔ اور جب مجھے بڑے کام کرنے کا لالچ دلیا جائے گا

تو میں عزت کے سطر کا خیال کروں گا کہ اس کو مجھے پار نہ
کرنا چاہئے *

LESSON XX.

THE FOX AND THE CAT.

लोमड़ी और बिल्ली । لومڑی اور بلی

Page 63.

STANZA 1.—Moral, *adj.* right; just; virtuous
 शिक्षा देने वाली; वाजिबी انگیز-واجبی درست - نصیحت
 Discourses, *n.* discussions; conversation बात-
 चीत گفتگو۔ بحث Cut shorter the way—abridged
 the way; made the journey swift and pleasant
 रास्ता काटा [‘Tis great.....guide—it
 will add to our greatness if we follow the
 dictates of our conscience and always do the
 right thing]. Justice, *n.* the quality of being just;
 just treatment न्याय انصاف Guide, *n.* instructor;
 leader साथی رہنما God-like, *adj.* having
 qualities of God; resembling God ईश्वर के समान
 خدا کے مانند Mercy, *n.* pity; benevolence दया
 رحمت Grimalkin, *n.* it is a name for a cat
 بिल्ली का नाम * لومڑی کا نام

PROSE ORDER.—The fox and the cat as they
 travelled one day, cut shorter the way with moral
 discourses; the fox says, “It is great to make
 justice our guide,” Grimalkin replied, “How
 God-like is mercy.”

PARAPHRASE:—Once the fox and the cat made their journey light and swift by talking on what is good and what is bad. In the opinion of the fox, justice should control our actions; whereas Grimalkin attached great importance to the quality of mercy because it was one of the symbols of God.

लोमड़ी और बिल्ली ने एक दिन अपनी यात्रा को धार्मिक वार्त्तालाप में काटा। लोमड़ी ने कहा—हमको अपने कामों में न्याय के अनुसार चलना चाहिये, यानी न्याय को अपना साथी बनाना एक बड़ा बात है। बिल्ली ने उत्तर दिया—देखो, दया करना कैसी अच्छी भक्ति है; क्योंकि यह ईश्वरत्व का एक चिह्न है।

لو مڑی اور بلی نے ایک روز اپنے سفر کے راستے کو اخلاقی مضامین پر بحث کرتے ہوئے طے کیا۔ لو مڑی نے کہا—
 مسکو اپنے کاموں میں انصاف پسند ہونا چاہیے۔ یعنی
 انصاف کو اپنا رہبر بنانا ایک بڑی بات ہے۔ بلی نے
 جواب دیا—دیکھو۔ رحم دلی کیسی اچھی صفت ہے۔ دونوں
 یہ خدا کے اوصاف کا ایک جزو ہے *

STANZA 2.—Whilst, *adv.* while; during the time that जबکہ Proceeded, *v.* advanced बढ़ے, आगे चले जाते हैं Wood, *n.* forest जङ्गल Impatient, *a.* restless; uneasy बेचैन Hunger, *n.* appetite भूख Thirsting for blood—bent upon taking somebody's life लोह का प्यासा خون * پیاسا

Page 64.

Rushed forth, *v.* dashed forward बाहर निकला
 Shepherd, *n.* a man who looks after sheep
 गड़िया گڑیا Seized, *v.* caught hold of पकड़ लिया پکڑ لیا
 Supper, *n.* evening-meal शाम का खाना شام کا کھانا
 Innocent, *adj.* not guilty निर्दोष بے قصور In vain,
adv. for nothing व्यर्थ بے فائدہ Wretched—miserable
 अभाग बدمخت Victim, *n.* one who is going to
 be sacrificed for the good of another; sufferer
 कष्ट उठानेवाला تکلیف اٹھانے Cry, *v.* (of a sheep)
 मिमियाना چلाना Mutton, *n.* flesh (of a sheep)
 मांस گوشت At hand, *prep. phrase.* within reach
 पास * پاس

PROSE ORDER :—Whilst thus they proceeded, a wolf impatient with hunger and thirsting for blood rushed forth from the wood and seized an innocent sheep for his supper as he saw the dull shepherd asleep. The wolf says—"Wretched victim you bleat for mercy in vain. I must eat when mutton's at hand."

PARAPHRASE :—As they were carrying on their discussions in this manner, they saw a hungry and blood-thirsty wolf coming out from the forest. Finding the dull shepherd fast asleep, the wolf caught hold of a poor helpless sheep for his evening meal. The cries and bleatings of the innocent sheep made no effect on the mind of the wolf who

in no case could forego the pleasure of mutton whenever he could get it.

जबकि वे इस तरह बहस करते हुए जा रहे थे, एक भेड़िया भूख से घबराया हुआ और खून का प्यासा जङ्गल से निकला और आलसी गड़रिये को सोया हुआ पाकर एक निर्दोष भेड़ पर झपटा ताकि उसको शाम का भोजन बनाए। भेड़िए ने कहा, ऐ मेरे अभागो शिकार ! तुम मुझसे दया और छुटकारा व्यर्थ चाहते हो। यह कभी हो नहीं सकता कि भेड़ का मांस मेरे सामने हो और मैं उसको न खाऊँ।

جذبہ دے اسطرح بحث کرتے ہوئے جارہے تھے ایک بھیڑیا بیوقوفہ سے پریشان اور خون کا پیاسا جنگل سے نکلا اور کادل گڑرئے کو سویا ہوا پاکو ایک بے گناہ بھیڑ پر چھیٹا تاکہ اُسکو شام کا کھانا بنائے۔ بھیڑئے نے کہا۔ اے میرے کم بخت شکار تم بے فائدہ مجھ سے رحم اور چھٹکارے کی استدعا کرتے ہو۔ یہ کیسی ہو نہیں سکتا کہ بھیڑ کا گوشت میرے سامنے ہو اور میں اُسکو نہ کھاؤں *

STANZA 3.—Astonished, *v.* surprised हैरान हुआ Aghast, *adj.* terrified; struck with amazement हैरान व परेशान پریشان Fell, *adj.* cruel निर्दई رحیم Bloody, *adj.* cruel; blood-stained निर्दई; खून से सना हुआ آلودہ Repast, *n.* feast; food भोजन; ज्योनार کھانا Wretch, *n.* mean fellow कमीना पशु جانور Vilest, *adj.* basest; meanest; wickedest अत्यन्त कमीना بہت ہی زیادہ کمینہ Brutes, *n.* ravenous animals फाइखाने वाले जानवर دندے Herbage, *n.* herbs; green plants हरी झाड़ियाँ या पेड़ Oak, *n.* बलूत का पेड़

بلوط کا درخت Acorns, n. fruits of oaks वलूत के फल
 بلوط کے پھل Tyrant, n. oppressor ظالم To
 spill—to shed बहाना या गिराना یا گرائنا Innocent
 blood—the blood of harmless animals निर्दोष पशुओं
 کا खून بے گناہ جانوروں کا خون *

PROSE ORDER:—Grimalkin (was) astonished (and) the fox stood aghast to see the fell beast at his bloody repast. The cat says—"What a wretch, it is the vilest of brutes; does he feed upon flesh, when there is herbage and roots." The fox cries—"While our oaks give us acorns so good, what a tyrant is this to spill innocent blood."

PARAPHRASE AND EXPLANATION.—Both Grimalkin (cat) and the fox were struck dumb at the sight of the blood-stained dinner which the cruel wolf was eating. The cat remarked that the wretched beast (wolf) was the most worthless and wickedest of all animals because he took pleasure in eating animal-food although he could fill his stomach with vegetables, leaves, and roots of green herbs and plants. The fox observed that as long as their oak trees bore fine fruits and grew in abundance, it was nothing but cruelty and tyranny on his part to take the lives of harmless creatures.

बिल्ली और लोमड़ी दोनों इस भयंकर भेड़िए को निर्दोष मारी हुई भेड़ का मांस खाते हुए देखकर अचम्भे में होगए। बिल्ली

बोली यह कैसा नालायक और कमीना जानवर है जो हरी तरकारी और पेड़ों की हरी जड़ों को छोड़कर जानवरों का मांस खाता है। ऐसा ही लोमड़ी ने पुकारकर कहा कि जबतक हमारे ओक के पेड़ ऐसे अच्छे फल देते हैं वेचारे निर्दोष जानवरों की जान लेना एक बड़े दुष्ट का काम है।

بلي اور لومڑی دونوں اس خونخوار بیچارے کو بے گناہ ماری ہوئی بھینس کا گوشت کھاتے ہوئے دیکھ کر ہکا بکا ہو گئے۔ بلی بولی - یہ کیسا نالایق اور کمینہ جانور ہے جو سبز ترکاری اور درختوں کی ہری جڑوں کو چھوڑ کر جانوروں کا گوشت کھاتا ہے۔ ایسا ہی لومڑی نے پکار کر کہا کہ جب تک ہمارے بلوط کے درخت ایسے عمدہ پھل دیتے ہوں بے بسی اور بے گناہ جانوروں کی زندگی کا تلف کرنا ایک ظالم کا کام ہے *

STANZA 4.— Marched, *v.* advanced बढ़ے ہوئے Onward, *adv.* forward; further आगे آئے Moralized, *v.* drew practical lessons from the facts of life; discussed merits of moral virtues. धर्म की बातों पर बहस करते थे تھے Poultry, *n.* domestic fowls which are reared for their flesh and eggs, etc. (cocks, hens, etc.) مرغ; مرغیاں इत्यादि مرغ Picked, *v.* separated from other things نکالنے थे या जुदा करते थे थे یا علیحدہ کرتے थे Chaff, *n.* husk of grain or straw घास-फूस; कूड़ा-करकट, जिसमें अनाज के दाने पाए जाते हैं कھاس پنوس - کورا کرکٹ جسمیں آناج کے دانے بھی ہوں Sly, *adj.* cunning مکار Reynard, *n.* fox लोमड़ी Surveied, *v.* watched देख-भाल की

Gluttonous, *adj.* greedy; a glutton is one who is given to too much eating लालची; পেট লালচী Spite of *prep. phr.* in spite of; notwithstanding; in disregard of बिना किसी भाँति की परवाह करते हुए بغیر کسی قسم کی پرواہ کرتے ہوئے Morals, *n.* moral discourses सच्चै न्याय और दया के विचार सچّھے न्याय और दया کے خیالات Pullet, *n.* chicken; young hen एक छोटा मुरगी का बच्चा Chanced, *v.* happened संयोग हुआ Covert, *n.* a place which gives shelter रक्षा का स्थान جائے پناہ یا حفاظت To stray, *v.* to wander; to roam about घूमना; फिरना Secured, *v.* obtained; managed प्राप्त किया Prey, *n.* prize; victim शिकार * شکار

PROSE ORDER.—Well, they marched onward and they still moralized, till they came where some poultry picked chaff by a mill. Sly Reynard surveyed them with gluttonous eyes and in spite of morals, made a pullet his prize. The greedy Grimalkin secured as her prey a mouse, too, that chanced to stray from her covert.

PARAPHRASE AND EXPLANATION.—They went on further and further dwelling on the excellence of moral virtues until they came near a mill where some fowls were eating something from a heap of rubbish. The cunning fox cast greedy looks on

them and blind to all ideas of right and wrong, killed a young hen for her own selfish purpose. And so did the greedy cat who attacked a mouse which happened to come out of her hole and disposed her off.

वे आगे २ चलते गए और उन्होंने बराबर धर्म की बातों पर वहस जारी रखी, यहाँ तक कि वे एक चक्री के पास आए जहाँ कुछ मुर्गियाँ और उनके बच्चे कूड़ा-करकट में से अपने खाने-पीने का सामान निकाल रहे थे। मक्कार लोमड़ी ने अपनी लालच मरी आँखों से उनको अच्छी तरह से देखा और नेकी और बंदी और सच्चाई व न्याय के पाठ और सवालात को हृदय से निकालकर एक मुर्गी के बच्चे को अपना शिकार बनाया। लालची बिल्ली ने भी ऐसा ही एक चूहे के साथ जो संयोग से अपने सूरख से बाहर निकला था, किया।

وہ آگے آگے چلتے رہے۔ اور انہوں نے ہر ابو اخلاقی امور پر بحث جاری رکھی حتیٰ کہ یہ ایک چکری کے پاس آئے جہاں کچھ مرغیاں اور ان کے بچے کورا کرکٹ میں سے اپنے کھانے پینے کی چیزیں نکال رہے تھے۔ مکرار لومڑی نے اپنی لالچ بھری آنکھوں سے انکو اچھی طرح دیکھا اور نیکی و ہمدردی - راستی اور انصاف کے سبق اور سوالات کو بالائے طاق رکھ کر ایک مرغی کے بچے کو اپنا شکار بنایا۔ لالچی بلی نے بھی ایسا ہی ایک چوہے کے ساتھ جو اتفاق سے اپنے سوراخ سے باہر نکلا تھا۔ کیا :

STANZA 5.—Spider مکرڑی Perceived, v. saw
دیکھا Pitied, v. took pity; felt sorry شہد
کیا Fall, n. fate; end ہلاکت

انجام Murders, *n.* acts of killing animals (generally human beings) क़त्ल ; घात قتل خون - Guiltless, *adj.* not guilty; innocent निर्दोष گداه To regale, *v.* to feast; to enjoy प्रसन्न होना; अच्छे २ पदार्थ खाना نیاں سے ضیافت کھانا New-taken, *adj.* which had been caught just at moment जोकि उसी समय जाल में फँसी थी جو کہ اسی وقت جال میں پھنسی ہوئی

PROSE ORDER.—A spider that sat in her web on the wall, perceived the poor victims, and pitied their fall. She cried—"How guiltless I am of such murders." So (she) ran to regale on a new-taken fly.

PARAPHRASE AND EXPLANATION.—The way in which the mouse and the hen met their deaths at the hands of the fox and the cat, excited the pity of a spider which had seen their tragic end while sitting in her web on the wall. The spider felt extremely sorry at their fate and proclaimed with pride that she was never guilty of such cruel deeds. After making these observations (remarks) she ran to feast herself on a fly which had been caught in the net just at that moment.

एक मकड़ी ने अपने जाल के भीतर बैठे हुए जोकि दीवार पर बनाया था बेचारे चूहे और मुर्गी के बच्चे को मारे जाते हुए देखकर अत्यन्त शोक किया और पुकार कर कहने लगी कि मैं ऐसे कामों से बिल्कुल निर्दोष हूँ और इतना कहकर एक मक्खी

का भोजन करने के लिए जो उसी समय जाल में फंसी थी, दौड़ी।

ایک مکاری نے اپنے جال کے اندر بیٹھے ہوئے جو کہ دیوار پر
بندایا تھا بیچارے چوہے اور مرغی کے ہمارے جالے
ہوئے دیکھ کر نہایت ہی افسوس کیا۔ اور پکار کر کہنے
لگی کہ میں ایسے قتل کی کبھی مو تکب نہیں ہوئی ہوں
(یعنی میں ایسے فعلوں سے بالکل بے گناہ ہوں) اور اتنا
کہہ کر ایک مکھی کا ناشتہ کرنے کے لئے جو اسی لمحہ جال
میں پہنسی تھی دوڑی *

LESSON XXI.

SAVITRI.—PART I.

सावित्री । ساوتری

Page 65.

Long years, *adv. phr.* long time बहुत समय
Ago, *v.* passed बीता گزرا Lived, *v.* dwelt
रहती थी تھی Beautiful, *a.* handsome; charm-
ing सुन्दर Beautiful Princess, *n.* daughter
of a king राजकुमारी Named, *v.* called नाम था
Dear, *a.* lovely प्यारी Parents, *n.* father
and mother माता पिता In . answer to—in
compliance with; in return of बदले में عیوض میں
Prayers, *n.* entreaties प्रार्थनाएँ * الدعائیں - منتیں

वर्षों बीते कि सावित्री नाम की एक रूपवती राजकुमारी

थी। वह अपने माता पिता को बहुत प्यारी थी, क्योंकि वह उनको परमेश्वर से प्रार्थना करने पर मिली थी।

بہت زمانہ گزرا کہ ساوتری نامی ایک خوبصورت شاہزادی تھی۔ وہ اپنے والدین کو بہت پیاری تھی کیونکہ وہ ان کو خدا کی عبادت کرنے پر مائل تھی *
 بڑھنے لگی Grew up, v. advanced in age बढ़ने लगी

Grew, v. became होगई ہو گئی Accomplished, p. a. complete and perfect पूर्णاً کامل - فاضل Goodness, n. honesty भलाई نیکی Virtue, n. excellence गुण *
 خوبی

ज्यों ज्यों वह बढ़ने लगी त्यों त्यों वह सुन्दर और पूर्ण होने लगी और साथही इसके वह भलाई और गुणों में भी बढ़ने लगी।

جیوں جیوں وہ بڑھنے لگی وہ زیادہ خوبصورت اور کامل ہونے لگی اور ساتھ ہی بھلائی اور خوبی میں بھی بڑھنے لگی *

Marriage, n. wedding विवाह شادی drew near, v. approached आगया آیا قریب As yet, adv. phr. upto this time अबतک تک اسوقت تک Fit, adj. suitable योग्य Suitor, n. one who is an applicant for marriage वर; प्रेमी ازدواج-طالب To ask, v. request माँगना To ask for her hand—to marry her उसके साथ विवाह करने को اُسکے ساتھ شادی Spoke, v. told कहा Let, v. permit; allow आज्ञा देना दिना اجازت Pilgrimage, n. a journey to some place deemed sacred for devotional purposes तीर्थ-यात्रा زیارت Visit, v. see देखना Holy, adj. sacred पवित्र پاک Shrines, n. temples मन्दिर *
 مندر

आखिरकार उसके विवाह का समय निकट आगया परन्तु अबतक कोई योग्य पुरुष (प्रेमी) उससे विवाह करने को न आया। जब उसके पिता राजा अश्वपति ने उससे विवाह के बारे में कहा तो उसने उत्तर दिया “मुझे पहिले तीर्थ-यात्रा कर आने दो और कुल देवस्थान देख आने दो।”

آخر کار اُس کی شادی کا وقت قریب آگیا مگر اُس وقت تک کوئی موزوں طالب ازدواج اُس کی شادی کے لئے نہ آیا۔ جب اُس کے والد بادشاہ اشوپتی نے اُس سے شادی کے بارے میں کہا تو اُس نے جواب دیا ”مجھے پہلے زیارت کو جانے دو اور چند پاک مندروں کو دیکھنے آنے دو“ *

Page 66.

Set out, *v.* started चलदी ہوئی Journey, *n.* travelling यात्रا; सफ़र Accompanied—in the company of साथ लेकर ساتھ Retinue, *n.* suite; a number of persons भीड़भाड़ صاحب Visited, *v.* saw देखा کیا - لاحظہ کیا Holy, *adj.* pious पवित्र; पूजा करने वाले पارسا *

पस सावित्री बहुतसी भीड़भाड़ साथ लेकर अपना यात्रा को चलदी। उसने बहुत से मन्दिर देखे और बहुत से महात्माओं से बातचीत की।

پس ساوتری بہت سے مصاحبوں کو ساتھ لیکر اپنے سفر کے لئے روانہ ہوئی۔ اُس نے بہت سے مندروں کو دیکھا اور بہت پارسا لوگوں سے بات چیت کی *

Was travelling—was going on her journey यात्रा कर रही थी तेھی Young, *adj.* of young age; not old جوان Tall, *adj.* high in stature लम्बा

Handsome, *adj.* beautiful ; good-looking सुन्दर
 Appearance, *n.* countenance शक
 Shoulder, *n.* the joint by which the arm
 of a man is joined to the body कन्धा कड्ढा Bundle,
n. a number of things bound into a convenient form
 for conveyance ; package गठरी ; गट्टा ; पुलन्दा
 Faggots, *n.* sticks for fuel जलाने की लकड़ी
 Axe, *n.* an instrument for
 cutting ; hatchet कुल्हाड़ी * क्लेश

आखिरकार एक दिन जब वह यात्रा कर रही थी उसने
 अपनी पालकी के बाहर भाँका और एक जवान, लम्बे और
 सुन्दर आदमी को देखा । वह अपने कंधे पर एक लकड़ी का
 गट्टा और हाथ में एक कुल्हाड़ी लिये जाता था ।

अखबार एक روز جب وہ سفر کر رہی تھی اُس نے اپنی
 پالکی کے باہر جھانکا اور ایک جوان لंबے اور خوبصورت
 آدمی کو دیکھا۔ وہ اپنے کڈھے پر ایک لکڑی کا گٹھا اور اپنے
 ہاتھ میں ایک کلہاڑی لئے جاتا تھا *

Page 67.

Sight, *n.* glance दृष्टि نظر At the sight of him—as
 soon as she saw him उसे देखते ही Heart,
n. चित्त ; दिल دل Was filled, *v.* became full of भर गया
 Sudden, *a.* unexpected अचानक Love,
n. affection ; attachment प्रेम, प्यार Was filled with
 sudden love ; fell in love with मोहित होगई عشق
 Felt, *v.* thought विचार किया Destined,
p. a. fixed ; appointed by God नियत ; भाग्य का लिखा

مقررہ Husband, *n.* a man joined to a woman by marriage *شوہر* Resolved, *v.* determined *یرادہ* *کرلیا* کیا *ارادہ* To marry, *v.* to accept in marriage ; to wed *وہا کرنا* *شادی کرنا* *

اسے دیکھتے ہی ساوتربہ کا دل یکایک محبت سے بھر گیا۔ اس نے خیال کیا کہ آخر کار اسکا مقررہ شوہر یہی ہے اور اس نے ارادہ کرلیا کہ بجز اس شخص کے اور کسی کے ساتھ شادی نہ کرونگی *

Inquired, *v.* asked *پوچھا* Who he was—what was his name *اسکا کیا نام تھا* *کون تھا* Was told—was informed *کہا گیا* *نام تھا* Forest, *n.* jungle *جنگل* Supported, *v.* maintained *پالتا تھا* *پرورش کرتا تھا* Aged, *adj.* old *بڑھا* Poor, *adj.* not rich *غریب* Blind, *adj.* destitute of the sense of sight *اندھا* *

اس نے دریافت کیا کہ وہ کون ہے تو اس سے کہا گیا کہ اسکا نام ستیہ وان ہے - وہ جنگل میں رہتا ہے اور اپنے بڑھے والدین کی جو کہ بہت غریب ہیں پرورش کرتا ہے اور باپ اندھا ہے *

اس نے پوچھا کہ وہ کون ہے تو اس سے کہا گیا کہ اسکا نام ستیہ وان ہے - وہ جنگل میں رہتا ہے اور اپنے بڑھے والدین کی جو کہ بہت غریب ہیں پرورش کرتا ہے اور باپ اندھا ہے *

اس نے پوچھا کہ وہ کون ہے تو اس سے کہا گیا کہ اسکا نام ستیہ وان ہے - وہ جنگل میں رہتا ہے اور اپنے بڑھے والدین کی جو کہ بہت غریب ہیں پرورش کرتا ہے اور باپ اندھا ہے *

Appeared, *v.* looked in appearance; seemed
 معلوم ہوتا تھا Forest, *n.* one who
 lives in forest جنگل کا رہنے والا
 Shake, *v.* move ہلانا Resolve, *n.* intention
 عزم - روانہ ہوئی Set off, *v.* started
 Found, *v.* got پایا *

یہی سچ ہے کہ ایک جنگل کا رہنے والا معلوم
 ہوتا تھا، پرنتو اس بات سے اسکا عزم نہ ہٹا۔ وہ اپنے
 باپ سے یہ کہنے کو گھر گئی کہ اسے جنگل میں
 ملتا ہے اور وہ اسکا پتی ہونا چاہیے۔

اچھے ستیہ وان ایک غریب جنگل کا رہنے والا آدمی
 معلوم ہوتا تھا تاہم اس بات سے اسکا عزم نہ ہٹا۔ وہ اپنے
 باپ سے یہ کہنے کے لئے مکان آئی کہ اسکو جنگل میں
 ایک آدمی ملا ہے جو کہ اسکا شوہر ہونا چاہئے *

Arrived at—reached پہنچی Royal, *adj.*
 kingly شاہی Palace, *n.* king's dwelling house
 محل شاہی Found, *v.* saw دیکھا *

جب وہ شاہی محل میں پہنچی تو اس نے اپنے باپ
 کو ایک پارسا شخص لارڈ ملر سے گفتگو کرتے
 پایا *

Told, *v.* related کہہ سنا Story, *n.* tale
 کہانی Disappointed, *v.* disheartened نراش
 پسند کیا Chosen, *v.* selected چنا; ہٹا دیا

کیا Humble, *adj.* poor غریب Made light
 of—did not put any weight upon زیادہ خیال نہ
 کیا کیا Thought, *v.* considered
 خیال کیا Choice, *n.* selection خोज; پسند
 Merely, *adv.* only صرف Girlish, *a.* childish
 لڑکپن کا Whim, *n.* idea خیال A
 girlish whim لڑکی کا خیال خام
 Easily, *adv.* without any difficulty सहज में
 Set aside—changed; disregarded बदल दिया
 منسوخ کیا Could easily be set aside—could be
 بدل दिया
 disregarded without any difficulty सहज में पलट
 दिया जायगा
 Must not be—cannot be performed in any way कभी न होनी
 चाहिये

उसने अपनी कथा कह सुनाई और राजा यह विचार कर निराश हुआ कि उसकी बेटी एक गरीब जंगल के रहने वाले का अपना पति बनाना चाहती है। परन्तु इस बात का उसने ज्यादा खिंयाल न किया क्योंकि उसने यह विचार किया कि उसका पति बना लेना एक लड़कपन का विचार है और सहज में पलट दिया जायगा। परन्तु अब नारद मुनि ने कहा कि यह विवाह कभी न होना चाहिये।

اُس نے اپنا قصہ بیان کیا اور بادشاہ کو یہ خیال کر کے ناامیدی ہوئی کہ اُس کی لڑکی نے ایک غریب جنگل کے رہنے والے کو اپنا شوہر منتخب کیا ہے۔ مگر اُس نے اس بات کا زیادہ خیال نہ کیا کیونکہ اُس نے یہ خیال کیا کہ اُس کا شوہر پست نہ کرنا محض ایک لڑکپن کا سا خدِ خیال ہے اور آسانی سے

بدلا جاسکتا ہے مگر ناراد منی نے کہا کہ یہ شادی ہوگزنہ
ہونی چاہئے *

Fit, *a.* proper **उचित** مناسب A mere forester; a person who has no qualification but is a forester
صرف ایک جنگل کا رہنے والا
केवल एक जङ्गल का रहने वाला
*, والا

राजा ने कहा “यह बात ठीक है। यह उचित नहीं है कि
एक राजा की बेटी केवल एक जंगल के रहने वाले के साथ
विवाह दी जाय।”

بادشاہ نے کہا ”یہ ٹھیک ہے۔ یہ مناسب نہیں ہے
کہ ایک بادشاہ کی لڑکی محض ایک جنگل کے رہنے والے
کے ساتھ شادی کرے“ *

Replied, *v.* answered **उत्तर** दिया दिया De-
prived, *v.* dispossessed; robbed छीन लिया लिया
Kingdom, *n.* state of a king **राजधानी**
چھین لیا Kingdom, *n.* state of a king
Driven, *v.* moved by force **निकाल**
दिया गया दिया گیا Banishment, *n.* exile **वनवास**
Driven into banishment—compelled to
leave his own country and to live in exile **देश-**
निकाला दे दिया गया **क्रोधित** किया किया *

मुनि ने उत्तर दिया “वह जंगल का रहने वाला नहीं है।
उसका बाप एक राजा है जिसका राज्य छीन लिया गया है और
उसे देश-निकाला दे दिया गया है। परन्तु तब भी सावित्री को
उसके साथ विवाह न करना चाहिये।”

منی نے جواب دیا ”وہ جنگل کا رہنے والا نہیں ہے۔ اسکا
باپ ایک بادشاہ ہے جسکی بادشاہت چھین لی گئی ہے اور

اُسے جلاوطن کر دیا گیا ہے - تمام پھر بھی ساوتری کو اُس کے ساتھ شادی نہ کرنا چاہئے *

Interrupted, v. stopped in speaking بولنے سے رोक दिया Have chosen—have selected चुना है; हुंठा है Is pledged—is engaged for दे दिया गया है Give up, v. leave छोड़ना *

सावित्री ने बीच में बात काटकर कहा “परन्तु मैंने उसे अपना पति बनाना निश्चय कर लिया है। मेरा चित्त उसी पर है और मैं उसे नहीं छोड़ सकती।”

साوتरी ने बिच में बात قطع کر کے کہا ”مگر میں نے اُسکو اپنا شوهر منتخب کر لیا ہے - میرا دل اُسی پر ہے اور میں اُسکو نہیں چھوڑ سکتی“ *

Page 68.

मुनि ने उत्तर दिया “तुमको उसके साथ विवाह न करना चाहिये।”
मुनि ने جواب दिया ”तुम کو اُس سے شادی نہ کرنی چاہئے“ *

सावित्री ने पूछा “परन्तु क्यों?”

साوتरी نے پوچھا - ”مگر کیوں؟“

Gravest, adj. most serious वड़े भारी सब से भारी Reasons, n. causes; grounds وجوہات Against prep. opposite to برخلاف Take place, v. occur होना *

मुनि ने उत्तर दिया “मुझ से न पूछो। विवाह के न कर के बहुत से भारी सबब हैं। यह कभी न होना चाहिये।”

مُنی نے جواب دیا ”مجھ سے مت بوجھو۔ شادی کے خلاف بہت بھاری وجوہات ہیں۔ یہ ہرگز نہ ہونا چاہئے۔“

Would not give way—would not yield دہنتی نہیں
 थी Doomed, *p. a.* condemned under a curse
 शाप लगा हुआ दिया Curse, *n.* evil wish
 * بددعا

परन्तु सावित्री नहीं मानती थी और आखिरकार मुनि ने
 कहा ”तुम सत्यवान् के साथ विवाह नहीं कर सकती। वह शाप
 लगा हुआ मनुष्य है, उसे शाप लगा है। आजसे एक वर्ष मैं वह
 मर जायगा।

مگر ساوِتری نہ دہنتی اور آخر کار مُنی نے کہا ”تم سَتیہ وَاں
 کے ساتھ شادی نہیں کر سکتیں۔ وہ ایک بددعا دیا ہوا
 شخص ہے۔ اس پر بددعا لگی ہے۔ آج سے ایک سال بعد
 وہ مرجائے گا۔“

Joined, *v.* combined; united मिल गया
 Joined with the Muni—seconded what the Muni
 had said مُنی کی بات میں بات ملائی
 की Forbade, *v.* prohibited; did not allow
 the marriage to be celebrated روک دی
 दी Strongly, *adv.* with great force दृढ़ता سے
 منع کیا
 Than before—than he had done upto
 this time पहिले की वनिस्वत کے پیشتر *
 بہ نسبت

तब राजा ने भी मुनि की बात में बात मिलाई और विवाह
 के लिये पहिले से भी ज़्यादा मना किया।

تب بادشاہ نے مُنی کی بات سے اتفاق کیا اور شادی
 کو بہ نسبت پیشتر کے زیادہ مضبوطی سے منع کیا *

Would not yield—would not give way कुछ नहीं
 सुनती थी; नहीं मानती थी ارضي نہ ہوئی, I have given
 my heart—I have fallen in love with him मैं उसपर
 मोहित होगई हूँ میں اسیپر عاشق ہوں Fear, *n.* alarm
 भय; डर خوف Death, *n.* the state of being dead मौत
 Doom, *n.* punishment दंड سزا Widowhood—
 the state of being a widow विधवापन ننداپا Cannot
 make me—cannot compel me नहीं बना सकती نہیں
 بنا سکتی Break, *v.* act against विरुद्ध करना; रोकना
 توڑنا Troth, *n.* truth; faith वचन; वादा; प्रण وعده *

परन्तु सावित्री कुछ नहीं मानती थी। उसने कहा “मैं तो
 मोहित हो चुकी और मेरे पति की मौत का डर या विधवा होने
 का भय भी मेरे प्रण को तोड़ नहीं सकता।”

مگر ساوتری راضی نہ ہوئی۔ اسنے کہا کہ میں اسیپر
 عاشق ہوں اور میرے شوہر کی وفات کا ڈر یا بیوہ ہونے کا
 خوف بھی میرے عہد کو نہیں توڑ سکتا *

Finding—looking देखकर دیکھکر Commands, *n.*
 orders आज्ञा حکم Entreaties, *n.* prayers; earnest
 requests प्रार्थनाएँ استعنائیں In vain वृथा
 ناخوش Unwilling, *adj.* reluctant वेमन की
 Consent, *n.* agreement मरज़ی رغامندی Join, *v.* unite
 ملنا *

पस अपनी सब आज्ञा और प्रार्थनाओं को निष्फल समझ
 राजा ने वेमन से रज़ामन्दी दे दी। सावित्री सत्यवान् से मिलने
 को जङ्गल में चली गई, क्योंकि उसने (सत्यवान् ने) अपने बूढ़े
 माता पिता को न छोड़ा।

پس آخر کار اپنے تمام احکام اور استدعاؤں کو بے فائدہ
سمجھ کر بادشاہ نے ناخوشی سے رضامندی دے دی ۔
ساوتری ستیہوان سے ملنے کے لئے جنگل میں چلی گئی
کیونکہ اُسے اپنے (ستیہوان نے) بدھے والدین کو نہیں
چھوڑا *

LESSON XXII.

SAVITRI—PART II.

Page 69.

Hut, *n.* cottage کھوپڑی Forgot, *v.* neg-
lected; slipped from memory بھول گئی
Splendours, *n.* grandeurs دھم دھام Joy,
n. pleasure; delight خوشی Serving, *part.*
rendering service * خدمت کرتے ہوئے

وہاں جنگل کی چھوٹی سی کھوپڑی میں ساوتری اپنے شوہر کے
ساتھ رہنے لگی اور شاہی محل کی تمام شان و شوکت کو
اپنے شوہر اور اُس کے بدھے والدین کی محبت اور خدمت
کی خوشی میں بھول گئی *

Dread, *n.* fear; terror بے خوف Future, *n.*
future time آنے والا زمانہ Black, *adj.*
dark کالی; اُंधیری - کلا Shade, *n.* پرچائی * سایہ

پرنتو وہ ناراد مونی کے وچنوں کو نہ بھول سکی اور بھونپ
کا ڈر کالی پرچائی کی طرح اُسکو بے خوف کرتا تھا ۔

مگر وہ نازد منی کی باتوں کو نہ بھول سکی اور آئندہ
کا خوف مثل ایک تاریک سایہ کے اسپر غالب تھا *

Flew by, *v.* passed away **وِیت گف ٹو**, Too,
adv. very **بہت** *Swiftly, adv.* quickly **جلدی سے**
Fatal, *adj.* dreadful **بھانک** Drew
nearer and nearer—approached nearer **پاس آنے**
لگا گیا **قرب** Hidden, *adj.* concealed **چھپا ہوا**
Bosom, *n.* heart **دل** * **چھپا ہوا**

دین اور مہینے سب جلدی وِیت گئے اور ہر گھنٹہ
بھانک دین پاس آتا تھا۔ پرنتو سत्यवान کو इसका कुछ
भी हाल नहीं मालूम था, क्योंकि सावित्री ने मुनि के वचनों
को अपने चित्त में ही रक्खा था और उन्हें अपने पति से भी
नहीं कहा था।

دن اور مہینے سب جلدی گزر گئے اور ہر گھنٹہ
مہلک دن قریب آتا جانا تھا۔ مگر سत्यवान کو اسکا کچھ
بھی عام نہ تھا کیونکہ سادھوی نے منی کے الفاظ اپنے دل
میں مستفی رکھے تھے اور انہیں اپنے شوہر کو بھی نہیں
بتلایا تھا *

Arrived, *v.* approached **آگیا** - **آن پہونچا**
Resolved, *v.* determined **ویچار کیا** Part, *v.*
separate **جدا کرنا** To set out—to start **رہانا**
ہونا **روانہ** Usual, *a.* ordinary **ساধারণ**
Gather, *v.* collect **یکٹھا کرنا** Firewood, *n.*
wood-used as fuel **دھن** Gently, *adv.* tenderly
بہت ہی پیار سے **نرتیڈ**, *v.*
nourished; brought up **پلئی** **ہوئی** **کی گئی**

Insisted, *v.* persisted ہٹ کیا - مجبور کیا ضد کی
Gave way—agreed راجی ہو گیا * راضی

آخیرکار وہ بھنکر সময় آگیا اور ساویتری نے
विचार कर लिया कि पति से किसी माँति अलग न होगी। पस
जब सत्यवान् जैसे कि वह जाया करता था जङ्गल में फल और
जड़ी वूटी इकट्ठी करने और ईंधन काटने जाने लगा तो सावित्री
ने भी उसके साथ जाने को कहा। सत्यवान् उसे लेजाने को
राजी न था, क्योंकि वह समझता था कि वह जङ्गल एक युवा
और लाड़-प्यार से पली राजकुमारी के योग्य स्थान नहीं है।
परन्तु सावित्री ने हठ किया, पस वह अंत में राजी होगया
और वे दोनों इकट्ठे चलदिये।

آخر کار وہ خوفناک دن آگیا اور ساوتری نے ارادہ کر لیا کہ
وہ کسی طرح اپنے شوہر سے جدا نہ ہوگی - پس جب سنیہ وان
حسب معمول جنگل میں پھل اور جڑی بوٹی اکٹھا کرنے
اور ایندھن کاٹنے کے لئے جانے والا تھا تو ساوتری نے کہا کہ
وہ اُس کے ساتھ چلے گی - سنیہ وان اِس کو لیجانیکہ لئے
راضی نہ تھا کیونکہ اُس نے خیال کیا کہ جنگل ایک نوجوان
اور لاڈ پیار سے پرورش کی ہوئی شاہزادی کے لئے مذاسب
جگہ نہیں ہے - مگر ساوتری نے ضد کی اسلئے وہ آخر راضی
ہو گیا اور وہ باہم چلے گئے *

Busied, *v.* engaged کام میں لگایا - کام
میں لگایا

Page 70.

Presently, *adv.* instantly فوراً Seized, *v.*
caught hold of پکڑ لیا Sad, *adj.* sorry
رنجیदा Dark, *adj.* gloomy اُंधیرا تاریک

Dreaded, *adj.* terrible भयंकर خوفناک Doom, *n.* शाप
 بددعا Fallen upon, *v.* befallen पड़ा آپڑا ❀

सत्यवान् अपनी रीति के अनुसार फल और जड़ें इकट्ठी करने लगा और कुछ लकड़ी काटने लगा। तुरन्त ही उसको बड़ा दर्द मालूम पड़ने लगा और वह सावित्री से कहने आया। तब बेचारी सावित्री उदास और निराश होगई, क्योंकि वह जान गई कि भयंकर शाप उसे लग गया।

ستیہ وان حسب معمول پہل اور چیزیں اکٹھا کرنے لگا اور
 کچھہ ایندھن کاٹنے لگا۔ مگر فوراً ہی اُس کے زور کا درد ہونے
 لگا اور وہ ساوتری سے کہنے کے لئے آیا۔ تب بیچاری ساوتری کا
 دل غمگین اور تاریک ہو گیا کیونکہ وہ جان گئی کہ مہلک
 بددعا اُسے لگ گئی ❀

Lap, *n.* bosom गोद گود Suggest, *v.* hint بتانا
 آرام - درد دور کرنا Ease, *v.* alleviate آرام دینا
 Pain, *n.* trouble تکیف دُ:خ پہونچانا Unconscious,
adj. having no mental perception; senseless बेहوش
 Ceased, *v.* stopped रुک गया رک گیا Beat, *v.*
 palpitate धड़कना دھڑکنا ❀

उसने उसका सिर अपनी गोद में रख लिया और उसके दुःख को दूर करने को जो कुछ वह प्रेम में कर सकती थी उसने किया, परन्तु उसका सब यत्न बूझा था। थोड़ी देर पीछे वह बेहोश होगया और उसका दिल धड़कना बन्द होगया और सत्यवान् मरगया।

اُسنے اسکا سر اپنی گود میں رکھ لیا۔ اور اس کی
 تکلیف دور کرنے کے لئے تمام جو کچھ کہ وہ محبت میں
 کرسکتی تھی اُسنے کیا۔ مگر اُسکی تمام کوششیں رایگاں گئیں

تھوڑی دیر میں وہ بیدوش ہو گیا۔ اُس کا دل دھوکا بند
 ہو گیا اور سیدہ ران مر گیا *

Scarcely, *adv.* hardly **مُشکل سے** Realized, *v.* felt strongly **یقین لائی** विश्वास किया The
 dreadful truth—the death of her husband **مہمکنر**
 घटना अर्थात् अपने पति की मौत **آوے** Aware,
a. conscious **آگاہ** Drawing, *part.* coming **آتے**
 हुए ہوئے *

Page 71.

Beheld, *v.* saw **دیکھا** Messengers, *n.* orderlies
 दूत **پیامبر-قاصد** Yama, *n.* the god of death **यमराज**
 Carry away, *v.* take away **لے جانا** लेजाना
 Abandon, *v.* leave **छोड़ना** छोड़ना Body, *n.* corpse **लाश**
 Great, *a.* strong **مضبوط** Power, *n.*
 strength; influence **تاکت-کشش** Durst not—
 dared not **ہیئت نہ کی۔ ہمت نہ پڑی** हिम्मत न पड़ी
 Retired, *v.* went away **چلے گئے** Baffled, *p. a.*
 failed; defeated **ہارے ہوئے** हारे हुये *

सावित्री के चित्त में इस भयंकर घटना का विश्वास मुश्किल
 से हुआ ही था कि उसने किसी को पास आते सुना । उसने
 ऊपर को दृष्टि की और यमराज के दूत देख पड़े, वे सत्यवान्
 के आत्मा को लेने आये थे ; परन्तु सावित्री अपने पति की
 लाश को नहीं छोड़ती थी और उसकी सुन्दरता और गुणों का
 इतना प्रभाव था कि दूतों को पास आने की हिम्मत न हुई
 किन्तु हारकर लौट गए ।

ساوٹری مشکل سے اس خوفناک وقوعہ کا خیال دلائیں
 لائی تھی کہ اُس نے کسی کو نزدیک آتے ہوئے معلوم کیا۔

اُسنے ارپور نظر اُٹھائی اور جم یعنی ملک الموت کے پیامبروں کو دیکھا جو کہ سنیہ دان کی روح کو لے جانیکے لئے آئے تھے۔ مگر ساوتری اپنے شوہر کی نعش کو نہیں چھوڑتی تھی اور اُسکی خوبصورتی اور خوبیوں کی کشش اسقدر زیادہ تھی کہ پیامبروں کو زیادہ قریب آنے کی ہمت نہ ہوئی اور ناکامیاب واپس چلے گئے۔ *

Give way—to agree راضی ہونا Watch, v. look, observe دیکھنا Anguish, n. extreme pain of mind کُش تکیف Beloved, a. affectionate پیارا Give up—leave छोड़نا Hope, n. prospect آशा امید Follow, v. go after پیچھے ۲ جانا In the kingdom of dead—in the kingdom where Yama reigns यमलोक جم کی بادشاہت *

تुरنت स्वयं यमराज आए । अब सावित्री को मानना पड़ा और क्लेश में देखती ही रही कि यमराज उसके प्यारे पति को ले गये ; परन्तु अब भी उसने सब आशाएं न छोड़ीं । उसने यमलोक तक यमराज का पीछा करने का इरादा कर लिया ।

فوراً جم خود آئے۔ اب ساوتری کو راضی ہونا پڑا اور تکلیف میں دیکھتی تھی کہ ملک الموت اُس کے پیارے شوہر کو لے گئے۔ مگر اُس نے اب بھی کل امیدیں نہ چھوڑیں۔ اُس نے جم کے ساتھ ساتھ جم کی بادشاہت تک بھی جانیگا ارادہ کر لیا *

Footsteps, n. the sound of feet پیر کی آہٹ پیچھے Behind, prep. after پیچھے Turning, part. turning towards her फिरकर Bade, v. ordered

आज्ञा दी *حکم دیا* To go back—to return लौट जाने को
* واپس جانے کو

यमराज ने अपने पीछे उसके पैरों की आहट सुनी और
फिरकर उसे लौट जाने की आज्ञा दी ; परन्तु वह अब भी उसका
पीछा ही करती गई ।

جم نے اپنے پیچھے اُس کے پیروں کی آواز سنی اور پھر کو
اُس سے لوٹ جانے کے لئے کہا۔ مگر پھر بھی وہ اُس کا پیچھا
ہی کرتی گئی *

Moved, *v.* affected असर हुआ Pity, *n.*
kindness दया *رحم* Was moved to pity—felt pity दया
आई *رحم آیا* Sight, *n.* appearance ; glance दृष्टि *نظر*
Sorrow, *n.* grief शोक *رنج* Courage, *n.* bravery हिम्मत
To himself—within himself अपने चित्त में *دل*
Boon, *n.* favour ; gift इनाम *انعام* Persuaded, *v.*
prevailed मानजाय *هو جائے* *راضی* Return, *v.* go back
लौट जाना *واپس جانا* *

उसकी सुन्दरता, शोक और इतना साहस देखकर यमराज
को उसपर दया आई, उसने अपने मन में सोचा “मैं उसे
एक वरदान दूँगा और फिर वह लौट जाने को राजी हो
जायगी ।”

جم کو اُسکی خوبصورتی - رنج اور اسقدر ہمت دیکھکر
اُسپر رحم آیا۔ اُس نے اپنے دل میں خیال کیا “میں اُسکو ایک
دعا دوں گا اور تب وہ واپس جانے کے لئے راضی ہو جائیگی *”

Turned round to—turned round in the direc-
tion of मुँह फेरा *مخاطب* Desire, *v.* wish चाहना
Except, *adv.* but ; with the exception
of सिवाय *سوائے* Life, *n.* soul आत्मा *روح* It shall

be yours—it shall be given to you वह तुम्हें दिया जायगा * وہ تمکو دیا جائیگا

पस उसने सावित्री की ओर मुँह फेरकर कहा “अपने पति की जान के सिवाय और जो कुछ इनाम चाहो सो माँगो और वह तुम्हें दिया जायगा।”

پس وہ ساتری کی طرف مخاطب ہوا اور کہا ”اپنے شوہر کی زندگی کے علاوہ اگر تمکو کوئی انعام چاہئے تو مانگو اور وہ تمکو دیا جائیگا *

After a moment's thought—after thinking for a moment पलभर सोचने के पीछे तेवڑی دیو خیال کرنے بعد جواب दिया Replied, v. answered उत्तर दिया Give back, v. return लौटाना کرنا Eyesight—the power of seeing देखने की ताकत کی قوت دیکھنے Father-in-law—father of the husband श्वसुर * خسرو

सावित्री ने पलभर सोचने के बाद उत्तर दिया “मेरे श्वसुर को देखने की ताकत दो।”

ساتری نے تہوڑی دیر سوچنے کے بعد جواب دیا ”میرے شہر کو قوت بینائی پھر عطا کرو *

That shall be done—that shall be granted, i. e., thy father-in-law shall have his eyesight यह मिल जायगा * یہ منظور کیا جائیگا Follow, v. pursue पीछा करना * پیچھا کرنا

यमराज ने उत्तर दिया “यह मिल जायगा ; परन्तु अब मेरे पीछे न आना ;” परन्तु सावित्री अब भी उसका पीछा करती ही गई ।

جم نے جواب دیا ”یہ عطا کیا جائیگا مگر اب میرے پیچھے مت آنا۔“ لیکن ساوتری اب بھی اُس کا پیچھا کرتی ہی گئی *
چھٹکارا پانا

Get rid of—free from छुटकारा पाना Boon, n. इनाम; वरदान. Grant, v.
sanction देना. منظور کرنا *
यमराज यह न जानकर कि उससे कैसे पीछा छुड़ावे उस-

से बोला “वे बच्ची, एक इनाम और माँग और मैं तुझे दूँगा।”

جم نے یہ نہ جان کر کہ اُس سے کیسے چھٹکارا پاوے کہا ”اے بچی ایک بخشش اور مانگو اور میں اُسکو تجھے دوں گا *
Page 72.

Kingdom, n. state राज्य بادشاہت All that—all what सब जो कुछ Taken from him—
snatched from him उससे छीन लिया गया
लिया گیا *

सावित्री ने उत्तर दिया “मेरे श्वसुर दमसेन को उनका राज्य दो और सब जो कुछ कि उनसे छीन लिया गया है वह भी दो।”

साوتरी نے جواب دیا ”میرے خسر دم سین کو انکی بادشاہت اور تمام جو کچھ کہ اُن سے چھین لیا گیا ہے انہیں پھر عطا کرو *“

Wish, n. desire ; prayer इच्छा Is granted—is accepted स्वीकार की जाती है
Your wish is granted—your prayer is accepted,
منظور کی جاتی ہے

i. e., the kingdom of Damsen, your father-in-law will be restored to with all that has been taken from him **تسہاری درخواست** **منظور کی جاتی ہے** *
 i. e., the kingdom of Damsen, your father-in-law will be restored to with all that has been taken from him **تسہاری درخواست** **منظور کی جاتی ہے** *

यमराज ने कहा “तेरी इच्छा स्वीकार की जाती है, अब मेरे पीछे न आओ। यह स्थान तुम लोगों के लिये नहीं है।”
 جم نے کہا ”تسہاری درخواست منظور کی جاتی ہے -
 اب میرے پیچھے مت آؤ - یہ جگہ تسہارے لئے نہیں ہے *”

Persuade, v. prevail upon मनाना; राजी करना راضی
 Gift, n. boon; present इनाम بخشش Some-
 thing for yourself—something concerning you
 कुछ अपने लिये **کچھ اپنے لئے** *

परन्तु सावित्री अब भी पीछा करती ही गई।

مگر ساوتری اب بھی پیچھا کرتی ہی گئی *
 और यमराज यह न जानकर कि उसे कैसे लौटावे उससे कहने लगा “मैं तुमको एक अन्तिम इनाम दूंगा। इस बार कुछ अपने लिये माँगो।”

اور جم نے یہ نہ جان کر کہ اُسے کیسے لوٹ جائیگی **لئے راضی**
 کرے کہا ”میں تم کو ایک آخری انعام دوں گا - اس مرتبہ **کچھ اپنے لئے مانگو ***“

तब सावित्री ने तुरन्त उत्तर दिया “यह वरदान दो कि मैं सौ बेटों की माता होऊँ।”

تب ساوتری نے فوراً جواب دیا ”یہ دعا عطا **کہہجئے**
 کہ میں سو لڑکوں کی ماں ہوں *”

यमराज ने कहा कि यह भी दिया गया।

جم نے کہا ”یہ بھی عطا کیا گیا *”

परन्तु सावित्री अब भी उसके पीछे २ चलती गई और तब
 यमराज ने आश्चर्य करके कहा “क्या मैंने जो कुछ तुमने माँगा
 तुमको नहीं दिया है ? अब तुम मेरे पीछे २ क्यों आती हो ?”
 مگر اب بھی ساونہی پیچھے پیچھے آتی تھی - اور ہم
 نے متعجب ہو کر کہا ”کیا میں نے تمہاری تمام درخواستیں
 منظور نہیں کیں ؟ اب تم میرے پیچھے پیچھے کیوں آتی
 ہو ؟“

Wait for, *v.* await **راہہ** **دیکھنا** **کرنا** **انتظار** **Prom-**
 ised, *v.* gave word **واہدا** **کیا** **وعدہ** **کیا** **Without,**
prep. in the absence of **بہنا** **Empty, a.** useless;
 vain **بہنا** **فصول** **Words, n.** promises **وہنا**
 وعدہ **Empty words—words having no meanings** **بہنا**
 * **بہنا** **الفاظ** **خالی** **الفاظ** **بہنا**

सावित्री ने उत्तर दिया “मैं अपने पति की बात जोह रही हूँ। क्या तुमने मुझे पुत्रों का वचन नहीं दिया है? परन्तु मेरे लिये पति के बिना तुम्हारा वचन बिल्कुल ब्रूथा है।”

سارتری نے جواب دیا ”میں آپ شوہر کا انتظار کرتی ہوں۔ کیا تم نے مجھ کو لڑکوں کے دینے کا وعدہ نہیں کیا ہے؟ مگر بلا میرے شوہر کے آپ کا قول محض خالی الفاظ ہیں۔“

Saw, *v.* observed ; found دیکھا۔ معلوم کیا
 Conquered, *v.* subdued جیت لیا فتح کر لیا Courage,
n. bravery ویرتا بہادری ہمت Blessed, *v.* bestowed
 happiness دُآا دی برکت دی Restored, *v.* returned
 لُٹا دیا * واپس کیا

تو یمران نے دیکھا کہ وہ ساوتری کی بہادری-سچائی اور
 ہمت سے ہار گیا۔ اُس نے اُس کو برکت دی اور اُس کا شوہر
 پتی سے لُٹا دیا۔

تب جم نے دیکھا کہ وہ ساوتری کی بہادری-سچائی اور
 ہمت سے ہار گیا۔ اُس نے اُس کو برکت دی اور اُس کا شوہر
 اُس کو واپس دیا *

Awoke, *v.* arose from sleep جاگا Knowing
 nothing of—quite ignorant of بالکل اِنجانِ وِلقول
 واقع ہوا یا ہوا Had taken place—had happened
 * تھا

ساتھ وَاں جلدی جاگا۔ جو کُچھ ہوا یا اُسکا حال سے
 کُچھ نہی مالم تھا۔

ساتھ وَاں فوراً جاگا۔ تمام جو کُچھ کہ واقع ہوا تھا اُسکا
 اُسے کُچھ نہی علم نہ تھا *

Too, *n.* very بہت Late, *n.* delayed دیر سے
 واپس جانا لُٹکر جانا Return, *v.* go back دیر سے
 * آجکی شب آج کی رات To-night—this night

اُس نے کہا "تو نے مجھے اتنی دیر تک کیوں سوئے دیا؟
 اب آج رات کو دیر لُٹنے کو بہت دیر ہو گئی ہے۔"

اُس نے کہا "تم نے مجھے اس قدر دیر تک کیوں سوئے دیا؟
 اب آج رات کو مکان جانیکے لئے بہت دیر ہو گئی ہے۔"

Spent, *v.* passed बिताई گزاری Sight, *n.* power of seeing देखने की ताकत Restored, *v.* returned; gained back लौट आई Seeking, *part.* searching तलाश करते हुये ہوئے Everywhere, *adv.* in every place हर एक जगह جگہ جگہ *
 * ہر ایک جگہ جگہ

पस वे रात को जङ्गल में रहे। सुबह होते ही वे घर लौटे और देखा कि दमसेन को फिर देखने की ताकत आ गई और वह उन्हें हर जगह ढूँढ रहा था।

پس انہوں نے رات جنگل میں بسر کی - صبح وہ جھونپڑی کو واپس گئے اور دیکھا کہ دمسین کو اب پھر قوت باصرہ حاصل ہو گئی اور وہ انکو ہر جگہ تلاش کر رہا تھا *
 * تھا

Page 73.

Wonderful, *a.* strange; surprising अद्भुत; आश्चर्यजनक عجیب Had happened—had taken place हुआ था *
 * واقع ہوا تھا

फिर वे सब इकट्ठे घर पहुँचे और सावित्री ने सब आश्चर्यजनक वृत्तान्त जो कुछ हुआ था उनसे कह सुनाया।

تب وہ سب باہم مکان گئے اور سادتری نے ان سے عجیب قصہ یعنی تمام جو کچھ واقع ہوا تھا بیان کیا *
 * بیان کیا

Came true—came to pass to be right; proved right सच्चा हुआ सچ Happiness, *n.* contentment संतुष्टता خوشی Noble, *a.* gentle भले *
 * تیک

यमराज के वचन सच्चे हुए। दमसेन को उसका राज्य मिल गया। सावित्री अपने पति के साथ वर्षों सुख-चैन से रही और कई भले पुत्रों की माता हुई।

جم کا وعدہ صحیح نکلا - دم سون کو اُسکی بادشاہت
مل گئی اور سادتری اپنے شوہر کے ساتھ برسوں خوشی میں
زندہ رہی اور بہت سے نیک لوگوں کی ماں ہوئی *

LESSON XXIII.

THE WISE FLIES.

عقلمند مکھیاں | مکیلیاں

Page 73.

STANZA 1. PROSE ORDER :—A hungry spider made a web of so very fine thread (that) your fingers could scarce feel.....line. It spun rounddone.

Hungry, *a.* feeling hunger بھوکھی Spider, *n.* an insect مکھی Made, *v.* prepared بنا یا Web, *n.* a texture جالا Thread, *n.* fine cord for sewing تار Fine, *a.* thin پتلا Tiny, *a.* small छोटी Fingers, *n.* انگلیاں Scarce, *adv.* scarcely; hardly مشکل سے سے Feel, *v.* touch دھونے Slender, *a.* thin پتلی Line, *n.* thread تار, * تاکا

Page 74.

Round about—in all directions چاروں ओर Spun, *v.* drew out and twisted into threads کاٹا Straight, *a.* direct سیدھا

Across, *prep.* from side to side आरपार آریار Was done—was finished पूरा हुआ ہوا ختم ہوا-تیار ہوا ❀

एक भूखी मकड़ी ने ऐसे पतले तागे का एक जाला बनाया कि तुम्हारी छोटी उड़लियाँ उस छोटे पतले तागे को मुश्किल से दटोल सकती थीं। उसने चारों ही ओर काता। ठीक सीधा आरपार और फिर पीछे की ओर, यहाँ तक कि जाला पूर्ण होगया।

ایک بھوکھی مکڑی نے ایسے باریک تاگے کا ایک جالا بنایا کہ تمہاری چھوٹی انگلیاں مشکل سے اُس باریک چھوٹے تار کو معلوم کوسکتی تھیں۔ اُس نے پورے طور سے چاروں طرف ہی کاٹا۔ ڈھیک آریار اور پھر پیدھے۔ یہاں تک کہ جالا تیار ہو گیا *

STANZA 2. PROSE ORDER:—O, what a pretty shining web it was when it was done; all the little flies came to see it hanging in the son. They danced round about.....glanced.

Pretty, *a.* beautiful; nice सुन्दर خوبصورت
Shining, *a.* bright चमकीला چمکے
Hanging, *part.* suspending लटकता हुआ لٹکتا Sun, *n.* sunshine
धूप دھوپ Danced, *v.* moved with measured steps
ناچیں Darted, *v.* pounced झपटीں
Glanced, *v.* looked with a sudden cast of the eyes
एक निगाह से देखा دیکھا *

जब वह बनगया तो कैसा सुन्दर और चमकीला जाला मालूम पड़ता था, सब छोटी मक्खियाँ उसे धूप में लटका देखने को आईं। वे चारों ओर, और चारों ओर, और चारों ओर

नाचों, जाले के आरपार, और फिर पोछे भपट्टी और देखता
रहों ।

جب وہ تیار ہو گیا تو کیسا خوبصورت اور چمکیلا جالا معلوم ہوتا تھا۔ تمام چھوٹی مکھیاں اُس کو دھوپ میں لٹکتے ہوئے دیکھنے کے لئے آئیں۔ چاروں طرف اور چاروں طرف اور چاروں طرف وہ ناچیں جالے کے اُپر۔ اور پھر پھر چھپتی اور دیکھتی رہیں *

STANZA 3. PROSE ORDER :—Not much change.

Sat, *v.* perched बैठी بیٹھی Watched, *v.* observed
 देखा دیکھا Happy, *n.* merry खुश خوش Saw, *v.* looked
 देखा دیکھا Low नीचे نیچے *

भूखी मकड़ी बैठी रही और छोटी खुश मक्खियाँ को देखती रही। उसने अपने सिर के चारों ओर देखा क्योंकि उसके इतनी आँखें थीं। वे चारों ओर, और चारों ओर, और चारों ओर गईं जाले के आरपार, और फिर पीछे कभी ऊपर और कभी नीचे।

بہو کہتی مکتوی بیٹھی رہی اور خوش مکھیوں کو دیکھتے ہی
 رہی - اُس نے اپنے سر کے چاروں طرف دیکھا کہ وہاں اُس کے اِس قدر
 آنکھیں تھیں - چاروں طرف اور چاروں طرف اور چاروں طرف
 وہ گئیں جالے کے اُپر اور پھر پیچھے کبھی اُپر اور کبھی
 نیچے *

STANZA 4. PROSE ORDER :—The spider said to the fly, "I am getting very hungry, (and) if you would come into my house, we (*i. e.*, you and I) would have dinner. But all flitted as before round about and round about and round about once more across the web and back again.

Getting, *part.* feeling; becoming **मालूम करती हुई; होती हुई** **معلوم کرتی ہوئی** Said, *v.* told **कहा** Dinner, *n.* the principal meal of the day taken between morning and evening **भोजन** **کھانا** Flitted, *v.* darted; flew with rapidity **फड़फड़ाई; उड़ी** **آزین ***

मकड़ी ने मकखी से कहा "मुझे बहुत भख मालूम हो रही है। यदि तुम मेरे घर मैं आओगी तो हम और तुम दोनों भोजन करेंगी।" वे सब पहिले की तरह चारों ओर, और फिर चारों ओर, और फिर चारों ओर, एक मर्तबा और जाले के आर-पार, और फिर पीछे उड़ी।

مکڑی نے مکھی سے کہا کہ مجھے کو بہت معلوم ہو رہی ہے۔ اگر تم میرے مکان میں آؤ گی تو ہم اور تم دونوں کھانا کھا سکیں گے۔ وہ سب پیشتر کی طرح چاروں طرف اور چاروں طرف اور چاروں طرف ایک مرتبہ اور جالے کے آریار اور پھر پیچھے آئیں *

Page 75.

STANZA 5. PROSE ORDER:—You see, the flies were much too wise to venture near the spider; they flapped their little wings, and flew in circles rather wider.

They went round about, and round about, and round about; and then they flew away across the web, and back again.

Wise, *a.* clever **बुद्धिमान** **هوشیار - عقلمند** Venture, *v.* dare **हिम्मत करना** **ہمت کرنا** Flapped, *v.* made sound with wings **फड़फड़ाई** **پڑپڑائیں** Wings, *n.*

feathers ; arms पर पर Flew, *v.* were on their wings
 उड़ें اڑیں Circles, *n.* circular figures; round
 about ways चकर دایرے Rather, *adv.* to some extent
 किसी قدر کسی قدر *

तुम देखते हो, मक्खियाँ बहुत ही अकृमन्द थीं, उन्होंने
 मकड़ों के पास आने की हिम्मत न की। उन्होंने अपने छोटे पर
 फड़फड़ाए और इतना चौड़े चकर बाँधकर उड़ें। वे चारों
 ओर, और चारों ओर, और चारों ओर जाले के आरपार
 और फिर पीछे गईं, और तब वे उड़ गईं।

تم دیکھتے ہو کہ مکھیوں کے نزدیک جانے کی
 جرات کرنے کے لئے بہت عقلمند تھیں۔ انہوں نے اپنے چھوٹے
 پروں کو پیچ پیچایا اور زیادہ چوڑے دائرے میں اڑیں۔ چاروں
 طرف اور چاروں طرف اور چاروں طرف جالے کے آہار اور پھر
 پھر دے گئیں اور تب وہ اڑ گئیں *

LESSON XXIV.

ALI KHWAJA AND THE MERCHANT OF BAGHDAD—PART I.

अलीख्वाजा और बग़दाद का सौदागर, भाग १।

علي خواجه اور بغداد کا سوداگر—حصہ اول *

Page 75.

Reign, *n.* kingdom; period of ruling राज्य
 بادشاہت. Lived—existed रहتا था تھا Merchant,
n. one who deals in goods; trader साहकार سوداگر
 Content, *n.* satisfaction सन्तुष्टता; प्रसन्नता خوشی آرام

Small, *a.* moderate, ordinary थोड़ा Profit, *n.* gains लाभ Trade, *n.* business तिजारत; व्यापार روزگار *

हारून-उल्ल-रशीद के राज्य में बग़दाद में एक साहूकार रहता था जिसका नाम अलीख्वाजा था। उसके न खी थी न बच्चा; परन्तु वह अपने व्यापार के थोड़े नफ़े पर सन्तोष से रहता था।

हारून الرشید کے عہد حکومت میں بغداد میں ایک سوداگر موسومہ علی خواجہ رہتا تھا۔ اس کے نہ تو بیوی تھی اور نہ بچہ۔ مگر وہ اپنی تجارت کے تھوڑے منافع پر قناعت سے رہتا تھا *

Page 76.

Dreamt, *v.* saw in dream स्वप्न देखा خواب دیدیکھا
old, *a.* aged वृद्धا Beside, *prep.* by the side of پاس
पास قریب Reproached, *v.* rebuked भला-बुरा
कहा कहा لعنت ملامت Pilgrimage, *n.* journey to
sacred places तीर्थ-यात्रा Pay, *v.* give देना
Attention, *n.* heed ध्यान خیال Same, *a.*
very वही In succession, *adv.* continually लगातार
Alarmed—was frightened डरा हुआ خوف-زدہ
Obey, *v.* act in obedience to आज्ञा मानना حکم-ماندا
Misfortune, *n.* calamity विपत्ति مصیبت بدقسمتی
Sure, *a.* certain निश्चयاً ضرور Follow, *v.* come
after آنا-واقع ہونا *

एक रात को उसने स्वप्न देखा कि एक वृद्धा आदमी उसके पलंग के पास खड़ा उसे भला-बुरा कहता है और यह कहता है “तू मक्का की तीर्थ यात्रा को क्यों नहीं जाता?” पहिले

तो अलीख्वाजा ने इस स्वप्न पर ज्यादा ध्यान न दिया, परन्तु जब तीन रात बराबर वही स्वप्न दिखाई दिया तो वह डरने लगा और सोचने लगा कि यदि मैं बूढ़े आदमी की आज्ञा न मानूँ तो शायद कुछ विपत्ति झेलनी पड़े।

ایک رات کو اُس نے خواب دیکھا کہ ایک بدھا اُس کی چارپائی کے قریب کھڑا ہو کر اُس کو یہ کہتے ہوئے لعنت ملامت کرتا ہے کہ تو مکہ زیارت کے لئے کہوں نہیں جاتا؟ علی خواجہ نے پہلے اس خواب پر کچھ خیال نہ کیا۔ مگر جبکہ تین رات وہ ہی خواب لگا کر دکھائی پڑا تو وہ ڈر لگا اور خیال کیا کہ اگر وہ بدھے آدمی کا حکم نہیں مانے گا تو کوئی مصیبت ضرور واقع ہوگی *

Made up his mind—resolved दृढ़ विचार कर लिया روانہ ہونا Start, v. set out; go on روانا ہونا Without delay, adv. at once فوراً Sold, v. disposed of बेच डाली; उठा दी فروخت کردی Shop, n. دکان Goods, n. articles مال Furniture, n. effects असबाब Put, v. keep रखना Spare, a. extra; left after expenditure बचा हुआ Enough, a. sufficient काफी Money, n. wealth धन Journey, n. travelling यात्रा A hundred pieces of gold—one hundred sovereigns or mohurs एक सौ अशर्फियाँ * ایک سو اشرفیاں

पस उसने विचार किया कि तुरन्त तीर्थ-यात्रा करने जाऊँ। उसने जल्दी अपनी दुकान और अपना सब माल असबाब बेच डाला, परन्तु वह यह नहीं जानता था कि बचा हुआ धन कहाँ रखे; क्योंकि यात्रा के लिये काफी रुपया ले लेने पर भी उसके पास एक सौ मुहर बच गई।

پس اُس نے فوراً زیارت کے واسطے جائیکا ارادہ کر لیا۔
 اُس نے اپنی دوکان اور کل مال و اسباب فروخت کر ڈالا۔ مگر
 اُسکو یہ نہیں معلوم تھا کہ بچا ہوا روپیہ کہاں رکھے۔
 کیونکہ سفر کے لئے کافی روپیہ رکھنے کے بعد بھی اُس کے
 پاس ایک سو اشرفیاں باقی بیچ گئیں *

Bank, n. a place where monetary transactions
 are made **مہاجنوں کی کوٹھی** Trusted, v.
 relied on **विश्वास किया** Conceal, v. keep
 secretly; hide **छिपانا** Jar, n. pot **वर्तन**
 Olives **जैतून** Hand over—make over **दे देना**
 حفاظت کرنا **To keep; v. to protect** رکھا کرنا
 Telling—informing **کہتے ہوئے** * کہتے ہوئے

وہ دنوں بँک نہ تھے **जिनका विश्वास किया जाता,**
 پس **उसने** **विचार कर लिया** **कि अपना धन जैतून के घड़े में**
छिपा दे और फिर घड़े को बिना बताए कि उसमें क्या है अपने
किसी मित्र को सौंप दे कि वह उसे अपने पास रहने दे।
 اُن دنوں **बैंक** نہ تھے کہ **जन्का اعتبار किया** جاوے
 پس **असने** **अरاده कर लिया** کہ **अपना** **रोपिह** **जैतून के** **एक** **गहरे** **में**
छिपावे اور **तब** **अस** **गहरे** **को** **बला** **बतलावे** **होئے** کہ **अस** **में**
किया **है** **अपने** **किसी** **दोस्त** **को** **दे** **کھنے** **के** **لئے** **سپرد کرے** *

Put, v. placed **रक्खा** Gold pieces, n. mohurs
अश्रफियाँ Bottom, n. lowest part of a thing
तलैटी Filled, v. made full **भर दिया**
Olives, n. जैतून Sealed, v. affixed a seal
सुहर लगा दी Brother merchant—fellow
merchant साथी **साहकार** **सुदागर** **साथी** **Come back,**
v. return back **लौटकर आना** **वाپس** *

इसके अनुसार उसने मुहरँ घड़े की पेंदी में रखदीँ और फिर उसे जैतून से भरदिया और उसपर मुहर लगादी । तब वह एक साथी साहूकार के पास गया और उससे कहा “ मैं कुछ दिनों में मक्का जाने वाला हूँ । क्या आप कृपाकर इस जैतून के घड़े को रख लोगे जबतक कि मैं लौटकर आऊँ ? ”

اس کے بموجب اس نے گھڑے کی پینڈی میں اشرفیاں رکھ دیں تب اُس کو زیتون سے بھر دیا اور اُس پر مہر لگا دی۔ تب وہ ایک ساتھی سوداگر کے یہاں گیا اور اُس سے کہا ” میں چند روز میں مکہ کے لئے روانہ ہونے والا ہوں۔ کیا آپ براہ مہربانی اس زیتون کے گھڑے کو اپنے پاس رکھینگے جب تک کہ میں واپس آؤں ؟ ”

Replied, *v.* answered उत्तर दिया Cer-
tainly, *adv.* surely वैशक बेशक Key, *n.* an instru-
ment for shutting or opening a lock ताली कنجی
Store-room, *n.* godown गोदामघर *to* get पाना पाना Safe, *a.* secure सुरक्षित محفوظ *

साहूकार ने उत्तर दिया “वैशक, यह मेरे गोदाम की ताली लो और घड़े को जहाँ चाहो वहाँ रखदो । जब तुम लौटकर आओगे तो उसे वहीं सुरक्षित पाओगे ।”

सूदागर ने जवाब दिया “बेशक- ये मेरे गोदाम की ताली लो और गहरे को जहाँ चाहो वहाँ रखदो-दो-जब तम वापस आऊँगे तो अस्को वहीं محفوظ पाऊँगे * ”

Page 77.

Started off, *v.* set out चल दिया - روانه ہوا
Nothing more was heard of him—no more news
were received of him फिर उसका कुछ हाल नहीं सुना
गया * अस् के نسبت کچھ نہیں سنا گیا

پس علی خواجه نے اپنے زیتون کے گھڑے کو سوداگر کے
گودام میں رکھ دیا اور مکہ کو روانہ ہوا۔ اُسوقت سے اُس کی
نسبت اور کچھ نہ رہی سنا گیا *

अलीख्वाजा को मक्का गए सात वर्ष बीतने पर एक दिन ऐसा हुआ कि साहूकार की स्त्री ने अपने पति से कहा “मुझे ज़ैतून चखे हुए कितना समय बीत गया। क्या तुम्हारे पास कोई है ?”

Mention, *v.* speak of **ذکر کرنا** **ज़िक्र करना** Call back to mind—remind **याद दिला** **دلانا** **یاد دلانا** Ago, *adv.* passed **बीते** **گزرے** Wonder, *v.* feel astonished **आश्चर्य करना** **تعجب کرنا** What has become of him—what has befallen him **اُسے کیا ہوا** **उसे क्या हुआ** Forgotten, *v.* lost the memory of **بھول گیا** **भल गया** *

तब साहूकार ने कहा “जब तुम जैतून का ज़िक्र करती हो तो तुम मुझे अलीख्वाजा की याद दिला देती हो जिसे मक्का गए सात वर्ष हुए। मुझे अचरज है कि उसे क्या होगया ?

जबतक तुमने कुछ कहा नहीं मैं उसके बारे में बिल्कुल ही भूल गया था।" उसकी स्त्री ने जवाब दिया "अलीख्वाजा से और जैतून से क्या मतलब?"

تب سوداگر نے کہا "جب تم زیتون کا ذکر کرتی ہو تو تم مجھے علی خواجه کی جھسکو مکہ گئے ہوئے سات برس کا عرصہ گزرا یاد دلا دیتی ہو۔ میں تعجب کرتا ہوں کہ اُس کو کیا ہوا۔ جب تک کہ تم نے کچھہ کہا نہیں میں اُسکے بارے میں بالکل بھول گیا تھا" اُسکی بیوی نے جواب دیا "علی خواجه اور زیتون سے کیا واسطہ؟"

He must be dead—he must have died वह अवश्य मर गया होगा Long ago, adv. phr. long time passed बहुत समय बीता बहुत عرصہ گزرا Light, n. lamp दीपक چراغ - Bring, v. fetch لایا * لانا

साहूकार बोला "अलीख्वाजा अपने जाने से पहिले एक जैतून का घड़ा मेरे गोदामघर में रख गया कि जबतक वह लौटे उसकी चौकसी की जाय, परन्तु उसे मरे बहुत समय हुआ होगा पस हम ही जैतून खा डालें। मुझे एक दीपक दो और मैं गोदामघर में जाऊँ और घड़ा ले आऊँ।"

سوداگر نے کہا "علی خواجه اپنے جانے سے پیشتر زیتون کا ایک گھڑا میرے گردام میں رکھ گیا کہ جب تک وہ واپس نہ آئے اُسکی خبرداری کیجائے مگر اُسے مرنے ہوئے بہت عرصہ ہوا ہوگا۔ پس ہم ہی زیتون کھا ڈالیں۔ مجھکو ایک چراغ در۔ میں جا کر گھرے کو لاؤں گا *"

Beware, v. take care खबरदार हो What you do—what you are intending to do जो कुछ

Return, جو کچھ تم کرنا چاہتے ہو، تم کرنا چاہتے ہو، Return, v. come back لौٹ آوے، Shame, n. disgrace لज्जा شرم what will be your shame—how much will you be ashamed तुमको कितनी शर्म आवेगी، تسکو کس قدر شرم معلوم ہوگی Confess, v. acknowledge कबूल करना Betrayed, v. violated—deceived धोखा दिया, Trust, n. confidence विश्वास، اعتبار Broken, v. removed तोड़ डाली، تور ڈالی Vase, n. jar घड़ा گڑہا Beg, v. request प्रार्थना करना، التجا کرنا *

उसकी स्त्री ने कहा “होशियार रहो जो कुछ तुम करते हो। वह शायद अभी मरा न हो और अगर वह लौट आवे तो तुमको कितनी शर्म आवेगी यदि तुमको यह कबूल करना पड़ा कि तुमने अपना विश्वास खो दिया और घड़े की मुहर तोड़ डाली। मैं तुमसे प्रार्थना करती हूँ कि ऐसा काम न करो।”

اُس کی بیوی نے کہا ”ہوشیار رہو جو کچھ تم کرتے ہو۔ یہ ممکن ہے کہ وہ مرنے لگا ہو اور اگر وہ واپس آوے تو تسکو کس قدر شرمندگی ہوگی اگر تسکو اقبال کرنا پڑا کہ تم نے اپنا اعتبار کھو دیا اور گھڑے کی مہر توڑ ڈالی۔ میں تم سے التجا کرتی ہوں کہ ایسا کام مت کرو۔“

Nonsense—that is nonsense यह ब्रुथा है فضول یہ بات to look for—to make a search of तलाश करना * تلاش کرنا

साहूकार ने कहा “मेरी प्यारी स्त्री, यह सब ब्रुथा बात है। अलीख्वाजा अर्सा हुआ मर गया। वह अपने जैतून तलाश करने को कभी न लौटिगा।”

سوداگر نے کہا ”میری پیاری بیوی یہ فضول بات ہے۔“

علیٰ خواجہ عرصہ ہوا مرگیا - وہ اپنے زیتون کو کبھی تلاش کرتے نہ آویگا * ”

Well, *adv.* however खैर خیر I am sure—I am certain ; I believe मुझे विश्वास है مجھے یقین ہے No good will come of it—no good will accrue from it इससे कुछ भला न होगा कोई فائدہ نہ ہوگا * اس سے کچھ نفع نہ ہوگا

Page 78.

Have your own way—do whatever you like जो तुम्हारे मन में आवे सो करो हो سو کرو If you like—if you wish यदि तुम चाहो तो करो, परन्तु अगर तुम चाहो तो करो Warn, *v.* give notice of जताना کر دینا آگاہ کرنا

“खैर, मुझे विश्वास है कि इससे कुछ भलाई न होगी। यदि तुम्हारी यही इच्छा है तो जो तुम चाहो सो करो, परन्तु यह न कहना कि मैंने तुमको जताया न था। ”

” خیر۔ مجھ کو یقین ہے کہ اس سے کچھ نفع نہ ہوگا۔ ”
 نہ نہ لایگا۔ اگر تمہاری یہی خواہش ہے تو جو کچھ تم چاہتے ہو سو کرو مگر یہ نہ کہنا کہ میں نے تم کو آگاہ نہیں کیا تھا * ”

Listen, *v.* hear सुनना Opened, *v.* unclosed खोल दिया खोल दिया Lid, *n.* cover ढक्कन To find—finding यह देखकर देखकर Top, *n.* uppermost part चोटी; मुँह मुँह Rotten, *n.* putrid सड़े हुए Smell, *n.* scent ; odour गंध Were bad smelling—were giving bad odour बुरी गंध आती थी थी Felt, *v.* appeared माझूम हुआ Heavy, *n.* weighty भारी Pour, *v.* flow उँहेलना

In order to—with the object of *مبتدئ سے*
 Underneath, *a.* below ; beneath *نیچے* Astonish-
 ment, *n.* amazement *آصف* Dropped, *v.* fell
 down ; let fall *گرا دیا* Thrust—pushed with
 force *ڈس دیا* Hastily, *adv.* quickly *جلدی سے*
اندروں کی طرف Inside, *prep.* within *میں*
 Found, *v.* perceived *دیکھا* *

परन्तु साहूकार ने एक न सुनी । उसने एक दीपक लिया
 और गोदामघर में गया । उसने घड़ा हूँद लिया और ढकना
 खोल लिया और यह देखकर बहुत आश्चर्य न हुआ कि ऊपर
 के सब जैतून सड़गये थे और उनमें बुरी गन्ध आती थी । उसने
 घड़े को उठाया परन्तु वह बहुत भारी मालूम हुआ । वह कुछ
 जैतून मेज़ पर उँडेलने लगा, यह देखने को कि जो नीचे हैं वे
 शायद कुछ अच्छे निकलें । उसे बड़ा आश्चर्य हुआ कि जैतून
 के साथ एक मुहर निकली । उसे इतना आश्चर्य हुआ कि
 उसके हाथ से करीब २ घड़ा गिरपड़ा । उसने जल्दी अपना
 हाथ भीतर ढूँस दिया तो मालूम हुआ कि घड़े का पैदा मुहरों
 से भरा है ।

مگر سوداگر نے کچھ نہ سنا۔ اُس نے ایک چراغ لیا اور
 گودام میں گیا۔ اُس نے گھڑا تھول لیا۔ اور دھکن کھول لیا۔
 اور اُس کو یہ دیکھ کر تعجب نہ ہوا کہ اوپر کے زیتون
 بالکل سوکھے تھے اور بدبو آتی تھی۔ اُس نے گھڑے کو اُٹھایا
 جو کہ بہت بھاری معلوم ہوا۔ اُس نے کچھ زیتون میز پر
 اُتھلایے یہ دیکھنے کے لئے کہ جو نیچے ہیں شاید کچھ عمدہ
 نکلیں۔ اُسے یہ دیکھ کر بڑا تعجب ہوا کہ زیتون کے ساتھ
 ایک اشرفی گریزی - وہ اس قدر متعجب ہوا کہ اُس نے
 عنقریب گھڑے کو گرا دیا۔ اُس نے اپنا ہاتھ جلدی سے اندر

قالدیا اور اُسکو معلوم ہوا کہ گہڑے کی پینڈی اشرفیوں سے بہری ہوئی ہے *

Avarice, *n.* cupidity; greediness لالچ
Awakened, *v.* roused بڑا گیا
Determined, *v.* resolved
امر گیا
ارادہ کیا
Say, *v.* mention
کہنا
Prevent, *v.* hinder; check
منا کرنا; روکنا
* روکنا۔ منع کرنا

اب اسکا لالچ بڑا گیا اور اسنے ارادہ کر لیا کہ اپنی بیوی سے کچھ نہ کہے اس خوف سے کہ شاید وہ اشرفی لینے سے روک دے *

Quite, *adv.* perfectly بالکل
Had left them alone—had not interfered with them
اگر میں انہیں نہ چھوٹا
Corked up, *v.* fitted
ڈاٹ لگا دی
* ڈاٹ لگا دی

پس وہ اس کے پاس لوٹ کر گیا اور کہا ”تمہارا کہنا بہت ٹھیک ہے۔ زیتون سرگئے تھے اور یہ بہتر ہوتا اگر میں انہیں نہ چھوٹا۔ بہر حال میں نے گہڑے میں ڈاٹ لگا دی ہے اور اگر علی خواجہ واپس آوے تو اُسکو ہرگز یہ نہ معلوم ہونا کہ انہیں کسی نے چھوٹا ہے۔“

پس وہ اس کے پاس لوٹ کر گیا اور کہا ”تمہارا کہنا بہت ٹھیک ہے۔ زیتون سرگئے تھے اور یہ بہتر ہوتا اگر میں انہیں نہ چھوٹا۔ بہر حال میں نے گہڑے میں ڈاٹ لگا دی ہے اور اگر علی خواجہ واپس آوے تو اُسکو ہرگز یہ نہ معلوم ہونا کہ انہیں کسی نے چھوٹا ہے۔“

پس وہ اس کے پاس لوٹ کر گیا اور کہا ”تمہارا کہنا بہت ٹھیک ہے۔ زیتون سرگئے تھے اور یہ بہتر ہوتا اگر میں انہیں نہ چھوٹا۔ بہر حال میں نے گہڑے میں ڈاٹ لگا دی ہے اور اگر علی خواجہ واپس آوے تو اُسکو ہرگز یہ نہ معلوم ہونا کہ انہیں کسی نے چھوٹا ہے۔“

उसकी स्त्री ने कहा "मैं समझती हूँ कि यह बहुत ही अच्छा होता कि तुम उन्हें वहीं रहने देते।"

اُس کی بیوی نے کہا "میں خیال کرتی ہوں کہ یہ سب سے بہتر ہوتا کہ تم انہیں نہ چھوڑتے" *

Stealthily, *adv.* secretly छिपकर *Hid, v.* concealed छिपा दिया *Bought, v.* purchased मोल लिये * خریدے

Page 79.

Fresh, *a.* undecayed; new ताज़ा *Market, n.* bazar हाट, بازار *Fastened up* बन्द कर दिया * بند کر دیا

दूसरे दिन साहूकार छिपकर अपने गोदामघर में गया और सब मुहरें निकाल लीं और उन्हें एक सुरक्षित स्थान में छिपा दिया। फिर उसने हाट से कुछ ताज़ा जैतून मोल लिये, उनसे घड़ा भर दिया और पहिले की तरह बन्द कर दिया।

دوسرے روز سوداگر چھپ کر اپنے گودام میں گیا اور کل اشرفیاں نکالیں اور اُن کو ایک محفوظ جگہ میں چھپا دیا۔ تب اُس نے کچھ تازے زیتون بازار سے خریدے اور گھرے کو اُن سے بھر دیا اور اُس کو پیشتر کی طرح بند کر دیا *

A month later—after a month एक महीना पीछे *At once, adv.* فوراً, فوراً *immediately* *Made his way—reached; went* गया *Received, v.* gave reception अगवानी की; भेंट की; मिला *किया* *Pretended, v.* alleged falsely बहाना किया *Overjoyed, v.* very much pleased बहुत खुश हुआ *बहुत* * *Meet v.* visit; see मिलना * ملا

एक महीने पीछे अलीख्वाजा वग़दाद को लौट आया। वह तुरन्त साहूकार की दुकान पर गया। साहूकार उससे बड़े

आश्चर्य के साथ मिला और बहाना करने लगा कि तुमसे दोबारा मिलने से मुझे बड़ी खुशी हुई।

ایک مہینہ بعد علی خواجہ بغداد واپس آیا۔ فوراً سوداگر کی دکان پر گیا۔ سوداگر نے متعجب ہو کر اُس کا استقبال کیا اور بہانہ کرنے لگا کہ اُس کو ایک مرتبہ اور دیکھ کر بڑی خوشی ہوئی *

After a few words of greeting—after uttering a few words of welcome प्रणाम और कुशल क्षेम पूछने के पश्चात् بعد Greetings, n. salutations राम राम سلام Said, v. asked पूछा Just where—exactly at the place where ठीक उसी जगह जहाँ * تهیک اسی جگہ جہاں

प्रणाम और कुशल-क्षेम की कुछ बातों के पीछे अलीख्वाजा ने पूछा “क्या मेरा घड़ा तुम्हारे पास है?”

بعد آداب و تسلیمات کے علی خواجہ نے پوچھا ”کیا میرا گیترا تمہارے پاس ہے؟“

साहूकार ने उत्तर दिया “हाँ, यह मेरे गोदामघर की ताली लो। तुम घड़े को उसी स्थान पर पाओगे जहाँकि सात वर्ष पहिले तुमने रक्खा था।”

سوداگر نے جواب دیا ”ہاں۔ یہ میرے گودام کی تالی لو تم گھڑے کو وہیں پاؤ گے جہاں سات برس پیشتر تم نے رکھا تھا *“

Page 80.

Hurried off—carried away in great haste जल्दी से ले गया Private, n. secret गुप्त Unable, n. incapable अयोग्य Believe, v.

trust भरोसा करना کرنا Senses, *n.* organs, *i. e.* eye; ear, etc. इन्द्रियाँ; समझ عقل - عقلت Hastily, *adv.* in haste; quickly शीघ्र فوراً جلدی سے Fell out, *v.* came out निकला * نکلا

अलीखवाजा ने घड़ा लेलिया और उसे जल्दी गुप्त स्थान में ले गया। उसने घड़े को खोला और अपना हाथ भीतर डाला, परन्तु उसमें उसे सिवाय जैतून के और कुछ न मिला। अपनी समझ का विश्वास न करके उसने जल्दी जैतूनों को मेज़ पर उँडेल दिया, परन्तु सुहर एक भी न निकली।

علی خواجہ نے گھڑا لے لیا اور فوراً ایک پوشیدہ کمرے میں لے گیا۔ اُس نے گھڑے کو کھولا اور اپنا ہاتھ اندر ڈالا مگر اُس میں بجز زیتون کے اور کچھ نہ پایا۔ اپنی عقل کا اعتبار نہ کر کے اُس نے فوراً زیتونوں کو میز پر اونڈیلا مگر ایک بھی اشرفی نہ نکلی *

Full of—filled with भरा हुआ, भरा Horror, *n.* terror भय خوف Full of horror—being extremely terrified अत्यन्त डरकर बहुत خوفزدہ Hurried—went quickly शीघ्र गया جلدی Astonished—surprised अचरज किया متعجب ہوا Tell, *v.* inform जतानا لگا کر Placed, *v.* put رکھا Under, *prep.* beneath नीचे نہچے Loan, *n.* lending उधार قرض If you have taken loan of them—if you have taken the money as a loan यदि तुमने रुपया उधार की तरह पर ले लिया हो Business, *n.* trade व्यापार, کاروبار You are very welcome—I am very glad that you have done so तो आपने बहुत अच्छा

کیا Receipt, n. acknowledgment رسید رسید Pay, v. give دینا دینا Convenience, n. ease; comfort সুभीতা سہولیت *

بھرا کر بھارا گریو آدمی ساھکار کے بھر فیر دواڑا گیا ۔ اُس نے چڑھا کر کہا "میرے دوست ! تھم مھم کو ایتنے شیعہ فیر اُپنے یھاں دیکھ کر ایشچریہ کریوے، پرنٹو میں تھم سے یھ کہنے آیا ہں کہ بھڑے بھڑے میں اُک سوا مھرے جو میں نے جیتوں کے نیچے پندی میں رکھی تھی نہیں ملتی ۔ یء اُپنے بھ اُپنے ویاپار کے لیے اُبار لےلی ہں تو اُپنے بھ اُچھا کیا ۔ میں اُپ سے کول اُک رسید مانگتا ہں اور مھرے جہ اُپ کو سوبھتا ہو تہ دے دنا ۔"

بھت خوف زده ہو کر بیچارہ غریب آدمی سوناگر کے مکان پر پھر دوڑ کر گیا۔ اُس نے زور سے کہا وہ میرے دوست - تم میرے اس قدر جاد واپس دو کہ میرے متعجب ہوئے ہو گے۔ مگر میں تم سے یہ کہنے کے لئے آیا ہوں کہ میرے ایک سو اشرفیاں جو میں نے گھر کے تلاء میں زیتونوں کے نیچے رکھی تھیں تو میں نہیں ملتی۔ اگر تم نے اُن کو اپنے گارڈ کے لئے قرض لوائے تو بھت اچھا کیا۔ میں تم سے صرف ایک رسید چاہتا ہوں اور تم اُن کو سہولیت کے ساتھ ادا کر دینا *

Was expecting—was anticipating آگاہ کرتا یا تھا Kind, n. sort کھسم; प्रकार Answer, n. reply اُتھر اُواب Ready, n. prepared تیار Had this answer ready—he was prepared beforehand as to what answer he would give بھ اُک بھت کا اُتھر دے کو پھیلے ہی سے تیار یا اس بات کا اُواب دینے کے لئے پیشتر ہی سے تیار تھا Any how—in any way ; at

any rate किसी प्रकार भी Touches, v. छुआ
* چھوا

साहूकार इसी प्रकार की बात की आशा किये था और उस का उत्तर देने को पहिले ही से तय्यार था—“मैं तुम्हारे रुपये के विषय मैं कुछ नहीं जानता । क्या तुमको घड़ा ठीक उसी स्थान पर नहीं मिला जहाँ कि तुमने स्वयं रक्खा था? यदि तुमने सुहर रक्खी होगी तो उसी मैं होगी । मैंने उसे कदापि नहीं छुआ ।”

سوداگو اس قسم کی گفتگو کی اُمید کرتا تھا اور اُس کے جواب دینے کے لئے پیشتر ہی سے تیار تھا ”میں تمہارے روپے کی نسبت کچھ نہیں جانتا - کیا تمکو گھڑا ٹھیک اُسی جگہ پر نہیں ملا جہاں تم نے اُسکو رکھا تھا ! اگر تم نے اُس میں اشرفیاں رکھی ہوں گی تو اُسی میں ہوں گی - بہر حال میں نے اُسکو نہیں چھوا *“

In vain, *adv. phr.* uselessly वृथा Entreated, v. requested प्रार्थना की With tears— with weeping रोकर, Return, v. give back लौटना کہتے हुए Saying, *part.* adding; telling कहते हुए Savings—money saved बचत Whole, *a.* complete पूरी Lifetime, *n.* life जीवन Listen, v. hear सुना Law, *n.* rule of action prescribed by authority न्याय शास्त्र Aid, *n.* help मदद I must call the law to my aid—I shall be compelled to bring a suit against you मुझको तुमपर नालिश करनी पड़ेगी * مجھکو تم پر نالیش کرنی پڑیگی

अलीख्वाजा ने वृथा रोकर उससे उसकी सुहर लौटाने की प्रार्थना की और यह भी कहा कि यह मेरे जीवनभर की बचत है । वह साहूकार से कुछ न पा सका । आखिरकार उसने कहा

“वहुते अच्छा, यदि तुम मेरी विनती नहीं सुनते हो तो मुझे तुम पर नालिश करनी पड़ेगी।”

علی خواجہ نے بے فائدہ دیکر اس سے اپنی اشرفیاں واپس کرنیکی التجا کی اور یہ بھی کہا کہ یہ اسکی تمام زندگی کی بچت ہے۔ وہ سوداگر سے کہہ دیتا کہ پاس کیا۔ آخر کار اسنے کہا ”بہت اچھا۔ اگر تم میری التجا کو نہیں سنتے تو مجھکو تم پر نالیش کرنی پڑیگی“

Summioned, v. called بلایا۔ طالب کیا۔ Repeated, v. told again کہا۔ دہرایا۔ Oath, n. solemn affirmation کلمہ; शपथ قسم Repeated on oath—said on solemn affirmation कलम खाकर कहा कहा قسم

Page 81.

Witnesses, n. evidences गवाहियाँ Case, n. suit नालिश مقدمہ - معاملہ Dismissed, v. rejected; discharged खारिज किया * خارج کیا

पस दूसरे दिन साहूकार काज़ी के सामने बुलाया गया। वहाँ उसने कलम खाकर कह दिया कि मैंने सौ अशकियाँ नहीं देखीं और चूँकि अलीखवाजा कोई गवाही न दे सका, इसलिये उसकी नालिश खारिज होगई।

پس دوسرے روز سوداگر قاضی کے سامنے حاضر کیا گیا۔ وہاں اسنے قسم کھینکر کہا کہ سو اشرفیاں اسنے کبھی نہیں دیکھیں اور چونکہ علی خواجہ کوئی گواہی نہ دے سکا اس لئے مقدمہ خارج کر دیا گیا *

LESSON XXV.

ALIKHWAJA AND THE MERCHANT OF BAGHDAD.—PART II.

अलीख्वाजा और बग़दाद का सौदागर—भाग २।

علي خواجه اور بغداد کا سوداگر—حصہ دوم

Page 81.

Did not give up all hope—was not altogether disappointed बिल्कुल निराश न हुआ ناامید نہ ہوا
State, *v.* relate बयान करना Accordingly, *adv.* in accordance with बसूजब इसके
Prepared, *v.* made ready तैयार की Petition, *n.* application अर्जी
Stand, *n.* place عرضی - درخواست جگہ
Convenient, *a.* suitable उचित
Threw, *v.* let throw; dropped फँक दी
Carriage, *n.* a wheeled vehicle for persons गाड़ी
Returning, *part.* coming back लौटता हुआ
Mosque, *n.* a place of worship * مسجد

हालाँकि उसका मुक़द्दमा ख़ारिज हो गया तिसपर भी अली-
ख्वाजा बिल्कुल निराश न हुआ। उसने इरादा कर लिया कि
अपना मुक़द्दमा ख़लीफ़ा से कहूँगा। अतएव उसने एक अर्जी
तैयार की और एक उचित कोने में खड़े होकर उसने अर्जी
ख़लीफ़ा की गाड़ी में फँक दी जबकि वह मसजिद से लौट
रहा था।

گوکہ اُس کا مقدمہ خارج ہو گیا تاہم علی خواجه بالکل
ناامید نہ ہوا۔ اُس نے اپنا مقدمہ خلیفہ سے بیان کرنے کا ارادہ

کر لیا۔ چنانچہ اس نے ایک درخواست تیار کی اور ایک مناسب گوشے میں رکھ دے ہو کر اس نے درخواست خلیفہ کی گاڑی میں جبکہ وہ مسجد سے واپس آ رہا تھا پھینک دی۔ *

Page 82.

Got, v. reached پہنچا Custom, n. habit
آدات Put it away—put it aside اسے الگ رکھ دیا
دیا To be dealt with—to be taken up
لیئے جانے کے واسطے Later, adv. afterwards
پیچھے بعد ازاں *

جب خلیفہ مکان پر پہنچا تو اس نے حسب معمول درخواست پڑھی اور تب اس کو بعد ازاں پڑھ جانے کے واسطے رکھ دیا۔ *

Habit, n. custom ; practice آدات Stroll, n. ramble ; walk سیر
To take a stroll—to walk on foot slowly
پہل سیر کو چلنا Accompanied by—taking with
ساتھ لیکر Grand vizier—Prime minister
وزیر اعظم Disguise, n. a false dress
بیس Being in disguise—having disguised
بیس بدلت کر *

وہی شام کو خلیفہ اپنی عادت کے موافق شہر میں اپنے وزیر اعظم کے ساتھ سیر کرنے کے لئے گئے مگر دونوں بیس بدلے ہوئے تھے۔ *

اسی شام کو خلیفہ اپنی عادت کے موافق شہر میں اپنے وزیر اعظم کے ساتھ سیر کرنے کے لئے گئے مگر دونوں بیس بدلے ہوئے تھے۔ *

Walking, *part.* strolling टहलते हुए تہلکتے ہوئے
 Heard, *v.* listened سنا Noise, *n.* a sound of any
 kind proceeding from any cause शोर شور Saw, *v.*
 looked देखा دیکھا Moonlight, *n.* light of the moon
 चंद्रमा की रोशनी چاند کی روشنی Paused, *v.* stopped
 ठہرے ٹہرے Shadow, *n.* shade परछाई سایہ To watch—
 to see attentively ध्यान से देखने को دیکھنے کے لئے غور سے

जब वे टहलते हुए जा रहे थे उन्हें कुछ शोर सुनाई दिया
 और एक दरवाजे में होकर देखने से मालूम हुआ कि बहुत से
 लड़के चंद्रमा की रोशनी में खेल रहे हैं। वे दरवाजे की परछाई
 में ठहर गए और उन्हें देखने को खड़े हो गए।

جبکہ وہ تہلکتے ہوئے جا رہے تھے تو انہوں نے کچھ شور
 سنا اور ایک دروازہ میں سے دیکھنے سے معلوم ہوا کہ بہت سے
 لڑکے چاندنی میں کھیل رہے ہیں۔ وہ دروازے کے سایہ
 میں ٹہر گئے اور انکو دیکھنے کے لئے کھڑے ہو گئے *

Let us play at Kazi—let us perform the part of
 of Kazi हमको काज़ी का खेल करने दो کھیل کا حصہ
 ہمارا کرنے دو Bring, *v.* produce لانا; पेश करना لانا Stole, *v.*
 withdrew stealthily चुरा ली चوری At these words—
 hearing these words इन बातों को सुनकर ان باتوں
 کو یاد آئی Remembered, *v.* recollected یاد आई
 Made up his mind—determined इरादा कर लिया ارادہ
 کیا Game, *n.* play खेल کھیل *

एक लड़के ने कहा “हमको काज़ी का खेल करने दो। मैं
 काज़ी बनूँगा और तुम मेरे सामने अलीख्वाजा को और उस
 साहूकार को जिसने उसका रुपया चुरा लिया है लाना।”
 इन शब्दों को सुनकर खलीफ़ा को उस अज़ी की याद आई

जिसे वह पढ़ रहा था और उसने इरादा कर लिया कि लड़कों का खेल देखूँगा।

ایک لڑکے نے کہا ”میرے قاضی کا کبیل کرنے دو۔ میں قاضی بنونگا اور تم میرے سامنے علی خواجه کو اور اُس سوداگر کو جس نے اُس گاروبیہ چور لیا ہے لانا۔“ اِن الفاظ کو سن کر خلیفہ کو اُس عرضی کی یاد آگئی جس سے وہ پڑھ رہا تھا اور اُس نے ارادہ کر لیا کہ لڑکوں کا کبیل دیکھونگا

Evidently, *adv.* openly साफ़ साफ़ Story, *n.* tale; case मुकदमा - معاملة Matter, *n.* subject मामला Common, *a.* ordinary मामूली Talk, *n.* conversation बातचीत Was a matter of common talk—was a topic on which all the people of the city had a general talk साधारण विषय था जिसका सब जिक्र करते थे City—city of Baghdad City—city of Baghdad Settled, *v.* decided Part, *n.* portion हिस्सा Took his seat—sat down बैठ गया Dignity, *n.* honourable rank पदवी Officer, *n.* a servant of high rank अफसर Court, *n.* a chamber or place where justice is administered कचहरी Brought, *v.* fetched लाया Forward—in front सामने Saluting—paying respect प्रणाम करते हुए Stated, *v.* explained in details बयान किया کیا

लड़कों ने अलीखवाजा की कहानी अच्छी तरह सुनी थी जिसके विषय में शहर में सब लोग बहुधा बात किया करते थे। उन्होंने जल्दी तै कर दिया कि हर एक लड़के को कौनसा

हिस्सा करना चाहिये । काजी ने बड़े मान के साथ अपनी पदवी ली और कचहरी का एक अफसर अलीख्वाजा और साहूकार को बुला लाया । तब अलीख्वाजा सामने आया और काजी को प्रणाम करने के बाद अपना मुकद्दमा कह सुनाया ।

لوگوں نے علی خواجہ کا قصہ جس کا شہر میں عام طور پر تذکرہ تھا اچھی طرح سے سنا تھا۔ انہوں نے فوراً طے کر لیا کہ ہر ایک لڑکے کو کون سا حصہ کرنا چاہئے۔ قاضی نے بڑی عزت کے ساتھ اپنی جگہ لی اور عدالت کا ایک افسر علی خواجہ اور سوداگر کو بلا لایا۔ علی خواجہ تب آگے بڑھا اور آداب بجا لایں قاضی کے سامنے اپنا معاملہ بیان کیا *

Turned to—looked towards فیرا ہوا Denied, *v.* refused इनकार किया کہا انکار Charge, *n.* accusation; fault दोष جرم Offered, *v.* said کہا Confirm, *v.* to make firm; to strengthen दृढ़ करना مضبوط کرنا Oath, *n.* a solemn swearing शपथ قسم By taking an oath—by making a solemn swearing शपथ खाकर قسم قسم کھا کر

काजी तब साहूकार की ओर फिरा और उससे पूछा “तुमको क्या कहना है ? ” साहूकार ने दोष अस्वीकार किया और एक बड़ी शपथ खाकर अपनी ही बात पक्की रखी ।

تب قاضی سوداگر کی طرف مخاطب ہوا اور اس سے پوچھا کہ اس کو کیا کہنا ہے۔ سوداگر نے جرم سے انکار کیا اور قسم کھا کر اپنی ہی بات قائم رکھی *

Page 83.

Wait, *v.* stop ٹھہرنا jar, *n.* pot घड़ा برتن
Honour, *n.* a title of respect; sir महाराज جہاں پناہ
Fetch, *v.* bring لانا Went off—went away
quickly جلدی گیا Returned, *v.* came

back लौट आया آیا لوٹ In a few minutes—very shortly فوراً شیعہ *

काज़ी ने कहा “नहीं पलभर ठहरो। मैं घड़ा देखना चाहता हूँ। क्या तुम उसे अपने साथ लाए हो?” उसने अलीख्वाजा की तरफ मुँह करके पूछा।

قاضی نے کہا ”نہیں ایک منٹ ٹہرو۔ میں گھڑا دیکھنا چاہتا ہوں۔“ کہا تم اس کو اپنے ساتھ لائے ہو؟“ اس نے علی خواجہ کی طرف مخاطب ہو کر پوچھا *

अलीख्वाजा ने उत्तर दिया “नहीं महाराज।”

علی خواجہ نے جواب دیا ”نہیں۔ جہاں پڑا:“ *

काज़ी ने कहा “तो जाओ और उसे ले आओ।”

قاضی نے کہا۔ تب جاؤ اور اسے لے آؤ *

पस अलीख्वाजा जल्दी चला गया और थोड़ी सी मिनटों में ही घड़ा लिये हुये लौटा।

پس علی خواجہ جلدی چلا گیا اور چند منٹوں میں مع گھڑے لے واپس آیا *

काज़ी ने पूछा “क्या यही घड़ा है?”

قاضی نے پوچھا۔ ”کیا یہی گھڑا ہے؟“

Declared, v. told explicitly साफ़ साफ़ कहा

صاف صاف کہا *

Page 84.

In question—in dispute झगड़े का Taking off—removing हटाकर کر Pretended, v. feigned बहाना किया क्या Taste, v. eat खाना *

अलीख्वाजा और साहूकार दोनों ने कहा “यही घड़ा है जिसका झगड़ा है?” तब काज़ी ने ढकना उठाकर कुछ ज़ैतून चखने का बहाना किया।

علیٰ خواجہ اور سوداگر دونوں نے کہا کہ یہی گھڑا ہے جسکے بارے میں جھگڑا ہے۔ تب قاضی نے دھمکنا اٹھا کر کچھہ زیتون چکھنے کا بیہانہ کیا *

Fine, *a.* good ; tasteful अच्छے عمدہ Seem, *v.* appear معلوم ہونا ہونا Quite, *adv.* perfectly ; fully بالکل بالکل Fresh, *a.* undecayed تازہ Think, *v.* understand سمجھنا خیال کرنا Call, *v.* send for بلانا Opinion, *n.* judgment رائے
formed without evidence رایے *

उसने कहा “ यह बहुत अच्छे जैतून हैं । वे बिल्कुल ताज़े मालूम होते हैं । फिर भी तुम कहते हो कि ये सात वर्ष घड़े में रहे हैं । मैं समझता हूँ कि अच्छा यह होगा कि एक जैतून के सौदागर को बुलाओ और उसकी राय लो । ”

اُس نے کہا ” یہ بہت عمدہ زیتون ہیں۔ وہ بالکل تازے معلوم ہوتے ہیں۔ تاہم تم کہتے ہو کہ وہ گھڑے میں سات برس رہے۔ میں خیال کرتا ہوں کہ یہ بہتر ہوگا کہ ایک زیتون کے سوداگر کو بلاؤں اور اسکی رایے لیں۔ “

Sent for बुला भेजा بلوایا Appeared, *v.* came آیا How long—for how many days کتنے دن Without going bad—without being putrid बिना सड़े ہوئے Remain, *v.* last ; continue रहنا May remain good—may not get putrid अच्छे रहें
Unfit, *a.* useless ; untasteful बुरे کار بے کار *

پس जैतून का एक सौदागर बुलाया गया और वह थोड़ी देर में कचहरी में आया ।

چاندنیچہ زیتون کا ایک سوداگر بلایا گیا اور چاند مہلت
میں عدالت میں حاضر ہوا *

کاچی نے پوچھا "مجھے بتاؤ کہ جیتون کے بغیر کتنے
دن تک رہ سکتے ہیں؟"

قاضی نے پوچھا "مجھے بتلاؤ کہ زیتون کتنے عرصہ تک
بغیر سڑے ہوئے رہ سکتے ہیں؟"

"یہ جیتون بہت ہوشیاری سے رکھے جائیں تو وہ تین سال
تک اچھے رہ سکتے ہیں۔ اس کے بعد وہ خراب ہو جائیں گے
اور بالکل کھانے کے قابل نہ رہیں گے۔"

"اگر زیتون بہت ہوشیاری سے رکھے جائیں تو وہ تین
سال تک اچھے رہ سکتے ہیں۔ اس کے بعد وہ خراب ہو جائیں گے
اور بالکل کھانے کے قابل نہ رہیں گے۔"

"اگر زیتون بہت ہوشیاری سے رکھے جائیں تو وہ تین
سال تک اچھے رہ سکتے ہیں۔ اس کے بعد وہ خراب ہو جائیں گے
اور بالکل کھانے کے قابل نہ رہیں گے۔"

"اگر زیتون بہت ہوشیاری سے رکھے جائیں تو وہ تین
سال تک اچھے رہ سکتے ہیں۔ اس کے بعد وہ خراب ہو جائیں گے
اور بالکل کھانے کے قابل نہ رہیں گے۔"

Was playing—was performing کر رہا تھا
Looked, v. saw attentively دیکھا
Mistaken, v. misled بھلا ہوا You might
be mistaken—your opinion might be wrong تم
غلطی پر ہو ہو

اس نے جو زیتون کے سوداگر کا پارٹ کر رہا
تھا جیتون کو دیکھا اور ان میں سے ایک کو چکھا اور کہا
"مہاراج! یہ جیتون بالکل تازے اور عمدہ ہیں۔"

اس نے جو زیتون کے سوداگر کا پارٹ کر رہا
تھا جیتون کو دیکھا اور ان میں سے ایک کو چکھا اور کہا
"مہاراج! یہ جیتون بالکل تازے اور عمدہ ہیں۔"

کاجی نے کہا “تو بھولتے ہو۔ اعلیٰ خواجه اور سوداگر دونوں کہتے ہیں کہ یہ زیتون سات برس کا عرصہ گزرا جبکہ

قبضہ نے کہا ”تم غلطی پر ہو۔ علی خواجه اور سوداگر دونوں کہتے ہیں کہ یہ زیتون سات برس کا عرصہ گزرا جبکہ گہرے میں دکھے گئے تھے *“

Present, *a.* current حال; موجودہ Same, *ad.* very وہی Accused, *n.* the merchant against whom the suit was brought دہشی; अपराधी مجرم Opened, *v.* disclosed کھولا Silenced, *v.* made silent چپ کیا चुप किया Thief, *n.* one who steals; robber चोर Take him away—carry him away उसे लेजाओ ليحاجو Hang, *v.* hang on gallows फाँسی देना اسی دینا *“

زیتون کے سوا داگر نے اوتھر دیا ”مہاراج یہ زیتون اسی سال کے ہیں اور آپ بغداد میں جس کرسی زیتون کے سوا داگر سے پوچھو وہ یہی کہے گا *“

زیتون نے سوداگر نے جواب دیا ”جہاں پڑا۔ یہ زیتون اسی سال کے ہیں اور اگر آپ بغداد میں کسی زیتون کے سوداگر سے پوچھیں گے تو وہ یہی کہے گا *“

اوپراشی نے بولنے کو اپنا منہ کھولا پرنٹو کاجی نے یہ کہہ کر اسے چپ کر دیا ”اک شبد بھی نہ بولو! تو چور ہو۔ افسر اسے

مجرم نے بولنے کے لئے اپنا منہ کھولا تافسی نے یہ کہہ کر اسے خاموش کر دیا ”یک لفظ بھی نہ بولو! تم چور ہو۔ افسر اسے لیجاؤ اور پھانسی دے دو *“

Clapped, v. struck **بجایا** Clapped their hands—struck their hands very quickly **تالیاں** **بجائی** Game, n. sport **کھیل** End, n. termination **خاتمہ** Came to an end—was finished **پورا ہوا** Criminal, n. accused; one who is guilty of a crime **مجرم** Led off **لے جایا گیا** *

تو سب لڑکوں نے جہل سے تالیاں بجائی اور کھیل ختم ہو گیا کیونکہ
مجرم کو پھانسی دینے کے لئے لے گئے *

Was pleased—was delighted **خوش ہوا** Find out—search **دیکھو** Lives, v. resides **رہتا ہے** Be present—be in my presence **حاضر ہوں** *

رکلیکا نے جو کچھ دیکھا اُس سے بہت خوش ہوا اور اپنے
اپنے پرانے دوست سے کہا "یہ دریافت کرو کہ وہ لڑکا جس نے قاضی کا
پاس لایا تھا اور ساتھ ساتھ بھی حاضر ہوں اور شہر سے لے آنا"

خارجہ نے جو کچھ دیکھا اُس سے بہت خوش ہوا اور اپنے
پرانے دوست سے کہا "یہ دریافت کرو کہ وہ لڑکا جس نے قاضی کا
پاس لایا تھا اور ساتھ ساتھ بھی حاضر ہوں اور شہر سے لے آنا"

According to, *ad.* in accordance with بموجب Placed, *v.* seated बैठाया बैठنے Seat, *n.* a place for sitting बैठने की जगह Beside, *prep.* by the side of; near पास نزدیک Judge, *n.* one who decides a case न्यायाधीश
 Shall be judge—shall decide your case तुम्हारे मुकदमे का फैसला करेगा
 فیصلہ کریگا

पस दूसरे दिन खलीफा की आज्ञानुसार वे सब उसके सामने आए। खलीफा ने लड़के को अपने पास एक स्थान पर बिठाकर अलीख्वाजा से अपना मुकदमा वर्णन करने को कहा और यह कहा “यह लड़का न्यायाधीश होगा।”

پس دوسرے روز وہ سب خلیفہ کے حکم کے بموجب اُس کے سامنے حاضر ہوئے۔ اور خلیفہ نے لڑکے کو اپنے پاس بیٹھا کر علی خواجہ سے اپنا مقدمہ بیان کرنے کے لئے طاب کیا اور کہا “یہ لڑکا مقدمہ فیصلہ کریگا۔”

Told, *v.* explained कह सुनाया کیا Story, *n.* case हाल; कथा; मुकदमा سرگذشت As before—as he had done before पहिले के अनुसार
 Real, *a.* actual असली Give, *v.* express देना दिया Answered, *v.* replied उत्तर दिया
 Declaring, *part.* asserting; saying कहकर Trap, *n.* snare जाल जाल Fallen into—
 entangled into; got into फँसा हुआ
 Confessed, *v.* acknowledged स्वीकार कर लिया, मान लिया
 Guilt, *n.* fault अपराध Begged, *v.*

entreated **پراثرنا کی** Mercy **مہمت کی** clemency ; kindness **دعا** رحم، *

تو اعلیٰ درجہ کے اپنے ہاتھ میں لے کر آیا اور لڑکے نے جیسا کہ اس نے پہلے کیا تھا جیتوں کا بڑا منگایا۔ تو جیتوں کے کچھ اس لیے سداگر بولے اور ان سے جیتوں کے بیچ میں سے ایک لے کر لے کر دیا جیسا کہ پہلے لڑکے نے کیا تھا اور اس نے کہا کہ جیتوں ایک سال سے زیادہ پورے ہیں۔ سو لڑکے نے اپنے آپ کو جال میں پھنسا ہوا دیکھ کر فوراً اپنے جرم کا اقبال کر لیا اور رحم کے لئے التجا کی *

Rejected, *v.* did not accept **نہ مانا** Plea, *n.* excuse **بہانہ** Ordered, *v.* passed an order **آمر دیا** Led out, *v.* conducted **لے جایا گیا** Execution, *n.* the place where accused is hanged on gallows **گھوڑے پر** Joyfully, *ad.* cheerfully **خوشی سے** Find, *v.* take **لے لینا** Dishonest, *a.* fraudulent **دھوکا دینے والا** *

Had hidden, *v.* had concealed **چھپایا تھا**

Praise, *n.* commendation तारीफ़ تعریف At the words of praise—hearing the praise तारीफ़ सुनकर सुनकर تعریف Carrying, *part.* bearing; taking लेते हुए لیتے ہوئے Reward, *n.* recompense; remuneration इनाम انعام *

परन्तु खलीफ़ा ने उसका बहाना न सुना और उसे फाँसी का हुकम दे दिया। पस वह फाँसीघर को ले जाया गया और अलीख्वाजा खुश होकर अपना रुपया लेने उस जगह गया जहाँकि बेईमान साहूकार ने उसे छिपा रक्खा था। लड़का तब खलीफ़ा से अपनी तारीफ़ सुनकर खुश होकर अपने घर गया और अपने साथ एक सौ मुहर इनाम ले गया।

مگر خلیفہ نے اُس کا بہانہ نہ سنا اور اُسے پھانسی کا حکم دے دیا۔ پس وہ پھانسی گھر لیجایا گیا اور علی خواجہ خوش ہوکر اپنا روپیہ لیتے اُس جگہ گیا جہاں کہ بے ایمان سوداگر نے اُسے چھپا رکھا تھا۔ اور تب لڑکا خلیفہ سے اپنی تعریف سن کر خوش ہوکر اپنے مکان گیا اور اپنے ساتھ ایک سو اشرفیوں کا انعام لے گیا *

LESSON XXVI.

THE BLIND MEN AND THE ELEPHANT.

अंधे आदमी और हाथी।

اندھے آدمی اور ہاتھی

Page 86.

STANZA 1. PROSE ORDER:—It was six men of Hindustan, much inclined to learning and who

went to see the elephant (though all of them were blind) so that each might satisfy his mind by observation.

It wasHindustan. There were six men in Hindustan. To learning much inclined—greatly devoted to learning जो जानने के लिए बहुत इच्छुक थे By observation—by his own personal judgment देखने से Might satisfy his mind—might give to his own mind an idea of what the elephant is like अपने दिल को सन्तुष्ट कर सकें

हिन्दुस्तान में छः आदमी थे, जो हर बात में जानकारी हासिल करने के लिये बहुत इच्छुक थे। वे एक हाथी को देखने गए (यद्यपि उनमें सब अंधे थे) कि उसे देखकर यानी टटोलकर अपने दिल को सन्तुष्ट कर सकें।

हिन्दुस्तान में छः आदमी थे जो वात्सल्य प्राप्त करने के लिये बहुत इच्छुक थे। वे एक हाथी को देखने गए (यद्यपि उनमें सब अंधे थे) कि उसे देखकर यानी टटोलकर अपने दिल को सन्तुष्ट कर सकें।

Page 87.

STANZA 2. PROSE ORDER:—The first approached the elephant and happening to fall against his broad and sturdy side, at once began to bawl thus “God bless me! but the elephant is very like a wall.”

Approached, v. drew near निकट गया आया
Happening to fall against—by chance striking

against संयोग سے ٹکرایا Broad, *a.* wide चौड़ी چوڑی Sturdy, *a.* robust and stout in built मजबूत مضبوط Side, *n.* that part of the body of the elephant which is between the hip and the shoulder बगल بغل Began to bawl—began to shout or cry out loudly ज़ोर से चिल्लाने लगा हे ईश्वर! God bless me—a form of exclamation
 हे ईश्वर! یا اللہ - خدا کی پڑا Very, *ad.* in a high degree बिल्कुल بالکل Like, *prep.* समान مثل Wall, *n.* دیوار * دیوار

पहला आदमी हाथी के निकट पहुँचा और संयोग से उसकी चौड़ी और मजबूत बगल से टकराया और तुरन्त चिल्लाने लगा—हे ईश्वर! हाथी तो बिल्कुल दीवार के समान है।

پہلا آدمی ہاتھی کے نزدیک پہونچا اور اتفاق سے اُس کی چوڑی اور مضبوط بغل سے ٹکرایا اور فوراً چلانے کا "خدا کی پڑا! ہاتھی تو بالکل مثل دیوار کے ہے *"

STANZA 3. PROSE ORDER:—By his feeling of the tusk the second cried—"Ho ! what have we here (which is) so very round, smooth, and sharp? It is mighty clear to me (that) this wonder of an elephant is very like a spear.

Feeling, *n.* टटोलना تٹولنا Tusk, *n.* a long pointed tooth of the elephant हाथी का दाँत हातھی کا دانت
 What have we here—what is this यह क्या है یہ کیا ہے
 Smooth, *a.* even on the surface चिकना چمکا Sharp,

a. having a very thin edge **नुकीला** نوکيلا To me—so far as I am concerned **मुझको** مجھکو It is mighty clear—it is quite obvious **यह बिलकुल प्रत्यक्ष है** یہ صاف ہے **ظاهر** This wonder of an elephant, “of” here denotes opposition—this wonderful thing; the elephant. Spear, *n.* a long weapon used in war and hunting, made of a pole pointed with iron **भाला** بھالا *

हाथी के दाँत छूते ही दूसरा आदमी चिढ़ाया—हाँ यह यहाँ क्या चीज़ है जो ऐसी गोल, चिकनी, और नुकीली है? मुझे तो यह प्रत्यक्ष है कि यह अद्भुत हाथी बिलकुल भाले के समान है।

हाथی کے دانت کو چھونے سے دوسرا آدمی چھلکا۔ ”ہاں یہ یہاں ’یستی گول-چکنی اور نوکیلی چیز کیا ہے“ مجھے تو یہ صاف ظاہر ہے کہ عجیب हाथी بالکل भाले के हैं * ”

STANZA 4. PROSE ORDER:—The third approached the animal and happening to take within his hand the squirming trunk thus spake up boldly, “I see the elephant is very like a snake.”

Squirming, *part. adj.* wriggling or writhing; twisting; moving to and fro with short motions **एँठती और कुलबुलाती हुई** اینٹینتی اور کلبلاتی ہوئی Trunk, *n.* proboscis of an elephant **हाथी की सूँड** دلیبری سے हाथی کی سوند Boldly, *ad.* bravely **बहादुरी से** Spake up, *v.* spoke **बोला**; कहा **Quoth**, *v.* in old English meaning “said” (This must not be used in writing and in speech).

तीसरा आदमी हाथी के पास पहुँचा। संयोग से उसकी भूमती हुई सूँड़ को अपने हाथ में पकड़कर बहादुरी से इस तरह से कहने लगा—उसने कहा, मैं देखता हूँ कि हाथी विलकुल साँप के समान है।

تیسرا آدمی ہاتھی کے پاس پہنچا اور اتفاق سے اُس کی جھومکتی ہوئی سوند کو اپنے ہاتھ میں پکڑ کر بہادری سے اس طرح کہنے لگا۔ اُس نے کہا۔ میں دیکھتا ہوں کہ ہاتھی بالکل سانپ کی طرح ہے *

STANZA 5. PROSE ORDER:—The fourth reached out an eager hand and felt about the knee (of the elephant) and he said—"It is mighty plain what this most wondrous breast is like, It is clear enough that the elephant is very like a tree.

Eager, *a.* keen इच्छुक خواہش مند His eager hand (the hand could not be eager) It was an eager manner in which it was reached out to touch the elephant. This is an example of what Grammarians call "transferred epithet," as "busy street"; "noisy town," etc.

Felt about the knee—groped about in the neighbourhood of the knee घुटनों के चारों ओर टटोलने लगा Wondrous, *a.* अद्भुत عجیب Beast, *n.* animal جانور It is mighty plain—it is quite clear.

चौथे आदमी ने इच्छुक हाथ को आगे बढ़ाया और हाथी के घुटनों के चारों ओर टटोला। उसने कहा—यह

अद्भुत जानवर किसके समान है, यह विलकुल प्रत्यक्ष है कि हाथी विलकुल एक पेड़ के समान है।

چوتھے آدمی نے خواہش مند ہاتھ کو بڑھایا اور ہاتھی کے گتھڑوں کے چاروں طرف تھولا اور اس نے کہا یہ عجیب جانور کس سے ملتا ہے۔ یہ صاف ظاہر ہے کہ ہاتھی بالکل مثل درخت کے ہے *

STANZA 6. PROSE ORDER :—The fifth who chanced to touch the ear (of the elephant) said—“Even the blindest man can tell what this most resembles. Who can deny the fact that this marvel of an elephant is very like a fan ? ”

Chanced, v. happened اتفاق ہوا ہوا
The blindest man—the man who is quite blind
अंधे से अंधा आदमी اندھا آدمی
Deny, v. contradict इनकार करना करना
Marvel of an elephant
wonderful elephant अद्भुत हाथी
* عجیب و غریب

पाँचवँ आदमी ने जिसने संयोग से कान को छूआ, कहा—अंधे से अंधा आदमी भी कह सकता है कि यह किस के समान है, इस बात को कौन इनकार कर सकता है कि यह अद्भुत हाथी विलकुल एक पंखे के समान है।

پانچویں آدمی نے جس نے اتفاق سے کان کو چھوا کہا—
اندھے سے اندھا آدمی بھی کہہ سکتا ہے کہ یہ کس سے زیادہ
مشابہت رکھتا ہے—اس بات کو کون انکار کر سکتا ہے کہ یہ
عجیب و غریب بالکل مثل ایک پنکھے کے ہے *

STANZA 7. PROSE ORDER :—No sooner had the sixth begun to grope about the beast than he

seizing on the swinging tail, that fell within his scope, said "I see that the elephant is very like a rope."

Grope, *v.* to search for something as if blind or in the dark گھنڈنا کرنا تلاش About the beast—about the body of the animal. Seizing on—holding پکڑکر کر Swinging, *a.* moving to and fro ہلکتی ہوئی Tail, *n.* پُؤخ دم Scope, *n.* the space as far as one could act جگہ That fell within his scope—the tail came within that area in which his hands could act جہاں تک اُس کا ہاتھ پہنچ سکا * ہاتھ پہنچ سکا *

جیوں ہی کہ چھٹا آدمی ہاتھی کے بدن کو دھولنے لگا اُس نے ہلکتی ہوئی دم کو پکڑ کر جو اُس کو ملی اُس نے کہا "میں دیکھتا ہوں کہ ہاتھی بالکل ایک رستی کے समान है।"

جیوں ہی کہ چھٹا آدمی ہاتھی کے بدن کو دھولنے لگا اُس نے ہلکتی ہوئی دم کو پکڑ کر جو اُس کو ملی اُس نے کہا۔ "میں دیکھتا ہوں کہ ہاتھی بالکل ایک رستی کے مشابہ ہے۔"

STANZA 8. PROSE ORDER:—And so these men of Hindustan disputed loud and long, each in his own opinion was exceeding stiff and strong, though each was partly in the right and all were in the wrong.

Disputed, *v.* went on arguing; contested
 झगड़ा करते रहे Loud and long—in a
 loud voice for a long time ज़ोर से बहुत देर तक
 Exceeding, *part.* very बहुत Exceeding
 Stiff, *a.* rigid कड़ा سخت Strong, *a.* Obstinate
 हठी; ज़िद्दी Though each was.....in the wrong—
 as to the value of their opinion, each one of
 them individually was right so far as a partial
 description of the elephant was concerned, but if
 the full description of the elephant was to be
 given, then each of them was in the wrong.

पस उन हिन्दुस्तानी आदमियों में ज़ोर से बहुत देर तक
 झगड़ा होता रहा । प्रत्येक अपनी राय में पक्का और ज़िद्दी था ।
 यद्यपि प्रत्येक कुछ २ सचाई पर था तदपि सब ग़लती पर थे ।
 پس ان ہندوستانی آدمیوں میں زور سے بہت دیر تک
 لڑائی ہوتی رہی۔ ہر ایک اپنی رائے میں پختہ اور ضدی تھا۔
 گو ہر ایک کچھ کچھ سچائی پر تھا لیکن سب غلطی
 پر تھے *

LESSON XXVII.

THE TIGER, THE BRAHMAN AND THE JACKAL.

चीता, ब्राह्मण, और गोदड़।

چیتا - برہمن اور گیدڑ

Page 89.

Has fallen into—has been caught in फस गया
 हैं पھنس گیا ہے Trap, *n.* snare जाल Is passing
 by—is going away जा रहा है جارہا ہے Help, *v.*

assist मदद देना دینا مدد Holy, *a.* pious भक्त; पवित्र
 Wretched, *a.* painful दु:खदाई کدہ بخت-تکلیف دہ
 Am caught—am taken captive फँस गया हूँ پھنس گیا ہوں
 Well known, *a.* famous مشہور معروف
 Mercy, *n.* kindness; clemency दया مہربانی
 Goodness, *n.* भलमनसाहत نیکی-بہلائی Beg, *v.* pray प्रार्थना
 करना To get free—to get rid of trouble
 छुड़ाना آزاد کرنا-چھوڑانا *

(चीता एक जाल में फँस गया है और एक ब्राह्मण से जो
 उधर होकर निकल रहा है, मदद करने को कहता है) ।

चीता—ऐ भक्त मनुष्य ! मैं इस दु:खदाई जाल में फँस गया
 हूँ । तुम अपनी दया और भलमनसाहत के लिये प्रसिद्ध हो । मैं
 आपसे प्रार्थना करता हूँ कि यहाँ आओ और मुझे छुड़ाओ ।
 (چیتا ایک جال میں پھنس گیا ہے اور ایک برہمن سے
 جو اُس طرف ہو کر گزر رہا ہے مدد کرنے کے لئے کہتا ہے) *

چیتا—اے پاک شخص ! میں اس کدہ بخت جال میں
 پھنس گیا ہوں۔ آپ اپنے رحم اور نیکی کے لئے مشہور ہیں۔
 میں آپ سے التجا کرتا ہوں کہ یہاں آئے اور مجھے چھوڑانے
 میں مدد دیجئے *

You ask too much—your prayer is more than
 an ordinary one तुम्हारी प्रार्थना साधारण नहीं है
 Doubtful, *a.* uncertain; suspicious सन्देह का शक
 Kindness, *n.* favour दया مہربانی To let you
 out—to permit you to come out बाहर आने को
 Begin, *v.* commence शुरू करना
 Kill, *v.* slay; murder मारना Lucky;

2. fortunate भाग्यवान *تسست خوش* I should be very lucky—I should think myself very fortunate
 मैं अपने को बड़ा भाग्यवान समझूँगा *میں اپنے تئیں بہت خوش قسمت سمجھوں گا* *

ब्राह्मण—मेरे दोस्त, मैं समझता हूँ कि तुम्हारी प्रार्थना बहुत ज्यादा है। यदि मैं तुमको बाहर आने दूँ, तो मैं यह करने, मैं बड़ी गलती करूँगा। तुम तुरन्त फिर गौओं और आदमियों को मारना शुरू करदोगे और मैं अपने को बड़ा भाग्यवान समझूँगा यदि तुम मुझे भी न मार डालो।

برہمن—میرے دوست۔ میں خیال کرتا ہوں کہ تمہاری آرزو حد سے زیادہ ہے۔ اگر میں تم کو باہر آنے دوں تو میں بڑی غلطی کروں گا۔ تم فوراً پھر گویوں اور آدمیوں کو مارنے شروع کرو گے اور میں اپنے آپ کو بہت خوش قسمت خیال کروں گا اگر تم مجھے بھی نہ مار ڈالو *

Misjudge, v. mistake in judging भूल करना
 How you misjudge me—how you make mistake in forming an opinion of me तुम मेरे बारे में ऐसा भूठा खियाल करते हो
 تم میری نسبت کیسا غلط خیال کرتے ہو
 Injure, v. do harm नुकसान करना
 Benefactor, n. one who confers a benefit दयालु;

Ungrateful, a. unthankful
 नाशुक्रगुजार
 I had made up my mind—I had resolved मैंने विचार कर लिया था
 If I once get out—If I once come out of this trap यदि एक बार बाहर निकल जाऊँ
 Give up, v. abandon
 छोड़ देना
 Old, a. previous पुराने
 Wicked,

a. evil بُری Ways, n. manners; habits آداب
 طریقہ۔ عادتیں۔ Lead, v. spend بیتانا لڈا Devote,
 v. dedicate लगانا لگا Religion, n. system of
 faith and worship مذهب Disciple, n.
 follower; pupil चेला شاگرد * مرید۔

चीता—नहीं (मैं तुमको नहीं मारूँगा)। ऐ भक्त! कभी
 नहीं! तुम मेरे बारे में कैसा झूठा विचार करते हो? मैं अपने
 दयालु को कभी चुकसान न पहुँचाऊँगा। मैं ऐसा कृतघ्न नहीं
 हो सकता। मैंने प्रण कर लिया है कि यदि मैं एक बार छूट
 जाऊँ तो अपने पहिले सब बुरे ढंग छोड़ दूँगा और एक
 पवित्र जीवन बिताऊँगा। मैं मज्जुहब धारण कर लूँगा और
 तुम्हारा चेला और दास बन जाऊँगा।

چیٹا—نہیں (میں تم کو نہیں ماروں گا)۔ اے پاک آدمی!
 کبھی نہیں! تم میری نسبت کیسا غلط خیال کرتے ہو؟ میں
 اپنے مہکسن کو نقصان نہیں پہونچاؤں گا۔ میں اس قدر
 ناشکر گذار نہیں ہوسکتا۔ میں نے ارادہ کر لیا ہے کہ اگر میں
 ایک مرتبہ باہر نکل آؤں تو میں اپنی تمام پرانی عادتیں
 چھوڑ دوں گا اور ایک پاک زندگی بسر کروں گا۔ میں اپنے ننیں
 مذہب میں لگاؤں گا اور تمہارا شاگرد اور نوکر ہو جاؤں گا *

Seem, v. appear معلوم ہونا Sorry,
 a. sad उदास رنجیدہ Sins, n. sinful acts पाप گناہ
 Weeping, part. crying रोते हुए ہوئے Groaning,
 part. uttering a low and murmuring voice
 कराہتے हुए ہوئے رہتے Mind, v. remember یاد
 रखना رکھنا Promise, n. word बात Opens,
 v. disentangles छुड़ाता है کھولتا ہے Keep, v. maintain

نیکالنا نکالنا Lets out, v. takes out نیکالنا نکالنا
 پکڑنا Seize, v. catch hold of پکڑنا پکڑنا *

ब्राह्मण—“सचमुच तुम अपने पापों के कारण उदास
 मालूम पड़ते हो। मैं देखता हूँ कि तुम रो रहें हो और कराहते
 हो। इसलिये मैं तुमको छुड़ा दूँगा। याद रखो अपना प्रण न
 छोड़ना।” (वह बंधन खोलता है और चीते को छुड़ा देता है।
 चीता तुरन्त उसे पकड़ लेता है) ।

برہمن۔ ”درحقیقت تم اپنے گناہوں کی وجہ سے رنجیدہ
 معلوم ہوتے ہو۔ میں دیکھتا ہوں کہ تم روتے اور آہ بھرتے ہو۔
 اس لئے میں تم کو باہر نکالوں گا۔ یاد رکھو اپنے وعدے پر قائم
 رہنا۔“ (وہ پھندا کھولتا ہے اور چیتے کو باہر نکالنا ہے۔ چیتا
 فوراً اُس کو پکڑتا ہے) *

Page 90.

Simpleton, n. fool سُرخی بدووقوف Got, v. seized
 پکڑ لیا Vile, a. wretched दुःखदाई
 Starving, part. dying of hunger भूख से मरते हुए
 Without delay, adv. immediately
 فوراً *
 तुरंत

चीता—“ऐ सूरख, अब मैंने तुमको पकड़ लिया है। मैं उत
 दुःखदाई फंदे में इतनी देर तक फँसा रहा हूँ कि मैं भूख के
 मारे मर रहा हूँ इसलिये मैं तुमको तुरन्त खाजाऊँगा।”

چیتا۔ اے سُرخی بدووقوف۔ اب میں نے تم کو پکڑ لیا ہے۔ میں
 اُس تک ایف دہ پھاندے میں اتنے عرصے تک پیٹنسا رہا کہ میں
 بیوقوفوں میں سے ہوں اس لئے میں تم کو فوراً کھا لوں گا *

Wicked, a. rogue; sinful पापी
 Ungrateful—unthankful कृतघ्न
 Beast, n. ناشکرگزار

quadruped; animal पशु جانور Meaning, n. signification; aim अर्थ مطلب Fine, a. cunning चतुर مکار *
 ब्राह्मण—“ओ पापी कृतघ्नी पशु ! क्या तुम्हारे चतुर

प्रणों का यही अर्थ है ?”
 بدھسن—او بد معاش ناشکر گذار جانور ! کیا تمہارے
 عمدہ وعدوں کا یہی مطلب ہے ؟

Never mind—do not mind कुछ ध्यान न दो
 Danger, n. peril; trouble विपद्
 You are old enough—you are so old as to
 know all that तुम इतने बड़े हो जितना होना चाहिये
 Know, v. understand समझना
 Nature, n. inherent qualities of anything प्रकृति
 * Kill, n. murder मारना

चीता—“ओ ! इस बात पर ध्यान न दो। जब कोई विपद्
 मैं होता है तो वह उससे निकलने को हर एक वायदा करता है।
 तुम इतने बड़े हो कि इन बातों को जानो। मेरी तो यह
 प्रकृति ही है कि मैं आदमियों को मारूँ और खालूँ, इसलिये
 मैं तुम्हें क्यों न खाऊँ ?

چیتا—او ! اس کا کچھ خیال مت کرو۔ جب کوئی خطرے
 میں ہوتا ہے تو وہ اُس سے دھائی پانے کے لئے ہر ایک وعدہ
 کرتا ہے۔ تم اس قدر سمجھنے کے لئے کافی بڑے ہو۔ میری تو یہ
 عادت ہی ہے کہ میں آدمیوں کو ماروں اور کھاؤں۔ اس لئے
 میں تم کو کیوں نہ کھاؤں ؟ *

Mean, v. intend इरादा करना Just,
 adv. this very moment अभी Saved, v. pro-
 tected; spared बचाई Believe, v. have con-
 fidence in; trust भरोसा करना *

Behaves, *v.* leads; conducts **वर्ताव करता है** **برتاؤ کرتا ہے**
 Ask, *v.* enquire **पूछना** **پوچھنا** Meet, *v.*
 see **मिलना** **ملنا** Decide, *v.* settle **तै करना** **طے کرنا** *

ब्राह्मण—“तुम यह इरादा नहीं कर सकते क्योंकि मैंने तुमको अभी वचाया है। यह बड़ी कृतघ्नता होगी और मैं इस बात का विश्वास नहीं कर सकता।”

ब्रह्मन्—تم یہ ارادہ نہیں کر سکتے کیونکہ میں نے تمہاری زندگی ابھی بچائی ہے۔ یہ بڑی ناشکرگذاری کی بات ہوگی اور میں اس کو یقین نہیں کر سکتا۔ *

चीता—क्यों नहीं? इसी तरह पर प्रत्येक मनुष्य संसार में वर्ताव करता है।

چیتا—کیوں نہیں؟ اسی طرح ہر شخص دنیا میں برتاؤ کرتا ہے۔ *

ब्राह्मण—“मैं इस बात का कभी विश्वास न करूँगा।”

ब्रह्मन्—میں اس بات کا ہرگز یقین نہیں کروں گا۔ *

चीता—“खैर, तुम पहिली तीन वस्तुओं से जो मिल पूछ सकते हो और वे इस बात का फैसला करदेंगी।”

چیتا—خیر۔ تم پہلی تین چیزوں سے جو تم کو ملیں پوچھ سکتے ہو اور وہ اس کا فیصلہ کر دیں گی۔ *

Pipal, *n.* a kind of tree पीपल Heard, *v.* listened **सुना** **سنا** Behaving, *part.* treating **वर्ताव करते हुये** **ہوتے ہوئے** **Very cruelly—in a very cruel manner** **बड़ी निर्दयता से** **بڑی برحمتی سے**
 To me—towards me **मेरे साथ** **میرے ساتھ** *

ब्राह्मण—“बहुत अच्छा। जैसा कि तुम कहते हो मैं वैसा ही करूँगा। यहाँ एक पीपल का पेड़ है और मैं उससे पूछूँगा।

ये पीपल ! जो कुछ चीता कहता है वह तुमने सुना । क्या तुम यह नहीं समझते कि वह मेरे साथ बड़ी निर्दयता से वर्ताव कर रहा है ?”

برہمن — بہت اچھا۔ جیسا تم کہتے ہو میں ویسا ہی
 کروں گا۔ یہاں ایک پیدل کا درخت ہے۔ میں اُس سے پوچھوں گا۔
 اے پیدل ! جو کچھ چہتا کہتا ہے تم نے سنا۔ کیا تم یہ
 نہیں جانتے کہ وہ میرے ساتھ بڑی بے رحمی کا برتاؤ
 کر رہا ہے ؟ *

Complain, *n.* murmur शिकायत Trea-
 ted, *v.* dealt with; behaved वर्ताव किया किया
 just—in the same manner वैसे ही Badly,
adv. in a bad way बुरी भाँति سے Shade,
n. shadow छाया سایہ Weary, *a.* tired थके हुए
 Travellers, *n.* those who travel यात्री
 Weary travellers—those persons who are
 tired of the fatigue of journey थके हुए यात्री
 Return, *n.* reward बदला बदला Tear
 down—break off तोड़ डालना Branches,
n. boughs डालियाँ شاखیں Light, *v.* to make light;
 to burn सुलगाना जलाना To light their fires—to
 make fire for themselves अपनी आग सुलगाने को
 चराना Feed, *v.* to graze चराना
 Cattle, *n.* quadrupeds चौपाये Way, *n.* manner
 ہنگ ہنگ Put up, *v.* bear برداشت کرنا *

पीपल का पेड़—मैं नहीं समझता कि तुम किस बात की शिकायत करते हो। मेरे साथ प्रतिदिन ऐसा ही बुरा वर्ताव किया जाता है। मैं थके मुसाफ़िरों को छाया देता हूँ और वे

उसके बदले मैं अपनी आग सुलगाने या पशु चराने को मेरी डालियाँ तोड़ते हैं। संसार का यही ढङ्ग है और तुमको उसे वरदाश्त करना चाहिये।

پیپل کا درخت—میں نہیں سمجھتا کہ تم کس بات کی شکایت کرتے ہو۔ میرے ساتھ ہر روز ٹھیک ایسا ہی ہوتا ہے کیا جاتا ہے۔ میں تکیے ہوئے مسافروں کو سایہ دیتا ہوں اور دے اُس کے بدلے میں آگ جلانے کے لئے اور مویشیوں کو کھلانے کے لئے میری شاخوں کو توڑ ڈالتے ہیں۔ دنیا کا یہی طریقہ ہے اور تم کو اُسے برداشت کرنا چاہئے *

Comfort, n. consolation تسلی This is a cold comfort—this consolation is not satisfactory یہ تسلی بے دل کی ہے
Buffalo, n. بھلس Sure, a. certain یقین
Better, a. better than this اچھا Answer, n. reply उत्तर جواب
Cruel, a. hard-hearted निर्दई
Wants, v. desires چاہتا ہے *
* چاہتا ہے

ब्राह्मण—“खैर ! इससे कुछ तसल्ली न हुई। यहाँ एक भैंस है मैं उससे पूछूँगा। मुझे विश्वास है कि वह अच्छा उत्तर देगी।”

“ये भैंस ! मैंने अभी इस निर्दई चीते को बंधन से छुड़ाया है और अब वह मुझे मारना और खाना चाहता है। क्या तुम उसे नाशुकगुज़ार चौपाया नहीं समझती ?”

برہمن—خیر اس سے کچھ تسلی نہ ہوئی۔ مگر یہاں ایک بھلس ہے۔ میں اس سے پوچھوں گا۔ مجھے یقین ہے کہ وہ تسلسلہ جواب دینگی *

اے بھینس—میں نے ابھی اس بے رحم چیتے کو جال سے چھڑایا ہے۔ اب وہ مجھے مارنا اور کھانا چاہتا ہے۔ کہا تم اسے ناشکر گزار جانور نہیں سمجھتی؟

Feed me well—give me good food مجھے اچھا چارا دےتے ہیں Dry, a. without milk ٹل تھانہ As soon as I am dry—when I do not give milk جب میں دودھ نہیں دیتی Set, v. put; engage لگانا Hard, a. difficult مشکل Work, n. task کام They set me to hard work—make me do difficult work وہ مجھ سے مشکل کام لیتے ہیں Wretched, a. poor رُخا; بُرا Stuff, n. worthless food چارا To feed, v. to eat کھانے کو Expect, v. hope آशा کرنا Gratitude, n. thankfulness دُنیوا

شکر گزاری *

بھینس—“دیکھو، وہ (مُنی) میرے ساتھ کُسا کرتے ہیں۔ جب تک کہ میں ان کو دودھ دیتی ہوں وہ مجھے اچھی طرح کُلاتے ہیں۔ مگر جیوں ہی کہ میں تھانہ (بے دودھ کی) ہو جاتی ہوں وہ مجھ سے مشکل کام کراتے ہیں اور بُرا چارا دےتے ہیں۔ دُنیا کا یہی حال ہے۔

بھینس—“دیکھو۔ (انسان) میرے ساتھ کُسا کرتے ہیں۔ جب تک کہ میں ان کو دودھ دیتی ہوں وہ مجھے اچھی طرح کُلاتے ہیں۔ مگر جیوں ہی کہ میں تھانہ (بے دودھ کی) ہو جاتی ہوں وہ مجھ سے مشکل کام کراتے ہیں اور بُرا چارا دےتے ہیں۔ دُنیا کا یہی

طریقہ ہے - ہم کو شکر گزار کی امید نہ کرنی چاہئے
 کہونکہ وہ ہم کو مرگوز نہ ملیگی *

This is worse than ever—this reply is rather worse than we had upto this time यह इयादा बुरा उत्तर है ये زیادہ خراب جواب ہے He is sure to know—he must know वह ज़रूर जानती होगी وہ ضرور جانتی ہوگی Road, n. pathway سڑک Experience, n. knowledge تجربہ

براہمن—“ यह उत्तर पहिले से भी बुरा है। परन्तु यहाँ सड़क है। उसे इयादा तजुर्बा है, क्योंकि वह औरों से इयादा देखती है। वह अवश्य जानती होगी। ऐ सड़क, मैंने अभी इस चीते को बन्धन से छुड़ाया है और अब वह मुझे खाना चाहता है। क्या वह अत्यन्त निर्दई और नाशुकरा पशु नहीं है ?”

برہمن—” او - یہ پہلے سے زیادہ خراب جواب ہے - مگر یہاں سڑک ہے - اے زیادہ تجربہ ہے کہونکہ وہ اوروں سے زیادہ دیکھتی ہے - وہ ضرور جانتی ہوگی - اے سڑک - میں نے اس چیتے کو ابھی جال سے چھوڑا ہے اور اب یہ مجھے کھانا چاہتا ہے - کیا وہ سب سے زیادہ بے رحم اور ناشکرگزار جانور نہیں ہے ؟“

Page 92.

Look, v. see دیکھنا Treat, v. behave برتاؤ کرنا Serve, v. do good to भलाई करना; काम निकालना Rich, a. wealthy غنی Poor, a. not rich غریب Great, a. man of high position بڑا Small, n. man of low position چھوٹا

انعام Reward, *n.* remuneration *چھوٹا* - ادنیٰ
 Get, *v.* receive *پانا* *پانا* None at all—I get no
 reward at all *कुछ भी नहीं* بالکل Throw, *v.*
 let fall; hurl *फेंकना* *پھینکنا* Rubbish, *n.* refuse
कूड़ा-करकट *کڑوا-کرکت* Want, *v.* require *چاہنا*
 * *چاہنا*

सड़क—“देखो, वे मेरे साथ कैसा वर्ताव करते हैं। मैं हर
 एक आदमी का काम निकालती हूँ—क्या अमीर क्या गरीब,
 क्या बड़ा क्या छोटा सबका; परन्तु मुझे इनाम क्या मिलता
 है? क्यों? कुछ भी नहीं। वे सब कूड़ा-करकट जिसकी उनको
 जरूरत नहीं होती मेरे ऊपर फेंक देते हैं और यही मेरा इनाम
 है। तुमको इस संसार में धन्यवाद मिलने की आशा ही न
 करनी चाहिये।”

سڑک—”دیکھو۔ دے میرے ساتھ کیسا بدتوا کرتے ہیں۔
 میں ہر شخص امیر و غریب - اعلیٰ و ادنیٰ کی خدمت
 کرتی ہوں اور مجھکو انعام کیا ملتا ہے؟ کیوں؟ بالکل
 نہیں۔ دے سب کڑوا کرکت جس کی اُن کو ضرورت نہیں
 ہوتی میرے اوپر پھینک دیتے ہیں اور یہی میرا انعام ہے۔
 تم کو اس دنیا میں شکر گذاری کی امید نہ کرنا چاہئے *“

Right, *a.* correct ठीक صحیح Since, *conj.* be-
 cause क्योंकि کیونکہ Coming, *part.* approaching
 آتا हुआ *Jackal, n.* गौदड़ *Advice, n.*
 opinion; judgment *راے* *What is the mat-
 ter—what is the difficulty you are suffering
 from* *کیا بات ہے* * *کیا بات ہے*

ब्राह्मण—“हाँ, चीते का कहना बहुत ठीक है तो मैं उसके
 पास जाऊँ और उससे कहूँ कि खाले, क्योंकि यही संसार

का ढङ्ग है, परन्तु यह कौन आ रहा है? वह गीदड़ है। मैं उसकी सलाह लूँगा।”

برہمن—”ہاں - چیتے کا کہنا بہت درست ہے - پس میں اُس کے پاس جاؤں اور کہوں کہ مجھے کھالے - چوڑکے دنیا کا یہی طریقہ ہے - مگر یہ کون آ رہا ہے؟ وہ گیدڑ ہے - میں اُس کی صلاح لوں گا۔“

गीदड़—ऐ भक्त आदमी! क्या मामला है?

गिदڑ—اے پاک شخص! کیا معاملہ ہے?

I am afraid—I fear मुझे डर है میں ڈرتا ہوں
Confusing, *part.* full of confusion; perplexing
गड़बड़ پیچیدہ All you say—whatever you
say جو कुछ तुम कहते हो मुझे भूल जाता हूँ
To go.....other—to forget as soon as I
hear it, जैसे ही सुनता हूँ भूल जाता हूँ
I will tell it all over again—I
will repeat it मैं फिर कहूँगा
Place, *n.* spot जगह
Happened, *v.* occurred;
took place हुआ * واقع ہوا *

ब्राह्मण—“मैंने अभी एक चीते को बंधन से छुड़ाया है और अब वह निर्दई कृतघ्नी जानवर मुझे खाना चाहता है।”

برہمن—”میں نے ابھی ایک چیتے کو جال سے چھڑایا ہے اور اب وہ بے رحم ناشکر گڈار جانور مجھے کھانا چاہتا ہے۔“

गीदड़—“मैं डरता हूँ कि मेरी समझ में नहीं आता। इतनी गड़बड़ है (कि मैं समझ नहीं सकता)। जो कुछ तुम कहते हो मैं एक कान से सुनता हूँ और दूसरे से निकाल देता हूँ (अर्थात् भूल जाता हूँ)।”

گیدڑ—”میں درتا ہوں کہ میری سمجھ میں نہیں آتا۔
 یہ اس قدر پیچیدہ ہے (یہ میں نہیں سمجھتا)۔ تمام جو
 کچھ تم کہتے ہو میں ایک کان سے سنتا ہوں اور دوسرے سے
 نکال دیتا ہوں (یعنی بھول جاتا ہوں) *“

براہمن—”یہ تو چاہو تو میں اسے فیر کر دے گا۔“
 برہمن—”اگر تم چاہو تو میں اس کو پھر کھڑک دوں گا *“
 گودڑ—”نہیں! میں کبھی نہ سمجھوں گا۔ چلو اس مکان
 پر چلے اور دیکھو کہ یہ تمام کسے واقع ہوا *“

گیدڑ—”نہیں۔ میں کبھی نہیں سمجھوں گا۔ ہم اس جگہ
 چلیں اور دیکھیں کہ یہ تمام کسے واقع ہوا *“
 Come along—come with me ساتھ ساتھ آنا
 Sharpening, part. making sharp
 تیز کرتا ہوا Claws, n. sharp hooked
 طیار پانچ Ready, a. prepared تیار
 nails پانچ To
 Tear, v. to break; to wound ٹھنڈا کرنا
 tear me to pieces—to kill me میرے ٹکڑے ٹکڑے کر ڈالنے
 کو * مجھے ٹکڑے ٹکڑے کر ڈالنے کو

براہمن—”اچھا، میرے ساتھ چلو آؤ۔ وہ جال ہے اور وہ
 وہ چیتا جو مجھ کو ٹکڑے ٹکڑے کر ڈالنے کے واسطے اپنے پانچ
 تیز کر رہا ہے *“

Growling, part. uttering in a grumbling tone
 غور سے ہونے والا Dreadfully, adv. fearfully;
 گھبراہٹ سے خوف سے I am dreadfully
 awfully بھانسنے سے I am feeling very hungry
 hungry—میں بہت بھوکھ لگ رہی ہوں Any longer—
 کبھی تک

any more अब और اور Begin, *v.* commence
 शुरू करना شروع کرنا Dinner, *n.* food भोजन کھانا
 Let us begin dinner at once—let us take our food
 immediately چلو فوراً کھانا کھائیں اور کھانا شروع کریں

चीता—“(गुराता हुआ) कितनी देर तक तुम बाहर रहे हो? तुझे बहुत भूख लग रही है। अब मैं और नहीं ठहर सकता। चलो तुरन्त भोजन करें।”

چیتا—“(غراتے ہوئے) کتنی دیر تک تم باہر رہے ہو؟ میں بہت زیادہ بھوکھا ہوں۔ اب میں اور نہیں ٹھہر سکتا۔ چلو فوراً کھانا کھائیں۔”

Page 93.

Wait, *v.* have patience सत्र करो عبرت Just one moment—for a short time; for a moment
 यलभर; थोड़ी देर لمحه Explain, *v.* relate clearly بیان کرنا Friend, *n.* com-
 rade मित्र دوست Be as quick as you can—do say
 as quickly as you can जितनी जल्दी तुम कह सको
 उसनी जल्दी कहो جس قدر جلدی تم کہہ سکو اتنی جلدی کہو
 * Already, *adv.* upto this time अबतक تک

ब्राह्मण—“महाराज पल्लभर और सत्र कीजिये। सब मामला अपने मित्र गीदड़ से कहना चाहता हूँ।”

برہمن—“میرے خداداد ذرا تھوڑی دیر صبر کیجئے۔ میں کل معاملہ اپنے دوست گیدڑ سے بیان کرنا چاہتا ہوں۔”

चीता—“अच्छा, जितनी जल्दी तुम से हो सके उसनी जल्दी करो। मैं अबतक बहुत देर ठहर चुका हूँ।”

چیتا—“خیر۔ جس قدر جلدی تم سے ہو سکے کرو۔ میں اب تک بہت انتظار کر چکا ہوں۔”

Won't be—would not wait for न ठहरूँगा
 Inside, *prep.* in भीतर در Cage, *n.*
 पिंजड़ा | پینڈا *

ब्राह्मण—“बहुत अच्छा महाराज, मैं एक पल भर भी देर
 न करूँगा। मित्र गोदड़—तुम देखते हो यहाँ जाल है और चीता
 उसके भीतर था। जब मैं आया तो मैंने उसे बाहर निकाला।

پڑھسن—”بہت اچھا۔ میرے خداوند۔ ایک منٹ بھی دیر
 نہ کرونگا۔ دوست گیدڑ تم دیکھتے ہو یہ جال ہے اور چیتا
 اندر تھا جب میں آیا تو میں نے اُس کو باہر نکالا * “

गोदड़—“हाँ, मैं देखता हूँ। तुम पिंजड़े में थे और चीता
 आया और उसने तुमको निकाला।”

گیدڑ—”ہاں۔ میں دیکھتا ہوں۔ تم پینڈے میں تھے
 اور چیتا آیا اور اُس نے تم کو باہر نکالا * “

चीता—“वाहियात ! मैं पिंजड़े में था।”

چیتا—بالکل لغو ! میں پینڈے میں تھا *

Of course, *adv.* certainly बेशक شک ہے *

Page 94.

That is not—that is not the case यह बात
 नहीं है यह बात नहीं है Poor, *a.* कमजोर Brain,
n. intellect बुद्धि; दिमाग Whirl, *n.* rapid
 motion चकर चकर My brain is all in a whirl—
 my mind is quite puzzled मेरा दिमाग बिल्कुल
 चकर खा रहा है मेरा दिमाग बालकल चकर रहा है Stupid,
a. foolish मूर्ख Begin, *v.* start शुरू करना
 * شروع کرنا

गोदड़—“बेशक ! बेशक ! मैं पिंजड़े में था। नहीं, नहीं, यह

बात नहीं है। मेरा कमजोर दिमाग विल्कुल चकर खारहा है। मुझे देखने दो। चीता ब्राह्मण मैं था और पिंजड़ा टहलता हुआ आया। नहीं यह बात नहीं है। मैं कभी न समझूँगा, मैं ऐसा सूख हूँ। वहतर होगा कि तुम मेरी राह न देखो और भोजन करना शुरू कर दो। मैं कभी न समझूँगा।”

गिदड़—”बिश्क बिश्क में पंजड़े में तो - नहीं -
नहीं ये बात नहीं है - میرا دسزور دماغ بالکل چکر کھا رہا
ہے - مجھے دیکھنے دو - چیتا برہمن میں تھا اور پنچڑا تھاتا
ہوا آیا - نہیں یہ بات نہیں ہے - میں کہی نہ سمجھوں گا -
میں ایسا بیوقوف ہوں - بہتر ہوگا کہ آپ بغیر میرا انتظار
کئے ہوئے کہنا شروع کر دیں - میں ہرگز نہ سمجھوں گا * “

I will make you understand—I will make
you learn मैं तुमको समझा दूँगा तुम
If you please—if it pleases you यदि तुम चाहो
Get, v. reach; go اگر تم چاہو - اگر آپ کی مرضی ہے
جانا * “

चीता—”हाँ, तुम समझोगे। मैं तुमको समझा दूँगा। यह देखो मैं चीता हूँ।”

चिंता—”हाँ - تم سمجھو گے - میں تمکو سمجھاؤں گا -
یہ دیکھو میں چیتا ہوں * “

गिदड़—”हाँ, मेरे महाराज।”

गिदड़—”हाँ - میرے جہاں پناہ * “

चीता—”और वह पिंजड़ा है।”

चिंता—”اور وہ پنچڑا ہے * “

गिदड़—”हाँ, मेरे महाराज।”

गिदड़—”हाँ - میرے جہاں پناہ * “

चीता—”और वह ब्राह्मण है। क्या तुम समझते हो ?”

چیتا—”اور وہ برہمن ہے - کیا تم سمجھتے ہو؟“

گودڑ—”ہاں، نہیں، میرے महाराज यदि आपकी यही इच्छा

है।“

گیدڑ—”ہاں - نہیں - اے میرے خداوند اگر آپ کی یہی مرضی ہے“

چیٹا—خیر۔

چیٹا—خیر *

گودڑ—”میرے महाराज यदि आपकी यही इच्छा है तो बताइये कि आप इसके भीतर कैसे गये ?“

گیدڑ—”میرے خداوند اگر آپ کی یہی خواہش ہے تو بتلائے کہ آپ اس کے اندر کیسے گئے؟“

Usual, a. ordinary मामूली معمولی Pray, v. entreat प्रार्थना करना التماس करना What is the usual way? —what is the ordinary way to get in? भीतर جانے کا मामूली ढंग क्या है? اندر جانے کا معمولی طریقہ? Quickly, adv. Silly, a. foolish सूख बिوقوف Fastens, v. shuts up hastily जल्दी से से बंद करता है On the whole—in view of all circumstances; after all सब बात सोचकर * رهنا- تهه رونا रहना ठहरना; Stop, v. remain २५५

چیٹا—مूर्خ ! বেশক मामूली तौर पर ।

چیٹا—اے بیوقوف ! بیشک معمولی طور سے *

گودڑ—ऐ प्यारे, ऐ प्यारे ! मेरा दिमाग फिर चक्कर खाने लगा है। मैं आपसे प्रार्थना करता हूँ कि आप नाराज न हों, परन्तु मुझे बताइये कि वह मामूली ढंग कौनसा है ?“

گیدڑ—”اے پیارے - اے پیارے ! میرا دماغ پھر چکر کھا

رہا ہے۔ میں آپ سے التجا کرتا ہوں کہ آپ ناراض نہ ہوں مگر
مجھ کو بتلائیے کہ وہ معمولی طریقہ کیا ہے ؟

چیتا—“ک्यों, और सुख, मासूली हंग यह है। यह देख मैं
पिंजड़े के भीतर हूँ।”

چیتا—“کیوں۔ اے بیوقوف معمولی طریقہ، یہ ہے۔
یہ دیکھنے میں پینجڑے میں ہوں *”

گودھ—“अच्छा (गौदह जल्दी से दरवाज़ा बन्द कर
देता है), मैं सब बातों को विचारकर यह समझता हूँ कि तुम
यहीं पड़े रहो जबतक कि तुमको कोई फिर न निकाले। महा-
शय ब्राह्मण चले आओ। मुझे भूख लग रही है। घर चलें
और कुछ भोजन करें। महाशय चीते राम राम। मुझे शोक है
कि मैं ऐसा बेवकूफ था।”

گیدڑ—“اچھا (گیدڑ جلدی سے دروازہ بند کر دیتا ہے)۔
میں سب باتوں کا خیال کر کے یہ مناسب سمجھتا ہوں کہ آپ
وہیں رہیں جب تک کہ آپ کو کوئی پھر باہر نہ نکالے۔
دوست پر عین چلے آؤ۔ مجھے بیوی لگ رہی ہے۔ ہم
مکان چاہیں اور کچھ کھانا دیائیں۔ آداب عرض۔ مستقر
چیتے۔ مجھ کو افسوس ہے کہ میں اس قدر بیوقوف تھا *”

LESSON XXVIII.

A VOYAGE TO ENGLAND.

انگلستان کا بحری سفر | انگلستان کی جلیان

Page 95.

Voyage, n. sea journey جلیان سفر
Gone to, v. started for; left for گیا
England, n. name of a country انگلستان
About, adv. nearly تقریباً Week—the

period which contains seven days ہفتہ ۷
 Had—had received پایا تھا یا Letter, n.
 communication; note پتہ خط Saying, part.
 writing لکھتے ہوئے Arrived, v. reached
 پہنچ گیا Safely—with safety خوشحالپور تک
 Well, a. glad خوش Quite well—
 alright; very glad بہت اچھی طرح *
 بہت اچھی طرح

نارایण—میں سُناتا ہوں کہ تمہارے بھائی انگلستان
 گئے ہیں۔

نارایण—میں سُناتا ہوں کہ تمہارے بھائی انگلستان
 گئے ہیں۔

विश्वम्भर—हाँ, उन्हें गए छ: हज़ते हुए और हमारे पास
 अभी उनकी चिट्ठी आई है जिसमें यह लिखा है कि वह
 विलायत (इंग्लिस्तान) कुशलपूर्वक पहुँच गए और बहुत
 अच्छी तरह हैं।

وشو مبر—ہاں۔ انکو گئے ہوئے قریب چھ ہفتے گذرے
 اور ہمارے پاس ابھی ان کا ایک خط آیا ہے جس میں انہوں نے
 لکھا ہے کہ انگلستان وہ خیریت سے پہونچ گئے اور اچھی
 طرح ہیں۔

नारायण—सुझे यह सुनकर बड़ी खुशी हुई। मुझे आशा
 है कि वह इंग्लिस्तान में अच्छा काम चलायेंगे। अब मैं तुम
 से कुछ इंग्लिस्तान की यात्रा के बारे में पूछना चाहता हूँ।

نارایण—مجھے کو یہ سنکر بہت خوشی ہوئی۔ مجھے
 امید ہے کہ انگلستان میں عمدہ کام کریں گے۔ اب میں تم سے
 انگلستان کے سفر کی نسبت کچھ پوچھنا چاہتا ہوں۔

विश्वम्भर—बहुत अच्छा, जो कुछ कि मैं बतला सकता हूँ उसके बतलाने मैं मैं बहुत खुश हूँगा।

وشو مبدع—بہت اچھا - جو کچھ میں بتا سکتا ہوں
اُس کے بتلانے میں بہت خوش ہوں گا *

नारायण—दृष्टाकर मुझसे अपने भाई की यात्रा के बारे में कहो—जित दिन से उन्होंने घर छोड़ा उस दिन से लगाकर जय तक कि वह इङ्गलिस्तान में पहुँचे।

ناراین—براہمہ ربانی آپ مجھ سے اپنے بھائی کے سفر کی نسبت بیان کیجئے۔ جس روز سے انہوں نے مکان چھوڑا تھا اُس روز سے لگا کر جب تک کہ وہ انگلستان پہنچے *

Page 96.

Journey, n. travelling यात्रा Difficult, a. hard मुश्किल مشکل A good many—a great deal बहुत से Description, n. account; brief statement हिसाब; हालت सरر Beginning, n. commencement शुरू Part, n. portion हिस्सा Easy, a. not difficult आसान Took, v. purchased मोल लिया Hotel, n. a large inn; a boarding house होटल - سرائے Spend, v. to pass बिताना گذارنا Dock, n. the place where ships are repaired or kept स्थान जहाँ जहाज़ रक्खे जाते हैं To get on board—to enter a ship जहाज़ पर बठने को जहाज़ पर बैठने के लिये Steamer, n. a vessel propelled by steam घुआँकश क्ष Steam Shipping—pertaining to ship जहाज़ के मुतालिक Ship-

ping agent—persons entrusted with the charge of ships جہاز کے گماشتے Arranged, v. managed بندوبست کیا * بندوبست کیا

विश्वम्भर—तुमको यात्रा का कुल हाल बताना बहुत कठिन होगा, परन्तु तब भी मैं तुमको कुछ बतला सकता हूँ। मैंने अपने भाई की बहुतसी चिट्ठियाँ पढ़ी हैं और उनमें उनकी यात्रा का हाल लिखा है।

وشو مبدہر—تم سے سفر کی نسبت کل حال بیان کرنا بہت دشوار ہوگا مگر پھر بھی میں تم سے کچھ بیان کر سکتا ہوں۔ میں نے اپنے بھائی کے بہت سے خط پڑھے ہیں اور ان میں ان کے سفر کا حال لکھا ہوا ہے *

नारायण—बहुत अच्छा शुरू से कहो।

ناراین—بہت اچھا - شروع سے بیان کرو *

विश्वम्भर—पहिला हिस्सा सहज है। मेरे भाई रेल के स्टेशन पर गये और कलकत्ते का एक टिकट मोल लिया।

وشو مبدہر—پہلا حصہ آسان ہے - میرے بھائی ریلوے اسٹیشن گئے اور کلکتہ کے لئے ایک ٹکٹ لیا *

नारायण—हाँ, यह तो मुश्किल नहीं है। मैं खुद कलकत्ते गया हूँ।

ناراین—ہاں - یہ تو مشکل نہیں ہے۔ میں خود کلکتہ گیا ہوں *

विश्वम्भर—जब वह कलकत्ते पहुँच गये तो वह रात बसेरा करने को एक बड़ी सराय में गये और सवेरे वह बंदरगाह में गये ताकि इङ्गलिस्तान जाने वाले जहाज़ पर बैठें।

وشو مبدہر—جب وہ کلکتہ پہنچے تو وہ ایک ہوٹل میں رات بسر کرنے کے لئے گئے اور صبح وہ بندرگاہ میں انگلستان جانے والے جہاز پر بیٹھنے کے لئے گئے *

नारायण—उन्हें यह कैसे मालूम हुआ कि कहाँ जाना चाहिये और कौनसा जहाज़ इंगलिस्तान को जाने वाला है ?

नारاین—آن کو کیسے معلوم ہوا کہ کہاں جانا چاہئے اور کون سا جہاز انگلستان جانے والا ہے ؟

विश्वम्बर—उन्होंने जहाज़ों के एजेन्टों को लिखा और उन्होंने सब बात का बन्दोबस्त कर दिया ।

دشومبدر—آہوں نے جہازوں کے ایجنٹوں کو لکھا اور انہوں نے سب بات کا انتظام کر دیا *

What next—what followed after that इसके पीछे क्या हुआ, how, क्या के بعد Started off—sailed away चल दिया Felt very sad—became very gloomy बहुत उदास हुआ Realised, v. understood; felt मालूम हुआ Was leaving—was about to leave छोड़ने वाला था Native land—birthplace जन्मभूमि Map, n. chart नक्शा Easier, n. more comfortable ज्यादा आसान Mouth, n. that part of the river where it falls into the sea दहाना دهان Pilot, n. one who steers a ship; guide साँझी * جہاز راں - ملاح

Page 97.

Guides, v. conducts चलाता है Difficult, a. dangerous मुश्किल مشکل Passage, n. way राह; रास्ता آستہ Port, n. seaport; harbour बन्दरगाह Dangerous one—dangerous port खतरनाक बन्दरगाह Is steered—is conducted चलाया जाता है Wrecked, v.

destroyed नाश हुआ تباہ ہوا Of his own—for his
own use اپنے ہی لیے Tied, part. fast-
ened بँधी हुई ہوئی بندھی Got into—entered
چلا गया ہوا داخل چلا گیا Rowed away—sailed
away खे ले गया کیا لے گیا *

नारायण — और इसके पीछे क्या हुआ ?

ناراین — اور اس کے بعد کیا ہوا ؟

विश्वम्भर — जहाज़ हुगली नदी से आगे चला गया और
मेरे भाई बहुत उदास हुये ; क्योंकि उन्होंने अपने सब
आखिरी मित्रों को देखा और समझ गये कि मैं अपनी जन्म-
भूमि को बहुत वर्षों के लिये छोड़ता हूँ ।

وشو مہر — جہاز دریائے ھگلی کے آگے چلا گیا اور میرے
بھائی بہت رنجیدہ ہوئے کیونکہ انہوں نے اپنے سب آخری
دوستوں کو دیکھا اور معلوم کیا کہ میں اپنے وطن کو برسوں
کے لئے چھوڑتا ہوں *

नारायण — फिर वे कहाँ पहुँचे ?

ناراین — پھر وہ کہاں گئے ؟

विश्वम्भर — अच्छा होगा कि हम संसार का नक्शा ले
आवें और फिर मैं आसानी से समझ सकूंगा ।

وشو مہر — یہ بہتر ہوگا کہ ہم دنیا کا ایک نقشہ لاویں
اور تب میں آسانی سے سمجھا سکوں گا *

नारायण — यह नक्शा है ।

ناراین — یہ نقشہ ہے *

विश्वम्भर — देखो, यह हुगली नदी का दहाना है और
वहाँ उन्होंने मल्लाह को छोड़ा ।

وشو مہر — دیکھو - یہ دریائے ھگلی کا دھانہ ہے اور
وہاں انہوں نے ملاح کو چھوڑا *

नारायण—मल्लाह क्या चीज़ है ?

ناراین—ملاح کیا چیز ہے ؟

विश्वम्भर—मल्लाह (वह है) जो जहाज़ को भयानक रास्तों में बन्दर के भीतर या बाहर चलाता है। हुगली नदी बड़ी भयानक है और यदि जहाज़ बड़ी होशियारी से न चलाया जाय तो वह अवश्य नष्ट हो जायगा।

شوہمبہر—ملاح (وہ ہے) جو جہاز کو بندرگاہ کے اندر یا باہر مشکل راستوں میں چلاتا ہے - دریائے ہگلی بہت خطرناک ہے اور تاوتنیکہ جہاز بہت ہوشیاری سے نہ چلایا جائے تو وہ یقیناً تباہ ہو جائے گا *

नारायण—मल्लाह कहाँ चला गया ?

ناراین—ملاح کہاں چلا گیا ؟

विश्वम्भर—उसकी निज की एक नाव जहाज़ के पास हो बँधी थी। वह उसमें बैठ गया और खेकर ले गया।

شوہمبہر—اُس کی ایک خاص کشتی جہاز کے بغل میں بندھی تھی - وہ اُس میں بیٹھ گیا اور کھے کر لے گیا *

नारायण—हाँ, कृपाकर और आगे कहिये।

ناراین—ہاں - براہ مہربانی اور بیان کیجئے *

विश्वम्भर—तब वे मदरास के दक्खिन की ओर चले गए। वहाँ वे थोड़ी देर ठहरे और फिर कोलम्बो चले गए।

شوہمبہر—تب وہ مدراس کے جنوب میں چلے گئے - وہاں وہ تھوڑی دیر ٹھہرے اور تب کولمبو چلے گئے *

नारायण—मैं देखता हूँ कि तुम नक्शे में बताते हो कि वे लंका के पूर्वी ओर गये। वे पश्चिम की ओर 'पाक जल-डमरूमध्य' की तरफ क्यों नहीं गए ?

ناراین—میں دیکھتا ہوں کہ تم نقشہ میں بتاتے ہو کہ

وے لنگا (Ceylon) کے مشرق کی طرف گئے - وے پچھم
کی طرف آبائے پاک ہو کر کیوں نہیں گئے ؟

Channel, *n.* a straight narrow sea between
two parts of land تنگ سمندر کا ٹوکڑا جو دو देशوں
के हिस्सों के बीच में होता है चैनल Shallow, *a.* not
deep उथला - Cannot be used by
large ships—large ships cannot sail into it
بڑے جہاز اُس میں نہیں چل سکتے
Monkeys, *n.* बंदर Built, *v.* construct-
ed बनाया Bridge, *n.* a structure of wood
or steel raised over a river पुल Remains, *n.*
remnants बचत Blocks, *v.* obstructs रोकता
है, Went ashore—went to the sea-shore
समुद्र के किनारे पर गये * کنارے پر گیا

Page 98.

Turns, *v.* moves round लौटता है Olden,
a. ancient पुराना Days, *n.* times समय
Closely, *adv.* attentively ध्यान लगाकर
Canal, *n.* a strait बड़ी नहर *

विश्वम्भर—उस तरफ नहर बहुत कम गहरी है और बड़े
जहाज उसमें नहीं चल सकते। क्या तुमको याद नहीं है
कि किस तरह पर बंदरों ने राम के पार उतरने को पुल
बनाया ? मैं समझता हूँ कि यह उसी पुल का बचा हिस्सा है
जो रास्ता रोकता है।

وشومبهر—اُس طرف چينل بہت پاياب ہے اور اُس
میں بڑے جہاز نہیں چل سکتے - کیا تم کو معلوم نہیں
ہے کہ رام کے پار اُتارنے کے لئے کس طرح سے بندروں نے پل

بنایا؟ میں خیال کرتا ہوں کہ یہ اُسی پل کا بچا ہوا
حصہ ہے جو راستہ دکھاتا ہے *

نارایण—हाँ, मैं समझता हूँ कि ऐसा ही होगा।

ناراین—ہاں - میں سمجھتا ہوں کہ ایسا ہی ہوگا *

विश्वम्भर—वे एक रोज़ के लिये कोलम्बो में ठहरे और
वहुत से यात्री किनारे पर स्थान देखने को उतरें। तब वे
एक सीधी लकीर में उत्तर-पश्चिम की ओर दो हजार मील के
लगभग गए, यहाँ तक कि अदन तक पहुँचे। तब वे लाल सागर
तक उत्तर की ओर एक हजार मील तक गये जब तक कि वे
स्वेज़ नहर तक आ गए।

وشومبیرو—وے ایک روز کے لئے کولمبو میں ٹھہرے اور
بہت سے مسافر کنارے پر اتر کر اس جگہ کو دیکھنے کے لئے
گئے تب وے ایک سیدھی سطر میں شمال و مغرب کی
طرف قریب دو ہزار میل کے گئے یہاں تک کہ وے عدن
پہنچ گئے - تب وے بحر قلزم تک شمال کی طرف ایک
ہزار میل اور گئے یہاں تک کہ وے ابنائے سویز تک آگئے *

नारायण—हाँ, मैं नक्शे में स्वेज़ देखता हूँ, परन्तु मैं नहीं
समझता कि अब जहाज़ कहाँ जायगा जब तक कि वह लौट-
कर फिर न आवे।

ناراین—ہاں - میں نقشے میں سویز دیکھتا ہوں -
میں نہیں جانتا کہ اب جہاز کہاں جائے گا - جب تک کہ
وہ لوٹ کر پھر واپس نہ آوے *

विश्वम्भर—पुराने समय में सब मुसाफ़िर स्वेज़ पर उतर
जाते थे और फिर जहाज़ लौट आते थे। परन्तु यदि तुम नक्शे
में ध्यान से देखो तो तुम उसमें “स्वेज़ नहर” लिखा देखोगे।

وشومبیرو—پورانے زمانہ میں تمام مسافر سویز میں اتر

جاتے تھے اور جہاز پھر لوٹ آتے تھے - مگر اگر تم نقشہ میں غور سے دیکھو تو تم اس میں "ابنائے سویز" لکھا دیکھو گے *

نارا یان—یہ کیا ہے ؟

نارا یان—یہ کیا ہے ؟

ویشو مہر—یہ سوا مील کے लगभग लम्बी नहर है, लाल सागर से लगाकर भूमध्य सागर या रुमसागर तक। यह सड़क से ज्यादा चौड़ी नहीं है, परन्तु इतनी गहरी है कि बड़े से बड़े जहाज उस में होकर जा सकते हैं। वह सन् १८६६ ई० में खुली और तब से जहाज स्वेज से लौटने के बजाय इस नहर में होकर भूमध्य सागर में निकल जाते हैं और फिर यूरोप चले जाते हैं।

ویشو مہر—یہ بحرِ قِزم سے بحرِ روم تک قریب ایک سو مील لمبی ایک نہر ہے - وہ ایک سڑک سے زیادہ چوڑی نہیں ہے مگر اس قدر گہری ہے کہ اس میں سب سے بڑے جہاز گذر سکتے ہیں - وہ سنہ ۱۸۶۹ء میں کھولی گئی تھی اور اس وقت سے جہاز بجائے سویز سے لوٹنے کے اس نہر سے بحرِ قِزم میں چلے جاتے ہیں اور تب یورپ چلے جاتے ہیں *

نارا یان—فیر تونہارے ہائے کا جہاز کھاں گیا ؟

نارا یان—یہ تونہارے ہائے کا جہاز کھاں گیا ؟

Island, n. a piece of land surrounded on all sides by water द्वीप Distance, n. a space between two things فاصلہ Landed, v. went on shore کنارے پر اتر پڑے Nearest, a. shortest سب سے قریب کا Way, n. راستہ Hurry, n. haste جلدی

Preferred, *v.* liked better **अच्छा समझा** کیا پسند
 Voyage, *n.* sea journey **جہاز سفر** جलयাত্রا

विश्वम्भर—पोर्ट सैड से वह एक बार फिर उत्तर-पश्चिम को इटली और सिसली के बीच में गया और फिर कौरसिका और सारडिनिया के द्वीपों में होकर वह फ्रांस में मार्सिलीज़ में पहुँच गया जो लगभग १५०० मील दूर है। मार्सिलीज़ में बहुत से मुसाफ़िर उतर पड़े और पास के रास्ते से इज्जल्लिस्तान को चले गए जिधर से रेल में होकर पैरिस और कैले तक जाते हैं और फिर अग्निबोट में बैठकर स्ट्रेट डोवर को पार करते हैं। डोवर से रेल में लगडन पहुँच जाते हैं।

وشو وسیدیز - بندرگاہ سید سے روپیہ ایک مہینہ شمال و مغرب کی طرف اٹلی و سسلی کے درمیان گیا اور تب جزائر کورسیکا و ساردینیا کے درمیان ہوتا ہوا فرانس میں مارسلیز پہونچا جو عنقریب ۱۵۰۰ میل کا فاصلہ ہے۔ مارسلیز میں بہت سے مسافر اتر پڑے اور قریب کے راستے سے انگلستان چلے گئے جہاں سے پیرس اور کیم ریل میں بریٹن کو جاتے ہیں اور تب دھواں کش میں بیٹھ کر اہلائے قور کو پار کرتے ہیں اور قور سے انگلستان تک ریل میں جاتے ہیں۔

नारायण—क्या तुम्हारे भाई उसी रास्ते से गये ?

नारायण—हो, ते भाई अسی راستے سے گئے ?

विश्वम्भर—नहीं, वह जहाज़ ही में गए। जिराल्डर स्ट्रेट और विसके की खाड़ी में होकर इज्जल्लिश चनेल तरु गए और फिर लगडन चले गए। इसमें एक हज़ता ज़यादा लगा, परन्तु उन्हें कुछ जल्दी न थी इसलिये उन्होंने उस रास्ते से जाना अच्छा समझा।

وشو مبدھر—نہیں۔ وہ جہاز ہی میں گئے۔ ابتدائے جہز الٹو
و خلیج بسکہ ہوتے ہوئے انگلش چینل تک گئے اور پھر
لندن تک گئے۔ اس میں قریب ایک ہفتہ کے اور لگا مگر
چونکہ اُن کو کچھ جلدی نہ تھی اس لئے انہوں نے اُس
راستہ سے جانا زیادہ پسند کیا *

Page 99.

نارایण—यात्रा में कुल कितना समय लगा ?

नारायण—सफर में کل کتنا وقت لگا ?

विश्वम्भर—एक महीने के लगभग ।

وشو مبدھر—قریب ایک مہینہ کے *

नारायण—मैं तुमको धन्यवाद देता हूँ । मैं समझता हूँ
कि मैं इङ्गलिस्तान की यात्रा के बारे में बहुत कुछ जानता हूँ ।
मुझे आशा है किसी दिन मैं भी वहाँ जाऊँगा ।

ناراين—میں آپ کا شکریہ ادا کرتا ہوں - میں خیال
کرتا ہوں کہ میں انگلستان کے سفر کے بارے میں بہت
کچھ جانتا ہوں - میں امید کرتا ہوں کہ کسی روز میں
بھی وہاں جاؤں گا *

LESSON XXIX.

THE JOURNEY ONWARDS.

आगे की यात्रा ।

آگے کا سفر

Page 99.

STANZA 1. PROSE ORDER :—As our ship was
slow cleaving her foaming track against the
wind, her trembling pennant still looked back
to that dear isle (which) it was leaving. So we

part cloth from all (whom) we love (and) from all the links that bind us; so as we rove on, our hearts turn to those (whom) we have left behind us.

- Slow, *adv.* slowly धीरे-धीरे *آهسته آهسته* Foamy, *a.* frothy झागदार *زجاجی* Track, *n.* pathway; (here, the course of the ship) राह *راہ*, Against, *prep.* opposite to खिलाफ *برخلاف* Was cleaving—was cutting काट रहा था *کاٹ رہا تھا*, Trembling, *part.* moving फहराता हुआ; काँपता हुआ *لہراتا ہوا* Pennant, *n.* flag of the ship जहाज़ का झण्डा *جہاز کا झण्डा* Still, *adv.* as yet अब भी *اب تک* Looked back—pointed backward पीछे फहराता था *پہرانا تھا* *

Page 100.

Loth, *adv.* unwillingly वे मन से *बे خواहش* To part, *v.* to depart अलग होना *اےکے دوسرے سے الگ ہونا* Links, *n.* chains जंजीर *زنجیروں* Hearts, *n.* चित्त *دل* Rove, *v.* travelled चले *چلے* On—onward आगे *آगे* Behind, *prep.* back; after पीछे *پہچھے* *

जबकि हमारा जहाज़ हवा के खिलाफ अपने फेनदार रास्ते को आहिस्ता-आहिस्ता काट रहा था, उसका फहराता हुआ झण्डा अब भी उस प्यारे टापू को जिसको वह छोड़ रहा था फिर-कर देख रहा था (उसी तरफ़ फहरा रहा था)। हम उन सब से जिनको हम प्यार करते हैं और उन बन्धनों से (अर्थात् नातेदारों से) जिनसे हम धिरे हैं वे मन से अलग होते हैं। इसी तरह पर जैसे कि हम आगे बढ़ते हैं हम उन लोगों का जिनको हम पीछे छोड़ आए हैं खियाल करते हैं।

جبکہ ہمارا جہاز ہوا کے برخلاف اپنے پھین دار راستہ کو
 آہستہ آہستہ گیت رہا تھا اُس کا پھہراتا ہوا جھنڈا اب بھی
 اُس پیادے جزیرے کو پھر کو دیکھ رہا تھا (یعنی اسطرح کو
 اُڑ رہا تھا) جسکو کہ وہ چھوڑ رہا تھا - اسی طور پر تمام
 جن سے ہم محبت رکھتے ہیں اور تمام زنجیروں (یعنی
 شتہ داروں) سے جن سے ہم محدود ہیں ناراضماندی سے
 جدا ہوتے ہیں - اسی طور پر جیسے کہ ہم آگے چلتے ہیں
 ہم اُن لوگوں کا خیال کرتے ہیں جسکو کہ ہم نے پیچھے
 چھوڑ دیا ہے *

STANZA 2. PROSE ORDER:—And when in other
 climes, we meet some enchanting isle or vale,
 where all looks flowery, wild and sweet, and
 (where) nought but love is wanting; we think
 how great our bliss had been, if heaven had but
 assigned us to live and die in scenes like this with
 some we have left behind us.

Climes, *n.* countries **مُلک**; **دَہ** **مَلک** Meet, *v.*
 come across **دیکھنا** **دیکھنا** Isle, *n.* island **دَپُ**
 Vale, *n.* valley **وادی** **وادی** Enchanting, *part.*
 charming **مُوہنی** **والی** **والی** Flowery, *a.*
 full of flowers **فولدار** **دار** Wild, *a.* **اُسل**
 Sweet, *a.* pleasant **سُہاوی** **سُہاوی** Nought,
n. nothing **کوئی چیز نہیں** **کوئی چیز نہیں** Bliss, *n.* joy;
 happiness **خوشی** **خوشی** Heaven, *n.* God **پَرما**
 خدا Assigned, *v.* gave **دیا** **دیا** Scenes, *n.*
 countries **مُلک** **مُلک** *

اور جبکہ دوسرے देशों में हम किसी मोहनेवाले (सुन्दर)

टापू या घाटी को देखते हैं जहाँ किसव चीजें फूलदार, असली, और सुहावनी मालूम होती हैं और सिवाय प्रेम के और किसी बात की कमी नहीं तो (वहाँ) हम खियाल करते हैं कि हमारी खुशी कितनी ज्यादा होती यदि परमात्मा हमको इन्हीं ऐसे देशों में उन लोगों के साथ जिनको हम पीछे छोड़ आए हैं जिन्दा रहने और मरने देता।

اور جبکہ دوسرے ملکوں میں ہم چند دل فریفتہ کرنے والے چیزوں یا وادیوں کو دیکھتے ہیں جہاں تمام (چیزیں) پھولدار - اصلی اور خوبصورت معلوم ہوتی ہیں اور ہنسنے محبت کے کسی چیز کی کسی نہیں معلوم ہوتی (وہاں) ہم خیال کرتے ہیں کہ ہماری خوشی کس قدر زیادہ ہوتی اگر خدا ہمکو اسی طرح کے ملکوں میں مع چند لوگوں کے جملہ ہم پیچھے چھوڑ آئے ہیں زندہ رہنے اور مرنے دیتا *

STANZA 3. PROSE ORDER:—As travellers, when going darkly eastward, often look back at eve to gaze upon that light (which) they leave still glowing faint behind them; so when the close of pleasure's day hath consigned near us to gloom, we turn to catch one fading ray of joy that is left behind us.

Travellers, *n.* passers by; passengers यात्री
 Oft, *adv.* often बहुधा اکثر Eve, *n.* evening शाम
 Eastward, *n.* towards east पूर्व کی ओर
 Darkly, *adv.* in the dark अंधेरے میں
 Gaze, *v.* look देखنا دیکھنا Faint, *adv.* faintly
 धीरे-धीरे آہستہ آہستہ Glowing, *part.* shining चमकता
 हुआ Close, *n.* end अंत خاتمہ Gloom, *n.*

sorrow رنج, consigned, - v. made over دیا
 Fading, part. decaying مُرہاۓ ہوئے دیا
 Ray, n. connection; range سلسلہ ہوئے
 Joy, n. pleasure خوشی * خوشی

جس طرح مسافر جبکہ مشرق کی طرف اندھیرے میں
 جاتے ہوئے پہلے اس روشنی کو جسکو وہ اپنے پیچھے ٹھکراتے
 ہوئے چھوڑ آئے ہیں دیکھتے ہیں اسی طرح ہم جبکہ
 ہماری خوشی کے دن کا اختتام ہو سکے رنج و غم میں مبتلا
 کرتا ہے تو ہم اس خوشی کا ایک ذرہ بھی چوڑا گذر گئی
 ہے حاصل کرنے کی کوشش کرتے ہیں *

LESSON XXX.

THE HUNGRY TRAVELLER.

بھوکھا مسافر | بھوکھا مسافر

Page 101.

Hermitage, n. a hermit's dwelling کھڑی
 Seeking, part. searching تلاش کرنا
 Shelter, n. refuge; protection پناہ شरण
 ed, v. welcomed स्वागत کیا
 ably, adv. in a hospitable manner مہمانداری سے

Invited, *v.* requested *پراثرنا کی*
 Stay, *v.* to put up *ٹھہرنا* Dine, *v.*
 to take food *بوجن کرنا* Guest, *n.* a
 visitor *مہمان* Hurried off immediately
 * *جلدی سے چلا گیا* *تورنت چلا گیا*

— *ایک شہزادی ایک کوری میں رہتے تھے* —

ایک دن ایک یاتری بوجن اور شरण کی تلاش میں کوری
 پر پہنچا۔ شہزادی نے دیا سے اسکا स्वागत کیا اور
 खातिर के साथ उससे ठहरने और भोजन करने की प्रार्थना
 की। महमान ने प्रार्थना अंगीकार की और बैठ गया। शहजदी,
 उसके लिये कुछ भोजन तैयार करने को जल्दी से चले गये।

— *ایک شہزادہ میں رہتا تھا* —

ایک دن ایک مسافر کھانا اور پینا کی تلاش میں حجرة
 میں پہونچا۔ شہزاد نے اس کا مہربانی سے استقبال کیا اور
 خاطر داری سے اس سے ٹھہرنے اور کھانا کھانے کے لئے استدعا
 کی۔ مہمان نے استدعا کو منظور کر لیا اور بیٹھ گیا اور
 شہزادہ نے اس کے لئے کچھ کھانا تیار کرنے کو جلدی سے
 چلے گئے *

Presently, *adv.* at once *تورنت* Hot, *adj.*
 गरम Cakes, *n.* रोटियाँ Hastened away
 जल्दी से चला गया *جلدی سے چلا گیا* Fetch, *v.* to go
 and bring *لانا* Pulse, *n.* दाल Vanished,
v. disappeared समाप्त होगई *وگڈی* Fresh, *adj.*
 new ताज़ा Supply, *n.* provision; quantity *رشد*
 Amazement, *n.* astonishment *تعجب* *آश्चर्य*
 حیرت *

वह तुरन्त चार गरम रोटी लाया और उसके आगे रख दिया और कुछ दाल उनके साथ खाने के लिये लाने को जल्दी से दौड़ गया। जबतक दाल आई चारों चपातियाँ गायब होगईं। पस सजन शेख कुछ और रोटी लाने को गया, थोड़ी देर में वह चार और रोटी लेकर वापिस आया, परन्तु इस समय तक सब दाल गायब होगई। पस वह एक मर्तवा कुछ और दाल लाने को गया, परन्तु जब वह और दाल लेकर आया उसको आश्चर्य हुआ जब उसने देखा कि रोटियाँ पहली रोटियों की तरह गायब होचुकी थीं।

فوراً وہ چار گرم روٹیاں لایا اور اُس کو اُس نے اُس کے سامنے رکھ دیا اور کچھ دال ان کے ساتھ کھانے کو لانے کے لئے دوڑ گیا۔ جب تک کہ دال اُٹی چاروں چپاتیاں غایب ہوگئیں۔ پس نیک شیخ کچھ اور چپاتیاں لانے کو چلاگیا۔ تھوڑے لمحوں میں وہ چار چپاتیاں لیکر لوٹا لیکن جب تک دال سب غایب ہوگئی۔ پس وہ ایک مرتبہ کچھ دال لانے کو اور گیا لیکن جب وہ اور دال لیکر واپس لوٹا اُس کو حیرت ہوئی جب کہ اُس نے دیکھا کہ چپاتیاں پہلی چپاتیوں کی طرح غایب ہوچکی تھیں *

Still, *adv.* even then. तब भी Per-severed, *v.* continued steadily दृढ़ रहा, *ma* ثابت قدم Ravenous, *adj.* voracious; furiously hungry घाऊषप *ghaushap* Appetite, *n.* hunger भूख *bhookh* At length—at last अन्त में *ant* Appeased, *v.* satisfied शांत होगई *shant hogai* * *asudh* *asudh* *asudh*

वह भला आदमी तब भी दृढ़ रहा, परन्तु जब तक कि

वह दस मर्तवा दाल और रोटी न लाया उस यात्री की गहरी भूख न बुझी।

نیک شخص تب بھی ثابت قدم رہا—جب تک کہ وہ دس مرتبہ روٹی اور دال نہ لایا مسافر کی از حد بھوک نہ بجھی *

Meal, *n.* food taken at one time खाना
Over, *adv.* finished समाप्त ختم Weary, *adj.* tired थका हुआ * توہ *

Page 102.

Journeying—going जाना Skillful, *adj.* clever होशियार; चतुर, * ہوشیار *

अन्त में भोजन समाप्त होगया और थके हुए शेखजी ने कहा, ये मित्र, तुम कहाँ जा रहे हो? यात्री ने उत्तर दिया मैं बुखारा को जा रहा हूँ। शेखजी ने पूछा तुम वहाँ किस लिए जा रहे हो? यात्री ने कहा मैंने सुना है कि उस शहर में एक चतुर डाक्टर रहता है, मैं उससे मिलना चाहता हूँ।

آخر کار کہانا ختم ہو گیا اور تھکے ہوئے شیخ نے کہا—اے دوست تم کہاں جا رہے ہو؟ مسافر نے جواب دیا—میں بخارا کو جا رہا ہوں—شیخ نے پوچھا تم وہاں کس لئے جا رہے ہو؟ مسافر نے کہا میں نے سنا ہے کہ اس شہر میں ایک ہوشیار ڈاکٹر ہے میں اُس سے ملنا چاہتا ہوں *

Inquired, *v.* asked पूछा पूچھا Politely, *adv.* courteously नम्रता से Consult, *v.* to ask advice of सलाह लेना * مشورہ کرنا *

शेखजी ने नम्रता से पूछा—मैं पूछता हूँ कि आपको क्या होगया है कि आप डाक्टर से सलाह लेना चाहते हैं?

شیخ نے شریفانہ طور سے پوچھا—کہا میں دریافت کروں کہ آپ کو کیا ہوا ہے کہ آپ ڈاکٹر سے مشورہ کرنا چاہتے ہیں؟

Alas, *interj.* افسوس Taste, *n.* flavour स्वाद ذائقہ Hoping, *v.* expecting आशा करना امید کرنا To restore, *v.* to give back; to return फिरा देना * پھر ادینا

यात्री ने कहा अफसोस, मेरे खाने का स्वाद बिलकुल जाता रहा है और मैं आशा करता हूँ कि वह मुझको कोई चीज़ भूख लगने की देगा।

مسافر نے کہا—افسوس - میرے کھانے کا ذائقہ بالکل جاتا رہا ہے اور میں امید کرتا ہوں کہ وہ مجھے کوئی چہ نہ بھوک لگنے کی دیگا *

Indeed, *adv.* certainly निस्सन्देह در حقیقت Sad, *adj.* sorrowful शोकजनक Trust, *v.* believe भरोसा करना یقین کرنا Grant, *v.* allow मानना करना قبول Desire, *n.* wish चाह خواہش Offer a prayer—pray or entreat प्रार्थना करना دعا مانگنا *

शेखजी ने कहा निस्सन्देह यह बहुत शोकजनक बात है। मुझे आशा है कि ईश्वर तुम्हारी इच्छा को पूरी करेगा, और मेरी ओर से भी एक प्रार्थना है।

شیخ نے کہا—درحقیقت بڑے افسوس کی بات ہے۔ میں یقین کرتا ہوں کہ خدا تمہاری خواہش کو پوری کرے اور میری طرف سے بھی ایک استدعا ہے *

यात्री ने पूछा, मैं आपसे प्रार्थना करता हूँ कि वह क्या है?

भले आदमी ने उत्तर दिया वह यह है कि जब तुम पूरी भूख से लौटो तो तुम दूसरी राह से लौट जाना ।

مسافر نے پوچھا—میں آپ سے التماس کرتا ہوں وہ
کہا ہے ؟ نیک آدمی نے جواب دیا—وہ یہ ہے کہ جب تم
پوری ہوؤ گئے سے واپس آؤ تو تم دوسرے راستہ سے لوٹ جانا *

LESSON XXXI.

TEN RULES OF CONDUCT.

چال و چلن کے دس قاعدے । چالचलन के दस नियम ।

Page 103.

Rules, *n.* principles नियम طریقہ Conduct, *n.* behaviour चालचलन * چال و چلن

1. Always, *adv.* ever हमेशा همیشه Speak, *v.* tell बोलना; कहना کہنا Truth, *n.* true fact सच سچ Brave, *a.* courage बहादुरी Lying, *n.* falsehood झूठ جھوٹ Cowardly—cowardice डरपोकपन بزدلی *

हमेशा सच बोलो । सचाई बहादुरी है और झूठ डरपोकपन है ।

همیشه سچ بولو—سچائی بھادری ہے اور جھوٹہ بزدلی ہے *

2. Polite, *a.* courteous; meek सुशील مهذب Request, *n.* entreaty demand प्रार्थना شایسته خلیق - درخواست * پانا پانا get, *v.* پانا

सुशील बनो । जब तुम कुछ माँगते हो तो कहो 'कृपा कर' और जब तुमको कोई चीज़ मिल जाय तो कहो "मैं आप को धन्यवाद देता हूँ ।"

مہذب بندو - جب تم کسی چیز کی درخواست کرتے ہو تو کہو "براہ مہربانی" اور جب تم کو کوئی چیز مل جائے تو کہو "میں آپ کا شکریہ ادا کرتا ہوں" *

3. Courteous, *a.* meek; affable **سُشیل** ;
 मिलनसार, ملنسار, اطوار - Courtesy, *n.* politeness
سُشیلता ; मिलनसारी **اخلاقی** Mark, *n.* sign
 चिह्न **علامت** - نشان Gentleman—a man of gentle
 behaviour **سجّان آدمی** People, *n.* persons
 लोग **لوگ** Good, *n.* gentle **مُتلا** Family, *n.*
 कुटुम्ब **خاندان** Practise, *v.* to do habitually **अमल में**
 लाना **فرض** * **फर्ज़** Duty, *n.* right **धर्म** ; **عمل** میں لانا

सबके साथ सुशील बनो। सुशीलता भलमनसाहत का चिह्न है और अच्छे कुटुम्ब के लोग सुशीलता को हमेशा अपना धर्म समझते हैं।

سب کے ساتھ خوش اطوار بندو - خوش اخلاقی شرافت کی علامت ہے اور خاندانی لوگ ہمیشہ خوش اخلاقی پر بطور فرض کے عمل کرتے ہیں *

4. Salute, *v.* respect; bow down **سَلَام**
 करना **سلام** Teachers, *n.* tutors **گُرو** Superi-
 ors, *n.* higher in rank **اُچی پدوی کے لوگ** بزرگ
 بڑے Respectfully, *adv.* with respect **अदब से**;
 सम्मान से **ادب کے ساتھ** For, *conj.* because **क्योंकि**
 Outward, *a.* external **बाहरी** **بیرونی** * **कहونکہ**

अपने गुरु और बड़ों से जब तुम उनसे मिलो सम्मान के साथ प्रणाम करो, क्योंकि यह सुशीलता का बाहरी चिह्न है।
 اپنے استاذوں اور بزرگوں کو جب کہ تم ان کو ملو ادب

کے ساتھ سلام کرو کیونکہ یہ خوش اخلاقی کی بیرونی علامت ہے *

5. Interrupt, *v.* interfere بول بول کر بولنا Speaking—talking بات کرتا ہوا Form, *n.* mark چھٹا ہوا Discourtesy—want of politeness بے ہودہ پن

جب دوسرا آداسی بات کر رہا ہو تو بول نہ اٹو۔ یہ بے ہودہ پن کی نشانہ ہے۔

جب دوسرا شخص گفتگو کر رہا ہو تو مداخلت نہ کرو۔ یہ ایک بیہودہ پن کی علامت ہے *

6. Reading, *part.* studying پڑھتا ہوا Writing لکھتا ہوا Stand, *v.* खड़ा होना * پاس - تریب پاس Near, *adv.* by پاس

جب کوئی پڑھتا ہو یا لکھتا ہو تو اس کے پاس نہ جاؤ اور نہ دیکھو کہ وہ کیا کر رہا ہے۔ یہ ایک دوسری بیہودہ پن کی علامت ہے *

7. Avoid, *v.* shun بڑھڑھانا Pushing—making way by force دھکیلنا Obligated, *v.* compelled مجبور کیا Excuse, *v.* pardon معاف کرنا

کسی کو دھکا دے کر نیکالنا بڑھ دو۔ اگر مجبور کیا گیا ہو تو معاف کرنا۔

کسی کو دھکا دے کر نیکالنا بڑھ دو۔ اگر مجبور کیا گیا ہو تو معاف کرنا۔

کسی کو دھکا دیکر نکالنا چھوڑ دو۔ اگر تم کو مسجد اور
ایسا کرنا پڑے تو تم کو کہنا چاہئے ”مجھکو معاف
کہجئے“

8. Neat, a. tidy ساکھ صاف Clean, a. clear
ساکھ صاف Person, n. body بدن جسم Clothes, n.
dress کپڑے کپڑے Dirty, a. unclean مٹلا میلا
Untidy, a. not neat مٹلا-کھٹلا بے سلیقہ
Company, n. companionship संगति جماعت *

اپنے جسم اور کپڑوں کو ساکھ-سوتھرے رکھو۔ مٹلا اور بے سلیقہ
رہنا اُن لوگوں کے لئے جن کی جماعت میں تم رہتے ہو
بے سلیقہ بنو۔

اپنے جسم اور کپڑوں کو صاف ستھرا رکھو۔ میلا اور بے سلیقہ
رہنا اُن لوگوں کے لئے جن کی جماعت میں تم رہتے ہو
بے سلیقہ بنو۔

9. To—towards طرف As....you—as
you wish others to treat you جیسا کہ تم
دوسروں کو چاہتے ہو کہ تمہارے دوست
ساتھ ساتھ ساتھ ساتھ Golden, a. best سب سے
اچھا * عمدہ

دوسروں کے ساتھ ویسا ہی برتاؤ کرو جیسا کہ تم چاہتے
ہو کہ دوسرے تمہارے ساتھ کریں۔ یہی زندگی کا سب سے
اچھا طریقہ ہے *

دوسروں کے ساتھ ویسا ہی برتاؤ کرو جیسا کہ تم چاہتے
ہو کہ دوسرے تمہارے ساتھ کریں۔ یہی زندگی کا سب سے
اچھا طریقہ ہے *

10. Duty, n. a work which a man is bound
to do فرض فکڑ Sake, n. object مطلب For
the sake of—on account of مطلب سے سبب

Reward, *n.* remuneration; recompense इनाम
 Fear, *n.* alarm डर
 Punishment, *n.* penalty
 inflicted on a person for crime दंड
 Right, *a.* just ठीक
 * تهیک - مناسب

अपना फर्ज निवाहो—इनाम के मतलब से नहीं और न
 दंड पाने के डर से—परन्तु इसलिये कि वह ठीक है।
 अपना फर्ज अदा करो - انعام کی غرض سے نہیں یا سزا کے
 ڈر سے نہیں بلکہ اس لئے کہ وہ مناسب ہے *

LESSON XXXII.

THE TRAVELLER'S RETURN.

यात्री का लौटना। مسافر کی واپسی

Page 104.

STANZA 1. PROSE ORDER:—Where twinkling
 in the dewy light, skylark soars on high, the
 song amid the sky is sweet to the morning
 traveller.

Traveller, *n.* one who travels यात्री
 Return, *v.* come back लौटना
 Sweet, *a.* pleasant सुहावना
 Song, *n.* melody خوش گوار
 राग Amid, *prep.* through; in the midst of
 में Sky, *n.* आसमान
 Twinkling, *part.* जहलना
 sparkling झिलमिलाता हुआ; चमकता हुआ
 Dewy, *a.* covered with dew ओसदार
 Light, *n.* रोशनी
 Skylark, *n.* लवा
 Soars, *v.* flies उड़ता है
 On high—above, in the sky
 ऊपर; आकाश में

जबकि आसदार रोशनी में चमकता हुआ लवा ऊपर उड़ता है तो सुबह के यात्री को आसमान में राग सुहावना मालूम पड़ता है।

صبح کے مسافر کو آسمان کے بیچ کا نغمہ خوشگوار معلوم ہوتا ہے جہاں کہ شبلمی روشنی میں لوا جھلملاتا ہوا اُوپر اُڑتا ہے *

STANZA 2. PROSE ORDER :—And when faint, and heavily he drags along his noontide way, the gales that play round him are cheering to the traveller.

Cheering, *a.* pleasant सुहावना تسلي Gales, *n.* gusts of wind वायु کے झोंके Play, *v.* blow चलना چلنا Faint, *a.* feeble; weak थका हुआ कमज़ोर Heavily, *adv.* slowly and gloomily लड़खड़ाता हुआ Drags, *v.* walks in pain लड़खड़ाता चलता है Noontide, *a.* midday दोपहर के Way, *n.* path रास्ता *

जबकि वह थका हुआ और लड़खड़ाता हुआ अपने दोपहर के रास्ते में घिसटता चलता है तो वह हवा जो यात्री के चारों ओर चलती है उसको बड़ी सुन्दर मालूम पड़ती है।

جبکہ وہ عاجز اور تھکا ہوا اپنے دوپہر کے راستہ میں چلتا ہے تو مسافر کو وہ ہوا جو اُس کے چاروں طرف چلتی ہے تسلي بخش معلوم ہوتی ہے *

Page 105.

STANZA 3. PROSE ORDER :—And when he toils full wearily beneath the unclouded sun, the flowing water makes a soothing melody to him.

Beneath, *prep.* underneath नीचे *فوق* Uncloud-
ed, *a.* clear; uncovered with clouds साफ़ - صاف
Sun, *n.* सूरज *دھوپ* Wearily, *adv.* *آفتاب*
exhausted थका हुआ *تھکا* Toils, *v.* labours; works
मिहनत करता है *مکھنت کرتا ہے* Flowing, *part.* running
बहता हुआ *بہتا ہوا* Water, *n.* stream *چشمہ*
Makes, *v.* seems; forms. मालूम पड़ता है *معلوم پڑتا ہے*
Soothing, *part.* comforting तसल्ली देने वाला *تسلی دینے والا*
Melody, *n.* song राग *نغمہ* *

जब वह तेज़ धूप में विलकुल थका हुआ घिसटता चलता है तो बहता हुआ चश्मा उसके कानों को एक सुरीला राग मालूम पड़ता है ।

اور جبکہ وہ تیز دھوپ میں تھک کر گھسٹتا ہے تو بہتا ہوا چشمہ اُس کے لئے ایک تسلی بخش نغمہ معلوم پڑتا ہے *

STANZA 4. PROSE ORDER:—And when.....ear in the sound of distant sheep-bells.

Evening, *a.* of evening शाम की *شام کی* Decays, *v.* lessens; vanishes कम होजाती है *کم ہو جاتی ہے*
Calm, *a.* still सन्नाटा *سناٹا* Sweet, *a.* charming
सुहावना *شیریں* Distant, *a.* remote दूर का *دور کا*
Sheep-bells—bells tied round the neck of the
sheep भेड़ की घंटी *بھڑ کی گھنٹی* Sound, *n.* voice शब्द
* آواز

जब शाम की रोशनी कम होजाती है और चारों ओर सन्नाटा होजाता है तो दूर की भेड़ की घंटी की आवाज़ उसके कानों को एक सुरीला राग मालूम पड़ता है ।

جبکہ شام کی روشنی کم ہو جاتی ہے اور چاروں طرف
بالکل سدا سا ہو جاتا ہے تو دور کی بھید کی گھنٹی کی آواز
اُس کے کان میں شیریں نغمہ معلوم ہوتی ہے *

STANZA 5. PROSE ORDER:—But O! the voice
of love that welcomes his return is the sweetest
of all delightful sounds of evening or of morn.

Delightful, *a.* pleasant **دلچسپ** Sounds,
n. voices **آوازیں** Morn, *n.* morning **صبح**
Sweetest, *a.* the most charming **بہت ہی সুندر**
Love, *n.* affection **محبت** Welcomes,
v. receives heartily **سواगत کرتی ہے**
Return, *n.* coming back **لौटना** * **واپسی**

پرنتو او ! سب **سुन्दर** **शब्दों** में चाहें वे शाम के समय के
हों या सुबह के, वह प्रेम का शब्द जो उसका घर लौटने पर
स्वागत करता है सबसे सुन्दर है ।

مگر او اشام یا صبح کے وقت **دلچسپ** **آوازوں** میں
محبت کی آواز سب سے زیادہ شیریں ہے جو کہ اُس کو
واپسی میں مبارکباد دیتی ہے *

LESSON XXXIII.

DAVID AND GOLIATH.

دَیوَد اور گولیتھ | डेविड और गोलीअथ ।

Page 106.

War, *n.* fight ; quarrel **لڑائی** Nations, *n.*
races **جائیتیاں** Called, *v.* were known **کہلاتی**
थیں * **مشہور** نہیں

एक बार दो जातियों में जो फिलिस्टाइन्स और इसराएल-
दोज कहलाती थीं एक लड़ाई हुई।

ایک مرتبہ دو قوموں کے درمیان جو کہ فلسطائینس اور
اسرائیلیٹیز کے نام سے مشہور تھیں لڑائی ہوئی *

Had the upper hand—got the superiority over
बढ़ाये थे थे Champion, n. a brave warrior
योद्धा Giant, n. a person of extraordinary
strength and power देव ; जिन - جن *

फिलिस्टाइन्स बढ़ गए थे; क्योंकि उनमें एक योद्धा गोली-
अथ नामी एक बड़ा देव था।

فلسطائینس بڑھ گئے تھے کیونکہ ان کے ساتھ ایک بہادر
گولیہتہ نام کا دیو شامل تھا *

Huge, n. big बड़ा Strong, n. stout ; powerful
वलवान Fight, v. oppose लड़ना; मुका-
बिला करना Height, n. elevation ऊँचाई
Cubit, n. a hand एक हाथ Span, n. half a
cubit आधा हाथ Helmet, n. a defensive
covering for the head सिर का तاج Brass, n. a
kind of metal पीतल Wore, v. put on पहिन्ता
था Coat of mail कवच Spear, n. lance
धाल Shield, n. a defensive armour डाल
Heavy, n. weighty भारी Carried, v.
bore ले चलता था Before him—in front
of him उसके आगे اُس کے آگے *

यह देव इतना बड़ा और वलवान था कि कोई इसराएल-
दोज उससे नहीं लड़ सकता था। वह ६१ हाथ ऊँचा था और
अपने सिर पर एक पीतल का सिरताज पहिन्ता था। वह

कवच पहिनता था। वह पेड़ के बराबर बड़ा भाला लिये रहता था और एक ढाल जो इतनी भारी थी कि एक आदमी उसको आगे लेकर चलता था।

یہ دیو اس قدر بڑا اور مضبوط تھا کہ کوئی اسرائیلیز اس سے نہیں لڑ سکتا تھا۔ وہ سارے چھ مہاتہ اونچا تھا اور اپنے سر پر ایک پیمبل کا خود رکھے ہوئے تھا اور زرہ بکتر کا کوٹ پہنتا تھا۔ وہ ایک درخت کے برابر بھالا لئے رہتا تھا اور اس کے پاس ایک اسقدر بھاری دھال تھی کہ ایک آدمی اس کو اس کے ساتھ لے کر چلتا تھا ❀

Armies, n. فوجیں Were drawn up—were arranged in order of battle सिलसिले में खड़ी की गई Hills, n. पहाड़ियाँ Valley, n. घाटी Challenge, v. call for लڑाई के लिये بلाना battle लड़ने को बुलाना; चुनौती देना चुनौती देना Soldier, n. warrior सिपाही Dared, v. ventured हिम्मत की Accept, v. receive मानना ❀

दोनों फौजें दो पहाड़ियों पर सिलसिले से खड़ी की गईं। यह देव हर रोज़ दोनों पहाड़ियों के बीच की घाटी में आता था और इसरायेलीज़ की फौज से कहता था कि कोई सिपाही आवे और मुझसे लड़े। परन्तु कोई भी उससे लड़ना मंजूर नहीं करता था।

دونوں فوجیں دو پہاڑیوں پر صف بستہ کی گئیں—یہ دیو ہر روز دونوں پہاڑیوں کے درمیان وادی میں آتا تھا اور اسرائیلیز کی فوج سے دعویٰ سے کہتا تھا کہ کوئی سپاہی آوے اور مجھ سے لڑے—مگر کوئی اس سے لڑنا منظور نہیں کرتا ❀

Young, *a.* of young age جوان Youth,
n. young man جوان آدمی Brave,
a. bold वीर بہادر Stay, *v.* remain رہنا Mind,
v. look after ; take care of خیر گیری
 کرنا Sheep, *n.* بھیر *

उसका डेविड नाम का एक जवान इसराएली था। वह केवल एक नौजवान आदमी था; परन्तु मजबूत और वीर था। डेविड के तीन भाई थे जो इसराएलीज की फौज में थे, परन्तु उसको घर पर रहना पड़ता था और उसको अपने बाप की भेड़ों की खबरदारी करनी पड़ती थी।

— اُس وقت ایک نوجوان اسرائیلیت دیوۃ تھا۔ وہ محض ایک نوجوان شخص تھا مگر بہت مضبوط اور بہادر تھا۔ دیوۃ کے تین بھائی تھے جو اسرائیلیز کی فوج میں تھے مگر اُس کو گھر پر رہنا پڑتا تھا اور اُسکو اپنے باپ کی بھیروں کی خبر گیری کرنی پڑتی تھی *

Page 107.

Corn, *n.* grain अनाज اناج Brothers, *n.* sons of the same father and mother भाई بھائی Present, *n.* gift भेंट تحفہ Captain, *n.* head کप्तان کپتان Word, *n.* message संदेशا خبر *

एक दिन डेविड के बाप ने उसको बुलाया और कहा “मेरे पुत्र डेविड, मैं चाहता हूँ कि तुम फौज में जाओ और अपने भाइयों के लिये कुछ अनाज, और उनके नेता के लिये एक भेंट ले जाओ और मेरे पास यह संदेशा लाओ कि तुम्हारे भाई कैसे हैं।”

ایک روز دیوۃ کے باپ نے اُس کو بلایا اور کہا۔ ”اے میرے لڑکے دیوۃ—میں چاہتا ہوں کہ تم فوج میں جاؤ اور اپنے

بھائیوں کے لئے کچھ غلہ اور اُن کے کپتان کے لئے ایک تھیلہ
لیتے جاؤ اور میرے پاس یہ خبر لاؤ کہ تسہارے بھائی کیسے
ہیں۔*

Set off, v. started روانہ ہوا हुआ رہانا Cheese, n. curd of milk پنیر Start-
ed off v. set off روانہ ہو گیا ہو گیا ہو گیا پنیر پنیر پنیر Start-
the morning—at dawn بڑے تڑکے کے Early in
charge of—under the care of خبر گیری میں In
Servant, n. slave داस; نوکر

پس ڈیوڈ اپنے بھائیوں کے لئے ایک تھیلے میں کچھ آناج
لے کر اور ان کے کپتان کے لئے کچھ پنیر لے کر روانہ ہوا۔
ڈیوڈ علی الصبح فوج کو جانے کے لئے روانہ ہو گیا اور بھائیوں
کو ایک نوکر کی نگرانی میں چھوڑ گیا۔*

Found, v. saw دیکھا Ready, a. prepared
تیار Safe, a. secluded محفوظ

جب وہ فوج میں آیا تو اُس نے اُن سب کو تیار کر رہے
ہے دیکھا۔ ڈیوڈ نے اپنا تھیلہ ایک محفوظ
مکان میں رکھ دیا اور اپنے بھائیوں کی تلاش کرنے کے لئے
نکل پڑا۔*

جب وہ فوج میں آیا تو اُس نے اُن سب کو تیار کر رہے
ہے دیکھا۔ ڈیوڈ نے اپنا تھیلہ ایک محفوظ
مکان میں رکھ دیا اور اپنے بھائیوں کی تلاش کرنے کے لئے
نکل پڑا۔*

Talking, *part.* speaking बातचीत करते हुए گفتگو کرتے ہوئے Cried, *v.* shouted چیلا یا چلا Loud, *a.* ऊँची * اور کی

Page 108.

Voice, *n.* sound शब्द آواز Choose, *v.* select चुनना کرنا Able, *a.* worthy योग्य لائق Kill, *v.* slay ; murder مار ڈالنا مار Conquer, *v.* defeat हरانا هارنا Serve, *v.* to do service ; to wait upon नौकरी करना * نوکری کرنا

जब डेविड अपने भाइयों से बातें कर रहा था तो बड़ा देव गोलिअथ दोनों फौजों के बीच घाटी में आया और उच्च-स्वर से चिल्लाकर कहने लगा "एक आदमी को मुझसे लड़ने को चुनो। यदि वह मुझसे लड़ेगा और मुझे मार डालेगा तो हम लोग तुम्हारे दास हो जाएँगे और यदि मैं उसे हरा दूँगा और मार डालूँगा तो तुम हमारे नौकर हो जाओगे और हमारी नौकरी करोगे।"

جب دیوڈ اپنے بیانیوں سے بات چیت کر رہا تھا تو بڑا دیو گولیتھ دو فوجوں کے درمیان وادی میں آیا اور بے آواز بامد پکار کر کہا "ایک آدمی کو مجھ سے لڑنے کے لئے منتخب کرو۔ اگر وہ مجھ سے لڑنے کے قابل ہوگا اور مجھ کو مار ڈالے گا تب ہم تمہارے غلام ہو جائیں گے لیکن اگر میں اس کو شکست دوں گا اور مار ڈالوں گا تب تم ہمارے غلام ہو گے اور ہماری ملازمت کرو گے۔"

Fled, *v.* ran away भाग गया گیا Afraid, *a.* frightened डरे हुए ڈرے Defied, *v.* challenged लड़ने को बुलाया بلایا Enrich, *v.* make rich धनवान बनाना बनانا Riches, *n.* دولت ملد ملانا

wealth धन دولت Daughter, n. लड़की Marri-
age, n. wedding ब्याह شادی Honoured—highly
respected बहुत आदर किया गया * بڑی عزت کی گئی

इसराएल के सब लोग जब उन्होंने उसे देखा उसके पास से भाग गये और बहुत डर गये। उन्होंने डेविड से कहा “क्या तुमने इस आदमी को देखा है जो अभी यहाँ आया और जिसने इसराएल के सब लोगों से लड़ने को कहा? यदि कोई आदमी उससे लड़े और उसे मार डाले तो बादशाह उसे बहुत धन देकर धनवान करदेगा और उसके साथ अपनी लड़की ब्याह देगा और उसके बाप के कुटुम्ब को इसराइल में बहुत सन्मान देगा।

اسرائیل کے تمام لوگ جب انہوں نے اس شخص کو دیکھا تو اس کے پاس سے بھاگ گئے اور بہت خوف زدہ ہوئے—
انہوں نے دیود سے کہا ”کیا تم نے اس شخص کو دیکھا ہے جو ابھی آیا اور اسرائیل کے تمام لوگوں سے لڑنے کے لئے کہا—
اگر کوئی شخص اس سے لڑے اور مار ڈالے تو بادشاہ اسے بہت دولت دیدے اور بنادے گا—اس کے ساتھ اپنی لڑکی کی شادی کر دے گا اور اس کے باپ کے خاندان کو اسرائیل میں بہت عزت دے گا *

People, n. persons लोग لوگ Felt ashamed—
was very much ashamed बहुत लज्जित हुआ بہت ناراض Angry, a. annoyed अप्रसन्न; ناراض شرمندہ ہوا
Wilderness, n. forest جنگل Pride, n. अभिमान;
घमण्ड غرور Naughtiness, n. wickedness बदमाशी
* دل चित्त Heart, n. mind بد معاشری

जब डेविड के बड़े भाई ने उसे और लोगों से देव के विषय में बात करते सुना तो वह बहुत लज्जित हुआ, क्योंकि

वह भी देव से डरता था। पस वह डेविड से नाराज़ होगया और बोला “तुम यहाँ क्यों आए हो? तुमने उन भेड़ों को घिया-वान जंगल में किसके पास छोड़ा? मैं तुम्हारे दिल का घमण्ड और बदमाशी जानता हूँ। तुम यहाँ केवल लड़ाई देखने को आए हो।”

جب کہ دیوتہ کے بڑے بھائی نے لوگوں سے دیو کے بارے میں گفتگو کرتے ہوئے سنا تو وہ شومندہ ہوا کہونکہ وہ بھی دیو سے ڈرتا تھا۔ پس وہ دیوتہ سے ناراض ہو گیا اور کہا ”تم یہاں کیوں آئے ہو؟ تم ان چند بھڑوں کو جمل میں کس کے پاس چھوڑ آئے ہو میں تمہارے دل کا غرور اور بدمعاشی جانتا ہوں۔ تم یہاں لڑائی دیکھنے کے لئے آئے ہو * ”

Told, v. informed کہا Camp, n. ڈیرہ
Appears, v. seems معلوم پڑتا ہے
Alone, adv. singly اکیلا Reward, n. remuneration; prize इनाम Overcomes, v. defeats
हराता है شکست دیتا ہے

और डेविड ने कहा “मैंने अब क्या किया है? क्या मुझे मेरे बाप ने नहीं भेजा?”

اور دیوتہ نے کہا ”میں نے اب کیا کیا ہے؟ کیا مجھے میرے والد نے نہیں بھیجا؟“

कुछ लोग जिन्होंने डेविड को बातें करते सुना और यह देखा कि वह कितना बलवान और बहादुर है राजा के पास गये और कहने लगे “ऐ राजा! डेरें में एक जवान आदमी आया है जो बहुत बहादुर और मज़बूत मालूम पड़ता है। वही अकेला देव से डरता नहीं मालूम पड़ता है और इसके अलावा वह यह भी पूछता है कि उस आदमी को जो गोलीअथ देव को हरा देगा, क्या इनाम मिलेगा?”

کچھ لوگ جنہوں نے دیوتہ کو گفٹنگو کرتے ہوئے سنا اور یہ دیکھا کہ وہ کیسا مضبوط اور طاقتور معلوم ہوتا ہے بادشاہ کے پاس گئے اور کہا ”اے بادشاہ خیسہ میں ایک نوجوان آدمی آیا ہے جو کہ بہت بہادر اور مضبوط معلوم ہوتا ہے۔ صرف وہی دیو سے لڑتا ہوا نہیں معلوم ہوتا اور علاوہ ہرین وہ یہ بھی دریافت کرتا ہے کہ جو دیو گرلیتھہ کو شکست دیگا اُس کو کیا انعام دیا جائیگا؟“

Page 109.

Sent for—called for بولا یا Appeared
before—came in presence of سامنے آیا
Was pleased—was delighted خوش ہوا
Appearance, n. look سورت شکل Asked, v.
enquired of پوچھا Wished, v. desired
چاہتا تھا Fail, v. sink دھنسا ہونا
* ہونا

راجا نے ڈیویڈ کو بولوا یا۔ جب ڈیویڈ راجا کے سامنے آیا تو راجا उसकी सूरत देखकर प्रसन्न हुआ और उससे पूछा “क्या तुम देव से लड़ना चाहते हो?” डेविड ने राजा को उत्तर दिया “किसी आदमी को देव के कारण हिम्मत न हारने दो, क्योंकि आपका दास जाएगा और उससे लड़ेगा।”

بادشاہ نے دیوتہ کو بلوایا۔ جب دیوتہ بادشاہ کے سامنے آیا تو بادشاہ اُس کو دیکھ کر خوش ہوا اور اُس سے پوچھا کہ آیا وہ دیو سے لڑنا چاہتا ہے۔ دیوتہ نے بادشاہ سے کہا کہ دیو کی وجہ سے کسی شخص کا دل شکستہ مت ہونے دو کیونکہ آپکا غلام اُس سے لڑیگا *۔

Kept, v. took care of خبر گیری کی
Lion, n. شیر Bear, n. ہالو Lamb, n. بکرا

young one of a sheep ميمنا Flock, n.
 गल्ला, बाढ़ा يارا - جهنڈ - گلہ Struck, v. punished
 मारा مارا Mouth, n. मुँह منہ Rose against me—
 rushed at me मुझपर झपटा ہوا اور حملہ میرے
 Beard, n. डाढ़ी دازھی Slew, v. killed मार डाला
 مار ڈالا *

राजा ने कहा “तुम इस देव के सम्मुख जाने और उससे लड़ने के योग्य नहीं हो क्योंकि तुम केवल जवान ही हो और वह वचपन से योद्धा है।” डेविड ने कहा “जब आपका नौकर अपने बाप की भेड़ चराता था तो एक शेर और एक भालू आया और बाड़े में से एक मीमना ले गया। मैंने शेर का पीछा किया, उसे मारा और मीमने को उसके मुँह से निकाल लिया। जब वह मुझपर झपटा, मैंने उसको डाढ़ी पकड़ली, उसे पीटा, और मार डाला।”

بادشاہ نے کہا ”تم اُس دیو کے سامنے جانے اور اُس سے لڑنے کے قابل نہیں ہو کیونکہ تم محض نوجوان آدمی ہو اور وہ لڑکچن سے ایک بہادر آدمی ہے۔“ دیو نے کہا ”جب کہ ایک غلام اپنے باپ کی بھینس چراتا تھا تو ایک شیر اور دینچھا آیا اور بارہ میں سے ایک میمنا لے گیا۔ میں نے شیر کا پیچھا کیا اور اُس کو مارا اور میمنے کو اُس کے منہ سے نکال لیا جب وہ میرے اوپر حملہ آور ہوا تو میں نے اس کی دازھی پکڑ لی اور اُس کو پیٹا اور مار ڈالا۔“

Defied, v. challenged; hated हिंकारत को
 حقارت کی نگاہ سے دیکھا - ناچیز سمجھا
 निगाह से देखा Delivered, v. set free; saved बचाया
 Paw, n. claw पंजा; चंगुल پنجه Hand, n. हाथ
 مانہ May the Lord be with you—may God help you
 * خدا تمہاری مدد کرے परमेश्वर तुम्हारी सहायता करे

आपके दास ने शेर और भालू दोनों को मार डाला और यह देव उनमें से एक के समान होगा क्योंकि उसने परमेश्वर की फौज मनुष्यों से ही नफ़रत की है। वह परमेश्वर जिसने मुझे शेर के पंजे से और भालू के चंगुल से बचाया इस देव के हाथ से भी बचाएगा।” राजा ने डेविड से कहा “जाओ और परमेश्वर तुम्हारी सहायता करे।”

آپ کے غلام نے شیر اور ریچھ کو مار ڈالا اور یہ دیو ان میں سے ایک کی طرح ہوگا کیونکہ اس نے خدا کی فوج آدمی کو حقارت کی نگاہ سے دیکھا ہے اور خدا جس نے مجھ کو شیر اور ریچھ کے پلچے سے رہا کیا ہے اس دیو کے ہاتھ سے بھی بچاویگا۔ بادشاہ نے دیو سے کہا ”جاؤ اور خدا تمہاری مدد کرے۔“

Armed, v. equipped with arms ہتھیار بन्द کر دیا
Armour, n. defensive covering for the body کبچہ بکتر کر دیا - مسلح کر دیا

راجا نے ڈیویڈ کو اپنا جڑیہ-بکتر پہنا دیا۔ اس نے اس کے سیر پر اپنی پیتل کی ٹوپی پہنا دی اور کبچہ بھی پہنا دیا۔

بادشاہ نے دیو کو اپنے زرہ بکتر سے مسلح کر دیا۔ اس کے سر پر پیتل کی خود رکھ دی اور اس کو زرہ بکتر کا کوٹ بھی پہنا دیا *

Page 110.

Sword, n. تلوار Tried, v. tested परीक्षा
की; आजमाया Took off—put off उतार
डाला Use, v. handle चलानا Properly
adv. well अच्छी तरह * اچھی طرح

ڈیویڈ نے अपनी تلوار لے لی اور چلنے لگا، کیونکہ
 اُس نے جیڑھ-بکتر کبھی نہیں پہنا تھا۔ ڈیویڈ نے
 کہا "میں اُن کو پہنکار نہیں چلا سکتا، کیونکہ میں نے اُن کو
 کبھی استعمال نہیں کیا۔" ڈیویڈ نے جیڑھ-بکتر اتار
 ڈالا، کیونکہ اُس نے کبھی پہنا نہ تھا اور نہ وہ اُس کو
 اچھی طرح کام میں لاسکتا تھا۔

دیوڈ نے اپنی تلوار لے لی اور چلنے لگا کیونکہ اُس نے
 ڈیڑھ-بکتر کا کوئی استعمال نہیں کیا تھا۔ دیوڈ نے کہا "میں
 اُن کے ساتھ نہیں جاسکتا کیونکہ میں نے اُن کی آزمائش
 نہیں کی۔" دیوڈ نے تمام ڈیڑھ-بکتر اتار ڈالا کیونکہ اُس نے
 اس کا استعمال نہیں کیا تھا اور اُس کو اچھی طرح
 استعمال نہیں کرسکتا تھا *

Staff, n. a short stick—ڈھنڈا عصا Brook, n.
 rivulet نالہ Chose, v. selected چنا لیا;
 चुन लिये اٹھا لئے لیا Smooth, a. glossy
 چمکنے چکنے Stones, n. پتھر Shepherd's, n. گڈریرے
 کا گڈریے Sling, n. an instrument for throwing
 stones گوفن گوپن To meet—to fight with
 لڑنا لڑنا *

اُس نے اپنے ہاتھ میں اپنا ڈھنڈا لیا اور نالے کی
 ओर गया۔ اُس نے نالے میں سے پانچ چمکنے پتھر چنا لیا
 اور اُن کو گڈریے کی پٹلی میں جو اُس کے پاس تھی رکھ
 لیا۔ اُس نے اپنے ہاتھ میں اپنا گوفن لیا اور دے سے
 لڑنے کو چلا۔

اُس نے اپنے ہاتھ میں اپنا عصا لیا اور نالے کی طرف
 گیا اور نالے میں سے پانچ چمکنے پتھر چن لئے اور اُن کو گڈریے
 کے تھیلے میں جو اُس کے پاس تھا رکھ لیا۔ اُس نے اپنا
 گوپن اپنے ہاتھ میں لیا اور دیو سے لڑنے کے لئے کہا *

Came on—came forward आगे आया *آگے آیا*
 Drew, *v.* came, approached आगया *آگیا* Near, *adv.*
 nigh निकट نزدیک Bore, *v.* carried लिये था *لئے تھا*
 Before, *prep.* in front of सामने *سامنے* *

देव आगे बढ़ा और डेविड के पास तक आगया। वह
 आदमी जो ढाल लिये था उसके सामने गया।

دیو آگے بڑھا اور ڈیوڈ کے قریب آیا۔ وہ آدمی جو ڈھال
 لئے ہوئے تھا اُسکے سامنے گیا *

Looked about—looked around चारों ओर देखा
 Disdained, *v.* hated नफरत की; घृणा की
 Beautiful, *a.* handsome सुन्दर
 خوبصورت *

जब देव ने चारों ओर निगाह डाली और डेविड को देखा
 तो उसने उससे नफरत की, क्योंकि वह केवल युवा ही था
 और देखने में सुन्दर सालूम पड़ता था।

جب دیو نے چاروں طرف نظر ڈالی اور ڈیوڈ کو دیکھا تو
 اُس نے اُس سے نفرت کی کیونکہ وہ محض ایک لڑکا تھا اور
 دیکھنے میں خوبصورت تھا *

Dog, *n.* कुत्ता *کُت* Cursed, *v.* abused गाली दी
 گالی دی *

देव ने डेविड से कहा “क्या मैं कुत्ता हूँ जो तुम मेरे पास
 डगडा लिये आए हो?” देव ने फिर डेविड की गाली दी।

ڈیوڈ نے ڈیوڈ سے کہا “کیا میں کُتا ہوں جو تم میرے
 پاس ڈگدا لئے ہوئے آئے ہو؟” وہ ڈیوڈ نے پھر ڈیوڈ کو گالی دی *

Flesh, *n.* मांस *گوشت* Birds, *n.* चिड़ियाँ *پکڑیاں*
 Birds of the air—birds that fly in the air हवा

Beasts, मैं उड़ने वाली चिड़ियाँ والي چڑیاں n. animals पशु Forest, n. जङ्गल جنگل * * * * *

देव ने डेविड से कहा “ मेरे पास आओ और मैं तुम्हारे मांस को हवा में उड़ने वाली चिड़ियों को और जङ्गल के चौपायों को देदूंगा । ”

دیونے دیوۃ سے کہا ” میرے پاس آؤ تو میں تمہارے گوشت کو ہوا میں اُڑنے والی چڑیوں کو اور جنگل کے جانوروں کو دے دوں گا * ”

Deliver, v. make over दे देना دینا Smite, v. kill ; strike मार डालना مارنا Cut off—remove काट डालना; अलग करना کٹ ڈالنا Head, n. सिर سر Body, n. लाश لاش Power, n. strength वल طاقت Battle, n. fight लड़ाई لڑائی Saves, v. protects बचाती है By the power of—by means of ज़रिये से ذریعہ سے - و سے * طاقت

डेविड ने कहा “तुम तलवार, भाला और ढाल लिये मुझ से लड़ने आते हो और मैं तुम से परमेश्वर का नाम लेकर जिससे तुमने नफ़रत की है लड़ने आया हूँ । आज परमात्मा तुमको मेरे हाथ में देगा और मैं तुमको मारूँगा और तुम्हारा सिर काट डालूँगा । मैं तुम्हारी लाश को हवा की चिड़ियों को और खेत के चौपायों को देदूँगा ताकि सब लोग परमेश्वर की ताक़त को जान जायँ । क्योंकि परमेश्वर ही लड़ाई का रक्षक है और आदमियों को तलवार और भालों से नहीं बचाता बल्कि अपनी शक्ति से बचाता है और आज वह तुमको मेरे हाथ में देगा । ”

قیود نے کہا ”تم میرے پاس تلوار-بھالا اور قہال لیکو آئے ہو میں تمہارے پاس خدا کا نام لیکو آیا ہوں جس کو تم نے حقارت سے دیکھا ہے۔ آج خدا تم کو میرے ہاتھ میں دیگا۔ میں تم کو مارونگا اور تمہارا سرکات لونگا میں تمہاری لاش ہوا کی چڑیوں اور کھیت کے جانوروں کو دیدونگا تاکہ تمام آدمی خدا کی طاقت کو جان جائیں۔ کیونکہ خدا ہی لڑائی (کے درمیان) کا محافظ ہے اور آدمیوں کو تلوار اور بھالے سے نہیں بلکہ اپنی طاقت کے ذریعہ سے بچاتا ہے۔ آج وہ تم کو میرے ہاتھ میں دیگا *“

Page 111.

لڑنے کے لئے لڑنے کو Haste—hurry جلدی *
 تب تو دیو قیود سے لڑنے کے لئے آگے بڑھا۔ قیود نے جلدی کی اور دیو سے لڑنے کو چھپتا *

تو تب تو دیو قیود سے لڑنے کے لئے آگے بڑھا۔ قیود نے جلدی کی اور دیو سے لڑنے کو چھپتا *

Slung, v. threw فکا پہینکا Struck, v. hit مارا مارا Forehead, n. ماٹھا پیشانی Sunk into, v. چلا گیا - گھس گیا pierced—went into چلا گیا - گھس گیا

Fell v. dropped گرا پڑا Face, n. منہ - منہ Earth—ground زمین *
 ڈیوڈ نے اپنا ہاتھ زمین میں ڈالا۔ اس نے ایک پتھر نکالا۔ اس کو کوہن من رکھ کر پہینکا اور دیو کی پیشانی میں

ڈیوڈ نے اپنا ہاتھ زمین میں ڈالا۔ اس نے ایک پتھر نکالا۔ اس کو کوہن من رکھ کر پہینکا اور دیو کی پیشانی میں

ڈیوڈ نے اپنا ہاتھ زمین میں ڈالا۔ اس نے ایک پتھر نکالا۔ اس کو کوہن من رکھ کر پہینکا اور دیو کی پیشانی میں

اُسے مارا کہ پتھر اُس کی پیشانی میں گھس گیا اور وہ
مذہب کے بل زمین پر گر پڑا *۔

Overcame, v. conquered جیت لیا کرلیا
Drew out—pulled out نکال لی Sheath,
n. scabbard م्यान *۔

پس ڈیویڈ دے سے ایک گوفن اور پتھر سے جیت گیا
اور اُسے مار ڈالا۔ پرنتو ڈیویڈ کے ہاتھ میں تلوار نہ تھی،
اس لئے ڈیویڈ دورا اور دیو کے اوپر کھڑا ہو گیا۔ اُس کی
تلوار اُس کی میان سے نکال لی اور اُس سے اُس کا سر
کاٹ ڈالا۔

پس دیوے دیو سے ایک گوفن اور پتھر سے جیت گیا
اور اُس کو مار ڈالا۔ مگر دیوے کے ہاتھ میں تلوار نہ تھی۔
اس لئے دیوے دورا اور دیو کے اوپر کھڑا ہو گیا۔ اُس کی
تلوار اُس کی میان سے نکال لی اور اُس سے اُس کا سر
کاٹ ڈالا *۔

Champion, n. warrior یوڈا سردار
Was dead—was killed; was put to death مر
گیا Fled, v. ran away भाग गए
Pursued, v. followed پوڈا کیا *۔

جب فلیسٹائینس نے دیکھا کہ اُنکا یوڈا مر
گیا تو وہ भाग गए اور इसرائیلیٹس نے اُنکا پوڈا
کیا۔

جب کہ فلیسٹائینس نے دیکھا کہ اُنکا یوڈا مر
گیا تو وہ भाग गए اور इसرائیلیٹس نے اُنکا پوڈا
کیا۔

Praised, v. spoke highly of प्रशंसा की
Enriched, v. made rich अन्नदान *۔

پس دیوے دیو سے ایک گوفن اور پتھر سے جیت گیا
اور اُس کو مار ڈالا۔ مگر دیوے کے ہاتھ میں تلوار نہ تھی۔
اس لئے دیوے دورا اور دیو کے اوپر کھڑا ہو گیا۔ اُس کی
تلوار اُس کی میان سے نکال لی اور اُس سے اُس کا سر
کاٹ ڈالا *۔

इसराइल के सब लोगों ने डेविड की प्रशंसा की। राजा ने उसे बहुतसा धन देकर धनवान् बना दिया और उसे अपनी बेटी ब्याह दी और उसके बाप के कुटुम्ब की इसराइल में बहुत इज्जत हुई।

اسرائیل کے تمام لوگوں نے دیوڈ کی تعریف کی — بادشاہ نے اُس کو بہت روپیہ دیکر اُسے دولت مند بنا دیا — اُس کے ساتھ اپنی لڑکی کی شادی کر دی اور اُس کے باپ کے خاندان کی اسرائیل میں بہت عزت ہوئی *۔

LESSON XXXIV. CONTENTMENT.

सन्तुष्टता तद्वात

Page 112.

STANZA 1. PROSE ORDER:—No change.

Down, *a.* of low condition नीचे निचे -
Need fear—must fear डरना चाहिये Fall,
n. overthrow गिरना; अवनति Low, *a.* of low
position नीचे निचे Pride, *n.* घमण्ड Humble,
a. modest नम्र Halim Guide, *n.* leader अगुआ
* رهنگا

वह जो नीच दशा में है उसे अवनति का डर नहीं है।
जो नीच है उसे घमण्ड का भी डर नहीं है। वह जो नम्र
है उसका परमेश्वर हमेशा अगुआ बनेगा।

وہ جو نیچے ہے اسے ڈرنے سے نہ ڈرنا چاہئے۔ وہ جو نیچے
حالت میں ہے اسے غرور کا خوف نہیں ہے۔ وہ جو حلیم
خدا اُس کا ہمیشہ رہنما رہیگا *

STANZA 2. PROSE ORDER:—I.....have

(whether) it be little or much; and, Lord, I still crave contentment, because Thou savest such.

Content, *a.* satisfied संतुष्ट صابر I have—I possess मेरे पास है मेरे पास है Contentment, *n.* satisfaction of mind संतुष्टता قناعة Crave, *v.* beg to get माँगना درخواست करना Such—such persons ऐसे लोग *
 ऐसे लोग *
 * ऐसे लोग

जो कुछ मेरे पास है मैं उसपर संतुष्ट हूँ चाहे वह थोड़ा है या ज्यादा। ऐ परमात्मा मैं तुझसे संतोष के लिए प्रार्थना करता हूँ, क्योंकि तू ऐसे ही लोगों की रक्षा करता है।

मेरे पास जो कुछ है मैं उसपर قانع हूँ चाहे वह थोड़ा हो या زیادہ اور اے خدا میں تجھ سے اور زیادہ قناعت کے لئے درخواست کرتا ہوں کیونکہ تو ایسے ہی لوگوں کو بچاتا ہے *
 * بچاتا ہے

LESSON XXXV.

THE STORY OF KING NALA.—PART I.

राजा नल की कहानी—पहला भाग।

راجه نل کا قصہ—حصہ اول

Page 112.

King, *n.* राजा بادشاہ Named, *a.* by name नामक Beautiful, *a.* fine सुन्दर خوبصورت Gardens, *n.* orchard باغ Palace, *n.* castle محل Golden, *a.* gold-like सुनहरे Golden winged—having wings like gold सुनहरे परदार संधूँ Geese, *n.* हंस हंस Feeding, *part.* pasturing चुगते हुप हुप चकते हुप *
 * हुप हुप चकते हुप

Page 114.

Appearance n. countenance صورت
 Determined, v. resolved इरादा किया
 Catch, v. seize पकड़ना *
 اراده کیا کیا

किसी समय में नल नाम का एक राजा था। एक दिन जब कि वह अपने महल के सुन्दर बागों में टहल रहा था उसने बहुत से सुनहरे परदार हंसों को एक तालाब के नकट खुगते देखा और वह उनकी शकल से इतना प्रसन्न हुआ कि उसने बाहर जाने का और एक को पकड़ने का इरादा किया।

کسی زمانہ میں ایک بادشاہ مسمی نل وہ تھا۔
 ایک روز جب کہ وہ اپنے محل کے خوشنما باغوں میں
 تہل رہا تھا تو اُس نے بہت سے سنہرے پر دار ہنس دیکھے
 تالاب کے قریب چمکتے ہوئے دیکھے اور وہ اُن کی شکل سے
 ایسا خوش ہوا کہ اُس نے باہر جانے اور ایک کو پکڑنے کا
 ارادہ کر لیا *
 ارادہ کیا کیا

Luck—fortune भाग्य قسمت Managed, v. arranged
 बन्दोबस्त किया Astonishment, v. sur-
 prise आश्चर्य حیرت Addressed, v. spoke to बोला
 Human, a. manlike मनुष्य की सी
 * گفتگو Speech, n. voice बातचीत
 भाग्य قسمت

पस वह बाहर गया और सौभाग्य से उसने एक हंस को पकड़ लिया। परन्तु उसे कितना आश्चर्य हुआ जब कि हंस ने उससे मनुष्य की वाणी में कहा "ऐ राजा नल मुझे छोड़ दे। पस वह बाहर गया और खुश قسمती से अंस ने एक को पकड़ लिया मगर वह कस قدر मतेعجب हुआ जबकि हंस ने अंस से انسانى گفتگو میں کہا "اے بادشاہ نل مجھے چھوڑ دے *
 भाग्य قسمت

Carry, v. bear لے جانا News, n. tidings;
intelligence. समाचार خبر Persuade, v. prevail upon
تلاش دینا ماننا کونا و اضی Take, v.
accept स्वीकार करना قبول Husband, n. पति شوهر
* राजा ने कहा "मैं तुम्हें क्यों छोड़ दूँ?"

بادشاہ نے کہا "میں تم کو کیوں چھوڑ دوں؟"
"यदि तुम मुझे छोड़ दोगे तो मैं तुम्हारा समाचार सुन्दर
राजकुमारी दमयंती के पास ले जाऊँगा और उसे समझाऊँगा
कि वह तुमको अपना पति बनाले।"

"اگر تم مجھ کو چھوڑ دو گے تو میں تمہاری خبر
خوبصورت شاہزادی دمیانتی کے پاس لے جاؤں گا اور اُس
کو سمجھاؤں گا کہ وہ تم کو شوہر بنا لے۔"

Princess, n. राजकुमारी Eager, a.
anxious क्रिकमन्द; इच्छुक خواہشمند Gain, v. get
پانا پا Favour, n. kindness दया مہربانی Hope, n.
آशा امید Come, v. happen होना वाटع Promise,
n. a word given वायदा وعدہ *

उस वक्त हर एक आदमी ने राजकुमारी दमयंती का हाल
सुना था जो संसारभर में बहुत सुन्दर राजकुमारी थी। नल ने
जो उसकी दया प्राप्त करने का इच्छुक था हंस को छोड़ दिया,
इस आशा से कि उसके वायदे का कुछ परिणाम निकले।

اُس وقت ہر شخص کو شاہزادی دمیانتی کے نسبت
معلوم تھا جو کہ تمام دنیا میں سب سے زیادہ خوبصورت
شاہزادی تھی۔ نل نے جو اُس کی مہربانی حاصل کرنے کا
شاہی تھا ہنس کو اُس امید میں آزاد کر دیا کہ اُس کے
وعدے سے کچھ نتیجہ نکلے۔ *

Flew, *v.* took flight उड़ गया *A way, adv.*
 very far बहुत दूर High in the air—very
 high up in the sky ऊपर आकाश में
 Sight, *n.* vision दृष्टि Was lost to sight—was no
 more visible दिखलाई न देने लगा; दृष्टि से बाहर हो गया
 * دکھلائی نہ دینے لگا

पक्ष हंस बहुत ऊपर आकाश में उड़ गया और नल की
 दृष्टि से बाहर हो गया
 پس ہنس اوپر آسمان میں اڑ گیا اور نل کو دکھلائی نہ
 دینے لگا *

Maidens, *n.* damsels सहेलियाँ *A flock*
 of—a number of बहुत से Alighted, *v.*
 descended—उतरे Instantly, *adv.* at once तुरन्त
 Damsels, *n.* girls लड़कियाँ Scattered, *v.*
 ran in all directions—छितर गई منتشر ہو گئیں Pursuit,
n. chase शिकार; पीछा پیچھا Success, *n.* fruitfulness
 सफलता کامیابی On the point of—about
 लगभग عنقریب Pursued, *v.* followed—पीछा किया
 Seemed, *v.* appeared मालूम होता था
 Alert, *a.* cunning; clever होशियार Alert, *a.* cunning; clever
 Rest, *n.* remaining birds बाक़ी Close, *adv.*
 near पास Encouraged, *part.* having taken
 courage हिम्मत पाकर Eagerly, *adv.*
 curiously इच्छा से Notice, *v.* perceive देखना
 Companions, *n.* associates; friends सहेलियाँ
 Far behind—at a great distance after her
 बहुत पीछे * بہت پیچھا سے

دوسرے دن جبکہ دمیانٹی اور उसकी सहेलियाँ विदर्भ के महल के बाग में खेल रही थीं तो सुनहरे परदार हंसों का एक झुंड उनके सामने पृथ्वी पर उतरा। लड़कियाँ उनके पकड़ने को तुरन्त इधर-उधर दौड़ने लगीं, परन्तु वे उनको पकड़ नहीं सकती थीं, क्योंकि ज्योंही पक्षी पकड़े जाने को होते थे वे हर बार आगे बढ़ जाते थे।

जिस पक्षी के पीछे 'दमयन्ती' थी वह औरों से कुछ कम होशियार मालूम पड़ता था। बार-बार वह उसके बहुत पास आजाती थी यहाँतक कि वह उसके ऊपर अपना हाथ रख देती थी इससे कुछ हिम्मत पाकर वह पहिले से ज्यादा इच्छा के साथ उसका पीछा करने लगी और उसने यह नहीं देखा कि वह अपनी सहेलियाँ को बहुत पीछे छोड़ आई है।

دوسرے روز جبکہ دمیانتی اور اُس کی سہیلیاں ودربہ کے محل کے باغ میں کھیل رہی تھیں تو اُن کے سامنے ایک سنہرے پردار ہنسنوں کا چیلڈ اُترا۔ فوراً سہیلیاں اُن کو پکڑنے میں منتشر ہو گئیں مگر اُن کو کامیابی نہ ہوئی کیونکہ ہر ایک مرتبہ جب کہ وہ اُن کو پکڑنا چاہتی تھیں تو وہ کچھ دور آگے اڑ جاتے تھے *

اب جس چڑیا کا پیچھا دمیانتی کرتی تھی وہ بہ نسبت اوروں کے کم ہوشیار معلوم ہوتی تھی۔ بار بار وہ اُس کے اِس قدر قریب آجاتی تھی کہ وہ عنقریب اُس پر اپنا ہاتھ رکھ دیتی تھی۔ اس سے کچھ ہمت پا کر اُس نے بہ نسبت پیشتر کے زیادہ خواہش کے ساتھ اُس کا پیچھا کیا اور اُس بات کا خیال نہ کیا کہ اُس نے اپنی سہیلیوں کو بہت پیچھے چھوڑ دیا۔

Page 115.

Suddenly, *adv.* all of a sudden **अकस्मात्**

Astonishment, *v.* surprise **آश्چر** Speech, *n.* voice **واणी** آواز Noblest, *a.* greatest **سب سے بڑا** Desires, *v.* wishes **چاہتا ہے** عظیم الشان - سب سے بڑا *
Wife, *n.* queen **ہی**; رانی عورت

अकस्मात् उसे बड़ा आश्चर्य इस बात पर हुआ कि हंस ने मनुष्य की वाणी में उससे कहा "नल, राजाओं में सब से बड़ा राजा तुमको अपनी रानी बनाना चाहता है।"

یکایک اُس کو اس بات سے حیرت ہوئی کہ اہلس اُس سے انسانی آواز میں بولا اور کہا کہ نل جو تمام بادشاہوں میں عظیم الشان ہے (وہ) تم کو اپنی بیوی بنانا چاہتا ہے *

Greatly, *adv.* very much **بہت زیادہ** बहुत ज्यादा Delighted, *v.* pleased **خوش ہوئی** प्रसन्न हुई Words, *n.* बात **کلام** Resolve, *v.* determine **विचार लेना** ارادہ کرنا *
To marry **विवाहना** کرنا شادی

यह सुनकर दमयन्ती बहुत खुश हुई। उसने बहुधा नल के बारे में सुना था और अब हंस की बात सुनकर उसने विचार कर लिया कि मैं उसी के साथ विवाह करूंगी।

اسپر دمیلتی بہت خوش ہوئی - اُس نے اکثر نل کے بارے میں سنا تھا اور اب ہنس کے الفاظ (سنکر) اُس نے ارادہ کر لیا کہ وہ اُس کے ساتھ شادی کریگی *

Proclaimed, *v.* published **प्रकट किया** - مشہور کیا Husband choosing, *a.* bride's own choice **اعلان کیا** for her husband **स्वयम्बर** Was to be held—
was to take place **होने को था** Sides, *n.* **شاہزادے** directions **طرف** Princes, *n.* **राजकुंवर** Chieftains, *n.* **सरदार** captains **Gathered,**

v. assembled इकट्ठे हुए ہوئے *Wed, v. marry* *विवाहना* کرنا *Suitors, n. lovers* *विवাহार्थी* ; *वर* *Set out—started* طالب از دواج - *شادی* کا خواہشمند *To attend, v. to be present at* *حاضر ہونا* उपस्थित होना * *حاضر ہونا*

थोड़े दिन पीछे राजा भीम ने घोषणा की कि दमयन्ती का स्वयंवर होने को है। चारों दिशाओं से राजा, राजकुंवर और सदाँर इकट्ठा हुए; क्योंकि बहुत से आदमी सुन्दर दमयन्ती को विवाहना चाहते थे। विवाह करनेवालों में कुछ देवता भी थे, क्योंकि हमने पढ़ा है कि इन्द्र, अग्नि, वरुण और यम भी उन लोगों में से थे जो दमयन्ती के स्वयंवर में गये थे।

کچھ عرصے بعد بادشاہ بہم نے یہ اعلان کیا کہ دہننتی کا سویسر ہونے والا ہے۔ ہر طرف سے بادشاہ۔ شاہزادے اور سردار باہم اکٹھا ہوئے کیونکہ بہت سے لوگ حسین دہننتی کے ساریہ کرنے کے شایق تھے اور طالب ازدواجوں میں چلند دیوتا بھی تھے کیونکہ ہم نے پڑھا ہے کہ ان میں اندر۔ اگنی ہرون اور جم تھے جو کہ دہننتی کے سویسر میں شریک ہونے کے لئے روانہ ہوئے تھے

Passing, part. going جاتے हुए ہوئے *Overlook, v. came up with* پکڑ لیا *Was on the way—was going* جا رہا تھا *Charmed, vt. enchanted* *مोहित ہوکر* *Beauty, n. فریفتہ ہوکر*

Stopped v. stayed *روکا* *Chariot, n. a four-wheeled carriage* *رہ* *Alighted, v. got down* *اُترے* *Message, n. news* *سماچار* * پیغام

जब देवता आकाश में चले जा रहे थे उन्होंने नल को लिखा जो स्वयंवर में जा रहा था। उसके स्वरूप पर

मोहित होकर उन्होंने अपना रथ रोक लिया। वे उसमें से उतरे और उससे कहने लगे "ऐ नल, क्या तू हमारा एक समाचार ले जाएगा?"

جب کہ دیوتا آسمان میں گزر رہے تھے تو انہوں نے بادشاہ نل کو پکڑ لیا جو کہ خوف بھی سویمبدر میں جا رہا تھا۔ اُسکے حشون پر فریفتہ ہو کر انہوں نے اپنی گاری روک دی۔ وہ اترے اور اُس سے کہا "اے نل کیا تو ہمارا ایک پیغام لے جائے گا؟"

At once—immediately فوراً Agreed, v. consented راجی ہو گیا Intercede, v. to plead سفارش کرنا On their behalf—for their sake ان کے لئے Persuade, v. induce لالچ دلانا

نل فوراً راجی ہو گیا، परन्तु उसे आश्चर्य हुआ जब उन्होंने उससे कहा कि वे दमयन्ती के स्वयंवर में जा रहे हैं और यह कहा कि दमयन्ती से हमारी सिफारिश करना और उसे लालच दिलाना कि हम में से किसी के साथ विवाह करले।

نل فوراً راضی ہو گیا اور پھر ان کو یہ سنکر حیرت ہوئی جب کہ انہوں نے اُس سے کہا کہ وہ دمیانتی کے سویمبدر میں جا رہے ہیں اور اُس سے یہ کہا کہ دمیانتی سے سفارش کرنا اور لالچ دلانا کہ ہم میں سے کسی کے ساتھ شادی کر لے *

Page 116.

Difficulty, n. hardship दु:ख But, prep. only केवल Promise—word वायदा Resolved, v. determined इरादा किया Re-quested, v. प्रार्थना की to release—to set him free छुटकारा देने के लिये

नल अब बड़ी मुश्किल में पड़ गया। वह किस तरह पर दमयन्ती को अपने सिवाय किसी दूसरे के साथ विवाह करने को कह सकता था। फिर भी अगर वह ऐसा नहीं करता तो उसे अपना प्रण तोड़ना पड़ता था। उसने उनसे कहा कि वह स्वयं दमयन्ती से विवाह करना चाहता है और उनसे प्रार्थना की कि उसे इस वायदे से छुटकारा दो।

نل اباً بڑی مصیبت میں مبتلا ہو گیا۔ وہ کس طرح سے اپنے علاوہ کسی دوسرے کے ساتھ شادی کرنے کے واسطے کہہ سکتا تھا۔ اور تاہم اگر وہ ایسا نہیں کرتا تو وہ وعدہ خلافی کرتا ہے۔ اُس نے اُن سے کہا کہ وہ خود دمیانتی کے ساتھ شادی کرنے کا ارادہ کرتا ہے اور اُس نے التجا کی کہ وہ اُس وعدے سے بڑی کیا جاوے *

Insisted, v. persisted मजबूर किया Enter, v. reach पहुँचना Presence, n. attendance सामने मौजूदगी Rooms; n. apartments कमरे Guarded, v. protected रक्षा किया On every side—on all directions चारों ओर * ہر ایک طرف سے

परन्तु देवताओं ने हट किया। तब नल ने कहा “मैं दमयन्ती के सम्मुख किस तरह जा सकता हूँ? उसके कमरों के चारों ओर अच्छी तरह पहरें हैं।”

لیکن دیوتاؤں نے ہٹ کی۔ تب نل نے کہا ”میں دمیانتی کے سامنے کس طرح جا سکتا ہوں؟ اُس کے کمروں کے چاروں طرف اچھی طرح پہرے ہیں *“

Replied, v. answered उत्तर दिया Power, n. Strength शक्ति Unseen, adv. without being seen बिना दिखाई दिए

Departed, *v.* went away چلا دیا Unwillingly, *adv.* reluctantly बेमन سے ناراضماندی Fulfil, *v.* to carry out; to act according to پورا کرنا Promise, *n.* word वायदा; پرا وعده *

इन्द्र ने उत्तर दिया "हम तुमको बिना दिखाई दिये भीतर जाने की शक्ति देंगे।" तब नल राजी हो गया और अपना प्रण पूरा करने को बेमन वहाँ से चला।

اندر نے جواب دیا "ہم تمکو بلا دکھائی دئے اندر جانے کی طاقت دیں گے۔" تب نل راضی ہو گیا اور اپنا وعدہ پورا کرنے کو ناراضماندی سے وہاں سے چلا *

Amazement, *n.* astonishment आश्चर्य حیرت
Appeared, *v.* came in view دکھائی پڑا
In their midst—among them उनके बीच में
* اُنکے درمیان

बिना दिखाई दिये वह दमयन्ती के कमरे में चला गया। और जब वह राजकुमारी और उसकी सहेलियों के बीच में पहुँच गया तो उनको बड़ा आश्चर्य हुआ।

بغیر دکھائی دئے وہ دمیانتی کے کمرے میں چلا گیا اور جب وہ شہزادی اور اُس کی سہیلیوں کے بیچ میں پہنچ گیا تو ان کو بڑا تعجب ہوا *

Explained, *v.* related clearly समझा दिया
Delivered, *v.* made over दे दी
Message, *n.* news खबर
Smiling, *part.* laughing in such a way that could not be seen or heard
मुसकुर कर *part.* Desire, *v.* wish चाहना

منتخب کیا चुन لیا Chosen, *v.* selected चुन लिया
 Perceiving, *part.* feeling - देख کر Con-
 tinued, *v.* went on saying کہتی ہو گئی
 Blame, *n.* censure दोष Place, *v.*
 put ڈالنا Garland, *n.* wreath माला
 Marriage-garland—the wreath which a lady puts
 round the neck of a man whom she wishes to
 marry जयमाल * ۛ ۛ ۛ

उन्होंने आश्चर्य से कहा “वह कौन है?” तब नल ने
 उनकी समझा कर कह दिया कि वह कौन है और अपना
 समाचार कह दिया, परन्तु दमयन्ती ने मुसकरा कर कहा “वह
 जिसे मैं अपना पति बनाना चाहती हूँ देवता नहीं है, परन्तु
 नल है जिसे मैं अपने मन से बना चुकी हूँ।” उसके मुख से
 यह जानकर कि नल भी मुझसे प्रेम करता है उस (दमयन्ती)
 ने फिर कहा “तुमने अपना प्रण पूरा कर दिया है अब मैं
 अपना प्रण पूरा करूँगी। तुमने देवताओं का समाचार कह
 दिया है और तुम दोष से छूट जाओगे। कल स्वयम्बर में सब
 देवताओं और आदमियों के सामने मैं स्वयं तुमको अपना पति
 बनाऊँगी और तुम्हारे गले में जयमाल पहिनाऊँगी।

انہوں نے منتخب ہو کر کہا ”وہ کون ہے؟“ تب نل نے
 بیان کیا کہ وہ کون تھا اور پیغام کہہ دیا۔ مگر دمنیتی نے
 مسکرا کر کہا ”وہ جس کو میں اپنا شوہر چاہتی
 ہوں دیوتائیں ہیں۔ اب تک نل ہے جس کو میں نے پیشتر ہی
 اپنی دلچسپی سے منتخب کر لیا تھا۔ اب اس کے چہرے پر
 معلوم کر کے کہ نل یہی ہے اس کو اپنا شوہر چاہی رہا
 ہے۔ تم نے اپنا وعدہ پورا کیا۔ اب میں اپنا وعدہ پورا

کرونگی - تم نے دیوتاؤں کا پیغام دے دیا ہے اور تم تمام
الزام سے بڑی رہو گے۔ کل سریمبر میں تمام دیوتاؤں اور
ادمیوں کے سامنے میں خود تم کو اپنا شوہر منتخب
کروں گی اور تمہاری گردن میں جے مال پہنوادوں گی *

With his heart full of joy—very much pleased;
with a joyous heart बहुत प्रसन्न होकर ہو کر بہت خوش
Joy, n. pleasure खुशी Kept, v. fulfilled निबाहा
* کہو دیا Lost, v. खोया قائم رکھا

نہل बहुत प्रसन्न-चित्त चला गया कि उसने अपना प्रण
निबाह दिया और दमयन्ती को भी न खोया ।

پس نل اپنے دل میں بہت خوش ہو کر چل دیا کہ
اسنے اپنا وعدہ قائم رکھا اور دمیڈنتی کو بھی نہیں
کھویا ❀

Page 117.

Was held—was celebrated हुआ Assembled,
v. gathered together इकट्ठे हुए اکٹھے ہوئے Entered,
v. came in आई آئی داخل ہوئی Attendants, n.
maidens सहेलियाँ सہیلیاں Hearts, n. दिल دل Were
moved, v. were affected असर हुआ اثر ہوا Wonder,
n. surprise आश्चर्य تعجب Admiration, n. praise
mixed with wonder प्रशंसा; तारीफ تعريف ❀

دوسرے دن بڑا स्वयंवर हुआ । जब सब लोग आगये
दमयन्ती अपनी सहेलियों के साथ आई । वह इतनी रूपवती
थी कि सबको बड़ा आश्चर्य हुआ और प्रशंसा करने लगे ।

دوسرے روز بڑا سويمبر ہوا جب سب جمع ہو گئے تب
دمیڈنتی اپنی سہیلیوں کے ساتھ آئی - وہ اسقدر خوبصورت
تھی کہ ادمیوں کو بڑا تعجب ہوا اور تعریف کرنے لگے *

Titles, *n.* ranks **خطاب** Proclaimed, *v.* published **प्रकाश की गई** **اعلان کی گئی** Was called, *v.* was mentioned **پکارا گیا** **کہا گیا** Bestow, *v.* give **ڈالنا** - **دینا** Dismay, *n.* fear **بے خوف** Seated, *v.* sitting **بٹھے ہوئے** **ہوئے** Rubbed, *v.* wiped **مٹائی** **ملیں** Played, *v.* done **کیا** Trick, *n.* cunningness **छल** **چالاکي** - **مکاری** Had played a trick—had deceived **छल کیا یا** **دھپی** **دھپی** Assuming, *part.* adopting **धारण करके** **فرض کیا تھا** Features, *n.* countenance; form **صورت** **شکل** Dress, *n.* clothes **کپڑے** **پہنے** Real, *a.* actual **اصلی** **असली** *

तब एक-एक करके प्रेमियों के नाम और पदवियाँ पुकारी गईं जब नल का नाम लिया गया तो दमयन्ती चारों तरफ़ देखने लगी मानो जयमाल डालने को तैयार थी। परन्तु जब उसने पास-पास पाँच नलों को बैठे देखा तो उसे बड़ा आश्चर्य हुआ और डरो। उसने अपनी आँखें मलती और फिर देखा। परन्तु वे अब भी पहिले की तरह वहीं बठे थे, क्योंकि चारों देवताओं ने जो उससे विवाह करना चाहते थे उसके साथ छल किया था। उन्होंने नल का सा स्वरूप धारण कर लिया था और वैसे ही वस्त्र पहिन लिये थे। पस यह कोई नहीं बता सकता था कि असली नल कौन है ?

تب طالب ازدواج کے نام و خطاب یکے با دیگرے بیان کیے گئے۔ جب نل کا نام پکارا گیا تو دمیانتی چاروں طرف دیکھتی رہی گویا وہ جے مال ڈالنے کے لئے تیار تھی۔ مگر وہ کس قدر متعجب اور خوفزدہ ہوئی جب کہ پانچ نل پاس پاس بیٹھے ہوئے دیکھے۔ اُسے اپنی آنکھیں ملیں

اور پھر دیکھا . مگر وہ اب بھی پیشتر کی طرح وہیں بیٹھے ہوئے تھے . کہونکہ چاروں دیوتاؤں نے جو کہ اُسکے ساتھ شادی کرنا چاہتے تھے اُسکے ساتھ فریب کیا تھا اور صورت اور پوشاک نل کی سی پہن رکھی تھی تاکہ کوئی شخص یہ نہ کہہ سکے کہ کرن اصلی نل ہے ؟

Distress, *n.* trouble **دُ:خ** Aloud, *adv.* with a loud voice **جور سے** Besought, *v.* entreated **پ્રार्थنا کی** Show, *v.* disclose **جّاہیر کرنا** Mercy, *n.* kindness **دعا** Reveal, *v.* show **جّاہیر کرنا** Deity, *n.* goddess **دِیوی** Sign, *n.* mark **چِہن** Token *n.* mark **چِہن** Moved, *v.* touched **اُسر ہوا** Virtue, *n.* good quality **گُنا** Wore, *v.* put on **پہنے** Unfading, *a.* fresh **تازا** Gazed, *v.* looked **دیکھتے** Unwinking, *a.* without winking; open **بلا پلک** stare **بلد** Unstained, *part.* unspotted **خُلتی**; **بے دھبہ** लागी **دار** Dust, *n.* sand **دھُلت** Sweat, *n.* perspiration **پسینا** Rested, *v.* placed **رکھے** हुए **ہوئے** Ground, *n.* earth **پृथ्वी** Divinity, *n.* divineness **دِیوتا**

तब दमयन्ती ने अपने दुःख की दशा में जोर से देवताओं से प्रार्थना की और विन्ती की कि कृपा करो और कुछ चिह्नों से अपना देवतापन प्रकट करो । तब देवताओं को दमयन्ती के दुःख पर दया आई और उसके स्वरूप और गुणों को विचार कर उसकी प्रार्थना सुनी । क्योंकि जब दमयन्ती ने फिर देखा तो उसने देखा कि पाँच नलों में से चार नल हमेशा ताज़ा

फूलों की माला पहिने थे; चार बिना पलक मारे देखते थे; चार के धूल या पसीने का धब्बा न था और यह कि चार के पाँव पृथ्वी पर नहीं रक्खे थे। सो वह जान गई कि पाँचवाँ नल है, क्योंकि यह देवताओं के चिह्न उसमें न थे।

تب دمیلتی نے اپنی مصیبت میں دیوتاؤں سے ہم آواز بلند منت کی اور اُن سے رحم اور کسی نشان یا علامت سے اپنا دیوتا پن ظاہر کرنے کے لئے استدعا کی - تب دیوتاؤں نے دمیلتی کی مصیبت اسکے حسن اور خوبیوں پر رحم کیا کر اُسکی التجا کو سنا - کیونکہ جب دمیلتی نے پھر دیکھا تو اُسنے معلوم کیا کہ پانچ نلوں میں سے چار نل ہمیشہ تازہ پہلوں کی مالا پہنے ہوئے تھے - چار بلا پلک بند کئے ہوئے دیکھتے تھے - چار کے خاک یا پسینے کا دھبہ نہ تھا اور یہ کہ چار کے پیر زمین پر نہیں رکھے تھے - پس اُسنے معلوم کر لیا کہ پانچواں نل ہے کیونکہ یہ دیوتاؤں کی علامتیں اُس میں معلوم نہیں ہوتی تھیں ❀

Thanking, *part.* giving thanks धन्यवाद देकर
 Stepped, *v.* went चली; उड़ी
 Forward, *adv.* onward आगे
 Amid, *prep.* in the
 midst of में; दम्यान में
 Acclamations, *ll.*
 cries of joys हर्ष के शब्द
 Assembly, *ll.*
 multitude सभा
 Placed, *v.* put डाल दी
 قال دي
 Neck, *ll.* गर्दन * گردن

पस देवताओं को अपने मन में धन्यवाद देकर वह आगे बढ़ी और सभा के लोगों के हर्ष के शब्दों में जयमाल नल के गले में डाल दी।

پس اپنے دل میں دیوتاؤں کا شکریہ ادا کر کے وہ آگے

رہی اور جماعت کے خوشی کے نعروں کے درمیان نل کی
 رن میں ہے مال قالدی *

Celebrated, v. performed ہوگئی Rejoicing, n. joy
 Departed, v. went away
 ing, n. joy प्रसन्नता خوشی
 * شہر شہر City, n. شہر
 चल दिये گئے

नल और दमयन्ती का विवाह तब बड़ी प्रसन्नता के साथ
 होगया और वे निषध देश को साथ-साथ चले गये।

تب نل اور دمیانتی کی شادی بڑی خوشی کے ساتھ
 ہوئی اور وہ ساتھ ساتھ نشدہ شہر کو گئے *

LESSON XXXVI.

THE STORY OF KING NALA.—PART II.

राजा नल की कहानी—दूसरा भाग।

راجہ نل کا قصہ—حصہ دوم

Page 118.

Part, n. portion भाग حصہ Story, n. tale कहानी
 Sadness, n. sorrow शोक Learn, v. read,
 know पढ़ना Gave way to—yielded to राजी हो
 गया; दब गया ہو گیا - پھنس گیا Temptation, n.
 enticement to evil लालच Kingdom, n. state
 राज्य Ruin, n. destruction नाश
 Beautiful, a. handsome सुन्दर Misery, n.
 trouble कष्ट Suffering, n. pain क्लेश; दुःख
 * क्लیف - درد

राजा नल की कहानी के अन्तिम भाग में शोक की बातें
 बहुत हैं। क्योंकि हम पढ़ते हैं कि किस भाँति नल की लालच

आया और उसने अपने राज्य को नष्ट कर दिया और उसने अपने को और अपनी स्त्री दमयन्ती को बड़े दुःख और कष्ट में डाल दिया ।

زل کے قصے کا آخری حصہ بہت غمناک ہے - کیونکہ ہم پڑھتے ہیں کہ زل کس طرح لالچ میں پھنس گیا اور اپنی بادشاہت کو غارت کر دیا - خرد اپنی اور اپنی بیوی دمیانتی کو تکلیف اور مصیبت میں ڈال دیا *

Happened, *v.* occurred हुआ Way, *n.* method ढंग Grudge, *n.* envy डाह ; कुढ़न حسد Made up his mind—resolved ठान लिया ارادہ کر لیا Turn, *n.* return बदला بدلہ To do him a bad turn—to do him some injury उसे हानि पहुँचाने को اے نقصان سے پہنچانے کے لئے Secret, *n.* cause कारण ; भेद سبب-وجہ Jealous, *a.* envious डाह वाला حسد والا *

Page 119.

Having won, *v.* having gained पाकर حاصل کر کے Resolved, *v.* determined इरादा किया ارادہ کیا Plotted, *v.* made a plan ; conspired सलाह को سازش سازش کی Revenge, *v.* avenge बदला लेना بدلہ لینا *

यह सब इस तरह पर हुआ कि एक देवता को जिसका नाम कलि था नल से डाह था और उसने विचार किया कि उसे हानि पहुँचावे । इस डाह का कारण यह था कि वह नल से बहुत कुढ़ता था, क्योंकि उसने दमयन्ती को जिससे कि वह स्वयम् विवाह करना चाहता था, पालिया था । सो उसने द्वापर से सलाह की कि नल से किस प्रकार बदला ले ।

یہ سب اس طرح پڑھو۔ ایک دیوتا مسمی گالی نل سے دشمنی رکھتا تھا اور اسنے اسے نقصان پہنچانے کا ارادہ کر لیا۔ اس دشمنی کی وجہ یہ تھی کہ وہ نل سے بہت حسد کرتا تھا کیونکہ اسنے دہینتی کو حاصل کیا تھا جسکے ساتھ وہ خود شادی کرنا چاہتا تھا۔ پس اسنے دواپر سے صلاح کی کہ خود نل سے کیسے بدلائے *

Unfortunately, *adv.* unluckily **अभाग्यवश** Was very Fault, *n.* defect **عيب** **अवगुण** **Was very** fond of—was much addicted to **बड़ी बान पड़ गई थी** **बहुत** **गम** **Gambling, n. a play or a stake for prize **जुआ** **To use—to take advantage** of **लाभ** **उठाना** **اٹھانا** **Means, n. source **उपाय** **Ruining, v. destroying, *n.* destruction **नाश** * **تباهی** - **بہربادی********

अभाग्यवश उसवक्त **नल** में एक बड़ा **अवगुण** था। वह **जुआ** खेलने का बड़ा शौकीन था। **कलि** ने इस **अवगुण** को, **नल** को नाश करने के काम में **लाना** चाहा।

بدقسمتی سے اسوقت **نل** میں ایک بڑا **عیب** تھا۔ وہ **جوا** کا بڑا **عادی** تھا۔ اور **گالی** نے اس **عیب** کے ذریعہ سے **نل** کے **بہرباد** کردینے کا ارادہ کر لیا *

Devout, *a.* pious **भक्त** **پاک** **پارسا** Strict, *a.* severe **पक्का**; कठिन **सخت** Religious, *a.* pertaining to religion **धार्मिक**; मज़हबी **Observances, n.** performances; बातें **Evil, a. bad **दुरी** **بہری** Spirit, *n.* soul **आत्मा** **روح** Opportunity, *n.* chance **अवसर** **موقع** To enter into him—to get possession of him **उसपर अधिकार पाने को** **لئے** * **اسپر غالب آنے کے لئے****

नल सब धर्म की बातों में बड़ा भक्त और पक्का था, इस-
लिये किसी भूत को अवसर नहीं मिलता था कि उसपर
अधिकार करले।

مگر نل تمام مذہبی باتوں میں پارسا اور پابند تھا
اس لئے کسی بیوت کو اس بات کا موقع نہیں ملتا تھا کہ
اس پر غالب آئے *

Chance, *n.* accident अवसर موتع Hurry, *n.*
haste जल्दी جلدی Worship, *v.* adore पूजा करना
Full, *adv.* completely पूरी तौर से पूरी
کرتے ہوئے Performing, *part.* doing करते हुए
Ablutions, *n.* हाथ पैर धोना * ہاتھ پیر دھونا

बुरे संयोग से एक दिन नल बड़ी जल्दी में पूरी तरह विना
स्नान किये पूजा करने चला गया।

مگر بدقسمتی سے نل ایک روز جلدی میں بغیر اچھی
طرح ہاتھ منہ دھوئے ہوئے پرستش کے لئے گیا *

Opportunity, *n.* chance अवसर موتع At once—
immediately तुरन्त فوراً Seized, *v.* took posses-
sion of अधिकार कर लिया पकड़ लिया Entered, *v.* got
into घुस गया; समा गया हुआ داخل Instantly, *adv.*
immediately तुरन्त فوراً Revived, *v.* renewed in
mind पैदा करदी پیدا کردی Spirit, *n.* desire
इच्छा خواہش Bosom, *n.* heart दिल; मन دل So
long—for such a long time इतनी देर तक اتنی دیر تک
Dice, *n.* पाँसा पانसा Appeared, *v.* came آیا
Challenged, *v.* called बुलाया; ललकारा Game,

n. play खेल *Accepted, v.* admitted and agreed to स्वीकार कर लिया * قبول کیا

इससे कल्लि को अवसर मिला और उसने तुरन्त उसपर अधिकार कर लिया। वह नल के शरीर में समा गया और तुरन्त जुए की इच्छा पैदा कर दी जो अबतक उसके मन में छिपी थी। उसे तुरन्त पाँसा खेलने की इच्छा हुई और जब उसका भाई पुष्कर उसके सामने आया और उससे जुआ खेलने को कहा तो वह तुरन्त राजी होगया।

یہ گالی کو موقع ملا اور اُس نے فوراً پکڑ لیا۔ وہ نل کے جسم میں گھس گیا اور فوراً اس میں جوا کھیلنے کی خواہش پیدا کر دی چونکہ اُس سے اس کے دل میں چھپی ہوئی تھی۔ فوراً پانسا کھیلنے کی خواہش اُس پر غالب ہو گئی اور اُس کا بھائی پشکرو اس کے سامنے آیا اور کھیلنے کے لئے کہا تو وہ راضی ہو گیا *

Began, v. commenced شروع کیا *Fair, a.* just ठीक *Match, n.* game खेल *Guided, v.* directed चलाया गया *Game after game—many games, i. e., one after the other* हर एक बाजी *Eager, a.* desirous ख्वाहिश-मند *Went on—continued* होता रहा *Leading, part.* concluding ले जाते हुए *Straight, adv.* direct सीधा *Planned, v.* plotted तदर्थ की *In vain, adv. phrase;* uselessly ब्या. *Ministers, n.* viziers. मंत्री *Advised, v.* gave advice सलाह दी *Subjects, n.* people رعایا *Beseech, v.* entreat प्रार्थना करना *With tears—weeping* رو کر * رونا

Plead, *v.* discuss, attempt to persuade
 समझानا Desist, *v.* check رُکنا, Turn-
 ed, *v.* made बना लिया Deaf, *a.* बहिरा
 To all he turned a deaf ear—he did not listen
 to any उसने किसी बात न सुनी کسی
 Destroyed, *v.* ruined नाश कर दिया برباد
 Reason, *n.* wisdom, faculty बुद्धि عقل Mad, *a.*
 पागल پاگل *

वे खेलने लगे परन्तु यह खेल ईमानदारी का न था क्योंकि
 पुष्कर का पाँसा हमेशा हाथ पर फँकता था और नल बराबर
 बाज़ी हारता गया। जितना ज़्यादा वह हारा उतनी ही उसे
 और खेलने की इच्छा हुई। इस तरह पर खेल कई दिन तक
 रहा। नल उसी बराबरी की ओर झुकता गया जो कल्लि ने
 उसके लिये सोची थी। उसके मंत्रियों ने उसे बुरा सलाह दी,
 उसकी रैयत की उससे प्रार्थना बुरा गई और बुरा दमनती
 आई और रो-रो कर उससे खेल बन्द करने को कहा। उसने
 किसी की बात न सुनी, क्योंकि जुए की इच्छा ने, जो कल्लि ने
 उसके चित्त में पैदा कर दी थी, उसकी बुद्धि नाश कर दी थी
 और वह पागल सा हो गया था।

انہوں نے کھیلنا شروع کیا مگر یہ کھیل ایسا نڈاری کا
 نہ تھا کیونکہ پیشکر کا پانسہ ہمیشہ ہاں پر پھینکتا تھا اور
 نل بار بار بازی ہارتا گیا۔ مگر جتنا ہی وہ ہارتا تھا
 اسی قدر وہ کھیلنے کا شایق ہوتا جاتا تھا۔ اس طرح جو
 کئی روز تک قائم رہا اور نل اُسکی بربادی کی طرف مایل
 ہوتا گیا جو کہ کالی نے اُسکے لئے سوچی تھی۔ اُسکے وزیر نے
 اسے صلاح دی۔ اس کی رعایا نے اس سے التجا کی مگر سب

یہ فائدہ - اور خون دمیختی ہے فائدہ اُٹھ اور روکو اس سے
 کوئی بند کرنے کے لئے کہا - کسی کی بات اُسے نہ مانی
 کیونکہ، گالی نے جوئے کی قوت اس میں پیدا کر دی تھی
 اُس سے اُس کی عقل ضائع ہو گئی تھی اور وہ بطور ایک
 پائس ادسی کے ہو گیا تھا * ”

Was wasting—was ruining खो रहा था बرباد
 Substance, *n.* property; wealth सत्त
 Neglecting; *part.* not paying attention
 to ध्यान न देता हुआ Affairs, *n.*
 matters कारोबार معاملات Remedy, *n.* cure इलाज
 Royal, *a.* शाही Charioteer, *n.* one who
 drives the chariot रथवान Faithful, *a.*
 स्वामिभक्त; सच्चा, وفادار, Servant, *n.* attendant दास;
 नौकर خادم-نوکرو Ruin, *n.* destruction नाश
 Is near at hand—is very near बहुत निकट है
 Carry, *v.* to bear لے جانا home,
n. घर مکان Safe, *a.* well protected सुरक्षित محفوظ
 End, *n.* result परिणाम Comes, *v.* happens
 होवे اُڑے When the end comes—when the result is
 known جب کہ خاتمہ ہو, निकले, परिणाम

अब दमयन्ती ने यह देखकर कि राजा अपना सब
 माल खोए देता है और राज के कारोबार को भुलाए देता है
 और यह कि अब कोई उपाय नहीं है तो शाही रथवान को
 बुलाया, इस सच्चे नौकर से उस (दमयन्ती) ने कहा “तुम
 देखते हो कि क्या हो रहा है और कैसे राज्य जल्दी नाश होने
 वाला है। मेरे छोटे बेटे इन्द्रसेन और बेटी इन्द्रसेना को लो

और मेरे पिता के घर ले जाओ ताकि जवतक नाश हो तब तक कम से कम वे वहाँ सुरक्षित रहेंगे। ”

تب دہریلتی نے یہ دیکھکر کہ بادشاہ اپنے تمام دولت ضایع کر رہا ہے اور بادشاہت کے معاملات میں لاپرواہی کرتا ہے اور یہ کہ کوئی تدبیر نہیں معلوم ہوتی تو شاہی رتوانوں نے بلا- اس رفادار نوکر سے اُسے (دہریلتی نے) کہا ”تم دیکھتے ہو کہ کیا ہو رہا ہے اور بادشاہت کی بربادی کس قدر قریب ہے۔ اب میرے چھوٹے اور اندر میں اور میری چھوٹی لڑکی اندر میں کو میرے باپ کے مکان کو لے جاؤ۔ دے کم از کم جب تک کہ ختم ہوگا تب تک محفوظ رہینگے۔“

By degrees—gradually धीरे-धीरे
Wealth, n. money धन Houses, n. palaces
महल Lands, n. पृथ्वी ملک Kingdom, n. state
राज्य Clothes, n. wearing apparels कपड़े
Jewels, n. jewellery ; ornaments गहने
Wore, v. put on पहिने थे Wager, v. to lay
a bet दाँव लगाना Table, n. मेज़ Ruined,
a. lost तबाह-تباہ Beggar, n. mendicant भिकारी
Garment, n. clothes ; wearing apparels
To cover—to wrap ढकना

अन्त बहुत ही निकट था। धीरे-धीरे नल सारा धन, घर, पृथिवी, अपना राज्य, यहाँतक कि वल्ल और गहने भी जोकि वह स्वयं और दमयंती पहिने थे, हार गया। जब उसके पास दाँव लगाने को कुछ न रहा तो पाँसे का खेल खत्म होगया, तब वह मेज़ पर से अपने ही राज्य में तबाह होकर एक भिखारी की भाँति खड़ा होगया। उसके पास अपने पहिनने को एक कपड़े के सिवाय और कुछ न था।

خاتمه بہمت قریب تھا۔ - نل آہستہ آہستہ درگت -
 مکانات - ملک - اپنی بادشاہت اور کپڑے اور خواہرات بھی
 چوکہ وہ اور دہینتی پہنے ہوئے تھے ہر گویا - آخر کار یہاں
 تک کہ جب اسکے پاس داؤں لگانے کے لئے اور کچھ باقی
 نہ رہا تو پانسے کا کھیل ختم ہوا - اور تب وہ مدھڑ پڑے
 اپنی ہی بادشاہت میں ایک تباہ اور محتاج کی طرح
 کھڑا ہو گیا اور اس کے پہننے کے لئے اسکے پاس بجز ایک
 پوشاک کے کچھ باقی نہ رہا *

Set out, v. started **چل دیے** Forests, n. **جنگل**
 Cruel, a. hard-hearted **نیردھ**
 Had driven—had turned **نکال دیا تھا**
 Forbidden, v. prohibited **منا کر دیا**
 Shelter, n. protection **شरण** Pain, n. trouble
 Death, n. **موت** Wandered, v. roam-
 ed **گھومتے پھرے** Branches, n. boughs **ڈالیاں**
 Beneath, prep. under **نیچے** Shade, n.
 shadow **سایہ** छाया *

Page 121.

Threw, v. hurled **پھینکا** Moment, n. in-
 stant **لحظہ** Mocking, a. **ہنسی کی** Voice, n. tone
شब्द Wagered, v. laid as bet **बाज़ी लगो**
 * **بازی لگی**

تब वह और दमयन्ती वन को चल दिये, क्योंकि निर्दह
 पुष्कर ने उनको निकाल दिया और मना कर दिया कि कोई
 उनको मौत का दुःख देखकर भी भोजन और शरण न दे।
 इस तरह पर वे तीन दिन तक विना भोजन और स्थान के
 फिरते रहे, यहाँ तक कि वे जङ्गल में आए और पेड़ों की छाया

पर उन्हें भोजन मिला और उनकी छाया के नीचे उन्होंने आराम किया। दूसरे दिन जब वे जङ्गल में फिर रहे थे नल ने कुछ सुनहरे परदार सुन्दर पक्षी देखे और एक को पकड़ने के विचार से उसपर अपना वस्त्र फँका। पलभर में पक्षी वस्त्र लिये हुए हवा में उड़ गये और एक हँसी का शब्द सुनाई दिया "ऐ सूखे हम कोई और नहीं हैं वही पाँसे हैं जिनसे तुम खेलते थे। अब तुमने आखरी वस्त्र तक की बाज़ी लगाई और हार गए।"

تب وہ اور دسویں جنگل کے لئے روانہ ہوئے کیونکہ
بے رحم ہشکر نے اُن کو نکال دیا اور مانع کر دیا کہ کوئی اُن کو
موت کی تکلیف دے، ہشکر بیٹھی کہنا یا پھانسی نہ دے۔ اور اس
طرح وہ تین روز تک بلا کھانا یا آرام کئے ہوئے گھومتے رہے
یہاں تک کہ جنگل میں پہنچے اور درختوں کی ڈالیں
پر کھانا پایا اور ان کے سایہ میں آرام کیا۔ دوسرے روز جب
وہ دے جنگل میں گھوم رہے تھے تو اُن نے کچھ خوبصورت
سنہری پردار چڑیاں دیکھیں اور ایک اوپر اُن کے خیال کرنے
لگے اپنا کپڑا اس پر پھینک دیا۔ مگر ایک لمحہ میں وہ
(چڑیا) مع کپڑے کے ہوا میں اڑ گئی اور ایک مذاق کی
آواز سنائی پڑی "اے بیوقوف بندہ! تم اس پانسے کے جس سے
تم کھیلتے تھے دیکھ اور یہیں میں۔ اب تم نے اپنے آخری
پوشاک تک اپنی بازاری لگائی اور ہار گئے۔"

Knew, v. understood سمجھ گیا
Revenge, n. vengeance बदلا Complete, a. full
پورا۔ *۔

تو نل جان گیا کہ کالی کا बदلا ابھی پورا نہیں
ہوا۔

تب نل کو معلوم ہوا کہ کالی کا بدلہ ابھی نہیں ختم ہوا *
 *
 Miserable, *n.* without clothes ننگا, *n.* wretched दुःखा कष्ट Anguish, *n.* misery; pain
 दुःख तلاف Lost, *v.* खा दिया Reason, *n.* बुद्धि
 Yonder—thither उधर Road, *n.*
 way रास्ता, Take it—go by that way उधर जाओ
 Leave, *v.* quit छोड़ना Perish, *v.* die
 मरना Alone, *adv.* अकेला *
 *
 अब नल नंगा और दुःखी खड़ा था और अपने दुःख में
 उसने दमयन्ती की तरफ मुँह किया और कहा “मैंने सब
 कुछ खो दिया, मेरी बुद्धि तक्र जाती रही। उधर तुम्हारे पिता
 के घर का रास्ता है, उस राह पर जाओ और मुझे छोड़ दो।
 मुझे अकेले मरने दो और तुम्हारा भी नाश न करने दो।”
 अब नल नंगा और दुःखी रहा और नक़ायफ़ में
 दमयन्ती की طرف مخاطब हुआ और कहा “मैंने तमाम कियौनिया
 और मेरी عقل भी जाती रही - सामने तुम्हारे बाप के مکان
 की - रोक है - राह راسته लो और مجھے چھوڑ دو - مجھے اکیلے
 مرنے دو اور تم پر بھی بدائی نہ لائے دو *”
 Gently, *adv.* softly नम्रता سے Need,
n. necessity आवश्यकता Sorrow, *n.* grief
 शोक, Have overtaken—have overpowered घेर
 लिया है * حکیم Physician, *n.* doctor वैद्य
 *
 दमयन्ती ने नम्रता से उत्तर दिया—तुम्हारी इस आ-
 वश्यकता के समय मैं मैं तुमको किस तरह छोड़ सकती हूँ शोक
 और दुःख ने तुमको घेर लिया है, परन्तु कहा करते हैं—“दुःख
 में ली के समान दूसरा कोई वैद्य नहीं है।”

مگر دمنی نے آغستہ سے جواب دیا—میں تم کو اس
 سخت ضرورت کے وقت کہیں سے چھوڑ سکتی ہوں؟ رنج اور
 تباہی نے تم کو گھیر لیا ہے لیکن یہ ایک کھات ہے ”رنج
 میں بڑی کی طرح کوئی دوسرا حکیم نہیں ہے * “

Comforted, *v.* consoled تسلی دی
 Wrapped, *part.* covered لپیٹے ہوئے Hand in
 hand—side by side پاس پاس Overtook,
v. came up ہوگئی To rest, *v.* to take rest or
 sleep آرام کرنے کا کو Madness, *n.* پاگلپن
 Sleeping, *part.* سوتا ہوا یا سوتا Depart, *v.*
 to go away چلے جانا Shelter, *n.* protection
 شरण Tear off, *v.* separate کاڈنا

Page 122.

Waking جگا رہا ہوا Thinking, *part.*
 imagining خیال کرنا Sharp, *a.* edged
 تیز Sword, *n.* تلوار Difficulty, *n.* hard-
 ship; trouble مصیبت Had, *v.* took لے لی
 Stroke, *n.* hurt چوڑ Covering, *n.* چادر *

پس دمنی نے اسے ہاتھ دے دیا اور ایک کپڑے میں
 لپیٹ کر اور پاس-پاس سے دینا آگے چلے—یہاں تک کہ
 رات ہوگئی اور وہ آرام کرنے کو لے گئے۔ مگر رات کے
 সময় سوتے ہوئے نال کو کھیر پاگلپن سوار ہوا اور وہ
 اپنے من میں سوچنے لگا کہ کس طرح ہوگا اگر میں
 اکیلا جنگل میں چلا ہوں اور دمنی کو ڈروں اور وہ
 شرم کے لیے اپنے پیتا کے گھر کا راستہ ڈھونڈ لے۔ مگر
 یہ کیسے ممکن تھا؟ نہ تو وہ بڑا ہو سکتا تھا اور
 نہ دمنی کو دینا جگا اس کے دل میں سے بڑا دل ہو

फाड़ सकता था। जय वह यह बात सोच रहा था उसने अकस्मात् अपने सामने एक तेज़ तलवार देखी क्योंकि कलि ने उसे वहाँ रख दिया था। यही दुःख से बचने का एक ढङ्ग था, पलभर में उसने तलवार हाथ में ले ली और एक ही चोट से उसने दमयन्ती के वज्र में से इतना फाड़ लिया कि वह चादर का काम दे सके।

پس دمیختی نے اُس کو تسلی دی۔ اور ایک کپڑے میں لپیٹ کر دونوں پاس پاس آگے چلے یہاں تک کہ رات ہو گئی اور دے سونے کے لئے لیٹ گئے۔ مگر رات کے وقت سوتے ہوئے نل کو پھر پاگل پن سوار ہوا اور اُس نے اپنے دل میں خیال کیا کہ یہ کیسا بہتر ہوگا کہ وہ تنہا جنگل میں چلا جائے اور دمیختی کو چھوڑ دے اور وہ پناہ کے لئے اپنے والد کے مکان کا راستہ لے۔ مگر یہ کس طرح ہو سکتا تھا؟ نہ تو وہ نڈکا جاسکتا تھا اور نہ دمیختی کے کپڑے سے بلا چکائے ہوئے ایک تکر پہاڑ سکتا تھا۔ جب کہ وہ اُس طرح خیال کر رہا تھا تو اُس نے یکایک اپنے سامنے تیز تلوار دیکھی کیونکہ کالی نے اُسے رکھ دیا تھا۔ یہی مصیبت سے بچنے کا قناعہ تھا۔ فوراً اُس نے اپنے ہاتھ میں تلوار لے لی اور ایک ضرب میں اس نے دمیختی کے کپڑے سے اس قدر کات لیا جو کہ چادر کا کام دے سکے *

Stealthily, adv. secretly چپکے سے Crept, v. crawled رینگا Love, n. affection محبت Strong, a. powerful مضبوط Stole back—came back silently چپکے سے واپس آیا Glance, n. view نظر Drew, v. pulled खींच लिया Cords, n. ropes रस्सियाँ Goadling,

part. urging; compelling मजबूर करते हुए مجبور کرتے ہوئے Flight, n. भाग भाग †

वह चुपके से जङ्गल में चल दिया। परन्तु उसके पागलपन में भी प्रेम मजबूत था और फिर एक बार और वह अपनी सोती खो को अंतिम समय देखने को चुपके से आया। उसके प्रेम ने उसे ऐसे खींच लिया मानो रस्सी ने खींच लिया हो, यद्यपि कलि अब भी उसे भागने को मजबूर कर रहा था।

وہ چپکے سے جاکل مہین چلا گیا۔ مگر اُس کے پاگل پن میں بیوی مصدیت مضبوط تھی اور پھر ایک مرتبہ اور اپنی سوتلی ہوئی بیوی کو آخری بار چپکے سے دیکھنے کے لئے آیا۔ اُس کی مصدیت نے اُسے ایسے کھینچ لیا جیسے کہ رسیوں نے۔ مگر کالی اب بیٹی اسے پہچاننے کے لئے مجبور کرتا تھا *

In the end—in the last آخر میں
Triumphed, v. succeeded जीता Master,
n. owner स्वामी Senses, n. होश-हवास
Deserted, n. abandoned چھوڑی हुई
Darkness, n. gloominess अन्धकार

परन्तु अन्त में कलि जीता और बेचारा नल जिसके अब होश-हवास ठीक न थे अन्त समय चुपके से चल दिया। दमयन्ती को वन के अन्धकार में अकेला और दुःखी छोड़ गया।

مگر آخر کار کالی کامیاب ہوا اور کمبخت نل جس کے
 ہوش و حواس درست نہ تھے انہی مرتبہ چھپکر چل دیا
 اور دسینٹنی کو تاریک جنگل میں مصیبت زدہ اور تنہا
 چھوڑ گیا ۛ

LESSON XXXVII

THE STORY OF KING NALA.—PART III.

राजा नल की कहानी—तीसरा भाग।

راجہ نل کا قصہ—حصہ سوم

Page 123.

Picture, *v.* describe fully पूरी तरह बयान करना
Desolation, *n.* destruction नाश تباهي
Awoke, *v.* got up from sleep जगी جگی
Demen-
ted, *a.* mad पागल پاگل Rivers, *n.* streams of
water नदियाँ دریاؤں Mountains, *n.* hills पर्वतोں
Beasts, *n.* पशु جانور Overwhelmed, *part.* overpow-
ered धिर कर کر Despair, *n.* hopelessness निराशा
Senseless, *a.* destitute of senses बेहोश
بے ہوش

जबकि दमयन्ती जगी और अपने को जङ्गल में अकेले
पाया तो उसके शोक और सुनसान अवस्था का हाल कौन कह
सकता है? वह पागल की तरह नदियों, पर्वतों, पेड़ों और
जंगली पशुओं तक से पूछने लगी कि नल कहाँ है? परन्तु उसे
कोई उत्तर न मिला। शोक और निराशा से धिर कर वह
बेहोश होकर पृथ्वी पर गिर पड़ी।

دَمِیَنتی کے رنج اور سُنسانِ حالیت کو کون بیان کر سکتا
ہے؟ جب وہ جگی اور اپنے کو جنگل میں تنہا پایا
ایک پاگل کے وہ دریاؤں، پہاڑوں، درختوں اور جنگلی
جانوروں سے چلا کر پوچھنے لگی کہ نل کہاں ہے؟ مگر کوئی
جواب نہ ملا۔ رنج اور نا اُمیدی سے وہ زمین پر
بے ہوش گر پڑی *

Befell, *v.* happened हुआ Suffice, *v.* be
 sufficient काफी होना کافی Escaping; *part.* fleeing
 from भागते हुए भागते Perils, *n.* dangers भय
 خطر Special, *a.* chief मुख्य Protection, *n.*
 shelter रक्षा حفاظت Virtuous, *a.* pious नेक
 Entered, *v.* reached पहुँची Disguise, *n.* form
 भेष Rest, *n.* comfort सुख آرام Shelter, *n.* pro-
 tection शरण پناه Finally, *adv.* eventually अन्त में
 United, *part.* combined मिल गई مل گئی
 Beloved, *a.* favourite प्यारी بیاری Children, *n.* issues
 बच्चे Peace, *n.* rest सुख آرام Husband, *n.* पति
 شوهر Planning, *part.* making plans विचार करती हुई
 News, *n.* tidings समाचार خبر تدبیر سوچتی ہوئی
 Presently *adv.* shortly afterwards थोड़े ही दिन पाँछे
 فوراً Faithfulness, *n.* loyalty towards husband
 पातिव्रत وفاداری Rewarded, *v.* recompensed बदला
 दिया انعام دیا - بدلہ دیا

हमको यह वयान करने का समय नहीं है कि दमयन्ती
 पर क्या २ दुःख बीते। इतना ही कहना काफी है कि देवताओं
 की रक्षा से जो सच्ची स्त्रियों पर हांती है, वह वन और सड़क
 के सब दुःखों से बचकर अन्त में छेदराज को माता महारानी के
 घर में एक दासी के भेष में पहुँची और वहाँ उसे कुछ समय के
 लिये सुख और शरण मिली और अन्त में अपने पिता के घर
 आई। यद्यपि वह अपने पिता और प्यारे बच्चों से एक बार
 फिर मिल गई परन्तु उसके चित्त को सुख न था। उसके
 विचार हमेशा अपने बिछुड़े हुए पति की तरफ रहते थे और
 रात दिन वह सोचा करती थी कि किस प्रकार उसका

समाचार पावे और एक बार उसे फिर अपने पास बुलावे।
तुरन्त ही हमको मालूम हो जायगा कि उसके पातिव्रत का
उसको कैसे बदला मिला ?

ہم کو یہ بیان کرنے کے لئے کہ دہیلنی کو کیا کیا
مصیبتیں دہیلنی پڑیں وقت نہیں ہے — اسی قدر کہ کافی
ہے کہ دیوتاؤں کی خاص غذا میت کی وجہ سے جو کہ تمام نیک
عورتوں پر ہوتی ہے (۲) جنگل اور سوکڑے کے تمام خطروں
سے بچنے کے بعد آخر کار چھبہ راج کی مامہ ماں کے مکان میں
ایک نوکرلی کے بھیس میں داخل ہوئی اور وہاں کچھ
دنوں آرام اور پختہ منی اور آخر کار اپنے باپ کے مکان کو واپس
گئی۔ گوکہ وہ یہہ ایک بار اپنے باپ اور پیارے بچوں سے
میل گئی مگر اسکے دل کو تسلی نہ ہوئی اُس کا خیال ہمیشہ
اپنے کھوئے ہوئے شوہر کے ساتھ رہتا تھا اور دن و رات وہ سوچا
کرتی تھی کہ کس طرح اُس کی خبر پاوے اور ایک مرتبہ
پھر اسے اپنے پاس بلاوے — فوراً ہی ہم کو معلوم ہو چکا کہ
اُس کی وفاداری کا کیسے انعام ملا *

Was passing through—was undertaking उठा
رہا تھا تھا Strange, a. wonderful عجیب
Adventures—difficult and dangerous deeds कठिन
کام سرگذشت * مہم -

Page 124.

Midst—middle बीच Pitiful, a. sorrowful
शोक की غمनाक Voice, n. sound शब्द Save, v.
protect बचाओ; बचाना Nature, n. here birth
जन्म Tender-hearted, a. kind-hearted दयालु
رحم Moved—being effected दया खाकर کھا کر
Pity, n. kindness दया رحم Drew, v. came آیا

Flames, *n.* fire آگ شعلہ Huge, *a.* big بڑا Snake, *n.* साँप سانب That was being burnt to death—that was dying on account of being burnt जो जल जाने के कारण मरा जाता था جو کہ جل کر مرنا جاتا تھا Curse, *n.* abuse شاپ بددعا Move, *v.* हटना حرکت دینا Carry away—take away لے جانا Perish, *v.* die राख हो जाना ; मरजाना خاک ہو جانا Afraid, *a.* frightened डरा हुआ Light, *a.* not heavy हलका * ہلکا

अवतक नल बहुत से कठिन कामों के दुःखों को सह रहा था। दमयन्ती को छोड़ने के थोड़ी ही देर पीछे उसने अपने सामने एक जङ्गल की आग देखी और आग के बीच में से एक शोक के शब्द को यह कहते सुना “ऐ नल ! ऐ नेक राजा ! जल्दी आओ और मुझे बचाओ।”

नल तो जन्म से ही दयालु था और दया के कारण वह अग्नि के पास गया और एक बड़े साँप को देखा जो जलकर मरा जाता था। साँप ने उसकी ओर मुखातिब होकर कहा “राजा नल मुझे बचाओ। मुझे नारद मुनि का शाप लगा है। मैं हिल नहीं सकता और सिवाय नल के मुझे कोई और बचा भी नहीं सकता। यदि तू मुझे तुरन्त नहीं हटाते हो तो मैं आग में जलकर राख हो जाऊँगा। मुझे उठाने से मत डरो क्योंकि मैं अपने को तुम्हारे हाथ में छोटा और हलका बना लूँगा।”

اس وقت تک بادشاہ نل عجیب مہم میں مبتلا تھا۔
دمینتی کو چارونے کے بعد ہی اُس نے اپنے سامنے ایک
جنگل کی آگ دیکھی اور آگ کے درمیان سے ایک غمناک
آواز کو چلاتے ہوئے سنا ”اے نل ! اے پاک شخص ! جلدی
آؤ اور مجھ کو بچاؤ“ نل پیدائش سے رحم دل تھا اور رحم

کھا کر وہ شعلوں کے پاس پہنچا اور ایک بڑے سانپ کو دیکھا جو کہ جاکر مبرا جاتا تھا۔ سانپ نے اس کی طرف مخاطب ہو کر کہا ”بادشاہ نل مجھ کو بچاؤ۔ مجھ کو نار د ملنے کی بد دعا لگ گئی ہے۔ میں حرکت نہیں کر سکتا اور بچو بادشاہ نل کے مجھ کو کوئی بچا بھی نہیں سکتا۔ اگر تم مجھے فوراً نہیں دیتے ہو تو میں شعلوں میں جا کر خاک ہو جاؤں گا۔ مجھے اُٹھانے سے مت ڈرو کیونکہ میں اپنے کو تمہارے ہاتھ میں چھوٹا اور ہلکا بنالوں گا *

Made, v. formed بنایا Thumb, n. پکڑ لیا Seized, v. caught پکڑ لیا Carried, v. bore لے گیا Safety, n. shelter شरण * پناہ

پس সাپ इतना छोटा बन गया जितना आदमी का अंगूठा और नल ने उसे तुरन्त पकड़ लिया और एक सुरक्षित स्थान में ले गया।

پس سانپ نے اپنے کو ایک آدمی کے انگوٹھے کے برابر کر لیا۔ نل نے اس کو جلدی سے پکڑ لیا اور ایک آرام کی جگہ میں لے گیا *

Repay, v. revenge बदला देना Kindness, n. दया * مہربانی

तब साँप ने कहा “तुमने मुझे शाप और अग्नि से बचाया है और मैं तुमको कभी भी इसका बदला नहीं दे सकता। परन्तु मैं तुम्हारी दया का कुछ थोड़ा बदला देने का यत्न करूँगा।”

تب سانپ نے کہا ”تم نے مجھ کو بد دعا اور شعلوں سے بچایا ہے میں تم کو اس کا بدلہ کبھی نہیں دے سکتا۔

مگر مہدی تپہاری زیادہ بہرہائی کا کچھ بدلہ دینے کی
کوشش کرونگا *

Amazement, *n.* astonishment آश्چر्य حیرت
Amazed, *v.* surprised آश्چر्य کیا تعجب
Bit, *v.* کاٹ لیا Result, *n.* consequence
پہرہ Ill, *a.* bad بُرا Effect, *n.* اثر
Appearance, *n.* look صورت-شکل Rapidly,
adv. soon جلدی سے Changed, *v.* transform-
ed بدلتا گیا Famous, *a.* renowned مشہور
Was gone—was lost جاتی رہی Disfigured,
a. deformed بدشکل Illshap-
pen, *a.* ugly بدصورت

نل کو اس بات پر بڑا آश्چر्य ہوا کہ سانس پھرا
اور اس کو کاٹ لیا۔ مگر اس کو کاٹنے کے نتیجے پر اور بھی
تعجب ہوا۔ کیونکہ اس سے اس کو کچھ بُرا اثر نہ ہوا اس نے
معلوم کیا کہ اس کا چہرہ جلد تبدیل ہو رہا ہے یہاں تک
کہ تمام خوبصورتی جس کے لئے وہ اس قدر مشہور تھا زایل
ہوگئی اور وہ بدشکل اور بدصورت کھڑا رہا *

Angry, *a.* displeased ناخوش
Happened, *v.* occurred ہوا Disfigured, *v.*

defaced कुरूप बना-गा بنایا Recognize, v. know
 जानना * جاننا

Page 125.

Spirit, n. soul आत्मा روح Possesses you—has
 taken possession of you तुमपर अधिकार कर लिया है
 تم پر غالب آگیا ہے To me it, n. anguish दुःख تکلیف
 Poison, n. विष زہر Quits, v. leaves छोड़ती है چھوڑتی
 Harm, n. injury हानि نقصان Service, n. नौकरी
 نوکری Take service under him—do serve him उसकी
 नौकरी कर کر خدمت کی Charioteer, n. one who
 drives chariot; driver रथवान رتبه بان Well
 skilled, a. very dexterous निपुण بہت ہوشیار Dice
 play, n. पाँसे का खेल पांसے کا کھیل Chariot, n. रथ
 رتھ, Teach, v. instruct सिखलाना سکھانا Drive, v.
 हाँकना * هانکنا

तब साँप फिर बोला “ऐ राजा, जो कुछ हुआ है इसपर
 नाराज़ मत हो। मैंने तुमको कुरूप इतलिये बना दिया है कि
 तुमको कोई पहिचान न ले और प्रेत जो तुमपर अधिकार
 किये हुए है मेरे काटे के ज़हर से उस दिन तक दुःख पावे जब
 तक कि वह तुम्हारे शरीर को न छोड़े, परन्तु ज़हर से तुमको
 कोई हानि न होगी। अब अयोध्या के राजा ऋतुपर्ण के यहाँ
 जाओ और उसके यहाँ रथवान की नौकरी करलो। वह पाँसा
 खेलने में बड़ा निपुण है और तुम रथ हाँकने में। तुम उसे रथ
 हाँकना सिखाना और वह इसके बदले में तुमको पाँसा खेलना
 सिखावेगा।”

تب سانپ پھر بولا ”اے بادشاہ جو کچھ ہوا اُس سے
 غدارض مت ہو۔ میں نے تم کو اس قدر بدشکل کر دیا ہے کہ

تم کو کوئی پہچان نہ سکے اور شیطان جو تم پر غالب ہے
 میرے کانٹے کے زہر سے اُس روز تک تکلیف ہمارے جب تک کہ
 وہ تمہارے جسم کو نہ چھوڑے۔ مگر زہر تم کو کچھ نقصان نہ
 کرے گا۔ اب اجودھیا کے بادشاہ رتویہن کے پاس جاؤ اور اُس کے
 یہاں بطور رتھدیان کے ملازمت کرلو۔ وہ پانسا کھیلنے میں
 اور تم رتھ ہانکے میں بڑے ہوشیار ہو۔ تم اُسے رتھ ہانکنا
 سکھانا اور وہ تم کو بدلے میں پانسا کھیلنا سکھلا دیگا *

Treated, v. behaved **वर्ताव** किया **Happy-**
 ness, n. pleasure **प्रसन्नता** خوشی **Moody, a. gloomy;**
 sad **उदास**; **मनमलीन** - **नحیدہ** **Silent, a. speech-**
 less **مौن** خاموش **Would break out—would burst**
into **فُٹ پڑتا پڑنا** **Grievous, a. sorrowful** **उदास**
ماتم - رونا **Lamentation, n. mourning** **رونا**
Self-reproaches—reproaches made by one's own self
अपने ऊपर भला बुरा **لامت - لعنت** **Helpless, a.**
desperate **बेमदद** **Alone, adv. lonely** **अकेला**
 * **تنہا**

पस नल अयोध्या को गया और ऋतुपर्ण के यहाँ नौकरी
 करली। यद्यपि उसका स्वामी उसके साथ बहुत अच्छी तरह
 वर्ताव करता था परन्तु उसे प्रसन्नता नहीं मिलती थी। वह
 दिनभर उदास और मौन रहता था और उसके चित्त में अपनी
 प्यारी दमयन्ती के शोकजनक विचार रहते थे। रात के समय
 जब आदमी सो जाते थे तो वह बहुत रोता था और अपने को
 स्वयं भला-बुरा कहता था और यह कहता था “शोक! ऐ प्यारी
 तुम जिसे मैंने असहाय और अकेला जंगल में छोड़ दिया
 था कहाँ हो?”

پس نل اجودھیا گیا اور بادشاہ رتویہن کے یہاں ملازمت

کی۔ مگر گوکہ اُس کا مالک اُس کے ساتھ عمدہ ہوتا تو کوتا تھا تاہم اُسکو خوشی نہیں ہوتی تھی۔ تمام دن وہ رنجیدہ اور خاموش رہتا تھا۔ اُس کا دل پیاری دسینتی کے غمناک خیالوں سے بھرا ہوا تھا اور رات کو جبکہ آدمی سو جاتے تھے تو وہ زار زار رونے لگتا تھا اور اپنے تئیں لعنت ملامت کرتا تھا اور یہ کہتا تھا ”افسوس اے پیاری! تم جس کو میں نے بے مدد اور تدبیر جھگڑ میں چھوڑ دیا تھا کہاں ہو؟“

Directions, *n.* sides **دشائے طرف** To search, *v.* to find out **ہڈنا کرنا** Hold, *v.* get **پانا پانا** Cunning, *a.* artful **چالاک** Beloved's, *n.* wife's **سُوی کا ; پیاری کا** Pious, *a.* holy **پاک** Abandoned, *v.* left deserted **छोड़ दिया** Faithful, *a.* obedient, true **سچی وفادار , ***

इस समय दमयन्ती जो भली भाँति अपने पिता के घर पहुँच गई थी नल की तलाश में चारों ओर आदमी भेज रही थी ; क्योंकि जब तक वह न मिल जाय उसके चित्त को प्रसन्नता ही न थी । उसने उनसे कहा तुम जहाँ कहीं जाओ वहाँ यह कहना “ऐ चालाक मनुष्य, जिसने अपनी स्त्री का आधा वस्त्र फाड़ लिया और उसे जंगल में सोते छोड़ दिया तुम कहाँ चले गये हो ? ऐ भक्तजन, तुमने अपनी पतिव्रता स्त्री को क्यों छोड़ दिया ?”

اِس درمیان میں دسینتی جو کہ اپنے باپ کے مکان میں صبح سلامت پہونچ گئی تھی چاروں طرف آدمی نل کی تلاش میں بھیج رہی تھی کیونکہ جب تک کہ وہ نہ ملے اُسکے دل کو خوشی نہ تھی۔ اور اُس نے اُن سے کہا کہ جہاں کہیں تم جاؤ یہ کہنا ”اے چالاک شخص جس نے اپنی پیاری بیوی کا آدھا کپڑا کاٹ لیا اور اُس کو جھگڑ میں سوڑتی

خوئی چھوڑ دیا تم کہاں گئے؟ اے پاک شخص تم نے اپنی
پاک دامن بدوی کو کدوں چھوڑ دیا؟

Messenger, *n.* message; bearer हरकारा
Changed, *v.* altered बदल गई Appearance,
n. countenance *شکل* *

Page 126.

Owing to—on account of. बसबब Recog-
nize, *v.* know जानना Story, *n.* tale कहानी
Wonderfully, *adv.* strangely अद्भुत प्रकार से
Cook, *v.* पकाना Skilfully, *adv.* carefully
निपुणता से Wept, *v.* lamented mourned
रोया Pitifully, *adv.* mercifully दया से
Heard, *v.* listened to सुना Message, *n.* news
समाचार Doubt, *n.* suspicion सन्देह Vanished,
v. disappeared जाते रहे Joy, *n.* delight
प्रसन्नता Ashamed, *a.* शर्मिन्दा Conduct,
n. behaviour; treatment वर्तन Face, *v.* to
look in face मुँह सामने करना Wronged,
v. injured हानि पहुँचाई; दुःख दिया

आखिरकार बहुत दिन पीछे एक हरकारा अधोध्या में
आया और वह वहाँ भेष बदले हुए नल से मिला। साँव के
काटने से नल की सूरत ऐसी बदल गई थी कि वह उसे पहचान
न सका, परन्तु जब वह लौटकर आया तो उसने दमयन्ती से
उस रथवान की कहानी कही जो बड़े अद्भुत प्रकार से रथ
हाँकता था और निपुणता से भोजन बनाता था और जब उसने

उस (दमयन्ती) का समाचार सुना तो वह कौसी दया के साथ रोया। इन सब बातों ने दमयन्ती के मन के सन्देह को दूर कर दिया। वह जान गई कि यह रथवान अवश्य नल होगा और उसके चित्त को बड़ी प्रसन्नता हुई। परन्तु वह उसे बुलावे किस तरह पर? क्योंकि नल अपने वर्त्ताव के कारण ऐसा लज्जित था कि वह अपनी स्त्री के सामने जिसे नुकसान पहुँचाया था मुँह नहीं कर सकता था।

آخر کار بہت دن بعد ایک ہرکارا اچودھیا میں آیا اور یہاں وہ بھیس بدلے ہوئے نل کو ملا۔ نل کی صورت سب کے کانٹے سے اسقدر بدل گئی تھی کہ وہ اسکو پہچان نہ سکا۔ مگر جب کہ وہ واپس آیا اور دمیئنتی سے اس رتھ بیان کا قصہ بیان کیا جو کہ اسقدر عجیب طور پر رتھ ہانک رہا تھا اور ایسی ہوشیاری سے کھانا پکاتا تھا اور جو کہ اسقدر زار زار رہا جبکہ اُس نے اُسکی (دمیئنتی) خبر سنی۔ (ان سب باتوں کو سن کر) اس کے دل سے تمام شبہات رفع ہو گئے۔ اسکو معلوم ہو گیا کہ یہ رتھ بیان ضرور نل ہوگا اور اس کا دل خوشی سے بھر گیا۔ مگر وہ اسکو کیسے واپس بلا سکتی تھی؟ کیونکہ نل اپنے برتاؤ کی وجہ سے اسقدر شرمندہ تھا کہ وہ اپنی بیوی کے سامنے جسے اس نے نقصان پہونچایا تھا منہ نہ نہیں کر سکتا تھا *

She hit upon a plan—she formed a device उसने
 Proclaim, اُس نے ایک ترکیب سوچی
 v. publish प्रकाश करना
 v. to wed marry, اعلان करना
 v. to wed was to be held—
 Was to be held—
 * ہوئے والا تھا होने को था

उसने अन्त में एक उपाय सोचा। उसने अयोध्या को एक

दूत भेजा यह प्रकाश करने को कि दमयन्ती फिर विवाह करना चाहती है और एक स्वयंवर होने वाला है।

پس آخر کار اُس نے ایک تدبیر سوچی—اُس نے ایک
قاصد اجودہ دیا بے ہرجا اُس بات کا اعلان کرنے کے لئے کہ
دسینتی پھر شادی کرنا چاہتی ہے اور ایک سویرسبر ہونے
والا ہے *

News, *n.* tidings समाचार خبر Resolved, *v.*
determined विचार किया कमा ارادہ Attend, *v.* to go and
see उपस्थित होना ہونا *

जब राजा ऋतुपर्ण ने यह सुना तो उसने स्वयंवर में जाने
का विचार किया और नल उसके साथ उसका रथवान होके
गया।

جب بادشاہ رتودرن نے یہ خبر سنی تو سویرسبر میں
جانے کا ارادہ کیا اور نل اس کے ساتھ بطور رتہ بان کے گیا *

Quickly, *adv.* hastily जल्दी से Skillfully,
adv. dexterously निपुणता से Ever—before
पहिले پیشتر Heart, *n.* चित्त دل Yearning, *part.*
being desirous; desiring इच्छा करता हुआ
A far off—at a great distance बहुत दूर
Quick, *a.* keen तेज Ear, *n.* کان کان
Caught, *v.* heard सुना سنا Sound, *n.* voice शब्द
Wheels, *n.* पहिये پہلے *

नल ने हमेशा से भी जल्दी और निपुणता से रथ हाँका ;
क्योंकि उसके चित्त में इच्छा थी कि वह अपनी प्यारी को
फिर देखे और जब कि वह बहुत दूर था तो दमयन्ती के कानों
में रथ के पहियों का शब्द पहुँचा और उसका मन बोलने लगा

कि वह नल होगा, क्योंकि कोई और इस तरह पर रथ नहीं हाँक सकता था।

نل بہ نسبت پیشتر کے زیادہ جلد اور ہوشیاری سے رتھ ہانکنا تھا کیونکہ اس کا دل اپنی پیاری کے دیکھنے کا شایق تھا اور جب کہ وہ بہت دور تھا تو دسینٹی کے تھوکانوں میں رتھ کے پھیلوں کی آواز سنائی دی اور اس کے دل نے کہہ دیا کہ وہ ضرور نل ہوگا کیونکہ دوسرا شخص اس طرح رتھ نہیں ہانک سکتا تھا *

United, v. combined مل گئے Past—
past time پہلے کے Were forgotten—were
missed भुला دیے گئے Was removed—
was taken away دور ہو گیا تھا Skill, n.
art गुण Learned, v. سیکھا Recovered, v.
regained फिर ले ली کہا حاصل Kingdom, n. state
राज्य Dwelt, v. lived रहा, Henceforward—
from this time उस समय से Perfect, a.
complete पूरी *

नल और दस्यती एक बार फिर मिल गए और पहले के सब शोक भुला दिये गए। कलि का शाप भी अब दूर हो गया और पाँसे की चतुराई से जो उसने ऋतुपर्णा से सीखी थी नल ने अपना राज्य फिर ले लिया और इस समय से अपनी स्त्री के साथ पूरे आराम से वहाँ रहने लगा।

نل اور دسینٹی پھر ایک مرتبہ مل گئے اور تمام گزشتہ رنج بھل گئے۔ کالی کی بد دعا بھی دور ہو گئی اور پانسمے کی ہوشیاری سے جو کہ اُس نے رتھوں سے سیکھا تھا

نیل نے پھر اپنی بادشاہت حاصل کر لی اور اس وقت سے وہاں
اپنی بیوی کے ساتھ بہ خوشی تمام دھڑے لگا *

LESSON XXXVIII KINDNESS TO INSECTS.

کیڑے مکوڑوں پر درباری کیڑے مکوڑوں پر دیا۔

Page 1:7.

STANZA 1. PROSE ORDER :—Turn aside thy hasty foot, do not crush that helpless worm; the frame (which) thy scornful thoughts deride received its form from God.

Turn, *v.* remove ہٹانا; ہٹاؤ; Hastily, *a.* rash جلد باز Foot, *n.* پاؤں Aside, *adv.* towards one side ایک طرف Crush, *v.* tread कुچلنا Helpless, *a.* poor بےچارا; غریب Worm, *n.* insect کیڑا Frame, *n.* skeleton; shape ڈاँچا; Scornful, *a.* disdainful نفرت کرنے والا; بھڑکا ہوا Deride, *v.* mock ہنسنا Received, *v.* got پایا Form, *n.* shape شکل; * شکل

اپنا جلد باز پاؤں ایک طرف ہٹاؤ۔ اس بےچارے کیڑے کو مت کچلو۔ اس ڈھانچے نے جس پر تیرے نفرت کرنے والے خیالات ہنس رہے ہیں اپنا شکل خدا سے پائی ہے۔ *

اپنے جلد باز پاؤں کو ایک طرف ہٹاؤ۔ اس بےچارے کیڑے کو مت کچلو۔ اس ڈھانچے نے جس پر تیرے نفرت کرنے والے خیالات ہنس رہے ہیں اپنی شکل خدا سے پائی ہے۔ *

STANZA 2. PROSE ORDER:—The common..... flowed, bestowed a portion of His boundless love on that poor worm.

Common, *a.* universal सर्वव्यापी عالم گیر Move, *v.* चलना करना حرکت All that move—all being सब जीव जन्तु تمام مخلوقات Being, *n.* existence स्थिति Flowed, *v.* came down निकली हुई نکلی ہوئی Portion, *n.* part हिस्सा حصہ Boundless, *a.* unlimited बेहद بیحد Love, *n.* affection प्यार پیار Bestowed, *v.* conferred बखशा है بخشا ہے

सब जीव जन्तुओं के सर्वव्यापी परमेश्वर ने जिससे तेरी उत्पत्ति हुई अपने अनन्त प्रेम का एक हिस्सा उस बेचारे कीड़े को बखशा है।

تمام مخلوقات کے خدائے برتر نے جس سے تیری هستی ہوئی اپنی بیحد محبت کا ایک حصہ اس بیچارے کیڑے کو بخشا ہے *

STANZA 3. PROSE ORDER:—He made the sun, the moon, the stars free to all His creatures; and spreads the grassy blade over the earth for worms as well as (for) thee.

Sun, *n.* सूर्य آفتاب Moon, *n.* चन्द्रमा چاند Stars, *n.* सितारे ستارے Made, *v.* created बनाए بنائے Creature, *n.* being जीव जन्तु تمام مخلوقات Free, *a.* unreserved सब के लाभ के लिये آزاد Spreads, *v.* extends फैलाता है फैलाना है Grassy, *a.* green हरी سبز Blade, *n.* leaf पत्ती پتی Grassy blade—leaf of grass हरी घास سبز گھاس *

उसने सूर्य, चन्द्रमा और सितारे सब जीवों के सुख के लिये बनाए। वह पृथ्वी पर कीड़ों के लिये और वैसे ही तेरे लिये घास पैदा करता है।

اُس نے سورج-چاند اور ستاروں کو اپنی تمام مشاوقات کے آرام کے لئے بنایا اور زمین پر سرسبز گھاس کیڑوں کے لئے اور تیرے لئے پیدا کیا ہے *

STANZA 4. PROSE ORDER:—Let them enjoy their little day (and) deceive their humble bliss; O, do not lightly take away the life (that) thou can'st not give.

Enjoy, *n.* partake; pass happily भागना گزارना
Humble, *a.* low तुच्छ عاجز Bliss, *n.* happiness प्रसन्नता
Receive, *v.* پانا پانا Lightly, *adv.* خوشی
easily आसानी से Take away—deprive
of ले लेना لینا *

उन्हें उनका थोड़ा जीवन प्रसन्नता से भोगने दो और थोड़ी खुशी हासिल करने दो। तुम आसानी से उनको वह जान न ले लो जो तुम उनको दे नहीं सकते।

انکو اپنی تری زندگی خوشی سے گزارنے دو اور برکت حاصل کرنے دو۔ تم آسانی سے ان کی وہ زندگی مت لے لو جو کہ تم نہیں بخش سکتے *

LESSON XXXIX.

THE STORY OF THE BARMECIDE'S FEAST.

बार्मेसाइड की ज्योनार की कहानी।

بارمیساید کی دعوت کا قصہ

Page 128.

Young, *a.* of young age جوان Inherited,

v. received from ancestors. वपौती में पाई. ارث پایا
 Fortune, *n.* wealth; estate. *دولت* *Wasted, v.*
 spent; used. *وادی* *Forced, v.* compelled. *مجبور* *Smooth, a.* soft. *نرم*
 چکدی. *Tongue, n.* زبان. *Manners, n.* behaviours. *چال-چلن*
 Agreeable, *a.* loving. *پیارا*
 Servants, *n.* نوکر. *Gain, v.* get. *حاصل کرنا*
 Admission, *n.* permission to enter. *جانے کی اجازت*
 Seldom, *ad. v.* sometimes. *کبھی کبھی*
 * خالی ہاتھ. *Empty, a.* empty-handed. *خالی ہاتھ*

एक समय शकाबेग नामक एक जवान आदमी था। उसने अपने बाप से थोड़ा धन वपौती में पाया, परन्तु उसे बूढ़ा खर्च करके उसको भीख माँगनी पड़ी। वह नर्म जवान और अच्छे चाल-चलन का एक युवा आदमी था और धनवानों के नौकरों को खुश करके मालिकों के घर के भीतर चला जाता था और कभी कभी खाली हाथ भी लौट आता था।

ایک مرتبہ ایک نوجوان شخص منسی شکابےگ تھا۔ اس نے تھوڑی دولت اپنے باپ سے بطور ارث پائی تھی مگر سب خرچ کر کے اس کو بھیکھے مانگنی پڑی۔ وہ ایک نرم زبان اور خوش اطوار نوجوان شخص تھا اور امیر آدمیوں کے نوکروں کو خوش کر کے وہ ان کے مالکوں کے مکانوں میں گھس جاتا تھا اور بعض اوقات خالی ہاتھ بھی چلا جاتا تھا۔ *

Page 129.

Passing, *part.* going by. *جاتا* *हुआ* *گزرتے* *हुئے*
 Crowd—multitude. *भीड़* *Yield, v.* give. *دینا*
 Rich, *a.* good; valuable. *اچھی* *عمدہ* *Harvest,*

n. product ; gain लाभ فصل Drew near ; came near
 पास آیا قریب * .

एक दिन वह बहुत अच्छे घर के आगे होकर जा रहा था, जिसके फाटक पर बहुत से नौकर खड़े थे। उसने समझा कि इस घर से कुछ अच्छा लाभ होगा, पस वह पास गया और पूछा कि यह घर किसका है ?

ایک روز وہ بہت عمدہ مکان کے قریب سے گزر رہا تھا جس کے پھاٹک پر بہت سے نوکر کھڑے ہوئے تھے۔ اُس نے خیال کیا کہ شاید اُس کو اس مکان سے زیادہ فائدہ ہوگا۔ پس وہ نزدیک گیا اور دریافت کیا کہ یہ کس کا مکان ہے ؟

Good, v. gentle نیک Were known—Were famous مشہور تھے Generosity, n. liberality
 दातापन سخاوت *

नौकर ने उत्तर दिया “ ये भले आदमी ! तुम कहाँ से आते हो जो तुम यह नहीं जानते कि यह घर वार्मेसाइड का है ? ” क्योंकि वार्मेसाइड अपने दातापन के लिये हर जगह मशहूर थे ।

نوکری نے جواب دیا۔ ” اے بھلے آدمی۔ تم کہاں سے آتے ہو جو تم نہیں جانتے کہ یہ مکان ایک بارمیساڈ کا ہے ؟ “ کیونکہ بارمیساڈ اپنی سخاوت کے لئے ہر جگہ مشہور ہے * .

Asked, v. enquired पूछा Porters, n. guards
 ड्योढीवानों दरबानों Alms, n. something given in charity भीख * .

जवान आदमी ने ड्योढीवानों से पूछा कि आया कुछ भीख दोगे ?

نوجوان شخص نے دربانوں سے پوچھا کہ آیا کچھ بھیخ دوگے ؟

Went in—entered भीतर गया گیا Several, *a.*
 some कई کئی Rooms, *n.* apartment कमरे کمرے
 Richly, *adv.* well ; with valuable things अच्छी तरह
 Furnished, *v.* decorated सजाया हुआ آراستہ
 Beard, *n.* ڈाढ़ی ڈاڑھی Seated—sitting बैठा हुआ
 Sofa, *n.* couch پلنگ * بیٹھا ہوا

ज्योदीवानों ने उत्तर दिया “अच्छा होगा कि आप भीतर जाइये और हमारे मालिक से स्वयं माँग लीजिये।” पस जवान आदमी भीतर गया और बहुत से कमरों में जाने के बाद आखिरकार वह एक खूब सजे कमरे में आया जहाँ उसने एक बूढ़े आदमी को, जिसकी लम्बी, सफ़ेद डाढ़ी थी पलङ्ग पर बैठे देखा।

دوبانون نے جواب دیا - ”بہتر ہوگا کہ آپ اندر جائیں اور ہمارے مالک سے خود درخواست کریں“ پس نوجوان شخص اندر گیا اور کئی کمروں میں جانے کے بعد آخرکار ایک بہت آراستہ کمرے میں آیا جہاں کہ اُس نے ایک بدھے شخص کو جس کے ایک لمبی سفید ڈاڑھی تھی ایک پانگ پر بیٹھے ہوئے دیکھا *

Received, *v.* welcomed स्वागत किया کیا
 Kindly, *adv.* gently मेहरबानी سے Addressed, *v.* applied to by speech कहा کہا
 Dependent on—relying on भरोसा रखना رکھنا Food, *n.* livelihood परवर्शि ; भोजन کھانا Rich, *a.* wealthy धनवान् دولت مند
 Noble, *a.* great بڑا * بڑا

बूढ़े आदमी ने ऐसी मिहरबानी से उसका स्वागत किया कि उसने तुरन्त उससे यह पुकारकर कहा “मेरे महाराज मैं

गरीब आदमी हूँ और अपने भोजन के लिये आप जैसे धनवान् और बूढ़े आदमियों पर भरोसा रखता हूँ।”

بدھے آدمی نے اسکا استقدار مہربانی سے استقبال کیا کہ اُسنے ايسے فوراً یہ پکار کر کہا - ”میرے خداوند میں ایک غریب شخص ہوں اور اپنے کھانے کے لئے آپ کے مانند امیدوار اور شریف آدمیوں پر بھروسہ رکھتا ہوں *“

Allowing, *par.* permitting آجائز دیتے हुए اجازت ہوئے Possible, *a.* likely संभव ممکن Starving, *part.* dying of hunger भूखों मरता हुआ بھوکوں مرنے والا While, *adv.* as long as जब तक * جب تک

उसे और कुछ बोलने का अवसर दिये बिना बूढ़े आदमी ने उत्तर दिया “क्या यह संभव है कि जब मैं वग़दाद में हूँ तुम-ऐसा आदमी भूखा मरे।”

بہ اُسکو اور کچھ کہنے کا موقع دئے ہوئے بدھے آدمی نے جواب دیا ”کیا یہ ممکن ہے کہ تمہاری طرح آدمی بیوکوں مرے جب کہ میں بغداد میں ہوں ؟“

Swear, *v.* to take an oath शपथ खाना; क़सम खाना روزہ - برت Fast, *n.* खोला तسم Broken, *v.* Have not broken fast—have not eaten anything कुछ नहीं खाया है ; व्रत नहीं खोला है कچھ نہیں کھایا ہے Whole, *a.* complete पूरा *
* पूरा

जवान आदमी ने जवाब दिया “ऐ मेरे महाराज, मैं क़सम खाकर कहता हूँ कि आज मैंने दिनभर व्रत नहीं खोला है।”

نوجوان شخص نے جواب دیا ”مہرے خداوند—میں قسم کھاتا ہوں کہ میں نے آج تمام دن اپنا روزہ نہیں کھولا *“
Dying, *part.* starving भूखों मरते हो

Hunger, *n.* भूख *Exclaimed, *v.* said loudly
 पुकारकर कहा *Slave, *n.* servant नौकर
 Wash, *v.* धोता *

बूढ़े आदमी ने जोर से कहा “क्या तुम भूख के मारे मर रहे हो ? नौकर पानी लाओ ताकि हम भोजन करने से पहिले हाथ धो लें ।

بدھے آدمی نے زور سے کہا ” کیا تم بھوکوں موروے ہو ؟
 غلام یہاں پانی لاؤ تاکہ ہم اپنے ہاتھ دھوئیں قبل اسکے کہ
 کھانا کھائیں * ”

Page 130.

Appeared, *v.* came in آیا Observed, *v.* saw
 देखा *Rub, *v.* मलना *pouring, *part.* causing
 to flow डालता हुआ *

कोई नौकर न आया परन्तु जवान आदमी ने देखा कि बूढ़े आदमी ने अपने हाथ मलना शुरू किये मानों उनपर कोई आदमी पानी डाल रहा है ।

کوئی نوکر نہ دکھائی پورا مکر نوجوان شخص نے دیکھا
 کہ بدھے آدمی اپنا ہاتھ ملنے لگا گویا کہ کوئی انپر پانی
 ڈال رہا ہے *

Supposing, *part.* imagining खयाल करके
 Joke, *n.* jest ठट्ठा On the part of तरफ
 Imitated, *v.* copied नकल की *Motions;
n. gestures चलन *

तब उसने जवान आदमी से कहा “तुम भी अपने हाथ क्यों नहीं धोते ? ” तब शकाबेग यह समझ कर कि यह बूढ़ा आदमी हँसी करता है पास आया और जैसा वह करता था वैसा ही करने लगा ।

تب اُس نے زوجوان شخص سے کہا ”تم بھی اپنے ہاتھ کیوں نہیں دھو تے؟“ تب شکایہ یہ خیال کر کے کہ بدھا آدمی مذاق کرتا ہے پاس گیا اور اس کے حرکات کی نقل کی *

Had done—had finished ختم کر چکا Rubbing, v.-n. مٹانا ملا Set, v. place رکھنا; پروسنا - رکھنا *

جب وارمےساڈ اپنے ہاتھ مٹا چکا، اس نے کہا ”ہمارے سامنے تुरنت بوجن پرستو۔ ہم بہت بھوکے ہیں۔“

جب بارمیسائیٹ نے ہاتھ مٹا دیے تو اُس نے پکارا ”ہمارے سامنے فوراً کھانا رکھو ہم بہت بھوکے ہیں۔“

Page 131.

Pretended, v. affected بھانہ کیا Dish, n. plate رکاوٹی; تالو دابی Mouth, n. منہ As freely—in a free manner آجادی سے As if.....house—as if you were eating in your own house ماناؤ تم اپنے ہی گھر میں کھا رہے ہو اپنے گویا تم بھوکھا Starving, n. hungry بھوکا Appetite, n. بھوکہ *

کوئی بوجن نہ آیا پرنتو بڑے آدمی نے ایک تالو میں سے بوجن کرنے کا اور بوجن اپنے منہ تک لے جانے کا بھانہ کیا اور کہا ”کھاؤ میرے دوست کھاؤ۔ میں تم سے پراثرنا کرتا ہوں کہ ایسی آجادی سے کھاؤ جیسے تم اپنے گھر پر کھاؤ۔ تم ایسے بھوکے آدمی کی بہت بھوکہ معلوم ہوتی ہے۔“

کوئی کھانا نہیں لیا مگر بدھا آدمی نے ایک تالو سے کھانا کھانے کا اور کھانے کو اپنے منہ تک لیجانے کا یہ کہہ کر

بہانہ کیا ”کھاؤ میرے دوست - کھاؤ۔ میں آپ سے انتہا کرتا ہوں - ویسے ہی آزادی سے کھائے جیسے کہ آپ مکان پر کھاتے ہیں - تم ایسے بھوکھے آدمی کے لئے بہت تھوڑی بھوکھ معلوم ہوتی ہے *

Indeed, *adv.* certainly, in truth **سچمুچ** درحقیقت I am doing very well—I am eating to my entire satisfaction میں بہت بھر کر کھا ہوں **پेटभर खा रहा हूँ** Gestures, *n.* **حرکات** چلن رہا ہوں *

شکاہی نے جواب دیا ”درحقیقت میرے جہاں پڑا ہمارا کھا رہا ہوں“ اور اس نے بڑھے آدمی کی باتوں کی نکل کی۔

شکاہی نے جواب دیا ”درحقیقت میرے جہاں پڑا ہمارا کھا رہا ہوں“ اور اس نے بڑھے آدمی کی باتوں کی نکل کی۔
کی نقل کی *

Like, *v.* select **پسند کرنا** Bread, *n.* loaf **روٹی** Think, *v.* suppose **خیال کرنا** Excellent, *a.* of best quality **بہت اچھا** بہت *
عدد

بڑھے آدمی نے کہا ”تو اس روٹی کو کسسا پسند کرتے ہو؟ میں تو سمجھتا ہوں کہ وہ بہت اچھی ہے۔“

بڑھے آدمی نے کہا ”تم اس روٹی کو کسسا پسند کرتے ہو؟ میں خود اس کو خیال کرتا ہوں کہ وہ بہت اچھی ہے۔“

Kind, *n.* sort **قسم** Tasted, *v.* ate **کھا** In my life **اپنی زندگی میں** اپنے جیونمیر میں *
کھایا

شکاہی نے جو نہ تو روٹی ہی اور نہ کسی طرح کا بھوکھ دیکھ سکا، جواب دیا ”میرے بھوکھے وہ بہت اچھی ہے، میں نے اپنے جیونمیر میں ایسی روٹی کبھی نہیں کھائی۔“

شکایہ گ نے جو نہ تو روٹی اور نہ کسی دوسرے قسم کا
 کھانا دیکھ سکا۔ جواب دیا ”اے میرے جہاں پہناہ یہ عمدہ ہے۔
 میں نے اپنی زندگی بھر میں ایسی چیز نہیں چکھی *“

Continued, *v.* went on saying کہتا ہی गया
 Pay, *v.* give دینا دینا Cook, *n.* رستوڑیا
 Makes, *v.* prepares بناتا ہے
 Salary, *n.* pay تنخواہ; वेतन *
 * تنخواہ

فیر بڑے آدمی نے کہا ”جیتنا تو چاہو اتنا
 खाओ। मैं उस रसोइये को जो यह भोजन बनाता है बहुत
 तनखाह देता हूँ।“

پیٹر بڑے آدمی نے کہا ”جس قدر تم چاہتے ہو کھاؤ۔ میں
 اُس بار پچی کو جو کہ اُسکو (کھانا) بناتا ہے بہت تنخواہ
 دیتا ہوں *“

Sorts, *n.* kinds भाँति तسمिन् Praising, *part.*
 تعریف کرتے ہوئے करके तारीफ़ करके वारमेसाइड ने कहा
 Turn, *n.* वारी बारी Dined—ate खाया Drink, *v.*
 शराब पीना शराब पीना Aloud, *adv.* loudly ज़ोर से
 Wine, *n.* alcohol शराब *
 * शराब

सब तरह के भोजनों का हुक्म देकर जो कभी न आए
 और वारी २ से हर एक की तारीफ़ करके वारमेसाइड ने कहा
 ”अच्छा! चूँकि अब हम पेट भर खा चुके अब कुछ शराब
 पियें“ और वह ज़ोर से शराब के लिये पुकारने लगा।

سب قسم کے کھانے کا حکم دے کر جو کبھی نہیں آئے اور
 ہر ایک کی باری باری سے تعریف کر کے بار میسائیڈ نے کہا
 ”اچھا۔ چونکہ ہم نے اس قدر اچھی طرح کھایا ہے اب
 ہم کو شراب پینا چاہئے۔“ اور اس نے زور سے شراب کے لئے
 پکارا *

Protested, *v.* declared : openly **साफ़ २** कहा
 Drank, *v.* **पिया** **پیا** Impossible असम्भव
 Alone, *adv.* lonely **अकेले** **تنہا** Consented,
v. agreed **राज़ी** **ہو گیا** **راضی** Fill, *v.* **भरना** **بھرنّا**
 Glasses, *n.* cups **प्याले** **پیالے** Making believe—
 pretending **बहाना** **کرکے** **بہانہ** Drunk, *a.* intoxi-
 cated **नशे** **میں** ; बेहोश **مدمش** Struck, *v.* **मारी** **ماری**
 Blow, *n.* hurt **चोट** **ضرب** Fell, *v.* came to **गिरपड़ा**
 Stop, *v.* halt **ठहरो** **تھرو** Mad, *a.* senseless
पागल **پاگل** *

जवान आदमी ने साफ़ २ कह दिया कि मैंने शराब कभी
 नहीं पी है, परन्तु जब बारमेसाइड ने कहा कि यह तो
 असम्भव है कि मैं अकेला पिऊँ तो वह उसके साथ थोड़ी
 शराब पीने को राज़ी होगया। बारमेसाइड बहुधा अपने
 प्याले भरने का बहाना करता था कि आखिरकार शकाबेग ने
 यह बहाना करके कि उसको शराब का नशा होगया है बूढ़े
 आदमी के एक ऐसी चोट मारी कि वह पृथ्वी पर गिर पड़ा।
 वह उसके फिर मारने को था कि बारमेसाइड ने चिल्ला कर
 कहा “ठहरो, ठहरो ! तुम पागल हो।

نوجوان شخص نے صاف صاف کہہ دیا کہ میں نے شراب
 کبھی نہیں پی۔ مگر جبکہ بار میسائیڈ نے کہا کہ اس کے لئے
 تنہا پینا ناممکن ہے تو وہ اُسکے ساتھ تھوڑی شراب پینے
 کے لئے راضی ہو گیا۔ بار میسائیڈ اس قدر بار بار اپنے گلاسوں
 کو شراب سے بھرنے کا بہانہ کرتا تھا کہ آخر کار شکابیگ نے یہ
 بہانہ کرکے کہ شراب نے اُسکو متوالا کر دیا ہے بدھ آدمی کے
 ایسی ضرب ماری کہ وہ زمین پر گر پڑا۔ وہ اس پر دوسرا

ضرب لگانے والا تھا جب کہ بارمیسیائیڈ نے چلا کر کہا۔ ”تھرو۔
تھرو ! تم پاگل ہو *“

Page 132.

Please—kindly کُپا کر کے Forgive—
pardon ماف کرنا کرنا معاف Fault n. blame کُسر
* پیہا۔ Have drunk—have taken

جوان آدمی نے उत्तर दिया “कृपाकर मुझे क्षमा करो।
यह उस शराब का दोष है जो मैंने पी है।”

نوجوان شخص نے جواب دیا ”براہ مہربانی مجھے
معاف کیجئے۔ یہ شراب کا قصور ہے جو میں نے پی ہے *“

Instead of—in spite of بجاے Angry,
a. unpleasant ناراض Laugh, v. ہنسنا
Embracing, part. clasp in arms گلے لگاتے ہوئے
Heartily; cordially دلی سے دل سے
To fall in—to occur ہونا Humour, n. dis-
position میزاج Really, adv. actually سچمুچ
Supper, n. Evening food شام کا بھجن
* شام کا کھانا

इसपर बारमैसाइड बजाय नाराज़ होने के हँसने लगा और
उसे दिल से चाहते हुए गले लगाकर बोला “मैं तुम ऐसे
आदमी को बहुत अर्से से हूँ ढता था सब जो कुछ मेरे घर में है
वह तुम्हारा है। तुमने दया करके मेरे मिज़ाज के अनुसार
किया और खाने का बहाना करते रहे जब कि वहाँ कुछ भी
न था। अब तुमको सचमुच अच्छा भोजन मिलेगा।”

اس پر بارمیسیائیڈ بجای ناراض ہونے کے ہلستے لگا اور
اُس کو دل سے بغلکھو کر کہا ”میں تم ایسے آدمی کی
عرصہ سے تلاش میں تھا۔ اب تمام جو کچھ میرے مکان

میں ہے تمہارا ہے۔ تم بڑا مہربانی میرے مزاج کے موافق کرتے رہے اور کھانے کا بہانہ کرتے تھے جب کہ وہاں کچھ نہیں تھا۔ اب درحقیقت تمکو عسبہ کھانا ملے گا * ”

Clapped, *v.* struck بجا یا Clapped his hands تالیاں بجا ئیں Were brought in—were placed پر س دی गईں *Imagination, n.* fancy خیال Conceived, *v.* entertained *विचार किया* کیا *Affection, n.* love *प्रेम* محبت Continued to live—went on living, lived رہنے لگے *Together, adv.* in company with *साथ* ساتھ ساتھ * ”

تب उसने अपनी तालियाँ बजाईं और सब तालियाँ जो उन्होंने पहिले ख्याल में चकखी थीं परस दी गईं और बारमे-साइड को जवान आदमी से इतना प्रेम होगया कि वे दोनों बरसों तक साथ रहे।

تب اُس نے تالیاں بجائیں اور تمام تھالیاں جو انھوں نے پیشتر خیال میں چکھی تھیں پرس دی گئیں۔ اور بارمیدسائیڈ کو نوجوان شخص سے اسقدر محبت ہوگئی کہ وہ بہت سال تک ساتھ ساتھ رہے * ”

LESSON XL.

A VISIT TO DARJILING.

دارجلینگ کی سیر | दारजिलिंग की सैर।

Page 133.

Summer, *n.* hot weather گرمی کا موسم *Holidays, n.* vacations *छुट्टियाँ* تعطیل * ”

ناراہن—کھا توم کبھی دارجلنگ گف ہو؟

موهن—ہاں، پارسال ہمارے پتا ہمارے گھر کی
دوڑیوں میں دارجلنگ لے گف تھے۔

ناراہن—کیا تم کبھی دارجلنگ گئے ہو؟

موهن—ہاں۔ مہرے والد پارسال مہرے گھر کی

تعلیم میں دارجلنگ لے گئے تھے *۔

Wish, v. desire چاہنا Tell, v. relate

کہنا Got, v. reached پہنچے

Cross, v. pass over پار کرنا Way, n. راہ

راستہ *

ناراہن—میں چاہتا ہوں کہ آپ مجھ سے دارجلنگ کے
بیمار میں کچھ کہیں—میں وہاں کبھی نہیں گیا ہوں۔

موهن—بہت اچھا، پہلے میں تم سے کس بیمار پر کہوں؟

ناراہن—میں فیصلہ کرتا ہوں کہ یہ بیمار ہوگا کہ

آپ مجھ پہلے یہ بتائیں کہ آپ دارجلنگ کسے پہنچے؟

موهن—پہلے ہم کلکتہ گئے اور وہاں سے ایسٹرن

بنگال سٹیٹ ریلوے پر سلیوری کو۔

ناراہن—کھا تم کو راستے میں گانگو نہ پھر پار کرنا

پڑا تھا؟

ناراہن—میں چاہتا ہوں کہ آپ مجھ سے دارجلنگ کی

تعلیم کچھ بیان کریں۔ میں وہاں کبھی نہیں گیا ہوں *۔

موهن—بہت اچھا۔ پہلے میں تم سے کس بیمار کی

تعلیم بیان کروں؟

ناراہن—میں خیال کرتا ہوں کہ یہ بیمار ہوگا کہ آپ

مجھ پہلے یہ بتائیں کہ آپ دارجلنگ کیسے پہنچے؟

موهن—پہلے ہم کلکتہ گئے اور وہاں سے ایسٹرن بنگال

سٹیٹ ریلوے پر سلیوری کو۔ *

ناراین—لیکن کیا تم کو راستہ میں گنگا کو پار کرنا
 نہیں پڑا؟
 Page 134.

New, *a.* नया नیا Bridge, *n.* a pathway erected
 over a river पुल पुल Formerly, *adv.* in time past
 प्राचीन समय में زمانہ گذشتہ میں Get out, *v.* alight
 उतरना اُترنا Ferry, *v.* to carry over a river or
 other water in a boat; *n.* a place where boats pass
 over to convey passengers; a boat for conveyance
 over a ferry पाट; नाव - پات Steamer, *n.* अग्निबोट
 بن گیا Opened, *v.* erected; built बन गया
 Convenient, *adj.* easy आसान Takes, *v.* carries
 लेजाती है * تبدیلی * Change, *n.* तब्दीली

मोहन—हाँ, हमने उसको सरा घाट पर, बड़े नए पुल पर
 होकर पार किया। पहले लोगों को रेल पर से उतरना पड़ा था
 और दरिया को अग्निबोट से पार करना पड़ता था, परन्तु जब
 से कि बड़ा पुल बन गया है यात्रा बहुत आसान होगई है।
 रेलगाड़ी तुमको सीधी सिलीगुरी बगैर कहीं बदलने के लेजाती
 है।

मोहन—ہاں، ہم نے اُس کو سرا گھاٹ پر بڑے نئے پل سے
 پار کیا۔ زمانہ گذشتہ میں لوگوں کو ریل سے اُترنا پڑتا تھا
 اور دریا کو دھانی کشتی سے پار کرنا پڑتا تھا لیکن جب سے
 کہ بڑا پل بن گیا ہے سفر بہت آسان ہو گیا ہے۔ ریل تم کو
 سیدھی سلیگیری کو بغیر کسی تبدیلی کے لےجاتی ہے *

Got into, *v.* चढ़े; सवार हुए * * * * *
 Runs up—goes जाती है Steep, *adj.* precipitous
 ढालू * * * * *

नारायण—क्या आपने सिलीगुरी में रेल बदली थी ?

मोहन—हाँ, सिलीगुरी में हमने अपनी गाड़ी छोड़ दी और एक छोटी रेलगाड़ी में सवार हुए जो ढालू पहाड़ों पर होकर दारजिलिंग को जाती है।

ناراين—کیا آپنے سلیگوری میں ریل تبدیل کی تھی ؟
 موہن—ہاں - سلیگوری میں ہم نے اپنی گاڑی چھوڑ دی
 اور ایک چھوٹی ریل گاڑی پر سوار ہوئے جو ڈھالو پہاڑوں
 پر ہو کر دارجلنگ کو جاتی ہے *

Steep, *adv.* abrupt कड़ा; ढालू سخت -
 Slope, *n.* ढाल; उतार; औघट Ranges, *n.*
 series सिलसिला; कतार-سلسلہ Built, *v.* बना हुआ
 कम चोड़ा Narrow, *adj.* Strait कम चौड़ा
 Ordinary, *adj.* common साधारण Puffed
 away मामूली फुपकारता हुआ चला गया
 معمولی پیپकारता हुआ Bravely, *adv.* बहादुरी से
 Dragging, *v.* drawing; pulling घसीटना; खींचना
 کشیدن کشنا *
 Tail, *n.* lower part पीछे का भाग

नारायण—क्या वह बहुत छोटी गाड़ी है ?

मोहन—हाँ, वह पहाड़ी रेल है जोकि नीचे पहाड़ी सिल-
 सिलों को कड़ी ढालू जगहों पर जिन में से एकपर दारजिलिंग
 बना हुआ है चलने के लिए बनाई गई है। ऐंजिन बहुत छोटे
 होते हैं, गाड़ियाँ बहुत छोटी होती हैं और रेल की पटरियाँ
 कम चौड़ी होती हैं। मामूली रेलगाड़ी इन ढालू स्थानों पर
 बिबकुल नहीं जा सकती, परन्तु हमारा छोटा ऐंजिन अपने
 गाड़ियों के पिछले भाग को अपने पीछे बहादुरी से फुपकारता
 हुआ खींच लेजाता है।

ناراين—کیا وہ بہت چھوٹی گاڑی ہے ؟

موهن—ہاں وہ پہاڑی ریل ہے جو کہ نیچے کے پہاڑی
سلسلوں کے سخت ڈھالو جگہوں پر جن میں سے ایک پر
دارجلنگ بنا ہوا ہے چاند کے لئے بڑی گہری ہے انجن بہت
چھوٹے ہیں گاریاں بہت چھوٹی ہیں اور ریل کی پتھریاں کم
چوڑی ہیں۔ معمولی ریل کی ان سخت ڈھالو جگہوں پر
بالکل نہیں جاسکتی لیکن ہمارا چھوٹا انجن اپنے گاریوں کے
پچھلے حصہ کو اپنے پیچھے بہا دے سے پہنچاتا ہوا کہیں
لے جاتا ہے *

All the way تمام راستہ Level, *n.*
even; smooth; flat places چورس اور ہموار راستے
Thick, *adj.* dense گہنی Forest, *n.* woods
جنگل Huge, *adj.* very great بہت بڑی
Torch, *n.* a large candle of flambeau مشعل
Frighten, *v.* to terrify ڈرانا Wild, *adj.* savage
جنگلی Animals, *n.* beasts جانور Noise,
n. شور Presently, *adv.* very shortly تھوڑی دیر میں
Started, *v.* چل دی Climbs, *n.* ascent; height
چڑھائی *

نارایण—क्या कुल रास्ता ढालू था ?

मोहन—नहीं, पहले हमलोग कुछ मील घने जंगल में होकर
हमवार जगह पर चले। रात को यात्रा के इस भाग में एंजिन
एक बहुत बड़ी मशाल रास्ता दिखलाने को और जंगली
जानवरों को डराने को लेजाता है, परन्तु दिन में गाड़ी का शोर
उनके डराने के लिए काफी होता है। तब हम थोड़ी दूर में
पहाड़ की तलेटी में ढालू जगहों पर पहुँचे और छोटी रेलगाड़ी
अपनी लम्बी चढ़ाई पर दारजिलिंग की चल्दी जो सात
हजार फीट पहाड़ी में होकर है।

ناراین—کیا تمام راستہ ڈھالو تھا؟

موہن—نہیں۔ پہلے ہم لوگ کچھ میل گھنٹے جنگل میں
 ہو کر مسوار جنگہ پر چلے۔ رات کو سفر کے اس حصہ پر انجن
 ایک بہت بڑی مشعل راستہ دہلانے کو اور جنگلی جانوروں
 کو ڈرانے کو لیجاتا ہے۔ لیکن دن میں گڑی کا شور آنکو ڈرانے
 کے لئے کافی ہوتا ہے۔ تب ہم فوراً پہاڑی کے نیچے ڈھالو
 جنگہوں پر پہنچتے اور چھوٹی ریل گاڑی اپنے لمبے چڑھاؤ پر
 دارچنگ کو چلادی جو سات ہزار فٹ کا فاصلہ پہاڑوں میں
 ہو رہا ہے *

Page 135.

Straight, *adv.* direct سیدھے Twists, *v.*
 whirls; goes winding چکر खाती है Search, *v.*
 Winds, *v.* turns round मुड़ती है Searching, *part.*
 seeking तलाश करते हुए Easiest, *adj.* shortest
 کم دور کا Steeper, *adj.* more precipitous
 ڈیڑھ ڈالو ڈیڑھ ڈالو Track, *n.* pathway
 पगडंडी Railway track—railway road रेल की
 सड़क Catch, *v.* seize पकड़ना Tail, *n.* end
 सिरा *

नारायण—क्या तुम सीधे चले गये थे ?

मोहन—नहीं, पट्टी इधर उधर घूमकर और चकर खाकर
 जाती है मानों सबसे पास की सड़क को तलाश करती है और
 पहाड़ जितना ही ढालू होता जाता है उतनी ही रेल की सड़क
 मुड़ती है और चकर खाकर जाती है, यहाँ तक कि कभी २
 ऐसा मालूम होता है कि रेल अपने दूसरे सिरे को पकड़ने की
 कोशिश कर रही है।

ناراین—کیا تم سیدھے چاہے گئے تھے ؟

موہن—نہیں۔ پتھری ادھر اُدھر گھوم کر اور چکر کھانے جاتی ہے گویا وہ سب سے قریب کی سڑک کو تلاش کرتی ہے اور جتنا بھی زیادہ پہاڑ ڈھالو ہوتا جاتا ہے اتنا ہی ریل کا راستہ مڑتا ہے اور چکر کھاتا ہے یہاں تک کہ بعض اوقات یہ معلوم ہوتا ہے کہ ریل اپنے دوسرے سرے کو پکڑنے کی کوشش کر رہی ہے *

Mean, *v.* मतलब है *Curved, adj.* टेढ़ी
Circle, *n.* घेरा دائرہ End, *n.* سیرا Just, *adv.* ٹیڑھی
Round, *adv.* چاروں طرف *Curve, n.* چھکڑا ; پہچ چھکڑا *

ناراین—تुम्हारा क्या मतलब है ?

موہن—मेरा मतलब यह है कि कभी २ पटरी लगभग एक घेरे में टेढ़ी होजाती है और जब तुम सामने की गाड़ियों में से किसी को देखो तो तुमको रेलगाड़ी का आखिरी हिस्सा तुम्हारे बिलकुल निकट उस चक्र के चारों ओर आता हुआ दिखलाई देगा ।

ناراین—تمہارا کیا مطلب ہے ؟

موہن—میرا مطلب یہ ہے کہ بعض اوقات پتھری قریب قریب ایک دائرہ میں ٹیڑھی ہو جاتی ہے اور جب تم سامنے کی گاڑیوں میں سے کسی کو دیکھو تو تم کو ریل گاڑی کا آخری سرا تمہارے بالکل نزدیک اُس چکر کے چاروں طرف آتا ہوا دکھلائی دے گا *

Understand, *v.* سمجھنا Go on, *v.* continue
کھے جاڈیے گئے جائے Climbing, *part.* ascending چڑھتے ہوئے
Passing by—going near پاس سے جاتے ہوئے

کھڑے ہوئے Covered, *p. part.* overspread
 ढकी हुई ہوئی Tea, *n.* چائے Precipices, *n.*
 a headlong steep ढाल dense, *adj.* thick घना
 Forest, *n.* जङ्गल Pine, *n.* a forest tree produ-
 cing resin सनोवर صنوبر Fir, *n.* a tree allied to the
 pines देवदार صنوبر *

नारायण—हाँ, मैं समझता हूँ, परन्तु कृपा करके कहे
 चलिए।

मोहन—पल हल ऊँचे चढ़े चले गए और पहाड़ियों के
 निचले से जो चाय के बागों से ढकी हुई थीं और ढाल जगहों
 के किनारे और सनोवर के पेड़ों के जङ्गल के पास से होकर
 अन्त में हम लोग दारजिलिंग पहुँच गए।

ناراين—ہاں - میں خیال کرتا ہوں میں سمجھتا تھا گیا۔
 لیکن مہربانی کر کے کہنا چاہیے *

مومن—پس ہم اونچے چڑھتے چلے گئے اور پہاڑوں کے
 نزدیک سے جو چائے کے باغوں سے ڈھکی ہوئی تھیں اور ڈھالو
 جگہوں کے کنارے اور صنوبر کے درختوں کے گھنے جنگل کے
 نزدیک سے ہو کر آخر کار ہم دارجلنگ پہنچے ❁

Page 136.

Feel, *v.* मालूम होना معلوم Cold, *adj.* ठण्डा
 Climbed, *v.* ascended चढ़े Grew, *v.* became
 होगई Heat, *n.* गरमी گرمی Plains, *n.* गरम देश
 Warm, *adj.* गरम گرم Rugs, *n.* blankets
 कम्बल Got to—reached पहुँचे Top, *n.*
 चोटी چوٹی *

नारायण—जबकि तुम पहाड़ों पर चढ़े, क्या तुमको सरदी
 मालूम होती थी ?

मोहन—हाँ, सरदी बढ़ती गई और हमको समथल देशों की गरमी के पश्चात् वह (सरदी) बहुत अधिक मालूम हुई। मेरे पिता ने हमको गरम कोट और कम्बल हमारे साथ लाने दिया था और इसके पहले कि हम चोटी पर पहुँचे, हमको उनसे बड़ी खुशी हुई।

ناراین—جب کہ تم پہاڑوں پر چڑھے۔ کہا تم کو سردی معلوم ہوئی تھی؟

मोहन—हाँ - सरदी बढ़ती गई और हम को हमेशा मालूम की गरमी के बाद वह (सरदी) बहुत अधिक मालूम होئی - मीरे ने हम को गरम कोट और कम्बल हमारे साथ लाने दिया था, और तब कि हम चोटी पर पहुँचे, हम उन से बहुत खुश होئے *

Drew nearer—reached nearer निकट पहुँचे نزدیک
Excited, v. stimulated उत्तेजित پر جوش Window
n. खिड़की Glimpse, n. sight दृष्टि Corner, n. कोना
Cried out, v. shouted चिल्लाया Ridge, n. the top of a mountain चोटी
Fine, a. grand सुहावनी Red-roofed, adj. covered with roofs coloured with red colour लाल
रंग से रंगी हुई छतोंदार सख्खी ہوئی سے رنگی Well-built, adj. handsomely
constructed अच्छी तरह से बने हुए اچھی طرح سے بنے Gardens, n. orchards باغ *

नारायण—कृपया मुझसे दार्जिलिंग के विषय में कुछ वर्णन करो ।

मोहन—जैसे कि हम दार्जिलिंग के निकट पहुँचते गए तो मुझे इच्छा अधिक बढ़ती गई और दार्जिलिंग का पहला दृश्य देखने को खिड़की के बाहर देखता रहा। थोड़ी देर में जब हम एक कोने में पहुँचे तो किसी ने गाड़ी में चिल्लाकर कहा “वह दार्जिलिंग दिखता है” बाहर देखने से मुझे एक चोटी बहुत सुन्दर लाल छत्तों के मकानों से ढकी हुई दिखलाई पड़ी, वह धूप में बहुत चमकीली और सुन्दर मालूम होती थी और लुभको ऐसे सुन्दर स्थान पर आने से बड़ी प्रसन्नता हुई। हम बहुत से बड़े और सुन्दर बने हुए मकानों के पास से होकर निकले जिनमें सुन्दर फूलों से भरे बाग थे और अन्त में हम दार्जिलिंग के रेल के स्टेशन पर पहुँचे।

ناراین — مہربانی کر کے مجھ سے کہہ دو دارجلال کے نسبت بدیان کی تہا ہے *

مومن — جیسے کہ ہم دارجلنگ کے قریب پہنچتے تھے گئے تو میری خواہش بڑھتی گئی اور میں دارجلنگ کا پہلا منظر دیکھنے کے لئے کھڑکی کے باہر دیکھتا رہا۔ فوراً جبکہ ہم ایک گوتہ پر پہنچے تو کسی نے گڑی میں سے چلا کر کہا ”وہ دارجلنگ دکھائی دیتا ہے“ باہر دیکھنے سے مجھے ایک چوتھی بہت سے عمدہ سبچ چیتروں کے مکانوں سے ڈھکی ہوئی دکھائی دی۔ وہ دھوپ میں بہت چمکیلی اور خوبصورت معلوم ہوتی تھی اور — دھوکو اس خوشنما جگہ پر آنے سے بڑی خوشی ہوئی۔ ہم بہت سے بڑے اور عمدہ بڑے ہوئے مکانوں کے نزدیک سے ہو کر گزرے جن کے باغ خوبصورت پتھروں سے بھرے ہوئے تھے اور آخر کار ہم دارجلنگ کے ریلوے اسٹیشن پر پہنچے *

Receive, *v.* welcome स्वागत करना استقبال
Lodgings, *n.* places of residence for a short
time ڈیرے ڈیرے *

वहाँ हमारे मित्र हमारे स्वागत के लिए राह देख रहे थे
और हम उनके साथ अपने डेरों में चले गए, बड़ी प्रसन्नता से
कि हमारी बड़ी यात्रा पूरी होगई।

وہاں ہمارے دوست ہمارا استقبال کرنے کے لئے انتظار
کر رہے تھے اور ہم انکے ساتھ اپنے ڈیروں میں بہت خوش چلے
گئے کہ ہمارا لمبا سفر ختم ہوا *

Stay, *v.* remain रहना, Liked, *v.* chose;
selected پسند किया کیا So many—several बहुत
सी بہت Difficult, *a.* arduous कठिन مشکل Pure,
adj. clean साफ صاف Fresh, *adj.* ताज़ی تازي Air, *n.*
atmosphere ہوا ہوا Views, *n.* sceneries دृश्य منظر
Magnificent, *adj.* grand بڑے بڑے Snow-clad, *adj.*
covered with snow برف سے ڈکے ڈکے ہوا *
* برف سے ڈکے ڈکے ہوا

नारायण—तुम दार्जिलिंग में कितने दिन ठहरे ?

मोहन—एक महीने के लगभग।

नारायण—मुझे बताइए कि तुमको वहाँ क्या चीज़ सबसे
अधिक अच्छी लगी ?

मोहन—वहाँ इतनी चीज़ें मुझे अच्छी लगीं कि उनका
बताना कठिन है; परन्तु मैं समझता हूँ कि कदाचित् जो चीज़
मुझे सबसे अच्छी लगी वह पहाड़ियों की साफ़, ताज़ी हवा,
और बरफ़ से ढके हुए बड़े २ पहाड़ों का दृश्य था।

ناراین—تم دارجیلنگ میں کتنے عرصہ تک ٹھہرے ؟
موهن—قریب ایک مہینے کے *

نارائن—مجھے بتلاؤ کہ تم نے وہاں کیا چیز سب سے زیادہ پسند کی؟

موہن—وہاں اسقدر زیادہ چیزیں مجھے پسند آئیں کہ اُنکا بیان کرنا دشوار ہے۔ لیکن میں خیال کرتا ہوں کہ شاید مجھکو جو چیز سب سے زیادہ عمدہ معلوم ہوئی وہ چیزوں کی صاف-تازی ہوا اور برف سے ڈھکے ہوئے عظیم الشان پہاڑوں کا منظر تھا *

Page 137.

Clouds, *n.* बादل Got out of bed—woke up جاگا Astonished, *v.* surprised अचरज हुआ Huge, *adj.* large बड़े Dreamt, *v.* had an idea खयाल किया Towering, *part.* rising high ऊँचे उठते हुए Mists, *n.* frosts कुहरा Touch, *v.* छूना Glis'ening, *adj.* shining चमकीली Peaks, *n.* tops चोटियाँ * چوٹیاں

नारायण—तुमने मुझसे पहले वरफ़ के पहाड़ों के विषय में नहीं कहा।

मोहन—वहाँ, क्योंकि जब हम दार्जिलिंग पहुँचे तो ऊँचे पहाड़ बादलों से ढके हुए थे और मैं यह भी न जान सका कि वे वहाँ थे, परन्तु दूसरे दिन जबकि मैं विस्तर पर से उठा और अपनी खिड़की के बाहर देखने लगा तो मुझे बड़े पहाड़ों को दूर, विल्कुल वरफ़ से ढके देखकर बड़ा अचरज हुआ। वे इतने ऊँचे थे कि मैंने कभी पहले स्वप्न में भी खयाल न किया था। वे कुहरे और बादलों में ऊँचे हो रहे थे और अपनी चमकीली चोटियों से आसमान को छूते हुए मालूम पड़ते थे।

ناراین—تم نے مجھ سے پیشتر برف کے پہاڑوں کے بارے
میں نہیں کہا *

موہن—نہیں۔ کیونکہ جب ہم دارجلنگ پہنچے تو
اونچے پہاڑ بادلوں سے ڈھکے ہوئے تھے اور مجھ کو یہ بھی
نہ معلوم ہوا کہ وہ وہاں تھے۔ مگر دوسری صبح کو جبکہ
میں بستر پر سے اُٹھا اور اپنی کھڑکی کے باہر دیکھا تو
مجھے بڑے پہاڑوں کو فاصلہ پر برف سے ڈھکے ہوئے دیکھ کر
تعجب ہوا۔ وہ اس قدر اونچے تھے کہ میں نے پیشتر کبھی
خواب میں بھی نہ دیکھا تھا۔ وہ کہرے اور بادلوں کے اریز
چوٹی بنارھے تھے اور اپنی چمکیلی چوٹیوں سے آسمان کو
چھوتے ہوئے معلوم ہوتے تھے *

Wonderful, *adj.* strange **عجیب** Grew
tired—got sick of **تنگ** آگیا; **تھکا** * **تنگ** آگیا۔

ناراین—وہ کتنے **سुन्दर** ہوں گے؟

موہن—میں سمجھتا ہوں کہ میں نے ایسی **अद्भुत** اور **सुन्दर**
چیز پہلے کبھی نہیں دیکھی; میں ان کے **देखने** سے کبھی **न** **थका**۔

ناراین—وہ کیسے خوبصورت ہونگے؟

موہن—ہاں میں خیال کرتا ہوں کہ میں نے کبھی
ایسی **عجیب** اور خوبصورت چیز نہیں دیکھی۔ میں ان کے
دیکھنے سے کبھی نہ **थका** *

Crowded, *v.* **भीड़** **लगी** **रहती** **थी** **तھا** **हجوم**
Strange, *adj.* foreign **परदेशी** **पड़ोसी** **अजانبی** Different,
adj. unlike; distinct **भिन्न** **مختلف** Dressed, *part.*
पहने हुए **होئے** Strange, *adj.* causing surprise
عجیب **अद्भुत** Curious, *adj.* strange **عجیب** **अद्भुत**
Praying beads, *n.* the beads used in prayers

मालाएँ मालायि Whirling, *v.* turning round rapidly;
 revolving फेरते हुए होئے-गھماتے ہوئے Walked
 along—were going जाते थे जाते थे *

Page 138.

Watch, *v.* see देखना دیکھنا Loved, *v.* liked
 पसन्द किया کیا پسند Forests, *n.* जंगल جنگل Pine,
n. सनोवर صنوبر Fir, *n.* सनोवर صنوبر Birch, *n.* a kind
 of tree एक तरह का पेड़ درخت کا قسم ایک Wonderful
adj. strange; astonishing अजीब عجیب Views—
 scenes दृश्य منظر Valley—a hollow or low tract
 of ground between hills घाटी گھاٹی Lower slopes
 नीचे की ढाल जगहہ نیچے کی ڈھال *

नारायण—और दार्जिलिंग में आपको और क्या पसन्द
 आया ?

मोहन—बुद्ध को दार्जिलिंग का बाजार बहुत पसन्द
 आया। वह सदैव परदेशी आदमियों से भरा रहता था। वे उन
 आदमियों से जिनको हम गाम्बुडकों में देखते हैं बहुत
 सुखतल्लिफ थे वहाँ तिब्बत के रहनेवाले, लिपकाज़, नेपाली और
 सिकमी सब लोग अद्भुत पोशाक पहने हुए थे और हमने
 लामाओं या बुद्धमत के पुजारियों को जो अपनी मालाओं को
 अपने हाथ में फेरते हुए चले जाते थे घूमते हुए देखा। वे
 अजनबी और अद्भुत आदमी बुद्धको बहुत अच्छे मालूम होते थे
 और मैं उनको अच्छी तरह से देखने के लिये कई बार बाजार
 गया। तब मैंने सनोवर और वर्च के पेड़ों के जंगल में होकर
 सुन्दर रास्ते को और पहाड़ों और घाटियों को जो चारों ओर
 खुली हुई थीं और जिनके कुल नीचे की ढालू जगहें जो चाय
 के बागों से ढकी हुई थीं, पसंद किया।

नारاین—اور دارجلنگ میں آپکو کیا پسند آیا؟
 موہن—مجھکو دارجلنگ کا بازار بہت پسند آیا۔ وہ
 ہر وقت اجنبی آدمیوں سے بھرا رہتا تھا۔ وہ اُن آدمیوں سے
 جنکو تم گرم ماکوں میں دیکھتے ہو کہیں مختلف تھے۔ وہاں
 تبت کے باشندے لپکار-نیپالی اور سکمی سب عجیب پونساک
 پہنے ہوئے تھے۔ اور ہمنے لاموں یا بدھ مت کے پیجاریونکو جو
 اپنی مالائون کو اپنے ہاتھ میں گھماتے جاتے تھے اور چلتے جاتے
 تھے گھومتے ہوئے دیکھتے۔ وہ اجنبی اور عجیب اُن سی مجھکو
 بہت اچھے معلوم ہوتے تھے۔ اور میں اُنکو غور سے دیکھنے کے لئے
 کئی بار بازار گیا۔ تب میں نے صوبیر اور برچ کے
 درختوں کے جنگل میں ہوکر خوبصورت راستوں کو اور پہاڑوں
 اور گھاٹیوں کو جو چاروں طرف کھلے ہوئے تھے اور جن کے
 تمام نیچے کی ڈھالو جگہیں چائے کے باغوں سے ڈھکی ہوئی
 تھیں پسند کیا *

Page 139.

Soon, *adv.* after some time थोڑے दिनों बाद
 Got used, *v.* became habituated بان पड़ गई
 Grew to like—began to enjoy پسند करने
 ताज़ी Sweet, *adj.* Fresh, *adj.* پسند करने लागा
 pleasant मीठी خوشگوار Vigour, *n.* energy ; vital
 activity बल Cheerful, *adj.* happy मग्न خوش
 Happy, *adj.* प्रसन्न Sorry, *adj.* grieved रंजीदा
 * رخصتی سلام जाने के समय का प्रणाम Good-bye, *n.* निجی

नारायण—क्या तुमको वहाँ बहुत ठंडक मालूम होती थी ?

मोहन—हाँ, पहले मुझे बहुत सरदी मालूम हुई, परन्तु शीघ्र
 ही मुझको उसकी दान पड़ गई और उसको पसन्द करने
 लगा। पहाड़ की ताज़ी हवा जो मग्न और प्रसन्न करने वाली थी,

जान पड़ता था कि मुझको नए जीवन से भर रही थी और मुझको अद्भुत दशा में और हृष्ट-पुष्ट बना रही थी। मैं बहुत प्रसन्न हुआ ; परन्तु जबकि दार्जिलिंग से मेरे चलने का समय आया तो मुझे बहुत खेद हुआ ।

ناراین—کیا تم کو وہاں بہت سردی معلوم ہوئی تھی ؟
 مومن—ہاں پہلے مجھے بہت سردی معلوم ہوئی -
 لیکن مجھکو اُس کی جلد عادت ہو گئی اور اُس کو پسند کرنے لگا - پہاڑ کی تازی ہوا جو خوشگوار اور تھمکتی تھی معلوم ہوتا تھا کہ مجھکو نئی زندگی سے بھر رہی تھی اور مجھکو تعجب انگیز حالت میں اور پوری طاقت میں کرتی تھی - میں بہت خوش ہوا - لیکن مجھے بہت رنج ہوا جب کہ دارجلنگ سے چلنے کا وقت آگیا *

LESSON XLI.

Page 140.

THE COW AND THE ASS.

گے اور گدما । گای اور گدما ।

PROSE ORDER :—A stream used to flow beside a green meadow. (It was) so clear (that) you might see below the white pebbles. On a hot summer's day the warm cattle would stray to this cooling brook to stand in the shade.

Beside, *prep.* by the side of کنارے ; کینارے ; Green, *adj.* ہرا ; سبز Meadow, *n.* pasture or grass-land ہرا میدان چراگاہ Stream, *n.* current of water ; a rill نالہ ; سوتا Clear, *adj.* transparent صاف Pebbles, *n.* bright pieces

of stone चमकीले पत्थर के टुकड़े ٹکڑے کے چمکیلے
 Brook, n. rivulet نالہ Would stray, v. used to
 wander away भाग आते थे تھے آتے بھاگ Shade, n.
 shelter سایہ Summer, n. hot season गरम ऋतु
 * گرمی کا موسم

PARAPHRASE:—A stream used to flow by the side of a green pasture. Its water was so clear that you would see the white pieces of stone that lay on its bottom. In the summer season on a hot day the cattle who were tired of the heat used to wander away to the side of the refreshing stream to cool themselves in the shade.

एक चरागाह के निकट एक सोता बहता था। उसका पानी इतना स्वच्छ था कि उसके नीचे तुम पत्थर के छोटे २ टुकड़े देख सकते थे। गरमी की ऋतु में गरमी से सताए हुए मवेशी इस ठंडे नाले पर साया में खड़े होने के लिए घूमते हुए आया करते थे।

ایک چراگاہ کے قریب ایک نہلا بہتا تھا۔ اُس کا پانی اتنا صاف تھا کہ اُس کے نیچے تم پتھر کے چھوٹے چھوٹے ٹکڑے دیکھ سکتے تھے۔ گرمی کے دنوں میں گرمی سے پریشان مویشی اُس ٹھنڈے نالے پر سایہ میں کھڑے ہونے کے لئے گھومتے ہوئے چلے آیا کرتے تھے *

PROSE ORDER:—A cow quite oppressed by the heat of the sun came here to refresh as she often had done; and standing quite still, (and) stooping over the stream, was perhaps musing or perhaps, she might dream.

STANZA 2. Oppressed, *p. t.* distressed पीड़ित
 Heat, *n.* गरमी گرمی Sun, *n.* سورج آفتاب
 Refresh, *v.* to be fresh ताज़ा होना تازہ Often,
adv. generally बहुधा اکثر Quite still चुपचाप بالکل
 Stooing, *gerund.* bairding झुके हुए کر خموش
 Musing, *v.* thinking deeply गहरे विचार में گہرے
 خیال میں *

PARAPHRASE :—A cow which was greatly fatigued on account of the sun's heat came here to please herself as usual. She stood silent and bent herself low over the water as if she was meditating (thinking) something or it appeared that she was in a state of sleep.

एक गाय जो कि सूरज की गरमी से अत्यन्त घबरा रही थी; जैसे बहुधा आया करती थी, ताज़ा होने को वहाँ आई और बिलकुल चुपचाप खड़ी होकर पानी पर झुकी ता ऐसा मालूम होता था कि वह गहरे विचार में है या स्वप्न देख रही थी।

ایک گائے جو کہ آفتاب کی گرمی سے بالکل پریشان تھی
 حسب معمول ایسی طبیعت خوش کرنے کو یہاں آئی اور
 بالکل خاموش کھڑی ہو کر پانی پر چٹکی — ایسا معلوم
 ہوتا تھا کہ وہ شاید گہرے خیال میں تھی یا شاید خواب
 دیکھ رہی تھی *

PROSE ORDER :—But soon a brown ass of respectable look came trotting up also to taste of the brook and to nibble a few of the daisies and grass. The cow said—"How d'ye do?" The ass said—"How d'ye do?"

STANZA 3. Soon, *adv.* presently فوراً Trotting, *gerund.* moving fast; (for an animal it has a technical meaning, *viz.*, lifting one fore foot and the hind-foot of the opposite side at the same time) दुलकी चाल चलना دلکی چال To taste of the brook—to drink water پانی پینے کو Nibble, *v.* to bite by little at a time कुतरना کترنا Daisies, *n.* spring flowers बहार के फूल گل بہار How d'ye do?—how do you do? आप का मिज़ाज कैसा है ? * آپ کا مزاج کیسا ہے ؟

PARAPHRASE :—But soon a decent looking brown ass came walking quickly to drink water and bite a few of the spring flowers and grass. Both of the cow and the ass enquired of each other's health and welfare.

परन्तु एक भला भूरा गधा भी वहाँ दुलकी चाल चलकर पानी पीने और कुछ थोड़े से वसंत ऋतु के फूल और घास कुतरने को आया। गाय और गधे ने एक दूसरे की कुशलता का हाल पूछा।

لیکن فوراً ایک شریف بھورا گدھا بھی وہاں دلکی چال سے پانی پینے کو اور کچھ تھوڑے سے گل بہار اور گھاس کترنے کو آیا گاۓ اور گدھے نے ایک دوسرے کی خیر و عافیت کا حال پوچھا *

PROSE ORDER :—The cow waving her hand gently said—"Take a seat!" He said—"By no

means dear madam while you stand." Then the ass stooping to drink with a complaisant bow said—"Ma'am your health!" The cow said—"Thank you sir."

STANZA 4. Gently, *adv.* slowly; 'politely' धीरे से ۛۛۛۛۛۛ Waving, *part.* shaking हिलाते हुए ۛۛۛۛۛۛ By no means—not at all कभी नहीं ۛۛۛۛۛ While you stand—as long as you are standing जब कि तुम खड़ी हुई हो ۛۛۛۛۛ Stooing, *part.* bending झुकना ۛۛۛۛۛ Complaisant, *adj.* civil; gracious; polite सुशील ۛۛۛۛۛ- ۛۛۛۛۛۛ Bow, ۛۛۛۛۛ ۛۛۛۛۛ Your health—I wish you may live long; toast अवस्था की बढ़ती के लिये प्रार्थना करना ۛۛۛۛۛ ۛۛۛۛۛۛ

PARAPHRASE :—The cow making a sign by the movement of her hand asked him to sit down but he replied that he could not do so, as long as she was standing. Then with a gentle bow he bent himself low to drink water and said that he wished her to live long for which the cow thanked him.

गाय ने धीरे से हाथ का इशारा करके गधे से बैठ जाने का कहा; उसने उत्तर दिया, ऐ बीबी ऐसा कभी नहीं होगा जबतक कि आप खड़ी हुई हो। तब गधे ने अदब और आदर के साथ झुक कर गाय की तन्दुरुस्ती और अवस्था की बढ़ती के लिये प्रार्थना की जिसके लिए गाय ने उसको बहुत धन्यवाद दिया।

گائے نے آغستہ سے ہاتھ کا اشارہ کر کے گدھے کو بیٹھ جانے کو کہا۔ اُس نے جواب دیا۔ اے بی بی ایسا ہرگز نہیں ہو سکتا جب کہ تم کھڑی ہوئی ہو۔ تب گدھے نے با ادب اور اخلاق سے جھک کر گائے کی صحبت اور طولعمر کی دعا کی جس کے واسطے گائے نے اُس کا بڑا شکریہ ادا کیا *

PROSE ORDER:—When a few more of these compliments had been passed, they at last laid themselves down on the herbage, and waiting politely as gentlemen must (wait), the Ass held his tongue (so) that the Cow might speak first.

STANZA 5. Compliments, *n.* expressions of respect and admiration मान و سत्کار کے لفظ و القاب Passed, *v.* exchanged ہو چکیاں Laid themselves down—sat down بیٹھ گئے Herbage, *n.* green grass ہریالی At last—in the end آخر کار *

Page 141.

Waiting, *part.* expecting راہ دیکھنا کرنا Politely, *adv.* in a gentle manner نرمی سے شرافت سے Hold his tongue—keep quiet चुپ رہنا * چپ رہنا

PARAPHRASE:—After they had spoken highly of each other in this way, they at last sat down in the green grass. As gentlemen do, one waited for the other to speak. The Ass kept quiet so that the Cow might speak first.

جب کچھ اور آداب اور سत्کار کی باتیں ہو چکیں تو آخرت میں وہ ہریالی پر بیٹھ گئے اور جیسے کہ مصلیٰ آدمیوں

में होता है, एक दूसरे ने बात करने की राह देखी। गधा चुप रहा ताकि गाय पहले कुछ कहे।

جب کچھ اور تکلفانہ باتیں ہو چکیں آخر کار وہ ہری گھاس پر بیٹھ گئے اور جیسے کہ شریف یا ادب انتظار کرتے ہیں ایک نے دوسرے سے گفتگو کرنے کا انتظار کیا۔ گدھا خاموش رہا تاکہ گائے پہلے کچھ کہے *

PROSE ORDER :—Then she directly began with a deep sigh. “Mr. Ass, don’t you think, we are injured by man? Really, we are greatly oppressed by mankind, (and) ’tis a subject which lies with a weight on my mind.”

STANZA 6. With a deep sigh – with a sorrowful heart गहरी आह भरकर کر افسوسناک Directly, *adv.* openly; without any delay تुरنت; विना रोक فوراً *adv.* Are injured, *v.* are hurt; are troubled; are harassed ستائے جاتے ہیں सताए जाते हैं Subject, *n.* matter; point मामला معاملہ - *Lies with a weight on my mind*—I feel it very strongly; this troubles my mind very much मेरे दिल को बहुत कष्ट होता है میرے دل کو بہت صدمہ *Are oppressed, v.* are injured; are treated with unjust severity बुरा वरताव किया जाता है *Mankind, n.* the human race *منخلوقات - بنی آدم* जाति मनुष्य *
 * مخلوقات - بنی آدم

PARAPHRASE AND EXPLANATION.—The Cow in a very sad mood and without any delay asked the Ass if it was not a fact that man was the cause of

their sufferings. She told him, that she had no peace of mind whenever she thought of the wrongs and cruelties inflicted upon them by the human race.

गाय ने गहरी शोक की आह भरकर खुलमुखला गधे से कहा कि क्या तुम्हारे विचार में यह बात ठीक नहीं है कि मनुष्य जाति ही हमारे दुखों का कारण है ? मेरा दिल बहुत ही मलीन होता है जब मैं इस बात पर ध्यान देती हूँ कि सबमुत्र मनुष्य जाति के हाथों से ही हम इतनी निर्दयता व कष्ट सहन करते हैं ।

گائے نے ایک لمبی افسوسناک آہ بھر کر کھل کھلا گدھے سے کہا کہ کیا تمہارے خیال میں یہ بات درست نہیں ہے کہ حضرت انسان ہی ہمارے دکھوں کا باعث ہیں ؟ میرا دل بہت ہی پریشان ہوتا ہے جب میں اس بات پر غور کرتی ہوں کہ سچے بلی آدم کے ہاتھوں سے ہی ہم اتنا ظلم و ستم برداشت کرتے ہیں *

PROSE ORDER :-“(I) pray what is the reason, for I see none at all, that I always must go when Suke chooses to call ? 'Tis certainly hard, (that) I am forced to leave off whatever I'm doing, to be milked in the yard.”

STANZA 7, Pray, v. I pray to tell me, I earnestly request you प्रार्थना करना हوں میں تم سے استدعا کرتا ہوں Suke, n. here it means milkmaid ग्वालिन گوالن Chooses to call—wishes to send for me बुलانا चाहتی ہے ہ Am forced, v. am compelled

मजदूर की जाती हूँ جاتي ہوں Yard, n. an enclosure in the house صحن *
 * صحن

PARAPHRASE AND EXPLANATION:—The Cow entreats the Ass to explain how is it that her freedom of action is made to be sacrificed to suit the pleasure and convenience of the milkmaid, and that she is taken to the yard to be milked against her own will. The Cow herself cannot account for this fact and considers it really a matter of great hardship.

गाय गधे से प्रार्थना करती है कि मैं नहीं समझती कि इसका क्या कारण है कि जब कभी ग्वालिन मुझे बुलाती है मुझे सदैव जाना पड़ता है। यह निस्सन्देह एक दुःख देने वाली बात है कि मैं चाहे कैसा ही काम क्यों न कर रही हूँ मुझको उस काम से जबरन छुड़ाकर दूध दूहने के लिए घर के सहन में लेजाते हैं।

گائے گدھے سے درخواست کرتی ہے کہ میں نہیں سمجھتی کہ اس نے کیا وجہ ہے کہ جب کہتی گوالن مجھ کو بلاتی ہے مجھے ہمیشہ جانا پڑتا ہے—یہ واقعی ایک تکلیف دینے والی بات ہے کہ میں خواہ کوئی کسسا ہی کام کیوں نہ کر رہی ہوں مجھ کو اُس کام سے جبراً چھڑا کر دودھ دہنے کی فرض سے گذر کے صحن میں لے جاتے ہیں *

PROSE ORDER:—I've no will of my own, but I must do as they please, "and (must) give them my milk to make butter and cheese; sometimes I try hard to knock over the pail or give Suke a box on the ear with my tail."

STANZA 8. Will, *n.* determination इरादा ; प्रण
 مريضی - ارادہ To knock, *v.* to kick लात मारना لا
 مارنا Pail, *n.* a vessel of wood or metal in which
 milk or water is generally carried दूध दुहने का बरतन
 دودھ دہنے کا برتن Box, *n.* blow चोट ; थपड़ - جوت
 تھپڑ

PARAPHRASE AND EXPLANATION :—The Cow is
 sorry to say that she is unable to do anything
 according to her will and pleasure. She must
 supply them with milk for butter and cheese and
 obey all their commands. She admits however
 that sometimes she does her best to throw off the
 milking pot and inflict a blow on the ear of the
 milkmaid by her tail.

गाय कहती है कि मैं अपने आप अपनी इच्छानुसार
 कुछ काम नहीं कर सकती—मुझको दूसरों की इच्छा के
 अनुसार काम करना पड़ता है। मुझको उनके मक्खन और
 पनीर के लिए दूध देना पड़ता है, परन्तु कभी मैं या तो दूध
 दुहने वाले बरतन को लात मारकर गिराने की कोशिश करती
 हूँ या ग्वालिन के कान पर अपनी पूँछ से खूब थपड़
 लगाती हूँ।

(گائے افسوس کرتی ہے) کہ بذات خود میں اپنی مرضی
 سے کام نہیں کر سکتی۔ مجھکو دوسروں کی خواہش کے مطابق
 کام کرنا پڑتا ہے—مجھکو اُن کے مکھن اور پنیر کے لئے دودھ
 دینا کرنا ہوتا ہے—مگر بعض اوقات میں یا تو دودھ
 دہنے والے برتن کو لات مار کر گرانے کی کوشش کرتی ہوں
 یا گوالن کے کان پر اپنی دم سے خوب تھپڑ لگاتی ہوں *

PROSE ORDER:—But the Ass not presuming to teach said, “Oh dear Ma’am, I beg pardon, I pray finish your speech. The most polite swain (further) said, “Excuse my mistake, go on, and I’ll not interrupt you again.”

STANZA 9. Presuming, *part.* supposing or assuming विचारते हुए خیال کرتے ہوئے Pardon, *n.* forgiveness क्षमा معافی Speech, *n.* conversation; discourse व्याख्यान تقریر گفتگو Polite, *adj.* civil; courteous نضر مہذب Swain, *n.* a country fellow (here means, ass) यहाँ गधा से मतलब है گدھا سے Interrupt, *v.* stop رोकنا روکنا

PARAPHRASE AND EXPLANATION:—The Ass though he did not mean to give the Cow any moral lesson interrupted her in the middle of the speech and begged her to bring it to a close. But soon after this he had the good sense to notice his folly and ask pardon for it; and he asked the cow to continue her discourse and gave an assurance that he would not stop her a second time.

गधे ने कहा, “ऐ प्यारी बीबी, यद्यपि मैं तुमको कोई शिक्षा नहीं दे सकता, परन्तु मैं तुमसे प्रार्थना करता हूँ कि तुम अपनी बातचीत को समाप्त करो, (परन्तु इतना कहने के बाद) गधे ने अपनी गलती की क्षमा माँगी और गाय से कहा कि तुमने जो कुछ कहा है कहती रहो, मुझ से भूल हो गई और मैं अब दूसरी दफ़ा तुमको बोलने से नहीं रोकूँगा।”

گدھے نے کہا—اے بیماری بیگم صاحبہ (گائے کو) اگرچہ میں تم کو کوئی سبق نہیں سکھلا سکتا—مگر میں تم سے درخواست کرتا ہوں کہ آپ اپنی تقدیر کو ختم کیجئے (مگر انہیں کہنے کے بعد) شائستہ گدھے نے اپنی غلطی کی معافی مانگی اور گائے سے کہا کہ تم نے جو کچھ کہا ہے کہنتی رہو۔ مجھ سے بھول ہو گئی ہے اور میں اب دوبارہ تم کو بولنے سے نہیں روکوں گا *

PROSE ORDER:—Why, Sir, I was about to observe just then (that) I'll no longer serve those hard-hearted tyrants, but (I will) leave them for ever to do as they please, and (they may) look somewhere else for their butter and cheese.

STANZA 10. To observe, *v.* to notice, to add کہنا, بیان کرنا کرنا Hard-hearted, *adj.* cruel निर्दई رحیم Tyrants, *n.* oppressors दुष्ट * آئندہ کے لئے کو No longer, *adv.* any more बाद کو

PARAPHRASE AND EXPLANATION :—The Cow began to address the Ass again and stated that at the time when he (ass) interrupted her, she was going to say that she would henceforward cut off all connection with her cruel oppressors and give them free hand to obtain butter and cheese from any source they pleased.

(گائے کہتی ہے) جناب میں تم سے یہ بات کہنے والی ہوئی تھی کہ میں تم سے سب سے زیادہ نفرت رکھتی ہوں۔ میں تم سے کبھی سروکار نہ کروں گی۔ میں تم کو سب کے لئے چھوڑ دوں گی اور تم جو بھی

चाहे कर, और अपने मखन और पनीर का बन्दोबस्त जिस जगह से चाहें, करें।

(گائے کہتی ہے) کہ جناب - میں تم کو یہ بات کہنے والی
ہی تھی کہ میں اللہ کے لئے ان ساگ دل ظالموں کی
ہرگز خدمت نہیں کروں گی۔ میں انکو ہمیشہ کے لئے ترک
کروں گی۔ اور ان کا جو جی چاہے کریں۔ اور آپ مکہ اور یثرب
کا انتظام جس جگہ ان سے ہو سکے کریں *

PROSE ORDER :—Ass waited a moment to scan his answer and then "Not presuming to teach" he began, "Permit me to say, since you invite my thought, I always saw things in a different light."

STANZA 11. Waited a moment—paused a little; kept quiet for some time कुछ देर चुप रहा
کچھ دیر خاموش رہا To scan, v. (infinitive) to examine;
to consider or think غور کرنا; विचार करना * خیال کرنا

Page 142.

You invite my thoughts—you want to know my views
تم میری رائے دئے ہو You want to know my views
لینا چاہتی ہو—تم مجھ سے مشورہ کرنا چاہتی ہو
I always saw things in a different light—I always
looked at the matter from a different or opposite
view point میری رائے اس معاملے میں بالکل برعکس تھی
میری رائے اس معاملہ میں بالکل برعکس تھی
یعنی * الٹی تھی

PARAPHRASE AND EXPLANATION :—The Ass hesitated for a while to make a reply and having no

intention to play the role part of a teacher, he afterwards told the Cow that as she had desired to know his views on the subject under discussion, she would allow him to remark that he looked at the matter from a different stand point, *i. e.*, he held different opinion from hers.

गधे ने उत्तर देने के लिये कुछ देर विचार किया और फिर न कुछ सिखलाने की गरज से कहा कि चूंकि तुमने मेरी राय लेने की इच्छा प्रकट की है तो तुम मुझको यह बात कहने की आज्ञा दोगी कि मेरी राय तुम्हारी राय से बिल्कुल विरुद्ध है।

گدھے نے جواب دینے کے لئے کچھ دیر خیال کیا—اور پھر
بعض کسی قسم کی استادانہ شیخی مارتے ہوئے کہا کہ
چونکہ تم نے میری ذاتی رائے لینے کی خواہش ظاہر کی ہے
تو تم مجھکو یہ بات کہنے کی اجازت دو گی کہ میرا خیال
تمہارے خیال سے بالکل برعکس ہے یعنی مختلف ہے *

PROSE ORDER:—Mistress Cow! no Ass in his senses would ever deny that you afford man an important supply; but then, in return, 'tis but fair to allow (that) they are of some service to you.

STANZA 12. Afford, *v.* give; supply देती हो
Supply, *n.* store; material सामान
In his senses—in the sound state
of his mind अपनी बुद्धि के ठीक होने की हालत में
जब अस्वस्थ न हों—जब अस्वस्थ न हों
Deny, *v.* object; doubt इनकार करना
In return,

adv. phrase in reply अपनी समझ में; बदले में بدلے میں
 Fair; *adj.* just; proper ठीक
 Service; *n.* advantage; use فائدہ
 Mistress; *n.* a term of courtesy applied to a woman
 and is equivalent to 'madam' यह शब्द स्त्री के लिए
 इस्तेमाल होता है, यहाँ गाय से मतलब है یہ لفظ شادی شدہ
 عورت کے واسطے خاص طور پر استعمال ہوتا ہے۔ خطاب کے
 طور پر اس جگہ گائے کے لئے آیا ہے *

PARAPHRASE AND EXPLANATION :—The Ass went
 on saying that the services of Cow to man in
 providing him with some of the most necessary
 things of life could not be doubted by any ass who
 possessed a grain of common sense in his brain;
 but at the same time he made it clear to the Cow
 that justice demanded that she should also recognize
 the benefits that man had conferred upon her.

गदहे ने कहा—इस बात में किसी गधे को जो कुछ भी
 बुद्धि रखता है इनकार नहीं हो सकता कि तुम मनुष्य को अत्यन्त
 आवश्यक वस्तु देती हो—फिर भी उसके उत्तर में यह बात
 न्याय से बाहर न होगी कि ऐ गाय माता ! मनुष्य भी तेरी कुछ
 सेवा करते हैं ।

(گدھے نے کہا) یہ بات کہ تم حضرت انسان کو بہت
 ضروری چیزیں مہیا کرتی ہو۔ اس میں کسی گدھے کو جو ذرا
 بھی عقل کا مادہ رکھتا ہو، شک نہیں ہو سکتا ہے۔ مگر پھر
 بھی اسکے جواب میں یہ بات کہنا انصاف سے بعید نہ
 ہوگا کہ اے لائے ماتا ! انسان بھی تیرے ساتھ بڑائی کرتا
 ہے اور تیرے کام آتا ہے *

PROSE ORDER :—“ 'Tis their pleasant meadow in which you repose and they find you shelter from wintry snows ; we're indebted to man for comforts like these and, in return, (we) should do all that we can for him.

STANZA 13. Pleasant, *adj.* fine; excellent अच्छी; सुहावनी Repose, *v.* take rest आराम करती हो Shelter, *n.* refuge रक्षा; शरण Wintery snows—snow that falls in winter सर्दी की ऋतु में जो बरफ़ गिरती है Comforts, *n.* enjoyments; pleasures आराम Indebted, *v.* thankful; under debt अहसानमन्द *مشکور

PARAPHRASE AND EXPLANATION :—The Ass finally drew the attention of the Cow to the advantages that she derived from the association with man and pointed out their duty towards him thus. “Don't you see that you enjoy a calm and comfortable life in the sweet and green grass land which is the property of man and when winter sets in and snow falls, he takes steps to protect you from the cold wintry weather. Remember we are under a deep obligation to him for these enjoyments of life and it is our duty to repay his debt by all possible means.

(गधे ने अन्त में गाय से कहा) क्या तुम नहीं समझती कि जिस सुहावने चरागाह में आराम करती हो वह मनुष्यों

کا ہی ہے اور جب سردی کی آفت میں بارش گرتی ہے تو
مनुष्य ہی تمکو سردی سے بچاتا ہے۔ ان سب آراموں کے لیے
ہم उसके اہسانمندانہ ہیں اور ان کے بدلے میں ہمکو جو کچھ
ہم سے ہوسکے کرنا چاہیے !

(گدھے نے اخیر میں گائے سے کہا) کیا تم نہیں سمجھتی
کہ جس خوشگوار چراگاہ میں تم آرام کرتی ہو وہ حضرت
انسان کا ہی ہے اور جب موسم سرما میں برف پڑتی ہے تو
حضرت انسان ہی ہے جو سردی میں تم کو پناہ دیتا ہے۔ ان
تمام مہربانیوں اور نعمتوں کے واسطے ہم اُس کے نہایت ہی
مستحق اور مشکور ہیں اور اُنکے عوض یعنی بدلے میں
ہمارا فرض ہے کہ جو کچھ ہم سے ہوسکے اُس کے تقدیر کریں *

PROSE ORDER :—Upon this, the Cow not pleased
to be taught by an Ass in this way cast her eyes
on the grass. She said to herself, though he's not
very bright, yet I really believe that the fellow is
right."

STANZA 14. Cast her eyes—threw her looks
downwards ; threw her eyes down آؤں نیچے کرتا
Bright, *adj.* intelligent سمجھدار
Really, *adv.* truly ; in fact نرسندہ
* سچ سچ درحقیقت

PARAPHRASE AND EXPLANATION :—The sermon
(lecture) of the Ass humbled the Cow who did not
like to hear any moral discourse from him and in
despair she turned her eyes downwards on the
grass. Still, however, she was convinced of the

fact that although the Ass was of ordinary ability and intelligence, he was right in what he said.

इसपर गाय ने अपनी आँखें शरम के मारे घास पर नीचे कर लीं, क्योंकि वह इस बात को कभी नहीं चाहती थी कि गधा इस भाँति उसको शिक्षा दे। उसने अपने दिल में कहा, “हालाँकि गधा बहुत समझदार नहीं है तिस पर भी मुझे निश्चय है कि जो कुछ उसने कहा है, ठीक है।

گدھے کی گفتگو سنکر گائے نے اپنی آنکھیں شرم کے مارے نیچے گھاس کی طرف جھکا لیں۔ کیونکہ وہ ہوگو اس بات کو نہیں چاہتی تھی کہ گدھا اس طریقہ سے اس کو کسی قسم کا اخلاقی سبق دے۔ تاہم اس نے اپنے دل میں بیچارہ کیا اور اس کو واقعی یقین ہو گیا کہ اگرچہ گدھا کوئی لہجہ پوری عقل نہیں رکھتا پھر بھی جو کچھ اس نے کہا ہے وہ درست ہے۔

LESSON LII.

THE TRAVELLING MUSICIANS.

सक्रर करते हुये गवैये ।

संघर करते हुये गाने वाले

Page 143.

Farmer, *n.* peasant; cultivator किसान कसान
Ass, *n.* donkey गंधा گدھا Faithful, *a.* true; loyal
सच्चा وفادار Servant, *n.* attendant नौकर نوکر Growing,
part. becoming होता हुआ ہوتا Unfit, *a.* unsuitable
अयोग्य ناقابل Hard, *a.* tedious; heavy कठिन مشکل
Master, *n.* owner مالک مالک Tired, *part.* exhausted;
wearyed थका हुआ تھکا Grew tired of—became

sick of تنگ آگیا Putting, part. making
 करते हुए End, n. last خاتمہ Mischief, n.
 wrong- हानی نقصان Quietly, adv. secretly चुपके से
 چپکے سے City, n. शहर Music, n.
 singing गाना Earn, v. gain कमाना حاصل
 Living, n. livelihood आजीविका روزی

किसी किसान के एक गधा था जो बरसों तक उसका
 सच्चा नौकर रहा था, परन्तु अब बूढ़ा होता जाता था और
 प्रतिदिन कठिन काम करने के लिये अयोग्य होता जाता
 था। उसका मालिक उसे रखने से तंग आगया था और उसका
 अंत करने को सोच रहा था। परन्तु गधा जिसने देखा कि
 अब कुछ हानि होने वाली है चुपके से निकल भागा। उसने
 यह विलकुल न जाना कि वह कहाँ जाय या क्या करे, परन्तु
 उसने अपने मन में सोचा "अगर मैं बड़े शहर में जाऊँ तो
 मुझे ऐसे लोग मिलेंगे जो गाने के शौकीन हों और वहाँ गाना
 गाकर मेरा जीवन अच्छी तरह बीतेगा।"

کسی کسان کے ایک گدھا تھا جو برسوں تک اُس کا
 وفادار نوکر رہا تھا مگر اب وہ بڑھا ہو رہا تھا اور سخت کام کے
 لئے دن بدن ناکامیاب ہوتا جاتا تھا۔ اُس کا مالک اُس سے
 تنگ آگیا اور اُس کو مار ڈالنے کا خیال کرنے لگا۔ مگر گدھا
 جس نے دیکھا کہ کچھ نقصان ہونے والا ہے چپکے سے نکلی
 بھاگا اُس کو یہ نہیں معلوم تھا کہ کہاں جائے یا کیا کرے مگر
 اُس نے اپنے دل میں خیال کیا "اگر میں بڑے شہر میں
 جاؤں تو مجھ کو ایسے لوگ ملیں گے جو گانے کے شائق ہوں
 اور میں گا کر اچھی طرح زندگی بسر کروں گا۔"

Off he set—he started quickly جلدی چلتا دیا
 High, n. بڑی Lying, part. resting

पंदा हुआ Panting, *v.* breathing hard हाँपता हुआ
Tired, *v.* fatigued थक गया * तेहک گیا

सो वह जल्दी बड़ी सड़क की ओर चल दिया। वह दूर नहीं गया था जबकि उसने एक कुत्ते को सड़क के किनारे पड़े और हाँपते देखा, मानो वह बहुत थक गया था।

پس وہ فوراً اونچی سڑک کی طرف چل دیا۔ وہ بہت دور نہیں گیا تھا جب کہ اُس نے ایک کتے کو سڑک کے کنارے پڑے اور ہانپتے ہوئے دیکھا گویا کہ وہ بہت تھک گیا تھا *۔

गदहे ने पूछा “मेरे दोस्त, तुम ऐसे क्यों हाँप रहे हो ?
گدھے نے پوچھا ” میرے دوست تم کس واسطے اسقدر ہانپ رہے ہو ؟“

Knock, *v.* hit चोट मारना لگانا Head, *n.* सिर
Weak, *a.* feeble दुबला Useful, *a.* helpful
काम का مفید Hunting, *v. - n.* chase शिकार
Musician, *n.* one who sings गवैया * گانے والا

कुत्ते ने कहा “शोक ! मेरा मालिक मेरे सिर में चोट मारना चाहता था क्योंकि मैं बूढ़ा और कमजोर हो गया हूँ और शिकार करने में अब उसकी सहायता नहीं कर सकता, पस मैं भाग आया हूँ। परन्तु अब मैं अपना जीवन बिताने को क्या कर सकता हूँ ?” गदहे ने कहा “मेरी बात सुनो। मैं गवैया बनने को बड़े शहर को जा रहा हूँ। क्या तुम मेरे साथ चलोगे और कोशिश करोगे कि तुम भी उसी ढंग से कुछ कर सको ?”

کتے نے کہا ” افسوس ! میرا مالک میرے سر میں ضرب لگانا چاہتا تھا کیونکہ میں بڑھا اور کمزور ہو گیا ہوں اب شکار کرنے میں اس کی مدد نہیں کر سکتا اس لئے میں بھاگ آیا ہوں مگر اب میں زندگی بسر کرنے کے لئے کیا کر سکتا ہوں ؟“ گدھے نے کہا ” میری بات سنو میں بڑے شہر میں

گوئیلا بللے جارہا ہوں۔ کہا تم میرے ساتھ چلو گے اور کوشش کرو گے کہ تم بھی اسی طریقے سے کچھ کر سکو۔

Page 144.

Willing—ready رجاامند رضا مند Sitting, part. बैठے
 हए बैठے Middle, n. centre बीच Wretched, n.
 miserable दुःखी; अभागी * کسبخت-بدبخت

कुत्ते ने कहा कि मैं रजाामन्द हूँ और वे साय २ चल दिये।
 वे बहुत दूर नहीं गये थे कि उन्होंने सड़क के बीच में एक
 विल्ली को बैठे देखा। वह बहुत दुःखी मालूम होती थी।

कुत्ते ने کہا کہ وہ راضی ہے اور وہ باوجود روانہ ہوئے۔
 وہ بہت دور نہیں گئے تھے کہ انہوں نے ایک بلی
 کو سڑک کے بیچ میں بیٹھا ہوا دیکھا جو کہ بہت بد
 بخت معلوم ہوتی تھی *

Pray, v. entreat प्रार्थना करना Lady,
 n. عورت Matter, n. मामला What is the
 matter with you—what has become of you तुम्हें
 क्या होगया हुआ Look, v. appear मालूम
 पड़ना Out of spirits—spiritless बेहिम्मत
 دل شکستہ *

गधे ने कहा “ऐ नैक ली कृपाकर बताओ कि तुम्हें क्या
 हुआ ? तुम बेहिम्मत मालूम पड़ती हो।”

گدھے نے کہا “اے نیک عورت براہ مہربانی مجھے یہ
 بتائے کہ تمہیں کیا ہوا ؟ تم بہت ہمت معلوم ہوتی
 ہو *

Danger, n. peril भय خطر Lie, v. rest पड़ा रहना
 Ease, n. comfort آرام Fire, n. आग
 Mice, n. चूहे Mistress, n. स्वामिन

Drown, *v.* plunge ڈوبنا Lucky, *a.* fortunate
 भागवान् قسمت خوش Get away—flee away भाग जाना
 What am I to live upon—how am I to
 maintain myself मैं किस तरह पर अपना पालन करूँ
 * کس طرح اپنی زندگی بسر کروں

बिल्ली ने कहा “शोक ! जब किसी आदमी की जान भय
 में होती है तो वह किस तरह अच्छा हो सकता है, क्योंकि मैं
 बूढ़ी हो रही हूँ, यह अच्छा होगा कि मैं आग के पास आराम
 से पड़ी रहूँ न कि घर में चूहे पकड़ती फिरूँ। मेरी स्वामिन
 ने मुझे पकड़ लिया और मुझे डुबोने जाती थी। यद्यपि भाग्य
 से मैं उससे बच गई परन्तु मैं नहीं जानती कि मैं किस तरह
 पर अपना जीवन बिताऊँ।”

بلی نے کہا ” افسوس ! جبکہ کسی کی جان خطرہ میں
 ہوتی ہے تو اُس کی طبیعت کس طرح اچھی رہ سکتی ہے
 کیونکہ میں بڑھی ہو رہی ہوں یہ بہتر ہوگا کہ میں آگ
 کے پاس آرام سے پڑی رہوں بہ نسبت اُس کے کہ مکان میں
 چوھے پکڑنے کے لئے دوڑوں۔ میری مالکین نے مجھے پکڑ لیا
 اور مجھکو ڈبوئے جارہی تھی۔ گوکہ میں خوش قسمت
 سے اُس سے بچ گئی مگر میں نہیں جانتی کہ کس طرح
 اپنی زندگی بسر کروں *

By all means—certainly निःसन्देह
 ساتھ جانا Go with—accompany साथ चलना
 रात का गाने वाला Night-singer, *n.* रात का गाने वाला
 * قسمت भाग्य Fortune, *n.* luck

गधे ने कहा “ओ ! बेशक तुम हमारे साथ बड़े शहर को
 चलो तुम तो अच्छी रात की गाने वाली हो और गवैया बन
 कर अपना जीवन बिता सकती हो।”

گدھے نے کہا ”او ! ہمیشہ تم ہمارے ساتھ بڑے شہر کو چلو۔ تم رات کو ایک عمدہ گائے والی ہو اور گوشت بن کر اپنی زندگی بسر کرسکتی ہو *“

Idea, *n.* notion ; thought **विचार** خیال joined,
v. united with **संग हो ली** ; मिल गई **شامل ہو گئی**
 Party, *n.* company **जमाअत** جماعت *

विल्ली इस विचार से बहुत खुश हुई और उनके संग होती।

بہلی اس خیال پر بہت خوش ہوئی اور جماعت میں
شامل ہو گئی *

Soon afterwards—very shortly after this इसके थोड़ी ही देर पीछे
 Were passing—were going جارھے تھے اس کے Were passing—were going
 Farm-yard, n. خلیان Cock, n. مرغ Perched—sitting
 Screaming, part. crying चिंघाते हुए; चीख मारते हुए
 Might, n. force طاقت With all his might—very loudly बड़े जोर سے

इसके थोड़ी ही देर पीछे जबकि वे खलियान में होकर जा रहे थे उन्होंने एक मुर्ग को एक फाटक के ऊपर बैठे और वहे जोर से चिल्लाते देखा ।

اس کے تہوڑے دیر بعد ہی جب کہ وہ ایک کھلیان سے گذر رہے تھے تو انہوں نے ایک مرغ کو ایک پھاٹک پر بٹھتے اور حتی المقدور چلاتے ہوئے دیکھا *

Bravo, *inter.* शाबाश Famous, *a.* well known. मशहूर *مشهور* Noise, *n.* loud voice; sound शोर *شور* Pray, *v.* please कृपा करना *کریا کرنا*

What.....about—why do you cry so loudly यह सब किस लिये है * یہ سب کس لئے ہے

गधे ने कहा “शाबाश ! हम जो कुछ कहें सच मानिये, तुम बहुत शोर करते हो। कृपा कर बताइये कि यह सब किस लिये है ?

گدھے نے کہا ”شاہباش ! میں جو کچھ کہتا ہوں اس کو صحیح خیال کرو۔ تم بہت شور کرتے ہو۔ براہ مہربانی بتائیے کہ یہ تمام کس لئے ہے ؟“

Page 145.

Fine, *n.* good ; cloudless अच्छा ; बेबादल का समंद Weather, *n.* season मौसम Washing-day, *n.* कपड़ा धोने का दिन कپڑا دھونے کا دن Cook, *n.* रसोइया Pains, *n.* troubles दुःख تکلیفیں Threaten, *v.* frighten डराना ڈرانا To-morrow, *n.* कल کل Broth, *n.* soup शोरबा شوربا Guests, *n.* मिहमान میہمان *

मुर्गा ने कहा—“क्यों मैं अभी कह रहा था कि हमारे कपड़े धोने के लिये धूप का दिन होता चाहिये। परन्तु मेरी मालिकनी और रसोइया मेरे दुःखों पर मुझको धन्यवाद नहीं देते बल्कि डराते हैं कि वे उन मिहमानों के लिये जो कल इतवार को आएँगे मेरा सिर काटेंगे और शोरबा बनायेंगे।”

مرغ نے کہا ”کیوں میں ابھی کہہ رہا تھا کہ ہمارے کپڑے دھونے کے دن کا عمدہ موسم ہونا چاہئے۔ اور تاہم میری مالکینی اور رسوئیا میری تکلیف پر میرا شکریہ ادا نہیں کرتے بلکہ ڈراتے ہیں کہ کل اتوار کو آنے والے میہمانوں نے لئے میرا سر کاٹیں گے اور شوربا بنائیے گے *“

Heaven, *n.* here God परमेश्वर خدا Forbid, *v.* may not allow نہ ہونے دے نہ ہونے دے Chanticleer, *n.*

cock مرغ At any rate—by all means हर तरह से
Tune, n. सुर Money, n. रुपया No
end of money—endless money; abundant money
बहुत रुपया

गधे ने कहा “परमेश्वर ऐसा होने ही न दे। मियाँ मुर्गे
हमारे साथ आओ। यह हर तरह पर अच्छा होगा वजाय इसके
कि यहाँ ठहरो और अपना सिर कटवाओ। इसके अतिरिक्त
कौन जानता है? यदि हम सब एक होकर गावें तो शायद
हमको बहुत धन मिले, पस हमारे साथ चले आओ।”

گدی نے کہا ”خدا ایسا شونے نہ دے! میان مرغ ہمارے
ساتھ آؤ۔ یہ ہر حالت میں بہتر ہوگا کہ نہایت اُس کے کہ
یہاں تھوڑے اور اپنا سر کٹاؤ—علاوہ بریں کون جانتا ہے؟ اگر
ہم سب ایک ہوکر گاویں تو شاید ہم کو زیادہ درپیدہ ملے۔ پس
ہمارے ساتھ چلو۔“

With all my heart—very gladly بڑی खुशी
से Jolly, a. merry खुश Reach, v. approach पहुँचना
Night, n. रात Wood, n. forest जंगल

मुर्गे ने कहा “बड़ी खुशी से।” पस वे सब चारों ऐसी
खुशी से चले जितना हो सकता था।

مرغ نے کہا ”بڑی خوشی سے“ پس وہ سب چاروں
ایسی خوشی سے چلے جسقدر ممکن تھا *

वे पहिले दिन बड़े शहर तक पहुँच भी न सके, पस जब
रात हो गई वे सोने को जंगल में चले गए।

وے پہر حال پہلے روز بڑے شہر نہ پہنچ سکے۔ پس جب
رات ہو گئی تو وہ ایک جنگل میں سونے کے لئے گئے *

Climbed, *v.* ascended چڑھ गई گئی Branches, *n.* boughs ڈالیاں شاخیں Top, *n.* highest point چوٹی Took a good look—saw attentively دیکھا سے Bright, *a.* चमकीली چمکیلی Shining, *a.* sparkling चमकीली چمکیلی Light, *n.* روشنی रोशनी Change, *v.* shift बदलना بدلنا Quarters, *n.* resting place ڈیرا ڈیرا Lodging, *n.* ڈیرا ڈیرا *

गधा और कुत्ता एक बड़े पेड़ के नीचे पड़ रहे, बिल्ली डालियों पर चढ़ गई, और सुर्गा यह सोच कर कि जितना ही ऊँचा वह बैठेगा उतना ही सुरक्षित रहेगा वह पेड़ पर सब से ऊँची डाल पर उड़ गया। पहिले इसके कि वह सोचे उसने चारों ओर बड़े ध्यान से देखा कि आया सब ठीक है। बहुत दूर उसने कोई चीज़ चमकीली भड़कीली देखी और नीचे के दोस्तों को जोर से पुकारा और कहा “अवश्य यहाँ कोई घर है, क्योंकि मुझे रोशनी दिखाई देती है।” गधे ने कहा “यदि ऐसा है तो अच्छा होगा कि हम अपना डेरा पलट दें क्योंकि हमारा डेरा संसार में सब से अच्छा नहीं है।”

گدھا اور کتا ایک بڑے درخت کے نیچے لیٹے اور بلی شاخوں پر چڑھ گئی۔ مرغ یہ خیال کر کے کہ جتنا ہی اونچا وہ بیٹھے گا اتنا ہی محفوظ رہیگا وہ درخت کی سب سے اونچی چوٹی پر اڑ گیا۔ سونے سے پیشتر اس نے چاروں طرف خوب غور سے دیکھ لیا کہ آیا سب ٹھیک ہے۔ اس نے بہت فاصلے پر کوئی چمک رہی روشن اور چمکیلی دیکھی۔ اس نے اپنے نیچے کے دوستوں کو پکارا اور کہا ”وہاں ضرور کوئی مکان ہوگا کیونکہ میں روشنی دیکھتا ہوں“ گدھے نے کہا ”اگر ایسا ہے تو یہ بہتر ہوگا کہ ہم اپنا ڈیرہ بدل دیں کیونکہ ہمارا ڈیرہ دنیا میں سب سے عمدہ نہیں ہے۔“

Bone, *n.* ہڈی Bit, *n.* a small piece ٹکڑا
 Meat, *n.* मांस گوشت Drew near—reached
 near पास पहुँचे قریب پہونچے Gang, *n.* band کُڈ
 Robbers, *n.* plunderers لُٹےرو گروہ-چھند
 Lived, *v.* resided رہتا یا رہتا تھا Tallest, *a.* highest سب سے
 لمبا Window, *n.* खिड़की کھڑکی Peeped,
v. looked in झाँका جھانکا *

कुत्ते ने कहा “अलावा इसके यदि मुझे एक या दो हड्डी
 या मांस का एक टुकड़ा भी मिल गया तो बुरा न होगा।”
 کتے نے کہا ”علاوہ بریں اگر میرے کو ایک یا دو ہڈی
 یا گوشت کا ایک ٹکڑا بھی ملے گا تو برا نہیں ہے *“

पस वे सब साथ साथ उस स्थान को चले जहाँ सुरंग ने
 रोशनी देखी थी। जब वे पास पहुँचे तो रोशनी और साफ
 दिखाई देने लगी यहाँ तक कि आखिरकार वे बिल्कुल
 एक घर के पास आगये जिसमें एक लुटेरों का झुण्ड रहता था।

پس وہ سب باہم اُس جگہ کی طرف چلے جہاں
 مرغ نے روشنی دیکھی تھی - جب وہ قریب پہونچے تو
 روشنی اور زیادہ صاف دکھائی دینے لگی یہاں تک کہ آخر کار
 وہ بالکل ایک مکان کے قریب آگئے جس میں لُٹروں کا
 ایک گروہ رہتا تھا *

गधा जमाअत मैं सबसे लम्बा होने के कारण आहिस्ता
 से खिड़की तक पहुँच गया और भीतर झाँकने लगा।

گدھا جماعت میں سب سے لمبا ہونے کی وجہ سے
 آہستہ سے کھڑکی تک گیا اور جھانکنے لگا *

Table, *n.* मेज़ میز Spread, *part.* stretched फैली

हुई *होئی* Kinds, *n.* sorts *کریسمیں* Merry,
a. cheerful *خوش* Noble, *a.* good *اچھا* نیک

सुर्ग ने पूछा “अच्छा गधे, तुम क्या देखते हो?”

مرغ نے پوچھا ”اچھا گدھے تم کیا دیکھتے ہو؟“

गधे ने जवाब दिया “मैं क्या देखता हूँ, क्यों? मैं सब
 क्रिस्म की अच्छी चीज़ें लगी हुई एक मेज़ देखता हूँ और
 लुटेरों को उसके चारों ओर बैठे हुए और खुश होते
 देखता हूँ।”

گدھے نے جواب دیا ”میں کیا دیکھتا ہوں - کیوں؟
 میں ایک میز پر تمام قسم کی عمدہ چیزوں کو پھیلی
 ہوئی اور لٹیروں کو اُس کے چاروں طرف بیٹھے خوش ہوتے
 ہوئے دیکھتا ہوں۔“

सुर्ग ने कहा “यह हमारे लिये सबसे अच्छा डेरा होगा।”

مرغ نے کہا ”یہ ہمارے لئے ایک عمدہ ٹھہرنے کی جگہ
 ہوگی۔“

गधे ने कहा, “हाँ, यदि हम इसके भीतर पहुँच जाँय।”

گدھے نے کہا ”ہاں - اگر ہم صرف اندر داخل
 ہو سکیں۔“

Consulted, *v.* took counsel or advice *سلاہ* की
 Turn, *v.* drive out *نکالنا* Hit, *v.*
 consider *سوचना* Plan, *n.* device; plan *تدبیر*
 Hind-legs *پچھلی ٹانگیں* Fore-
 feet *اگلے پیر* Resting, *part.* placing *رखकर*
 Got, *v.* climbed *چڑھا* Scrambled, *v.*
 climbed on all fours; sprang *उछल पड़ी*
 Shoulder, *n.* *कंधा* * *کندھا*

पस उन्होंने आपस में सलाह की कि लुटेरों को किस तरह पर निकालें। आखिरकार उन्होंने एक तदवीर सोची।

پس انہوں نے باہم صلاح کی کہ وہ کس طرح رهنوں کو نکالیں - آخر کار انہوں نے ایک تدبیر سوچی *

गधा अपनी पिछली टाँगों के दल खड़ा हुआ और अपनी अगली टाँग खिड़की के सहारे रक्खा। कुत्ता उसकी पीठ पर चढ़ गया। बिल्ली कुत्ते के कंधे पर उछल गई, और मुर्गा उड़ा और बिल्ली के सिर पर बैठ गया।

گدھا اپنی پیچھے کی ٹانگوں کے بل کھڑا ہو گیا اور اپنی اگلی ٹانگیں کھڑکی کے سہارے رکھیں۔ کتا اُس کی پیٹھ پر چڑھ گیا۔ بلی کتے کے کندھے پر اچھل پڑی اور مرغ اُڑا اور بلی کے سر پر بیٹھ گیا *

Signal, *n.* sign चिह्न ; संकेत Music, *n.* tune ; singing राग , Brayed, *v.* रँका , Barked, *v.* भौंका , Mewed, *v.* मिमियाई Crowed, *v.* बाँग दी , Broke, *v.* rushed घुसे Tumbling, *part.* tossing about उलटते पलटते शिसे शीशे Broken, *a.* टूटे हुए Glasses, *n.* शीशे Hideous, *a.* dreadful भयंकर Clatter, *n.* noise ; sound आवाज़ *
 * آواز , آواز

जब सब ठीक होगया तो मुर्ग ने संकेत किया और उन्होंने अपना राग आरम्भ किया।

جب سب ٹیک ہو گیا تو مرغ نے اشارہ کیا اور انہوں نے اپنا راگ شروع کیا *

गधा जोर से रँकने लगा, कुत्ता भौंकने लगा, बिल्ली मिमियाले लगी और मुर्गा जोर से बाँग देने लगा। तब वे सब

تورنت لڑکی کے भीतर घुस पड़े और दूटे शीशों में होकर
बड़े भयंकर शब्द से उलटते-पलटते कमरे में गिरे ।

گدھا دینکے-کتا بھونکے - بای مسیانے اور مرغ زور سے
چانگ دینے لگا۔ تب وہ فوراً کھرکی کے اندر گھس پڑے اور
توٹے ہوئے شیشوں میں ہوکر بڑی خوفناک آواز کے ساتھ،
اَلْتَتے پلٹتے کمرے میں آگئے *

Page 147.

Dreadfully, *adv.* fearfully ڈر سے خوف Startled,
v. frightened ڈر गए چونک پڑے Concert, *n.* a
musical entertainment گانے والوں کا طریقہ-شور
Were sure—believed یقین کیا Hobgoblin,
n. ghost پُت بھوت Daring, *part.* venturing हिम्मत
करते हुए ہوئے جرات کرتے Backward, *a.* towards back
पीछे की طرف کی Glance, *n.* look दृष्टि As
fast.....them—as fast as they could go जितनी
जल्दी उन से हो सका उतनी जल्दी गए اسقدر جلد جتنی کہ
ان کی تانگیں ان کو لیجا سکیں گئے

डाकू गुल सुनकर डर से चौंक पड़े और उन्हें विश्वास
होगया कि कोई भयंकर प्रेत उनके ऊपर आ पड़ा । उन्होंने पीछे
देखने की हिम्मत भी न की और जितनी जल्दी उनसे हो-
सका घर से भाग निकले ।

ڈاکو جوکہ شور سنکر بہت خوف زدہ ہو گئے تھے اب ان
کو یقین ہو گیا کہ کوئی خوفناک بھوت ان پر توت پڑا ہے
اور بلا پیچھے دیکھنے کی ہمت کئے ہوئے وہ مکان سے اس
قدر جلد جتنی کہ ان کی تانگیں انہیں لے جاسکیں بھاگ
گئے *

Travellers, *n.* **مسافر** यात्री Had to themselves—
 had at their disposal **اپنے ہی لئے تھا** अपने ही लिये था
 Delay, *n.* **دیر** देर Excellent, *a.* good **اچھا** अच्छा
 Meal, *n.* **کھانا** भोजन *

हमारे यात्री जिन्हीं के लिये अब घर रह गया था तुरन्त
 भोजन पर बैठ गए और खूब अच्छी तरह भोजन करने लगे ।

ہمارے مسافر جو کہ اب مکان کے خود مختار تھے فوراً
 میز پر بیٹھ گئے اور عمدہ کھانا کھانے لگے *

Satisfied, *v.* fully fed and contented पूरी तरह
 सन्तुष्ट हुए **آسودہ ہوئے** Resting, *part.* आराम करने की
 सुविधा Suit, *v.* fit **उचित होना** होना Heap,
n. pile; collection **ठेर** **ڈھیر** Straw, *n.* **کھوس** **کھوس**
 Yard, *n.* court-yard **آँगन** **محلہ** Stretched, *v.*
 laid **पड़ गया** **لٹ گیا** Hearth, *n.* fireplace **चूल्हा**
 Ashes, *n.* **راख** **خاک** Perched, *v.* sat **बैठ गया**
 Beam, *n.* rafter **कड़ी** **کڑی** Top, *n.* roof
छत **چھت** Tired, *v.* exhausted **थके हुए** **ہوئے** *

जब वे अच्छी तरह भोजन कर चुके, उन्होंने रोशनी
 बुझा दी और हर एक ने अपने लायक आराम करने का स्थान
 ढूँढा । गधा आँगन में एक ढूँढ के ठेर पर पड़ रहा ; कुत्ता
 दरवाजे के पीछे चटाई पर लेट गया; चिल्ली चूल्हे में गरम
 राख में खसक गई, और मुर्गा घर की छत पर एक कड़ी पर
 बैठ गया । चूँकि वे सब अपनी यात्रा से थक गए थे, पस वे
 गहरी नींद में सो गए ।

جس دن وہ کھا چکے انہوں نے روشنی گل کر دی اور ہر
 ایک نے اپنے لائق آرام کی جگہ ڈھونڈ لی—گدھا محلہ میں
 ایک پھوس کے گتھے پر لیٹ گیا—کتا دروازے کے پیچھے ایک

چٹائی پر لیٹ گیا۔ بلی چوہے کی گرم راکھ میں کھسک گئی اور مرغ مکان کی چھت پر ایک کڑی پر بیٹھ گیا اور چونکہ وہ سب اپنے سفر سے تھک گئے تھے وہ فوراً سو گئے *

Mid-night, *n.* middle of the night **آधी رات**
 Ventured, *v.* dared **ہمت کی**
 Peeped, *v.* looked **دیکھنے لگے**
 Quiet, *a.* still **سناٹا** - **سناٹا**
 Hurry, *n.* haste **جلدی** *

آधी رات کو کچھ ڈاکو فیر ہمت کر کے آئے۔ وہ پہلے میں ہو کر سناٹے لگے تو دیکھا کہ وہاں بلی گھبراہٹ سے آ رہی ہے اور وہاں وہ سوچنے لگے کہ انہوں نے کیا کیا ہے۔

آधी رات کے قریب کچھ ڈاکو نے واپس آنے کی جرات کی۔ انہوں نے درختوں میں ہو کر جھانکا اور دیکھا کہ وہاں بلی بالکل اندھیرا اور سناٹا ہے اور وہ خیال کرنے لگے کہ وہاں نے بھاگ جانے میں بہت جلدی کی *

Boldest, *a.* bravest **سب سے بہادر**
 Crept up, *v.* went quietly **چپکے سے گیا**
 Close, *adv.* near **پاس**
 Still, *a.* silent **خاموش**
 Kitchen, *n.* cook-room **رکھو-گھر**
 Looked round, *v.* searched **تلاش**
 کیا *

Page 148.

Fiery, *a.* gleaming like fire **آگ کی سی**
 Live, *a.* burning **جالتے ہوئے**
 Coals, *n.* charcoals **کھولے**
 Held, *v.* seized **پکڑ لیا**
 Tinder, *n.* an inflammable substance used

for kindling fire from a spark struck with a steel and flint चिंगारी * چنگاری

थोड़ी देर में एक वहांदुर डाकू यह देखने को कि क्या हो रहा है, घर के बिलकुल पास आगया। बिलकुल सन्नाटा देख कर वह रसोई-घर में चला गया और रोशनी बूझने लगा। वह चूल्हे के पास आया जहाँ उसने अपने सामने बिल्ली की जलती आँखें देखीं। उसने उनको जलते कोयले समझा और रोशनी करने को एक चिंगारी उनपर रक्खी।

فوراً اُن میں سے ایک سب سے پہلے در قاکو مکان نے بالکل قریب آگیا یہ دیکھنے کے لئے کہ کیا ہو رہا ہے۔ بالکل سناٹا دیکھکر وہ رسوئی گھر میں گھس گیا اور روشنی تلاش کرنے لگا۔ وہ چولہے کے قریب آیا جہاں اُس نے اپنے سامنے بجلی کی آتشی آنکھیں دیکھیں۔ اُس نے اُن کو جلتے ہوئے کوئلے سمجھے اور روشنی کرنے کے لئے ایک چنگاری اُنپر دکھی *

Understand, *v.* comprehend *معلوم کرنا* Joke, *n.* jest *ठट्ठा* Sprang, *v.* jumped; leaped *कपटी* Face, *n.* mouth *مُہ* Spat, *v.* थूका *تھوکا* Scratched, *v.* scraped with nails *पंजा मारा*; खरौंचा मारा *پہنچا* Frightened, *v.* alarmed *डरा* दिया *درا* Dreadfully, *ad.* fearfully *बुरी तरह* Passed, *v.* went गया *Jumped, v. leaped* क्रुद पड़ा *कुद پڑا* Bit, *v.* past tense of 'bite' काट लिया *لا* Annoyed, *part.* being angry *नाराज़* होकर *होकर* Disturbed, *part.* troubled *दुखी होकर* Great, *a.* severe *ज़ोर का* Kick, *n.* लात

Disturbance, *n.* confusion ; noise गड़बड़
 Might, *n.* force ताक़त With all his might—as
 loudly as he could अपनी ताक़तभर * اپنی طاقت بہر

बिल्ली इस दृष्टे को बिल्कुल न समझ सकी। उसके मुँह
 पर झपटो, थूका और उसके खोंसा मारा, इससे वह बहुत डर
 गया और पिछले दरवाज़े की तरफ़ भाग चला। जैसे ही वह
 दरवाज़े में होकर निकला तो कुत्ता उछल पड़ा और उस के
 पैर में काट लिया। जब वह आँगन में होकर जा रहा था, तो गड़बड़े
 ने अपनी नाँद में बाधा होने से नाराज़ होकर उसके बड़े जोर से
 पीठ में लात मारी; इतने ही में मुर्गे ने छत पर गड़बड़ से चौँक
 कर अपनी ताक़तभर बाँग देना शुरू किया।

مگر بلی اس مذاق کو بالکل نہ سمجھی۔ اس کے منہ
 پر جھپٹی اور رتھو کا اور اس پر پنچہ مارا۔ اس نے اسکو
 زیادہ خوف زدہ کر دیا اور وہ پچھلے دروازے کی طرف بھاگ
 گیا۔ جیوں ہی وہ دروازے میں ہو کر گذرا تو کتا اچھل
 پڑا اور اس کی ٹانگ میں کات لیا اور جیوں ہی وہ صحن
 سے گذر رہا تھا تو گدھے نے اپنی نیند میں چھیڑے جانے
 کی وجہ سے ناراض ہو کر اس کی پیٹھ میں ایک بڑے
 زور کی لات ماری۔ اور مرغ نے چھت پر جھگڑے سے چونک
 کر اپنی طاقت بہر بانگ دینا شروع کیا *

Page 149.

Robber, *n.* one who robs डाकू Terrified, *v.*
 frightened डर गया Wits, *n.* senses बुद्धि - عقل
 Out of wits—out of senses होश हवास से बाहर
 Friend, *n.* comrade साथी
 Terrible, *a.* fearful भयंकर خوفناک
 Demons—evil spirits. भूत-प्रेत Witch, *n.*

feminine of 'wizard' जादूगरनी جادو گرنی Scratching—
 खरोचना کھروچنا Spitting थूकना تھوکنا Flew, v. मपरी
 جھپٹی Knife, n. चाकू چاقو Slabbed, v. hit, चोट मारी
 لکائی Monster, n. ghost भूत; देव دیو Struck,
 v. gave मारी ماری Blow, n. hurt चोट ضرب Huge, a.
 big बड़ा بڑا Club, n. a big and strong stick गद्दा
 عصا I لائی I was done for—I was nearly killed मेरा
 काम تمام होगया تمام ہوگیا Wounded, a.
 injured घायल زخمی Shouting, part. crying चिल्लाते हुए
 چلاتے ہوئے Throw, v. hurl फेंकना پھینکا Rascal, n.
 rogue बदमाश بد معاش *

डाकू इतना डरा कि उसके होश हवास जाते गये और
 जितनी जल्दी उससे होलका वह अपने दोस्तों के पास भाग
 गया। तब उन्होंने उससे पूछा कि कैसी बीती; तो वह बोला
 “मैं अपने जीवनभर मैं इतना कभी नहीं डरा। घर भदकूर प्रेतों
 से भरा है। जब मैं रस्तोई-घर में गया एक जादूगरनी मेरे मुँह पर
 उछलकर आई, मेरे पंजा सारा और थूका। जब मैं दरवाज़े
 में होकर भागा तो एक आदमी ने जिसके हाथ मैं चाकू था
 मेरी टाँग में चोट मारी। देखो यह निशान बना है। तब मैं
 आँगन में होकर निकला तो एक बड़े प्रेत ने अपनी गद्दा से
 मेरे ऐसी चोट मारी कि मैंने समझा कि मेरा काम تمام
 होगया। जब मैं घायल होकर और लगभग मौत के डरसे भागा
 तो एक प्रेत छत पर से चिल्ला उठा कि “बदमाश को यहाँ
 गिरा दो; बदमाश को यहाँ गिरा दो।”

ڈاکو بہت خوفزدہ ہو کر اس قدر جلد چلتا کہ ممکن تھا
 درزگر اپنے دوستوں کے پاس بھاگ گیا۔ جب انہوں نے اُس
 سے پوچھا کہ کیسی گذری تو اُس نے کہا۔ میں اپنی

زندگی میں اسقدر کبھی نہیں قرا - مکان خوفناک بھوتوں سے بھرا ہوا ہے - جب میں باورچی خانہ میں گیا تو ایک جادوگر نے میرے چہرے پر اچھل کر آئی - پنچہ مارا اور تھوکا - اور جیوں ہی کہ میں دروازے سے بھاگا تو ایک آدمی نے جسکے ہاتھ میں ایک چاقو تھا میرے ٹانگ میں ضرب لگایا - دیکھو یہ نشان ہے - اسوقت جبکہ میں صحن میں ہو کر جا رہا تھا تو ایک بڑے دیو نے اپنی بڑی لٹھی سے ایسی زور سے ضرب لگائی کہ میں نے خیال کیا کہ میرا کام تمام ہو گیا - جب کہ میں زخمی ہو کر اور موت سے خوف زدہ ہو کر بھاگا تو ایک بھوت چھت کے اوپر سے چلایا ”بد معاش کو یہاں پتک دو - بد معاش کو یہیں پتک دو“

Musicians, *n.* گویئے Pleased, *a.* satisfied
خوش ہونے خوش Quarters, *n.* lodgings نیاں سٹان
Stop, *v.* halt ٹھہرنا Daresay हिम्मत करके
کھنا کہنا To this very day—upto
this day آج تک * آج تک

اسکے بعد لڑکوں نے فیر کبھی اس دھر میں جانے کی हिम्मत نہ کی; परन्तु गवैये अपने निवास-स्थान से इतने खुश हुए कि उन्होंने वहाँ रहने का विचार कर लिया और मैं हिम्मत करके कहता हूँ कि वे आजतक वहीं हैं।

اس کے بعد لڑکوں نے پھر کبھی مکان میں واپس جانے کی جرات نہ کی - مگر گویئے اپنے قیصر سے اسقدر خوش تھے کہ انہوں نے وہاں ٹھہرنے کا ارادہ کر لیا اور میں جرات کے ساتھ کہتا ہوں کہ آج تک وہ وہیں ہیں *

LESSON XLIII.

MY GOOD RIGHT HAND.

मेरा अच्छा सीधा हाथ । میرا اچھا سیدھا ہاتھ

Page 150.

STANZA 1. PORSE ORDER:—I fell.....gold.
I exclaimed, "Let them go, I have a friend at
my side.....hand."

Fell into—suffered सहा किया کیا Grief,
n. sorrow रंज رنج, Complain, v. lament शिकायत
करना ; शोक करना کرنا Looked, v. searched
ढूँढा ڈھونڈا Friend, n. companion मित्र دوست
ساتھی In vain, adv. phr. useless ब्या فایده Shy,
a. timid ; coy शर्मीला ; चुज़दिल شرمندہ-بزدل Acquain-
tances, n. friends دوست Cold a. indifferent
अनुदार مزاج - دُکھا , Good, a. useful लाभदायक
فایده مند Counsel, n. advice सलाह صلاح Grudged, v.
did not like to part with अलग न करना ناخوشی سے
करना Gold, n. wealth دولت و دولت Exclaimed, v.
said in a loud voice ज़ोर से कहा کہا At
my side—near me मेरे पास میرے पास Lift, v. raise
उठाना اُٹھانا Aid, v. assist ; help मदद करना مدد کرنا
Betide, v. befall होना ہونا Trust, v. believe : to
place confidence in भरोसा करना بھروسہ کرنا Build, v.
erect मकान बनाना مکان بنانا Sand, n. बालू بالو Heaven,
n. God परमेश्वर خدا Courage, n. mental strength
हिम्मत ہمت Revived, v. regained ; re-animated फिर

आगई *دہر آگئی* Despite, *n.* aversion; frown *ज़िद*;
 अदावत *دشمنی* In my fortune's despite, अपनी दुःख
 की दशा में *اپنی مصیبت کے بارے میں* Light, *a.* not
 heavy हलका; गमगीन *غمگین* Raised, *v.* lifted; relieved
 तसल्ली दी; छुटकारा दिया *تسلی دی - رہائی دی* Sorrow,
n. grief शोक; रंज *رنج* Saved, *v.* preserved; protected
 बचाया *بچایا* Pain, *n.* trouble दुःख *تکلیف* Fed, *v.*
 खिलाया *کھلایا* Clad, *v.* कपड़ा पहिनाया *کپڑا پہنایا*
 Again and again, often बहुधा *زیادہ تر* *

Page 151.

Darkest, *a.* gloomiest काले से काले; सबसे बुरे दिल
 वाले *سب سے کالا - سب سے बुरे दिल والے* Advisers, *n.*
 counsellors सलाह देने वाले, *ملاح* Need, *v.* want चाहना
 * *خیال کرنا* विचारना *فہم کرنا* Understand, *v.* think *فہم کرنا*

जब मैं रज़्ज में फँस गया और शोक करने लगा तो मैंने एक
 मित्र को ढूँढा परन्तु वृथा तलाश किया। मित्र डरपोक और
 वैमतलब के थे। उन्होंने मुझे अच्छी सलाह दी परन्तु अपने
 धन को नहीं देते थे (अर्थात् धन की सहायता न देते थे)। मैंने
 चिह्लाकर कहा “उन्हें जाने दो, मेरे पास एक वास्तविक मित्र है।
 मेरे पास ही एक मित्र मुझे आपत्ति से उठाने को और जो कुछ
 आपड़े उसमें सहायता करने को है। संसार में किसी पर भरोसा
 करना ऐसा है मानो बालू पर मकान बनाना। मैं केवल परमेश्वर
 पर और अपने अच्छे सीधे हाथ पर भरोसा करूँगा। मेरी
 दुःख की हालत में मुझमें फिर हिम्मत आगई और मेरा
 हाथ ऐसा ही मज़बूत था जैसी कि मेरी आत्मा हलकी वा
 गमगीन थी। उसने मुझे रज़्ज की हालत में उठाया, दुःख से
 बचाया, बहुधा भोजन कराया, और कपड़ा पहिनाया। मित्र जो

مُझे छोड़ کر چلے गए थे एक २ करके आने लगे और तुरी
से तुरी सलाह देने वाले भी सूर्य की भाँति चमकने लगे अथवा
अपने आप को दर्शाने लगे। किन्तु जैसा कि वे सब लोग जानते
हैं, मुझे उनकी सहायता की ज़रूरत नहीं है। मेरे अच्छे साथी
हाथ, मैं तुझे धन्यवाद देता हूँ और तुझपर विश्वास रखता हूँ।

جب میں مصیبت میں مبتلا ہو گیا اور شکایت کرنے لگا
تو میں نے ایک دوست کو تلاش کیا مگر میں نے بے فائدہ
تلاش کیا کیونکہ دوست احباب بزنس اور تلمیح مزاج تھے۔
انہوں نے مجھے وعدہ صلاح دی مگر اپنے روپیہ سے مدد دینا
نہیں چاہتے تھے۔ میں نے چلا کر کہا ”انہیں جانے دو“ میرے
قریب ہی ایک دوست مجھے اُٹھانے۔ مدد دینے اور جو کچھ
(مصیبت) نازل ہو اُس میں (مدد دینے کے لئے) ہے۔ نہایت
پر ہوسہ کرنا گویا بالو میں میں مکان بنانا ہے۔ میں صرف خدا
اور اپنے نیک دانے ہاتھ پر بھروسہ کرونگا۔ میری مصیبت
میں مجھے پہر دست آگئی اور میرا ہاتھ اسقدر زیادہ
مضبوط تھا جیسے کہ میری روح ہلکی یا غمگین تھی۔ اُس
نے مجھے مصیبت سے اُٹھایا۔ تکلیف سے بچایا اور اُس نے
مجھے بار بار کہانا کیلایا اور کہتا پہنایا۔ دوست جملوں نے
مجھے جیور دیا تھا یہ کہ با دیکرے اُٹے اور بڑی صلاح دینے والے
بہی بطور روشن آفتاب کے نظر آنے لگے۔ جیسا کہ دے سب
جانتے ہیں مجھے اب اُن کی مدد کی ضرورت نہیں ہے۔ اے
نیک دانے ہاتھ میں تیرا شکریہ ادا کرتا ہوں۔ میں تجھے
پر بھروسہ کرتا ہوں۔

LESSON XLIV.

HEALTH.

آرोग्यता تندرستی

Page 151.

Para. 1. Greatest, *a.* most valuable मूल्यवान्
 Gifts, *n.* boon नियामत; दान تکفے-نعمت
 Riches, *n.* wealth धन دولت Learning, *n.* educa-
 tion विद्या علم Power, *n.* strength शक्ति طاقت
 Lose, *v.* खोना کھونا Value, *n.* merit; worth मूल्य
 Lose most of their value—depreciate
 कम होजाना کم ہو جاں Difficult, *a.* hard मुश्किल
 Rich, *a.* wealthy धनवान دولتمند Powerful,
a. strong बलवान مضبوط Learned, *a.* able विद्वान्
 Happy, *a.* pleasant प्रसन्न خوش Unlearned, *a.*
 un-educated बेपढ़ा جاہل Humble, *a.* low in
 condition नीच ذلیل Easily, *adv.* without difficul-
 ty आसानी سے آسانی Enjoys, *v.* entertains
 भोगता है فائدہ اٹھاتا ہے Blessing, *n.* happiness
 प्रसन्नता برکتیں Good, *a.* sound * مضبوط

आरोग्यता परमेश्वर की उन बड़ी नियामतों में से है जो
 उसने हमें दी हैं। आरोग्यता के बिना धन, विद्या और शक्ति
 इन सब का मान घट जाता है। यह बहुत कठिन बात है कि
 मनुष्य वह चाहे जितना धनवान्, बलवान् या विद्वान् क्यों न
 हो, आरोग्यता के बिना प्रसन्न रह सके। परन्तु एक निर्धन, बे-
 पढ़ा और नीच मनुष्य आसानी से प्रसन्न रह सकता है, यदि
 वह आरोग्यता की प्रसन्नता को भोगता है।

تندرستی ہمارے لئے خدا کی سب سے بڑی برکتوں میں سے ہے۔ بغیر تندرستی کے دولت علم اور طاقت زیادہ تر اپنی خوبیاں کھودیتے ہیں۔ یہ بہت مشکل بات ہے کہ انسان کتنا ہی امیر یا طاقتور یا عالم کیوں نہ ہو بغیر اچھی تندرستی کے خوش رہ سکے۔ مگر ایک غریب جاہل اور ذلیل آدمی آسانی سے خوش رہ سکتا ہے اگر وہ اچھی تندرستی کی نعمتوں کا فائدہ اُٹھاتا ہے *

Page 152.

Para. 2. Wish, *v.* desire چاہنا کرنا Learn, *v.* know سیکھنا Chief, *a.* particular मुख्य خاص Good, *a.* proper عمدہ সুন্দر Food, *n.* diet کھانا Fresh, *a.* تازہ Exercise, *n.* exertion of the body کسرت ورزش Cleanliness, *n.* neatness صفائی *

ہم سب خوش رہنا چاہتے ہیں۔ اسلئے ہم کو سیکھنا چاہئے کہ ہم اپنی تندرستی کا خیال رکھیں *

آرोग्यता کے سب سے اچھے उपाय सुन्दर भोजन, निर्मल पानी, ताज़ा वायु, कसرت और सफ़ाई हैं ।

اچھی تندرستی کے ذرائع عمدہ کھانا - عمدہ پانی - تازہ ہوا - ورزش اور صفائی ہیں *

Para. 3. Clean, *a.* not dirty ساف Quality, *n.* قسم قسم Cooked, *v.* baked پکاया हुआ پختہ Unripe, *a.* raw کچا Fruit, *n.* फल Over-ripe, *a.* too much ripe زیادہ پکا Stale, *a.*

decayed سड़ी हुई ہوئی Fish, *n.* مچھلی
 Meat, *n.* flesh मांस گوشت Bad, *a.* injurious نुकسان
 करने वाली; हानिकारक ده نقصان Carefully, *adv.* with
 care होशियारी سے Buy, *v.* purchase मोल
 लेना خریدना Market, *n.* बाज़ार بازار Cook, *v.* पकाना
 पकानا Pleasant, *a.* good in taste अच्छी; स्वादिष्ट خوش
 ذایقه Nourishing, *a.* giving nutrition बल बढ़ाने वाली
 * پرورش کرنے والی

हम को देखना चाहिये कि हमारा भोजन साफ़ हो,
 अच्छी वस्तु का बना हो और यह कि अच्छा पका हो। कच्चा
 फल, ज्यादा पका फल और सड़ी मछली और सड़ा मांस
 यह सब वस्तुएँ हमारी आरोग्यता के लिये बुरी हैं। पस हमको
 सब चीज़ें जोकि हम बाज़ार में मोल लें अच्छी तरह देख लेनी
 चाहियें और यह देखना चाहिये कि वे ताज़ा और अच्छी हों।
 हमको अच्छी तरह पकाना सीखना चाहिये ताकि हमारा
 भोजन स्वादिष्ट और बलकारक हो।

ہم کو دیکھنا چاہئے کہ ہمارا کھانا صاف اور عمدہ قسم
 کا ہو اور یہ کہ اچھی طرح پکا ہو۔ کچھا پھل یا زیادہ پکا
 ہوا پھل۔ سڑی ہوئی مچھلی اور سڑا ہوا گوشت یہ سب
 چیزیں ہماری تندرستی کو خراب کر نیوالی ہیں۔ اسلئے
 ہم کو تمام چیزیں جو کہ ہم بازار میں خریدتے ہیں
 ہوشیاری سے دیکھنا چاہئے اور یہ دیکھنا چاہئے کہ وہ تازہ
 اور عمدہ ہیں۔ اور ہم کو اچھی طرح پکانا سیکھنا چاہئے
 تاکہ ہمارا کھانا خوش ذایقہ اور پرورش دہ ہو *

Para. 4. Important, *a.* necessary; useful
 مفید و ضروری - Well, *n.* کھانا

Cleaned, *v.* made clean साफ किया صاف Leaves, *n.* foliage पत्तियाँ پتیاں Dirt, *n.* filthy substance کڑا-کركٹ کرکٹ Weather, *n.* season موسم मौसम Gets, *v.* becomes हो जाता है Disinfected, *v.* cleaned from infection साफ कराया हुआ صاف کرایا Muddy, *a.* full of mud कीचड़दार میده Smell, *n.* scent گंध بو Boil, *v.* उबालना جوش دینا

अच्छा पानी पीना बहुत ही आवश्यक है। इसलिये हमको अपने कुँआँ को देखना चाहिये। कभी २ वे साफ होने चाहिये और हमको होशियारी रखनी चाहिये कि पत्तियाँ और कड़ा-कटक उनमें न गिरे। गर्मी के दिनों में जब पानी कुँए में कम होजाय तो हमको उसे साफ करा देना चाहिये।

عمده پانی پینا بہت ہی ضروری ہے - اسلئے ہمکو اپنے کنواں کو دیکھنا چاہئے - کیہی کیہی وہ صاف ہونے چاہئیں اور خیال رکھنا چاہئے کہ پتیاں اور کڑا کرکٹ ان میں نہ گرے - موسم گرما میں جبکہ کنوئں میں پانی کم ہو جاتا ہے تو ہم کو اسے صاف کرانا چاہئے *

अगर पानी में कीचड़ होजाय या बुरी गंध आने लगे तो हमको पानी पीने से पहिले उबाल लेना चाहिये।

اگر پانی میده ہو جائے یا بدبو آنے لگے تو ہمکو ہمیشہ پہلے سے بیشتر جوش دینا چاہئے *

Para. 5. Important—urgent and necessary अति आवश्यक نہایت ضروری Plenty of, *a.* abundant; sufficient अधिक بکثرت Rooms, *n.* कमरे کمرے Especially, *adv.* chiefly खासकर کر خاص Sleep, *v.* सोना سو Cold, *n.* winter जाड़ा موسم سرما Windows, *n.* खिड़कियाँ

Open, v. खोलना کھولنا Breathe, v. साँस लेना
Spend, v. pass बितानا گذارنا Lungs, n.
फेफड़े پھیپھڑے Purify, v. make free from unclean
matters साफ करना صاف کرنا *

ताज़ी हवा सब से अधिक लाभदायक और आवश्यक है
इसलिये हमको चैतन्य रहना चाहिये कि हमारे कमरों में काफ़ी
हवा आवे और मुख्य कर उन कमरों में जिनमें हम सोते हैं।
जाड़े के दिनों में भी हमको अपनी खिड़कियाँ खुली रखनी
चाहिये ताकि हमको साँस लेने को हमेशा ताज़ी हवा मिले।

صاف ہوا سب سے زیادہ مفید اور ضروری ہے - اسلئے ہمکو
خبردار رہنا چاہئے کہ ہمارے کمرے میں کافی ہوا آئے اور
خاص کر ان کمروں میں جن میں ہم سوتے ہیں - موسم
سرمایہ میں بھی ہم کو اپنی کھڑکیاں کھلی رکھنی چاہئیں
تاکہ ہمکو سانس لینے کو ہمیشہ تازہ ہوا ملے *

घरों के बाहर हमको बहुत सा समय बिताना चाहिये।
प्रातःकाल दिन निकलने के समय हमको अपने फेफड़ों में गहरी
साँस लेकर ताज़ी हवा पहुँचानी चाहिये ताकि रात को सोने
के बाद वे साफ़ और स्वच्छ हो जायँ।

مکان کے باہر ہمکو بہت وقت گزارنا چاہئے * صبح
ہمکو دن نکلنے کے وقت اپنے پھیپھڑوں میں گہری سانس
لیکر تازہ ہوا پہنچانی چاہئے تاکہ وہ رات بھر سونے کے
بعد صاف ستھرے ہو جائیں *

Page 153.

Para. 6. Regular, a. continuous लगातार, لگاتار
Cricket, n. गेंद का खेल کرिकेट Running, v. n. दौड़ دوڑ
Jumping, v. n. कूद-फाँद کود بهاند Game, n. play खेल

کھیل Take part, v. شامل ہونا ہونا شریک School,
 n. پاٹشالہ مدرسہ - سکول Knowledge, n. education
 ویاہ Week, a. feeble ; thin کمزور کمزور Sickly, a.
 lean and thin دھڑلا پتلا دھڑلا - مریض Feeble, a.
 weak کمزور کمزور Unhealthy, a. not of good
 health رোগی مریض Brain, n. دماغ

अपने शरीर को शक्तिमान और आरोग्य रखने को हमको
 बराबर व्यायाम करनी चाहिये ।

ہم کو اپنے جسموں کو مضبوط اور تندرست رکھنے کے
 لئے برابر ورزش کرنا چاہئے *

फुटबॉल, गेंद का खेल (क्रिकेट), दौड़, कूद-काँद और
 टहलना यह सब हमको आरोग्य रखने को बहुत लाभदायक हैं ।
 जब हम खेल खेलते हैं तो हमको उससे प्रसन्नता और
 आरोग्यता मिलती है । इसलिये हमको वे सब खेल खेलने
 चाहियें जो पाठशालाओं में खेले जाते हैं, क्योंकि हमारा धर्म
 है, कि हम अपने शरीर को ऐसा ही पुष्ट और अच्छा रखें
 जैसा कि हम अपने दिमाग को विद्या से भरते हैं । अगर हमारा
 शरीर कमजोर और धुवला-पतला है तो हमारा दिमाग भी
 सम्भवतः कमजोर और खराब होगा । अच्छे दिमाग के लिये
 आरोग्य शरीर होना चाहिये ।

فٹ بال - کریکٹ - دوڑ - کودنا - تھلنا یہ سب ہمارے تندرست
 رکھنے کے لئے بہت مفید ہیں۔ جب ہم کھیل کھیلتے ہیں
 تو ہمارے دل سے خوشی اور تندرستی حاصل ہوتی ہے۔ اسلئے
 ہم کو ان کھیلوں میں جو کہ اسکول میں کھیلتے جاتے ہیں
 شریک ہونا چاہئے۔ کیونکہ یہ ہمارا فرض ہے کہ ہم اپنے
 جسم کو ویسا ہی مضبوط اور عمدہ رکھیں جیسے کہ یہ

ہمارا فرض ہے کہ اپنے دماغوں کو علم سے بہرہیں۔ اگر ہمارے جسم کمزور اور مریض ہیں تو ہمارے دماغ بڑی غالباً کمزور اور ناتوان ہو جائیں گے۔ اچھے دماغ کے لئے تندرست جسم ہونا چاہئے *

Para. 7. Habits, *n.* customs **پ്രکرتی** ; **آدات**
Meal, *n.* food **کھانا** **بھوجن** Fixed, *a.* appoint-
ed **نियत** ; **مقرر** **مقرر** Changing, *part.* altering
بदلتے ہوئے **Work**, *n.* task **کام** **کام**
Regularity, *n.* punctuality **سमय की पाबندی**
پابندی **وقت** *

ہماری آداتیں ٹوک ہونی چاہیے۔ ہمارا بھوجن যদি नियत समय पर किया जाय तो हमको अधिक लाभ पहुँचावेगा वनिस्वत इसके कि हम अपने भोजन का समय बदल दिया करें। हमको काम के लिये, कसरत के लिये, भोजन के लिये और सोने के लिये समय नियत कर लेना चाहिये। समय की पाबندی आरोग्यता का दूसरा उपाय है।

تب ہمارے اپنی عادات میں مستعد ہونا چاہئے۔ ہمارا کھانا ہم کو زیادہ فائدہ پہونچائے گا اگر وہ مقررہ وقت پر کھایا جائے یہ نسبت اسکے کہ ہم اپنے کھانے کا وقت تبدیل کرتے رہیں۔ ہم کو کام۔ ورزش کھانا اور سونے کے لئے وقت مقرر کرنا چاہئے۔ پابندی وقت تندرستی کا دوسرا ذریعہ ہے *

Para. 8. Cleanliness **سفاکی** **Important**—
chief **खास** **خاص** Bathe, *v.* to wash the body **نہانا**
Wash, *v.* **धोना** **دھونا** Chew, *v.* **चबाना** **چبانا** Good, *a.* strong **मजबूत** **مضبوط** Teeth, *n.* **दाँत** **دانت** Preserve, *v.* to save **बचाना** **بچانا** Dirty, *a.* unclean **मैले** **میلے** * **ناصاف**

Ugly, *a.* awkward بُرے-بے-دے Cause, *n.*
 reason कारण وجہ Ill, *a.* bad بُری Disease, *n.*
 disorder ; illness رোগ بیماری Sticking, *part.* adher-
 ing چپکی ہوئی Decay, *v.* rot سڑنا
 Pain, *n.* trouble دُ:خ تکلیف Prevent, *v.* check ;
 forbid روکنا منع Digest, *v.* ہضم کرنا
 Properly, *adv.* well اچھی طرح

स्वच्छता आरोग्यता का दूसरा उपाय है। हमको प्रतिदिन बराबर नहाना चाहिये और होशियारी रखनी चाहिये कि हर एक भोजन से पहिले हाथ अच्छी तरह धोएँ। यदि हम अपने भोजन से लाभ उठाना चाहते हैं तो हमको उसे अच्छी तरह चवाना चाहिये और अगर हमारे दाँत मजबूत नहीं हैं तो अपना भोजन अच्छी तरह नहीं चवा सकते। इसलिये हमको अपने दाँतों की होशियारी रखनी चाहिये। दाँतों को गिरने से बचाने का सबसे अच्छा ढङ्ग यह है कि उन्हें साफ़ रखना चाहिये। मैले दाँत केवल देखने में ही बुरे नहीं मालूम देने परन्तु रोगी होने और बीमारी का एक कारण हैं।

صحتی تندرستی کا ایک دوسرا مفید ذریعہ ہے۔ ہر روز نہانا چاہئے اور ہر ایک کھانے پر پہلے ہاتھ دھو لینے۔ اگر ہم کھانے سے فائدہ اٹھانا چاہتے ہیں تو ہر کھانے سے پہلے ہاتھ دھو لینے۔ اگر ہم اپنے کھانے کو اچھی طرح نہیں چبا سکتے تو تندرستی ہمارے دانت مضبوط نہ ہوں۔ اسلئے ہر کھانے سے پہلے دانتوں کی زیادہ حفاظت کرنا چاہئے۔ دانتوں کو قائم رکھنے کا سب سے عمدہ طریقہ یہ ہے کہ انکو صاف رکھیں۔

دانت صرف دیکھلے میں ہی بھدے نہیں معلوم ہوتے بلکہ خراب تندرستی اور بیماری کی ایک وجہ بھی ہیں *

ہمکو ہر ایک مہینے کے پیچھے کےवल اپنا سُنہ ہی دھونا نہ چاہیے پرنتو دانتوں کو بھی ہوشیاری سے ساف کر لےنا چاہیے تاکہ یڈی انمیں مہینہ چپک گیا ہو تو نیکل جائے۔ اگر ہم ےسا نہیں کرتے تو وہ سڈ جائے اور ہمکو دُ:خ دے اور ہم اپنا مہینہ اچھی ترہ ہضم کرنے سے روکے۔

ہمکو ہر ایک مہینے کے بعد صرف اپنا مہینہ دھونا ہی نہ چاہئے بلکہ دانتوںکو بھی ہوشیاری سے صاف کر لینا چاہئے تاکہ اگر انمیں کوئی کھانا چپکا ہو تو چھوٹ جائے۔ تاوقتیکہ ہم ایسا نہ کریں وے سرجائینگے اور ہمکو تکلیف دیلے اور ہمکو اپنا کھانا اچھی طرح ہضم کرنے سے روکیں گے *

Para. 9. Avoid, *v.* shun بھڑنا کرنا Smoke, *v.* دھکا پینا بخہ پیدا Young, *a.* of young age جوان Injure, *v.* harm نقصان پہنچانا Digestion, *n.* the power of digesting food پاشن شکتی; ہضم کرنے کی طاقت قوت ہاضمہ Probably, *adv.* most likely سببببب Stunted, *a.* of small size, *i. e.*, dwarf بونا Liquor, *n.* juice; wine; spirit شراب Opium, *n.* آفون Abstain, *v.* refrain; shun بھڑنا کرنا Strive, *v.* try پربھڑنا کرنا Foul, *a.* bad بُرے Pollute, *v.* mar; make impure اپبببب کرنا; وگاڈنا کرنا ناپاک کرنا - خراب کرنا Destroy, *v.* ruin نابھ کرنا *

तो कुछ चीज़ें ऐसी भी हैं जिनमें हमको परहेज़ करना चाहिये। जब हम जवान हैं तो हमको हुक्का न पीना चाहिये। अगर हम ऐसा करते हैं तो हम अपनी आँखें, फेफड़ों और पाचन शक्ति को सुकसान पहुँचाते हैं अर्थात् खराब करते हैं और हम सम्भवतः बौने हो रह जायेंगे।

تب کچھ چیزیں ایسی ہیں جن سے پرہیز کرنا چاہئے۔ جب ہم جوان ہیں تو ہککو نہ پینا چاہئے۔ اگر ہم ایسا کرتے ہیں تو ہم اپنی آنکھوں، پھپھڑوں اور قوت ہاضمہ کو نقصان پہونچاتے ہیں اور ہم غالباً نہ بوئینگے یعنی بونا رہ جائیں گے *

हमको शराब, गाँजा, अफीम और ऐसी ही सब चीज़ों से घृणा करनी चाहिये क्योंकि वे हमारे दिमाग और शरीर को बिगाड़ देंगे।

ہمکو شراب-گانجہ-افیم اور اسطرح کی تمام چیزوں سے خوب پرہیز کرنا چاہئے۔ کیونکہ وہ ہمارے دماغ اور جسموں کو برباد کر دیں گی *

हमको यह प्रयत्न करना चाहिये कि बुरे विचार और बुरी आदतें न होने पावें, क्योंकि इससे हमारा दिमाग बिगड़ जायगा और हमारे शरीर नष्ट हो जायेंगे।

ہمکو یہ کوشش کرنا چاہئے کہ بڑے خیالات اور بڑی عادتوں نہ ہونے پاویں کیونکہ وہ ہمارے دماغوں کو گڈیا اور ہمارے جسموں کو برباد کر دیں گے *

Para. 10. Precautions, ii. preventive measures हिदायतें ॥ Take, v. observe खयाल करना ; मानना करना خیال Fever, ii. दुखार, بخار Bites, ii. काटना

کاٹنا Mosquitoes, *n.* مچھر مچھر Are bred—are born
of पैदा होते हैं ہیں پیدا ہوتے ہیں Foul, *a.* dirty मैले
Stagnant, *a.* still; not flowing بند بند Pools, *n.*
tanks تالاب تالاب Broken, *a.* ٹوٹے हुए ٹوٹے ہوئے
Breed, *v.* Produce पैदा करना کرنا پیدا کرنا *

Page 155.

Pour, *v.* flow ڈالنا ڈالنا Kerosene oil मिट्टी का
तेल تیل کا تیل Oil, *n.* تیل تیل Form, *v.* make बनानا
بناؤ Layer, *n.* تہ تہ Spread, *v.* scatter फैलانا
فیلانا Surface, *n.* سطح سطح Nets, *n.* مسہریاں
Biting, *v.* *n.* کاٹنا کاٹنا *

تब कुछ और हिदायतें हैं जो हमको माननी चाहियें।
बुखार हमारे शरीर में मच्छरों के काटने से होता है, और
मच्छर मैले और बन्द पानी में पैदा होते हैं। हमको मैले पानी
के तालाबों से जो हमारे घर के पास हों बचना चाहिये। छोटे से
छोटे तालाब, पुराने टीन या टूटे घड़ों में भी मच्छर पैदा करने
को काफी पानी रह सकता है, इसलिये हमको इन सब से
बचना चाहिये।

تب کچھ اور ہدایتیں ہیں جو کہ ماننی چاہئے۔
بخار ہمارے جسموں میں مچھروں کے کاٹنے سے ہوتا ہے۔
مچھر گندے اور بند پانی میں پیدا ہوتے ہیں۔ اسلئے ہمکو
کوشش کرنا چاہئے اور میلے پانی کے تالابوں سے جو ہمارے
مکان کے قریب ہوں بچنا چاہئے۔ بہت چھوٹے تالاب یا
پیرانے کنستریا توٹے ہوئے گھڑے میں مچھروں کے پیدا ہونیکے
لئے کافی پانی رہ سکتا ہے۔ اسلئے ہمکو ان سب سے
بچنا چاہئے *

بڑے تالابوں کی باہر یہ اچھا ہے کہ انہیں کبھی کبھی تھوڑا سا میٹھی کا تیل ڈال دیا جائے۔ تیل سے تالاب میں فیل جائیگا اور پانی کی سطح کے اوپر ایک پتلی تھوڑا سا لے گا اور مچھر پیدا ہونے سے روکے گا۔

اگر ممکن ہو تو رات کے وقت مساجد میں لگایا کریں تاکہ ہم مچھروں کے کالے سے بچیں *

Para. 11. Good, a. benefit فائدہ digest, v. ہضم کرنا Slowly, adv. دھیرے دھیرے آہستہ Bed, n. پلنگ *

ہم چاہے دینا کھائیں مگر اس سے کچھ فائدہ نہیں ہوگا تاوقتیکہ ہم اس کو ہضم نہ کریں *

اگر ہم اپنا کھانا بہت جلد کھاتے ہیں تو ہم اسے ہضم نہیں کر سکتے۔ اگر ہم اپنا کھانا تھیک سو جانے سے پہلے کھاتے ہیں تو ہم اسے ہضم نہیں کر سکتے۔

اگر ہم اپنا کھانا بہت جلد کھاتے ہیں تو ہم اسے ہضم نہیں کر سکتے۔ اگر ہم اپنا کھانا تھیک سو جانے سے پہلے کھاتے ہیں تو ہم اسے ہضم نہیں کر سکتے۔

इसलिये हमको होशियारी रखनी चाहिये कि हम धीरे २ भोजन करें और उसे अच्छी तरह चबाएँ और हमको इस बात की भी होशियारी रखनी चाहिये कि शाम का भोजन सोने से कम से कम एक या दो घंटे पहिले खाले ।

اسلئے ہم کو خیال رکھنا چاہئے کہ ہم اپنا کھانا آہستہ آہستہ کھائیں اور اس کو خوب چبائیں اور ہر کو یہ بھی خیال رکھنا چاہئے کہ ہم اپنا شام کا کھانا کم از کم ایک یا دو گھنٹہ سو جانے کے پیشتر کھالیں *

Para. 12. Remember, v. Recollect یاد رکھنا یاد رکھنا Rules, n. principles नियम - اصول To carry out—to act accordingly अमल करना عمل करना Sure, a. certain विश्वास یقین Happiness, n. pleasure प्रसन्नता خوشی Neglect, v. do not care भुलाना * لاپرواہی کرنا

अगर हम इन नियमों को याद रखें और उनका प्रयोग करने की कोशिश करें तो हमें विश्वास है कि हमारी आरोग्यता अच्छी होगी और प्रसन्नता अधिक होगी वनिस्वत उनके जो उनको भुलाते हैं ।

اگر ہم ان اصولوں کو یاد رکھیں اور ان پر عمل کرنے کی کوشش کریں تو ہم کو یقین ہے کہ ہماری نندرسستی بہتر ہو جائیگی اور زیادہ خوشی حاصل ہوگی یہ نسبت ان کے جو کہ لاپرواہی کرتے ہیں *

Printed at "The Hira Lal Printing Works,"
ALIGARH.
